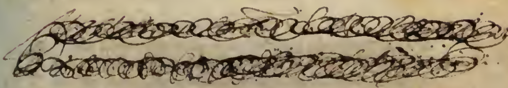
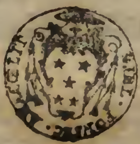
CRISTOPHO
RI MARCELLI PATRITII VENE
TI ARCHIEPISCOPI CORCY
RÆ, DE AVTHORITATE SVM
MI PONTIFICIS ET HIS
QVAE AD ILLAM PER
TINENT. ADVERSVS
IMPIA MARTINI
LVTHERII DO
GMATA.

VF

DE AVTHORITATE SVMMI PONTIFICIS, & his, quæ ad illam attinent, Contra Martinum Lutheriũ primæ sectionis. Primi Libri Index.

Primæ Sectionis libri secundi Index.

SECVNDAE sectionis libri primi Index.

SECVNDAE sectionis libri secundi Index.

REVERENDISSIMO AC ILLVSTRISSIMO .S. .R. .E. Vicecancellario Domino meo. Domino Iulio Ti. San. Laurent. in damaso Præsbytero Cardinali de Medicis Christophorus Marcellus Archiepiscopus corcyræ:

.S. .P. .D:

fOELICIBVS TVIS AVSPICIIS Amplissime Cardinalis Meum hoc de authoritate summi Pontificis opus emittitur. Vt qđ DEO OPTIMO MAXIMO placiturum spero, Religiosissimi (ut es) hominis nutu æditum piæ mentes intelligant. In quo, & CHRISTI SERVATORIS, & LEONIS .X. Innocentissimi Principis. (Cuius ipse Leuamen es, secretiorisq; animi Corculum) & totius Ecclesiæ negocium contineri percipiant, necnõ ex his uni si quis impudenter offecerit, se totũ hunc candidissimum nexum Labefactasse cognoscat. Vale.

CHRISTOPHORI MARCELLI ARCHIEPISCHOPI CORCIRAE DE HERESIS PRAVITATE, ET LVTHERII PERFIDIA PRIMAE SECTIONIS. LIB. I.

PRAEFATIO.

Cum pius humani generis seruator Iesus uiã ueritatem, & uitam discipulis se esse dixit, exactam suæ reip. institutionem, & finem declarasse comperto. Recesserat enim longe a beneuiuẽdi semita uniuersus terrarum orbis, quũ ipse carnis uiã igressus, uiã, qua oẽs gradũ ad superos reuocarent, edocuit. Neq; uiã ei satis erat ostendere, nisi ueritatis lumine illustratam monstraret, qua per sanctissimam fidẽ ethnicorum seruitute reiecta, hebræorum superstitione restincta, desolato demonum imperio supremam illam, atq; integram, decantatam à uatibus ueritatem possemus attingere, filiosq; dei fieri, ac inter uera sanctorum numina collocari. Vbi uitam, quã ultimo loco se uoluit appellari, perpetuam uiueremus. Nanq; mortui eramus prius, & per eius uitam modo uiuimus, qui omnis uitæ fons est, atq; principium, immo uitarum omnium uita. Hinc factum est, ut quum Paulus apostolus iustum ex fide uiuere, atq; ideo uitam fidelibus fidem esse docuerit, dum scriberet ad hebræos, Nihil sit certo, quod christianæ reipub.q̃ infidelitas, magis officiat, quod Christum magis offendat, quod rectũ uiuendi cultum magis auferat, perturbet omnia, & ad internitionem deducat. Inde hereticum (idest) suæ sententiæ in re pia, et capitis hominem tanq̃ pestem euitandum ipse idem Paulus iubet. Inde Hieronymus se omnia dici tolerat, hereticum uocari non patitur. Inde Ioannes euangelista balneatum accedens aquam, ubi se heretici lauerant, eque at perniciosi. m cõtagium aufugit, hominiq; heretico, ne salutem quidem dicendam esse commonuit. Qua etiam causa tot calamitates, tot diras persecu

tiones passa est dũ adolsceret Ecclesia, ut nõ nimius profecto ab hereticis, q̃ catholicæ pietati undecunq; contrarijs hominibus af flictaretur. Id docuit (ut de alijs taceam) impia illa, & nunq̃ satis eliminata heresis Alexandrina, quæ ita totum terrarũ orbẽ infecit, ut frequentissimos sanctorũ patrum cõuentus, disceptationes acerrimas, magno cum animi labore, et christianæ rei discrimine, p̃ sui extinctione coegerit. Post primas illas perturbationes ecclesia, quibus ueluti purgaminibus qbusdam eam p̃bare, confirmareq; uoluit Deus, ita in pace, & tranquillitate permansit, ut à compluribus iam annis ad hæc usq; tẽpa si qñq; huiusce generis molestiam passa sit, protinus conualuerit, neq; ulla in parte notabile uulnus acceperit. At modo nescio qua rõne quoue indicio factum sit, ut nouus quidam homuncio nouarũ rerum studiosissimus, sparsis nouis in ea figmentis, quatuor ferè ab hinc annis, sacrosanctam diutius duratam pacem p̃turbare occœperit.

MARTINVS hic augustinianæ religiõis professor Lutherius appellatus est, qui nõ modo hereticus homo, sed omnium iniquissimus, mordacissimusq;, ita suam, quã cœpit, perfidiã attestatur, & prædicat, ut neq; doctrinam aliam, neq; aliam ecclesiam, q̃ quæ ex eius capite ficta est, uelit admittere. Nouas in christiana familia sententias protulit, noua axiomata sibi, & sequacibus suis confinxit. Ex quibus discordiæ, seditiones, nouissimi, ac exitiales orti sunt, et indies ueluti à continuata putredine oriũtur errores. Prius ita modicis quibusdam initijs uipera hæc contenta esse uidebatur, ut nunq̃ dixisses ad eam usq; magnitudinem peruenturam, qua suo tabo maximam germaniæ partem inficeret, non unam, aut aliam ciuitatem, sed prouincias, regiones, populos & (qđ deterius est) magnos in christi rep. principes sibi in suas partes acciret, conuocaret, obstringeret. De indulgentiarum apostolicarũ imbecillitate pauca quædam ab initio docuit, mox eadem prædicauit, ac edidit. Deinde in eodem negocio ita amplificatam sententiam promulgauit, ut error unus secum innumeros traxisse procul dubio uideretur. Serpebat intra cordis illius uiscera marcor ille, ac eo iniquitatis fomite alebatur, quo tandem totum corpus infectum, & lingua, & manus, &

oculi, & ipsum caput, ubi sedes sapientiæ eē solet, uenena hæc letalia effunderet, pietatem omnē, omnē modestiā profligaret. Non satis fuit homini impudentissimo ueniarum detestatione Petro, Romano Pontifici, successoribus, ecclesiæ iniuriam intulisse, nisi eidem Petro nouo, & commentitio confictō libello autoritatem prorsus adimeret, Claues ab eius manibus extorqueret, nulli concederet, disiunctam, & sine capite ecclesiam institueret, plumatissimis libellis per omnes mundi prouincias uolitantibus inuulgaret. Non erubuit sanctorum patrum dicta contemnere, Canonicas, ac autenticas, non modo frigidas (ut ex modestia à principio loquebatur) appellare, sed tanquam fallaces, uanas, erroneas coram populo, in conspectu ecclesiæ, nulla dei, & seruatoris Iesu habita ratione, facto communi rogo, innumeris blasphemijs ignibus tradere, Ac si Romanam ipsam ecclesiam, ipsum Pontificem cum tota Cardinalium, & Episcoporum cohorte (si fieri posset) conflagrandum, suisq; manibus exurendum omnibus indicaret. O summam impietatem, ò iniquitatis sentinam, ò fetidissimam & execrabilē hominum sordem, quæ nostra hac tempestate quietam fidei pacem, & sublimioris spiritus concordiam perturbasti. Non ne Augustinum tuum (ut Euangelia quæ tuo modo extorques, & laceras omittamus) quum te Augustinianæ religionis professorem instituas, Romano Pontifici de lapsis sacerdotibus an deberent passim ad eorum munus restitui, quæstionem deferendam in libro de pænitentia sentientem admittes? Non ne Romanum inde Pontificem eius sententia cunctis sacerdotibus superiorem tibi licebit accipere? erat ne sub Romana solum tanquam speciali ditione constitutus Augustinus, dum ea uerba proferret? An de unius tantum regionis sacerdotibus loquebatur? An uni tantum prouinciæ de seruanda pænitentia legem suadebat? Si de omnibus ergo sacerdotibus, & communi omnium lege toti ecclesiæ uoluit habere sermonem, quum de instituto eiusmodi loquebatur, quod nisi à Romano Ponti. edi, aut comprobari nequiret, cur eum ipsum oium sacerdotum, & totius ecclesiæ Principem non statuisse dicemus? Accedat aliud splendidissimum catholicæ

pietatis lumen. Hieronymus, & dicat, cur damaso Romano põtifici(ut de iis, quæ ad fidem pertinebant, de quibus disseruisset, ferret iudicium) scripserit, eum fidei, & petri sedem(quod apostolorum principem sonat) rotundis uerbis appellans? Si Chrisostomi deinde, et Cyrilli hac in re, aliorumue præstantissimorum hominum sententias(quas nõ uidit, aut aspernatus est lutherius) afferrem in medium, tanto sanè impudentior conspiceretur, quanto utriusq; orientalis scilicet, & occidentalis ecclesiæ authoritas maior est, q̃ pro ueritate aliter à uiro catholico sentiatur. Id unum præterire non possum, quod piis auribus figendum maxime censeo. acerrimum christiani nominis hostem Porphirium dum Paulum apostolum carperet, q̃ se à gentium conuiuio subtraheret, Procacem illam, & temerariam reprahensionem(teste Hieronymo) dixisse fertur, quoniam eodem crimine Paulus laborasset, De quo apostoloꝝ principem ausus est increpare. Truculentior itaq;, & perfidior noster erit hostis lutherius, si Petrũ apostoloꝝ principem denegabit, quem Porphirius confessus est, cuius diritate nihil unq̃ dirius in christianos potuit inueniri. Quid ulterius de hoc homine referam? quid eius errores enumerem? quid illi maiorum, nostroꝝ obseruationem obijciam? qũ sua hæc uenena nullum amplius(quo extingui ualeant) patiantur antidotum. Omnia uerbo, non dictum uirtutis suæ(q̃ nulla prorsus sit præditus) sed perfidiæ, inficit, impietate aspergit, negligentia respuit, iniquitate contaminat, omnia trahit, & pertrahit, Diuum Thomam tanquam insipidum, & aristotelicum theologum carpit. Bonauẽturam defectuosum appellat, uniuersam theologoꝝ doctrinã scholasticã .i. illusoriam uocat, irridet. Magnum, sanctũq; dei uiꝝ Ariopagitam Dionysium mordet, sese Aristotelem suis posse pingere coloribus profitetur. Platonis, ac aliorũ philosophorum lectiones exterminat, quas cum permissione ecclesiæ Hieronymus, et Augustinus frugi esse declarant. Rerum omnium scientiam non solum sibi impudentissime arrogat, sed etiam alys detrahit. sacramenta suo modo instituit, summariam confessionem indicit, satisfactionem tollit, sine merito charitatem proficere statuit. Iacobi apostoli de extrema unctione sententiam uelut ex ore christi ꝑmulgatam non recipit, eucharistiæ sacrum manente panis & uini substantia confici potius credit. Impossibilia christum præ/

cepisse defendit (quod maxime hæreticum à Hieronymo scribente ad Damasum reputatur) mille insanias, mille superstitiones, & toxica ex isipiētis, et alienissimi bois publicis editioībus colliguntur, quæ non modo populum unum, unam regionem, non unum terrarū orbem, sed innumeros (si darentur) inficerent. Hic est ille iustus (si deo placet) in cuius anima sedem suam sapiētia collocauit, q concordiā ecclesiæ satagit, q sua sancta uerecūdia fidelium cœtum ædificat, modestia erigit, prudētia illustrat. Nō ueretur hic nefandissimus hominum pturbationem in populos, & seditionem diffundere, Molam asinariam à domino in euangelio commemoratam huiusce generis hominibus collo alligandam non timet, profundum maris non pauet, quum in profundo malorum omnium reperiatur. Cœli iudicium non extimescit, q̀ se illius adhuc in humanis agentem, dum talia audet, possessorem instituit.

QVID mirũ ergo si LEONEM.X.PON.MAX. nostri sæculi lumen nō curat, si eius fraterna prius, & suauissima monita nequaq̄ admiserit, si expectationem illius defraudauerit, si deinde minas iustissimas spreuerit, si eius authoritatem, et mandata cōtempserit, si illi & Ecclesiæ maledixerit, si pontificum decreta cōbusserit, si cateruatim quotidie nouos moliatur errores. Si sua tēpestate de inouatione sæculi glorietur. Quid ultra potuit facere pius nimium et clementissimus pontifex, ut de Christo meminit Esayas, lutherio, quod nō fecerit? Vt eū ipsum a malo sensu diuerteret, ut ab iniqtatis mamone reuocaret, ut ad cor sanum redigeret. Eū toties monuit, hortatus est, expectauit. Sācti sixti amplissimi, et doctissimi cardinalis offō usus est, q apud Maximilianū Cæsarē in germania Legatū gerebat, ut eū ab huiuscemodi labyrintheis gyris, diabolicisq; meandris eriperet. Quē ita suis testatissimis libellis diffamare conatus est, ut quanto ipse uirtute, & sapientia est insignior alijs, tanto à mendacissimo Martino mendacior haberetur. Expectauit inq̄ Pont. ac nimiū expectauit, tentauit oīa, qbus īmanis huius bestiæ furorem, & amaritudinē suo dulcoris poculo extingueret, rerũ oīum Opificē imitatus, qui peccatoris exitiū nullo unq̄ tpe uoluit, sed magis, ut conuerteret, & uiueret. Tradendus erat à principio Sathanæ, pdendus, ac inter inanes, & imūdos spiritus deputandus. Nāq; ex nimia pontificis pietate iuncta icredibili hoīs insolentia nouissime factū est, ut

quum Carolus Cæsar una cũ germaniæ pœribus ꝑ eo ab ĩpieta te eiusmodi redimendo in honorẽ Ecclesiæ ꝓcuraret, ipsumq; in suo conspectu cõstitutũ iterrogaret, an ipia ea dogmata edidisset, qbus referti erant codices ꝑ totũ terraꝝ orbẽ diffusi, sine ullo tãtæ maiestatis pudore audacissime, ĩpetrata unius diei dilatione, demũ rñdere sit ausus, se ea oĩa, q̃ ipia dicebanť, tanq̃ uera & christianæ religioni consona edidisse, neq; ullo unq̃ tpe reuocatuꝝ, nisi ueteris, aut noui testamenti æditionibus ab alio eruditus mutare sentẽtiã cogereť. Suo est confisus mendacio ĩpius, quo frontẽ usq; adeo obdurauit, ut oĩa Pontificis tela. Impatoris & Ecclesiæ arma reijciat. Se sua ꝑfidia, ac sensu iniqssimo ꝓtegit, qcqd sibiipsi finxerit, credendũ putat. Suã putredinẽ nõ, alitu lœtali solũ, sed ueneficis alimẽtis passim diffundit. Neq; aliud ei (ut uidere uideor) supẽ, q̃ ut sedẽ i terris, mare cœlestis Luciferi, ab aqlõe ponere auspiceť, & se similẽ altissimo fieri uelit, & ꝓferat.

QVA DE CAVSA SIT MOTVS AVTHOR OPERIS AD SCRIBENDUM. Cap. II.

Nde motus ego dũ ꝓpbana hæc, et scelestissima passim p ora hoĩum uolitare sentirẽ, ipiaq; Martini ab ecclesia discrepãtis dogmata eiusmodi oĩa resonare, q̃ nubi stomachum facerent, sic annuente Deo, & iubentibus iis a quoꝝ monitis discedere nequeo, Nõ obloquendi, sed detegẽdi uiri huius errores ꝓuinciam sumere statui. Sæuit enim quotidie, nõ modo ut ferus de silua, sed pessimus aper, qui acutissimis dentibus in catholicæ fidei pietatem armatus irrumpit. Veritatem nõ modo non audit amplius, ꝙ uelut surda factus est aspis, sed uiã, ueritatem, & uitam se miseris Christi ouibus simulat. A qbus omne pietatis uellus totondit, quas, a communi, & debito eaꝝ ouili ꝓprioq; pastore diremit, suisq; lœtalibus uenenis inficit. Non illi scribo, ꝙ isanus solus insanum debeat alloqui, non pontifici, non Ecclesiæ, non alicui ex principibus, qui in uinea domini uitam agunt, sed moribundis illis, ac infaustis ouibus labores meos, meas lucubrationes inscribo. Quæ ipiũ hoĩem, ferã pessimã, truce monstꝝ sequunť, toxica illius ibibunt. Perfidiæ, & iniqtatis hamũ quotidie uorãt. Illis inq̃ loquor, uerba mea ꝓnuncio, ne ulterius insaniãt, ꝓuirili annitor ne ouinã lutherii pellẽ respiciãt, sed lupi eiusmõi itrinsecã rapacitatẽ itelligant, quo tẽdant

gressus eius pnoscant, & ad melius cõuertant. Miserrimis q̃dẽ turbis, & populis q̃ maxĩe miserẽdũ, q̃ sua simplicitate ducti q̃d agũt nesciũt, q̃bus nõ est prudẽtia, neq; cõsiliũ, ĩ quorũ manibus nulla est ptãs, nulla iurisdictio, alterius nutu uiuũt. In pricipũ moribus, tãq̃ ĩ speculo sese cõspiciũt, ide suã uitæ cõponũt, imaginẽ, exẽplumq; oĩum operũ, & rõnẽ accipiunt. Hac de cã motus aduersus Martini Lutherii errata nõ culto aut graui, sed disputatorio stilo (ut res ipsa et hoĩs cõditio exigit) ĩscriptã statui ædere Apologiã. Ad q̃d q̃dem nõ dicã certamen (nã si cũ amẽte mihi loq̃ndũ nõ est, multominus certandũ) sed negociũ, me dignitatis gradus, ac offiñ pietatis cõpellit, qua ĩ re si q̃s iterdũ ex prava, & pacuta aĩorũ cõtagiõe nõ pficit, tuendæ nihilominus, pmulgandæq; ueritatis debito detinet. Scripserint alii, exclamauerint, Deo pces effuderint, scribã et ego, ac suppliciter dñm deprecabor, ut nõ solum Lutherianam immanem, & rabidissimam hæresim, sed etiam hæresis authorem, & sequaces tollat, extermĩnet, aut in melius suo iure commutet.

PRIMAE RATIONIS DESTRVCTIO QVA LVTHERIUS sola dei uoluntate conatus est ostendere pontificiam monarchiam subsistere. Cap. III.

Olens sui neq̃ssimi fastus negociũ cõprobare lutherius sublata ueritatẽ (ut credidit) plenitudine, resolutoriũ libellũ cõtra Romani Põtificis authoritatẽ adeo obscenũ edidit, adeo detractiõibus, & morsibus plenũ, ut nesciã q̃uo ipse tanti sceleris author ea uerba, q̃bus utit̃, formare potuerit. Ac cingẽs itaq; se ad suas blasphemias exordit̃, & suis rõnibus igit nolle pontificiã monarchiã absumere, sed docere in primis nulla scripturarũ diuinarũ sñia nulla rõne, neq; sola dei uolũtate illã subsistere, qua ẽt cã tolerãdã esse a fidelibus asserit, suisq; captiõibus (ut solet) magno q̃dẽ, & ĩcredibili astu deducit. Nõ. n. pria facie audet principatũ ecclesiæ prsus adimere, ne rudibus ĩsolens uideat̃, quũ tñ si rõnes eius, quas firmamenta nõ erubuit appellare, cõsideremus, ipse q̃dẽ ĩsolẽtissimus nõ solũ adimit, sed prsus extinguit. Sp ĩ libellis suis subdolus hic, et mordacissimus homo dũ q̃cq̃ studet ĩfringere, cõsueuit prius, aut æq̃s p testatõibus, aut iusta q̃dã pietatis, et modestiæ pfatiõe legẽtiũ, seu audiẽtiũ aĩos demulcere, ut lætalia postmodũ uulnera facilius illis ĩfigat. Sed

ne in oblocutionibus tempus, & operam amittamus, destruenda, impugnandaq; sunt primo loco Pontificiae authoritatis haec firmamenta (quae uitrea potius & inania appellanda essent) ut eluceat ueritas.

QVO pacto itaq; sola dei uoluntate monarchiam pōtificiam ueram, & ferendam esse defendis generose Lutheri? A te ipso .n. libenter inquiro, quaenam haec est Dei uoluntas, qua principatus iste pontificius debeat aequo animo suscipi. Non ne uoluntas signi est, ut ipse et asseris, & theologi attestantur oēs? Item postq̄ signi uoluntatē istam esse pnunciās, efficax ne sit denuo ut rñdeas, inquiremus. Si efficax, quomodo tibi innotuit? Nam nisi eam efficacem esse tibi, et alijs fidelibus innotuisset, efficacem pferre non posses, ex quo nullum quidem robur, aut fundamentū haberes, cui inniti ualeres. Innotuit ergo. Sed unde innotuit? nō ex imperij diuturnitate, qm̄ illa non sufficit ad credendum stabili Dei uoluntate uerū, & probū aliquem principatum existere. Multi. n. diuturnis temporibus permanserunt, qui impia, & tyrannica ignominia affecti euitandi erant. Voluntas ergo haec scripturae testimonio cōprobabitur, quo fidem sibi exhibendā esse meretur, si debuit hominibus illuxisse. Quid itaq; sola dei uolūtate iactas nulla scripturarum intelligentia pontificiam dignitatem posse monstrari?

RVRSVS rogo rñdeas Aristotelicum ne, & uerissimum qdem illud axioma admissurus sis? quo dici solet. Si de quo magis aliqd inesse uidet, & non inest, neq; id de quo minus uidebit, inerit. Te prius libenter interrogo, q̄ usq; adeo Aristotelis nomen abhorreas, ut ueritas ipsa ab ore illius deprompta tibi nō admittēda facile uideatur. Si id proloquij, quod ab omnibus passim eruditis, & ineruditis cōceditur, abnegaueris, non erit tecū amplius disputandū. Nam si dixero. ignis non calefacit, igitur neq; lignum, aut sol minime lucet, igitur neq; ignis lucebit, seu paruū pondus ferre non possum, itaq; maius nō feram, & uera eē eiusmodi cōnexa negaueris, nullo alio principio illa tibi monstrabo q̄ eo, quo dicitur. Si de quo magis dignum est, ut aliquid proferatur, neq; pferri potest, de quo minus dignum proferēdum uidebitur, non proferret. Nō puto te tam inhumanum, ut dictum illud aufugias. At magis uidetur praecepti uoluntatem seruari

debere:, q̃ uoluntatem permiſſionis, & tñ non ſemper obſeruan dã eſt uoluntas præcepti. Igitur neq; uoluntas permiſſionis ob/ ſeruari debebit. Qualis eſt ea, qua dicitur pontificia monarchia ſubſiſtere. Probatur aũt ex Geneſi. xxij. cap. uoluntatem præce/ pti non ſemper obſeruandam eſſe. Ibi. n. abrahæ Deus præcepiſſe legitur, ut imolaret filium eius Iſaac, quem tñ ex quo in holo/ cauſtum offerri noluit (licet paratus eſſet ad obſequendũ Abra/ am) uoluntas illa obſeruanda nõ fuit. Huius uero cauſa eſt, ꝙ ſi gni tm̃ erat, & nõ beneplaciti illa uoluntas. Quum itaq; hæc, qua apoſtolica ditio uiget, per te non ſit præcepti uoluntas, neq; à ſcripturis ſanctis robur ullum accipiat, ſola erit uoluntas per/ miſſionis. Quomodo igitur ſemper tanquã uera, & obſeruãda à fidelibus admittetur?

INSVPER *ſi per effectum diuina hæc uoluntas (ut dictum eſt) nõ potuit illucere, alioqui paganoꝝ ſecta quæ eſt omnino ꝓhibita cũ reuerentia foret à nobis ſuſcipienda (quod neſcio an Marti/ nus detrectare uoluerit) quæ iam tot annos non durauit modo, uerũetiam multum inualuit, neq; per ſcripturam innotuit. ſeq/ tur, ut uel reuelatione, uel rõne inconuincibili nobis illuxerit. De reuelatione non cõſtat, niſi forſan Lutherius noſter ſe id be/ neficij aſſerat à dño ſuſcepiſſe. Inconuincibilis ratio nulla eſt. Ergo per ſcripturam innotuit. Si dixeris per ſcripturas, ſed de/ biliſſime nota eſt iſta uoluntas. cõtra. ſcripturæ aut cõprobant effectum, aut non comprobant, ſed ambiguæ ſunt, ſi cõprobant, quum illæ præceſſerint, & ore Dei promulgatæ ſint, neceſſe eſt, ut ab eis diuinæ huius uoluntatis nobis fides euenerit. Quod ipſe Lutherius negat, & ita manifeſta contradictio ſubſequẽt. Si uero ambiguæ in ſeipſis, & ꝑ effectũ ſint poſtmodũ comproba tæ ſcripturæ, eo modo interpretãdæ ſunt, quo effectus oñdit. Effe/ ctus aũt eſt, ut monarchia, quæ modo uiget, dignitati pontifi/ ciæ debeatur. Igitur illæ ipſæ exponendæ ſunt, ut effectus oſten/ dit, non contrario modo, ut Lutherius fecit. Quomodo enim ꝑ effectum poterunt cõprobari ſcripturæ, ſi ſit effectus illis ex apto cõtrarius? Neq; credẽdũ eſt ſcripturaꝝ teſtimoniũ eẽe uſq; adeo imbecille, ut futuri effectus diuinæ uolũtatis nõ eẽnt indicio, eo ꝙ q̃cunq; ſcripta ſunt, inqt apoſtolus, ad Ro. ca. xv. ad noſtrã doctrinam ſcripta ſunt. Non eſt itaq; huic ſoli uoluntati ſine*

scriptura, sine ratione credendum.

QVID deinde Cyprianum sola Dei uoluntate tanq̃ signo oĩa admittentẽ affert ueridicus homo Lutherius, q ẽt Deum solam iustitiã dixerit? Nam alio qdem mõ intelligendus est, q̃ ipse illũ intelligat. Ipsius.n.uoluntatis diuinæ nulla inquirenda est rõ, dum efficax, & beneplaciti fuerit. Actus siquidem eius ab ipsamet suam bonitatem, & firmitatem obtinuit. Vnde rerũ oĩum cõtingentium regula à theologis solita est appellari. Et planè nihil aliud uoluit Cyprianus dum ea uerba pferret. Item de afflictiõibus loqtur, quæ p peccatis eueniunt, & tolerandæ sunt, q sic eas deus instituerit ad nostram correctionem. Sed si in maximum p̃iudicium fidei pmissio aliqua fieret, non esset utiq; tolerãda ex Cypriani s̃nia. Tu eius Epistolas legeris. Quas nunq̃ nisi p suis illusionibus Marti. citat, aut intellegit.

QVVM deinde Roboam filij Salomonis historiam adducit, q̃so lector an fide dignus uideat̃ respicias. Quæ.n.uera sonant, cõsueuit homo iste tam imperfecte, tam mendaciter allegare, ut in falsa cõmutet, & q̃ pro nostrarũ partium cõfirmatione leguntur, ĩ suas ad libitum ptrahat. Si.n. ab errore uno liceat oẽs addiscere, eam Roboam hystoriã eius s̃niæ contrariã prorsus inuenies. Nam postq̃ ab eo tribus illæ undecim recessere, id dei uoluntate efficaci factũ esse innotuit. Q m̃ Deus allocutus est quendã ita uocatum uirũ Semeiam, qui Roboam diceret ne pararet exercitũ cõtra Ieroboam. Ad quẽ tribus illæ cõfugerãt, idq; illi se annunciasse referret. Ex quibus cõstat Deum suam uoluntatẽ manifestasse, quæ efficax, & beneplaciti fuerat. Adde qđ anteq̃ à Roboam tribus illæ recederent, per pphetã Abiam Silonitem Deus Ieroboam ob delicta Salomonis, & filij.s. Roboam pœnam, quam illi inflicturus erat, de earũdem tribuum recessu annunciauit. Quare allegata tertij libri regũ hystoria quæ. xi. & &.xij.cap. legitur ad ppositum eius esse non põt. In hunc modum primum destruitur Lutherij firmamentum.

SECVNDAE .III. IIII. ET. V. RATIONIS IMPVgnatio, quibus à Lutherio tolerandus Pontificius Principatus nullo scripturarũ testimonio oñdebat̃. Cap. IIII.

Secundum ẽt stare non põt. Nam per illud aut uult ostendere Martinus monarchiæ Pontificiæ tanq̃ probæ & lau

dabili, aut tanq̃ ambiguæ esse cedendũ. Si tanq̃ pbæ, textus euã gelicus allatus ad ꝓpositũ eē nõ põt. Quo si qs nos mille passus angariauerit, cũ eo duobus ēt millibus, ut eamus dñs math. 5. suadere uidet. Non. n. iubet ut illi tanq̃ bene, & laudabiliter opanti, sed tanq̃ iniuriam facienti cedamus. Si uero uelut ambiguæ potestati cedendum est, quo pacto qs illam nõ admittendo peccabit? Quod. n. ambiguum est nõ admittere cogimur, eo q̃ tum peccatum cõmittimus, quum certum uirtutis debitum ptermittimus. Si igitur incertum est monarchiam pontificiam uerã existere, non admittendo illam quis peccare non dicitur?

LONGE itaq; dispar ratio est cur principatui pontificio, & iniuriam faciẽti cedere debeamus Martine frater. Nam põtificia authoritas ex fide certa esse debet, & iusta, nõ uelut ambigua, seu uiolenta à fidelibus suscipienda. Alioqui nisi uerus principatus eiusmodi teneretur, maximum in Dei ecclesia scandalum uigeret, ac periculum animarum. Q̃m authoritas, regimen, gubernatio, institutiones, aliaq; omnia essent ambigua, neq; cui foret firma, ac indubia adhibenda fides à fidelibus haberetur. Scandala aũt oia in re pia, et multo magis picula fugiẽda sunt. Nõ itaq; Pontificius hic principatus est tanq̃ ambiguus tolerãdus.

QVODq; Lutherij uerba in secunda ratione posita id exprimere uideantur, apparet. Inquit. n. minor res est incomparabiliter principatus iste pontificius, q̃ ut unitas fidelium, & charitas dissoluatur. Toleranda. n. sunt omnia, quæ peccata nõ sunt. Ex quibus manifestum est ipsum ob seruandam fidelium concordiã dissensionisq; periculum fugiendum, neq; ob aliam causam ferẽdam esse monarchiam huiusmodi uoluisse. Et eo magis qm̃ peccatum id esse nõ noscitur. Ac si uellet dicere. minus ambiguum & periculosum est tolerantia eiusmodi principatus, postq̃ uniuersus in eum cõsentit fidelium cœtus, q̃ ab eo dissentire, ne dissidium fortasse aliquod in Dei ecclesia oriret. Non. n. aliter inter duo hæc recta põt cõparatio fieri. Nam minor res (inqt ipse) etc. usus est cõmunissimo uocabulo, ne facilè capiatur. Sed uerboꝝ sensus eum excusare non põt. Ecce q̃ subdole a suo, quod pollicitus est, instituto recedit. Primo. n. tanq̃ uerꝫ asserit principatum pontificium suscipiendum, mõ ex uerboꝝ suoꝝ prætextu tanquã ambiguũ, ne dissidium in ecclesia fiat, neq; ex alia cã tolerãdũ instituit. Quid ergo illi amplius credẽdũ, si ẽ sibiipsi cõtrarius.

TERTIA rō similiter cōcidit. Nō.n.ita pontificia, q̄ sūma est tolerari debet authoritas, ut p peccatis solū a Deo data fidelibus uideat. Nāq; in hūc modū diceret dūtaxat ueluti populi afflictio inualuisse, qd qdē dicere, est nō mō monarchiā eiusmodi dubiā, uerumetiā erroneā, & tyrānicā pfiteri. Exēplū.n.ab eo datum, Id apertissime indicat. Nam si sub turcha (inquit) nos deus esse uellet, ei subesse libenti aīo deberemus, tunc.n. nos sub eo tanq̄ sub tyranno populum affligente p peccatis esse lutherius uoluit, an tanq̄ sub uero principe constitutos? Nō hoc, qa notum est ipsum christianū non esse, ergo tanq̄ tyrāno illi cedendum esset, qp si eodem modo pontifi. dignitati cedere debeamus, consequens est, ut à nobis eadē, tyrānica simpliciter habeat, neq; ad aliud ppositum Salomonis in pverbijs allata sñia pōt accomodari, dū inquit, nunquid est resistendum flagello Dei?

PER ID quarta infringit rō, sane apostolus Paulus.xiij.cap. ad romanos, dum oēm aīam potestatibus sublimioribus subditam, quæ à Deo data sit hoībus asserit, non intelligit, nisi de sæcularibus potestatibus, à qbus nōnulli prætextu religionis se subtrahere uidebant. Ideoq; illis suadet, ne resistant, sed obediant, qm̄ à Deo sunt, quæ obedientia semper executioni mandanda est, præterq̄ in causa fidei. Tunc.n. audacter illis resistendum est, & potius moriendum, q̄ eorum capescenda iussa, ut fecerunt gloriosissimi Martyres. Huic quoq; sniæ euāgelica lectio Math. xxiii. consonat, qua habet quæcunq; dixerint uobis principes facite, opera autem illorum nolite facere. Tu ipse Paulum legito, & uideto an eo modo suscipiendus sit in dei ecclesia apostolicus principatus. Nam maxima differentia est iter eam obedientiam, quā pro charitate, uel humilitate seruanda, solum principi sæculari, & eam, quam spiritali debemus. Huic enim tanq̄ optime instituto aīaꝶ pastori credendum est, illi autem minime.

QVVMQVE DICItur. Et quoniam pontificis potestas hæc sit robustissime stabilita, non oportet ipsam ullatenus impugnare. Sed quanta sit sustinere, etiam si esset iniusta, & Deo esse iudicium relinquendum. Apparet potestatem hanc a Lutherio pro iniusta haberi, uel pro ambigua, & incerta. Item si robustissime est stabilita, unde tantum robur accepit? si ex diuinis codicibus haberi non possit, si nulla ratione subsistat, Immo si Sacrosancta eloquia illi contrarium sonent,

si deniq; de efficaci, qua permittitur, dei uoluntate non constet? Non uideo etiam quomodo, si iniusta esset, defendenda sit, Deoq; ipsa deo esse iudicium relinquendum. Nostra enim maxime interest inuestigare iusta ne sit, an iniusta, tuta, uel non tuta, utilis, uel inutilis. Siq; periculosa sit, inutilis, & iniusta, non tolerãda est, sed damnanda, & totis uiribus fugienda, non obstante, q̃ totus in eam consentire populus uideatur. Quippe tunc de maximo Ecclesiæ præiudicio ageretur. Neq; respiciẽdus esset consensus, aut acclamatio populi, sed proborum, sapiẽtumq; patrũ maturũ consiliũ, sanctaq; deliberatio uirtute sancti spũs illis ĩfusa.

EX HIS itaq; apparet quomõ etiã in epistola exponendus sit Petrus, & quo pacto nos humanæ creaturæ subiectos esse commoneat. Non enim id alio modo q̃ Paulus ad Romanos, aut dominus in euangelio intendit.

SEXTA LVTHERII RATIO DE CONSENSV populi impugnatur, & quomodo post scripturas naturali potius ratione pontificiæ ditioni credendum est. quæ Pauli, Ioannis, et alioꝝ sententijs comprobatur. Cap. V.

ET ultimo loco de consensu populi dictum per ea, quæ paulo ante memorabamus, inuertitur. Non enim temporalis solum est tanta pastoris nostri authoritas. Sed etiam spiritalis (de qua noster est sermo) quamuis iurisdictionis esse dicatur. Quemadmodũ longe maior, q̃ alijs, apostolorũ principi à seruatore Iesu ligandi scilicet, atq; soluẽdi cõcessa est.

AMPLIVS si ex Dei uolũtate, & populi cõsensu tenẽda est hæc Papæ potestas, quæro si populus mutaretur, quid agẽdum, & quomodo gubernanda esset Ecclesia? Nunquid salubrior esset prior regendi modus, an posterior, necne, iudicari deberet, uel potius quotiescunq; sententia populi mutaretur, toties intelligeretur commutata potestas? Si primũ, cur modo quoq; ex sacris codicibus, ex sanctorum patrum sententijs (si sint) sin autem ex ratiõibus euidentioribus de ipsa nobis iudicare nõ liceat? Secũdum uero dari nõ potest, Nanq; unam, & definitam pontificiã authoritatem à deo quomodocunq; concessam, uel permissam eẽ, credẽdum est. Sane quũ meliori modo, quo fieri potuit, suam Ecclesiam instituerit, non uerisimile est, immo ab omni ratione

remotum eum ipsum uoluisse ad populi mutationem guberna toris suæ nauiculæ potestatem mutari.

S I ITAQVE adeo stabilitam ecclesiæ monarchiam uolue ris. Qua ratione id fit? q̃ quæ scripta sunt in Euangelio oppo situm sonare interpretaris? & si sacra lectio eam nõ approbat, cur non ad rationem naturalem confugis? Quæ latentium mul torum secreta pandit, & explicat.

R ATIO autem naturalis qualibet potius monarchiam Eccle siæ suadere uidetur. Nam & .iii. Politicorum, & .xii. Metaphi sicæ Aristoteles singularitatem principantis commendat, & uni uersa philosophantium schola fatetur. Neq; profecto mirum est ita omnes in unam, et eandem sententiam deuenire. Quũ deus ipse rerum omnium conditor & gubernator, unus tantum sit, q toti uniuerso tanq̃ princeps optimus præest. Cur itaq; similiter hæc Christi respublica non ita ab uno capite pendet? ex quo ma ior animorum concordia, ordo maior, institutionum & uirtutũ obseruatio maxima proficiscatur.

Q V O D etiam Paulus Apostolus uoluit dum prima ad coryn thios .xii. cap. scribit inquiens, sicut multa membra in corpo re uno, ita multi unum corpus sumus in Christo. Christus ue ro huic terreno regimini absq; medio non præest, sed uoluit habe re ministros (ut Mathei .xvi. & .xviii. ex clauium traditione cõii citur.) Itaq; plurium ministrorum præcipuum unum, qui uices suas haberet in terris, instituit. Ad id quoq; facit, quod Ioannes xxi. cap. Apoc. de ecclesia militante, quæ de cœlo descenderit, triumphanti simillima adducitur. Videlicet. Vidi ciuitatem no uam, Hierusalem descendentem de cœlo, ornatam paratamq; sicut spõsam uiro suo, &c. Quo etiam modo Beatus Bernardus in epistola .ccxxxvii. ad Eugenium, Ioannem exponit. Quod et in epistola ad romanos, quæ .ccxlii. numeratur, & .cxxxi. ad me diolanenses, ille ipse confirmat, eam quidem Romanæ Ecclesiæ ratione petri plenitudinem potestatis attribuens, qua maior da ri non possit in terris. Hæc contra lutherii rationes, quas firma menta uoluit appellare.

DETESTANDAE AC EXECRABILES EX PRAECE dentibus lutherii rationibus deductæ conclusiones, quibus ipro uidũ fuisse Xp̃m & aliã propbana asserere cogitur. Cap. vi.

EX QVIBVS *plane etiam lippis intuentibus oculis constare potest potestatem hanc, quae est modo pontifici Romano tributa, Martinum sola dei permissione admittendam uoluisse, illi tanquam iniuriam inferenti, aut ambiguae cedendum esse, tolerandam uelut i populi afflictionem, tanquam tyrannicam ferendam, ex solo populi consensu probandam, immo neque probandam, neque uituperandam, eidem ueluti saecularibus potestatibus obediendum, iusta denique, iusta, uel iniusta sit, minime examinandum, sed Deo iudicium relinquendum*. Ex quibus id etiam inferri licet, improuidum fuisse Christum, dum ambiguum, & incertum nobis regendi modum reliquerit. Item sacramenta omnia, omnes institutiones, omnia iura, omnes ordinationes, quum ab ea, quae recepta est, & (ut inquit magnus noster Ardelio) maxime stabilita potestate dependeant, si ipsa incerta est, & reliqua omnia erunt incerta, ambigua, in confuso, ac in perturbatione maxima constituta. Est ne haereticum hoc Martine? adiuro te per sanctum tui capitis iudicium, ut mihi respondeas. Est ne prophanum? est ne plusquam quis fari, aut excogitare ualeat, impium? Prima facie ne aliquid deterius tibi contingat facile denegabis. At quo modo negare potes haereticum non esse si quis asserat improuidum fuisse Christum? Prouidus autem esse non potest, si ambiguam nobis & incertam reliquit Ecclesiam, cui credere debeamus. Quod autem credendum est, certum haberi debet ex fide, non erit ergo (quum incerta sit) credendum Ecclesiae. Erit ne id haereticum tuo iudicio proferendum? Nam est articulus fidei, ut in catholicam Ecclesiam credere debeamus. Haereticum igitur erit pontificiam authoritatem, a qua tota pendet Ecclesia, ambiguam profiteri. Haereticum ne dices ad populi mutationem ueram Ecclesiam commutari? minime, cur non? an nescis christum eam instituisse, cum ea usque ad saeculi consumationem Mathe. ultimo se futurum dixisse? Quo pacto igitur mutabilitati populi illam subiecit? Si enim alia & alia ad populi mutationem fieri posset, quomodo una? Quomodo pulchra? Tanta est, quam primo loco ueluti aliarum omnium fundamentum a Martino haec statuta est haeresis, ut certe ex antiquis nullus maiorem exprimere potuisset. Quum uno uerbo imprudentem Christum, incertam, ac populi mutabilitati subiectam Ecclesiam ipsam constituat.

QVOMODO PER EVANGELICOS TEXTVS, sanctosq; illorum interpretes, & generalia concilia ostendatur, à christo summam potestatem fuisse Petro concessam.

Cap. VII.

M Odo quae textus euangelicus, sacriq; pontificum apices, & sanctissima doctorum lumina de hac potestate uoluerint (deo authore) conspiciendum est.

PRIMA igitur sacrosancti euangelij, à quo nulli fideliũ dissentire licet, authoritas est Mathe. xvi. ubi seruator noster Iesus à discipulis suis exquirens in primis, quem dicerent homines esse filium hominis, deinde quemnam ipsummet ipsi dicerent, Petro respondit, qui eum iam iam dei uiui filium dixerat, inquiens, & ego dico tibi, tu es Petrus, & super hanc petrã aedificabo ecclesiam meam, & tibi dabo claues regni caelorum, & portae inferi non praeualebunt aduersus eam, & quodcunq; ligaueris super terram erit ligatum, & solueris, solutum in caelis. Ex qua quidem sententia apparet prae caeteris apostolis datã fuisse Petro a domino potestatem. Non.n. omnibus dixit, non Ioanni, non Iacobo, aut Philippo, sed Petro. Mathei quoq;. x. ubi scribuntur noĩa apostolorum, inuno ipsi instituuntur apostoli, & ad curandas languẽtium infirmitates à domino deputantur, primum Petri nomen praeponitur. Vbi glosa. Voluit Dominus apostolorum principem prius alio nomine appellari (nam Simon dicebatur, qui modo dictus est Petrus) ut ex ipsa nominis commutatione sacramẽti uiuacitas cõmendaretur. quod & diuus ille Chrisostomus similiter interpraetatur os apostolorum, & caput Petrum appellans. Idem ex Mathe. xvii. c. declaratur. Vbi dominus Petro tñ pro ambobus ipsis tributi solutionem imponit, inquiens, Vade ad mare, & mitte hamum, & in eo pisce, qui primum ascẽderit, staterem (quoddam monetae genus) inuenies, quem dabis pro me & te. Vnde Augu. in. l. de quaest. noui & ueteris testamenti. quest. lxxviii. haesitans cur pro se dominus, & Petro iubet dari tributum, inquit, pro omnibus dari uoluit, sed Petrum ideo nominauit, ut daret intelligere quemadmodum omnes magisterij causae continebantur in eo, dum ageret in humanis, ita post obitum in Petro tanquã Vicario cõtinerentur. Ipsum.n. sui gregis caput, & pastorem instituit. Id ipsum super illud Lucae. xxii. facta est contentio inter discipulos

quisnam

dominũ præcipue super Petrum ædificare suã Ecclesiã uoluisse.

IDIPSVM profert explanatius forte Hieronymus dum scri/bit ad Damasum Romanæ urbis episcopum, de articulis fidei. Nam ad eum ipsum nunqd recte senserit, uel ne, iudiciũ pertine re commemorat, Ex quo & fidei, & Petri sedem tenebat. Quid est autem fidei tenere sedem, nisi de his, quæ ad fidem pertinent posse ferre iudiciũ E.a uero oĩa unius magis, q̃ alterius Ecclesiæ eẽ non possunt. Itaq; omnium Ecclesiarum iudicem, et superiorem Pontificem Romanum uoluit esse Hieronymus, qui & Petri se dem legitime occuparet. Quid clarius? Hic ẽt sanctissimus Dei uir contra Iouinianum asserit Petrum inter .xii. ad tollendum scisma electũ fuisse, licet paritate Apostolatus, non potestatis aliis æqualem illum facere uideatur. Non ergo Hieronymus (ut Lu/therius sentit) est nostræ ueritati contrarius.

ORIGENES autem etsi uidetur asserere super omnes Apo/stolos Ecclesiam Dominum ædificasse, ac similiter omnes petras fuisse merito appellandos, non tamen in omnibus æqualiter Ec/clesiæ authoritatem expressit, Immo si uerba eius diligenti exa/mine pensitemus, quum uerbum (quasi) apposuit, inquit enim. Quũ dixit Dominus accipite spiritum sanctum, quasi omnibus constitutis, qualis erat Petrus, differentiam quãdam iter ipsum, & alios innuit. Neq; tantum tribuendum est origeni, etiam si eiusmodi sententiæ fuerit, ut ab aliis probatioribus dissentiamus. Multa enim in libris eius inuenta sunt, quæ hominis authorita tem diminuunt.

CHRISOST Omum uero nostræ huius sententiæ extitisse, tã clarum, tamq; apertum est, ut magis esse nõ possit. Nanq; ex Euã gelio Petrum principem aliorum Apostolorum instituit. Quoꝝ etiam os, quoniam pro illis responsum dederit, appellauit. Vt qđ dictum est de potestate hac illi præcipue, deinde aliis tradita op/time intelligatur.

IDIPSVM ne pterea, an aliud (ut Lutherius interpretat) Augustinũ sensisse credimus, dum .cyiii. psalmo inqt uerba il/la, & tibi dabo claues regni cœloꝝ, ad Ecclesiã referenda esse, eo ꝙ Petrus gereret personã Ecclesiæ, dum illi claues à dño tra/deret? Non.n.p Ecclesiã aliud ĩtelligendũ est, q̃ totus Apostolo rũ cætus. Pro oĩbus igit ipse claues accepit. Sed p se ipso prius, qui sup alios cõstitutus est princeps. Non.n. æqualiter oĩbus tra/

pietatis lumen. Hieronymus, & dicat, cur damaso Romano pō tifici(ut de iis, quæ ad fidem pertinebant, de quibus disseruisset, ferret iudicium, scripserit, eum fidei, & petri sedem(quod apostolorum principem sonat) rotundis uerbis appellans? Si Chrisostomi deinde, et Cyrilli hac in re, aliorumue præstantissimorum hominum sententias(quas nō uidit, aut aspernatus est lutherius) afferrem in medium, tanto sane impudentior conspiceretur, quanto utriusq; orientalis scilicet, & occidentalis ecclesiæ authoritas maior est, q̄ pro ueritate aliter à uiro catholico sentiatur. Id unum præterire non possum, quod piis auribus figendum maxime censeo. acerrimum christiani nominis hostem Porphirium, dum Paulum apostolum carperet, q̄ se à gentium conuiuio subtraheret, Procacem illam, & temerariam reprahensionem (teste Hieronymo) dixisse fertur, quoniam eodem crimine Paulus laborasset, De quo apostolorū principem ausus est increpare. Truculentior itaq;, & perfidior noster erit hostis lutherius, si Petrū apostolorū principem denegabit, quem Porphirius confessus est, cuius diritate nihil unq̄ dirius in christianos potuit inueniri. Quid ulterius de hoc homine referam? quid eius errores enumerem? quid illi maiorum, nostrorū obseruationem obiiciam? qūū sua hæc uenena nullum amplius (quo extingui ualeant) patiantur antidotum. Omnia uerbo, non dicam uirtutis suæ(q̄ nulla prorsus sit præditus) sed perfidiæ, inficit, impietate aspergit, negligentia respuit, iniquitate contaminat, omnia trahit, & pertrahit, Diuum Thomam tanquam insipidum, & aristotelicum theologum carpit. Bonauenturam defectuosum appellat, uniuersam theologorū doctrinā scholasticā .i. illusoriam uocat, irridet. Magnum, sanctūq; dei uirū Ariopagitam Dionysium mordet, sese Aristotelem suis posse pingere coloribus profitetur. Platonis, ac aliorū philosophorum lectiones exterminat, quas cum permissione ecclesiæ Hieronymus, et Augustinus frugi esse declarant. Rerum omnium scientiam non solum sibi impudentissime arrogat, sed etiam aliis detrahit. sacramenta suo modo instituit, summariam confessionem indicit, satisfactionem tollit, sine merito charitatem proficere statuit. Iacobi apostoli de extrema unctione sententiam uelut ex ore christi promulgatam non recipit, eucharistiæ sacrum manente panis & uini substantia confici potius credit. Impossibilia christum præ/

cœpisse defendit (quod maxime hæreticum à Hieronymo scribente ad Damasum reputatur) mille insanias, mille superstitiones, & toxica ex isipiētis, et alienissimi hoīs publicis editiōibus colliguntur, quæ non modo populum unum, unam regionem, non unum terrarū orbem, sed innumeros (si darentur) inficerent. Hic est ille iustus (si deo placet) in cuius anima sedem suam sapiētia collocauit, q concordiā ecclesiæ satagit, q sua sancta uerecūdia fidelium cœtum ædificat, modestia erigit, prudētia illustrat. Nō ueretur hic nefandissimus hominum pturbationem in populos, & seditionem diffundere, Molam asinariam à domino in euangelio commemoratam huiusce generis hominibus collo alligandam non timet, profundum maris non pauet, quum in profundo malorum omnium reperiatur. Cœli iudicium non extimescit, qꝫ se illius adhuc in humanis agentem, dum talia audet, possessorem instituit.

QVID mirū ergo si LEONEM.X.PON.MAX. nostri sæculi lumen nōcurat, si eius fraterna prius, & suauissima monita neq̄quaq̄ admiserit, si expectationem illius defraudauerit, si deinde minas iustissimas spreuerit, si eius authoritatem, et mandata cōtempserit, si illi & Ecclesiæ maledixerit, si pontificum decreta cōbusserit, si cateruatim quotidie nouos moliatur errores. Si sua tēpestate de inouatione sæculi glorietur. Quid ultra potuit facere pius nimium et clementissimus pontifex, ut de Christo meminit Esayas, lutherio, quod nō fecerit? Vt eū ipsum a malo sensu diuerteret, ut ab iniqtatis mamone reuocaret, ut ad cor sanum redigeret. Eū toties monuit, hortatus est, expectauit. Sācti sixti amplissimi, et doctissimi cardinalis offō usus est, q apud Maximilianū Cæsarē in germania Legatū gerebat, ut eū ab huiuscemodi labyrintheis gyris, diabolicisq; meandris eriperet. Quē ita suis testatissimis libellis diffamare conatus est, ut quanto ipse uirtute, & sapientia est insignior alijs, tanto à mendacissimo Martino mendacior haberetur. Expectauit inq̄ Pont. ac nimiū expectauit, tentauit oīa, qbus imanis huius bestiæ furorem, & amaritudinē suo dulcoris poculo extingueret, rex oīum Opificē imitatus, qui peccatoris exitiū nullo unq̄ tpe uoluit, sed magis, ut conuerteret, & uiueret. Tradendus erat à principio Sathanæ, pdendus, ac inter inanes, & imūdos spiritus deputandus. Nāq; ex nimia pontificis pietate iuncta icredibili hoīs insolentia nouissime factū est, ut

quum Carolus Cęsar una cũ germanię pceribus p eo ab ĩpieta te eiusmodi redimendo in honorẽ Ecclesię pcuraret, ipsumq; in suo conspectu cõstitutũ ĩterrogaret, an ĩpia ea dogmata edidis set, qbus referti erant codices p totũ terrarũ orbẽ diffusi, sine ullo tãtę maiestatis pudore audacissime, ĩpetrata unius diei dilatio ne, demũ rñdere sit ausus, se ea oĩa, q̃ ĩpia dicebant, tanq̃ uera & christianę religioni consona edidisse, neq; ullo unq̃ tpe reuo caturũ, nisi ueteris, aut noui testamenti æditionibus ab alio eru ditus mutare sentẽtiã cogeret. Suo est confisus mendacio ĩpius, quo frontẽ usq; adeo obdurauit, ut oĩa Pontificis tela. Impatoris & Ecclesię arma reijciat. Se sua pfidia, ac sensu iniqssimo ptexit, qcqd sibiipsi finxerit, credendũ putat. Suã putredinẽ nõ, ali tu lętali solũ, sed ueneficis alimẽtis passim diffundit. Neq; aliud ei (ut uidere uideor) supẽ, q̃ ut sedẽ ĩ terris, more cœlestis Lucife ri, ab aqlõe ponere auspicet, & se similẽ altissimo fieri uelit, & pferat.

QVA DE CAVSA SIT MOTVS AVTHOR OPERIS ad scribendum. Cap. II.

Nde motus ego dũ pphana hæc, et scęlestissima passim p ora hoĩum uolitare sentirẽ, ĩpiaq; Martini ab ecclesia discrepãtis dogmata eiusmodi oĩa resonare, q̃ mihi sto machum facerent, sic annuente Deo, & iubentibus iis a quorũ monitis discedere nequeo, Nõ obloquendi, sed detegẽdi uiri hu ius errores, puinciam sumere statui. Sæuit enim quotidie, nõ mo do ut ferus de silua, sed pessimus aper, qui acutissimis dentibus in catholicę fidei pietatem armatus irrumpit. Veritatem nõ mo do non audit amplius, q uelut surda factus est aspis, sed uiã, ue ritatem, & uitam se miseris Christi ouibus simulat. A qbus om ne pietatis uellus totondit, quas, a communi, & debito earũ oui li, pprioq; pastore diremit, suisq; lętalibus uenenis infecit. Non illi scribo, q ĩsanus solus insanum debeat alloqui, non pontifici, non Ecclesię, non alicui ex principibus, qui in uinea domini ui tam agunt, sed moribundis illis, ac infaustis ouibus labores me os, meas lucubrationes inscribo. Quę ipiũ hoĩem, ferã pessimã, truce monstrũ sequunt, toxica illius ibibunt. Perfidię, & iniqta tis hamũ quotidie uorãt. Illis ĩnq̃ loquor, uerba mea pnuncio, ne ulterius insaniãt, puirili annitor. ne ouinã lutherii pellẽ respi ciãt, sed lupi eiusmõi ĩtrinsecã rapacitatẽ ĩtelligant, quo tẽdant

gressus eius pnoscant, & ad melius cõuertant. Miserrimis qdẽ turbis, & populis q̃ maxie miserẽdũ, q sua simplicitate ducti qd agũt nesciũt, qbus nõ est prudẽtia, neq; cõsiliũ, i quoꝝ manibus nulla est ptãs, nulla iurisdictio, alterius nutu uiuũt. In pricipũ moribus, tãq̃ i speculo sese cõspiciũt, ide suã uitã cõponũt, imaginẽ, exẽplumq; oium opeꝝ, & rõnẽ accipiunt. Hac de cã motus aduersus Martini Lutherii errata nõ culto aut graui, sed dispu tatorio stilo (ut res ipsa et hoĩs cõditio exigit) iscriptã statui ede re Apologiã. Ad qd̃ qdem nõ dicã certamen (nã si cũ amẽte mi hi loqndũ nõ est, multominus certandũ) sed negociũ, me digni tatis gradus, ac offiñ pietatis cõpellit, qua i re si qsiterdũ ex pra ua, & pacuta aĩoꝝ cõtagiõe nõ pficit, tuenda nihilominus, p mulgandaq; ueritatis debito detinet. Scripserint alii, exclama uerint, Deo pces effuderint, scribã et ego, ac suppliciter dñm de pcabor, ut nõ solum Lutherianam immanem, & rabidissimam hæresim, sed etiam hæresis authorem, & sequaces tollat, extermi net, aut in melius suo iure commutet.

PRIMAE RATIONIS DESTRVCTIO QVA LV therius sola dei uoluntate conatus est ostendere pontificiam mo narchiam subsistere. Cap. III.

Volens sui neqssimi fastus negociũ cõprobare lutherius sublata ueritatꝫ (ut credidit) plenitudine, resolutoriũ li bellũ cõtra Romani Põtificis authoritatẽ adeo obscenũ edidit, adeo detractiõibus, & morsibus plenũ, ut nesciã quõ ip se tanti sceleris author ea uerba, qbus utit, formare potuerit. Ac cingẽs itaq; se ad suas blasphemias exordit, & suis rõnibus igt nolle pontificiã monarchiã absumere, sed docere in primis nulla scripturaꝝ diuinaꝝ snia nulla rõne, ueꝝ sola dei uolũtate illã subsistere, qua ẽt cã tolerãdã esse a fidelibus asserit, suisq; captiõi bus (ut solet) magno qdẽ, & icredibili astu deducit. Nõ.n. pria fame audet principatũ ecclesie prsus adimere, ne rudibus isolens uideat, quũ tñ si rõnes eius, quas firmamenta nõ erubuit appel lare, cõsideremus, ipse qdẽ isolẽtissimus nõ solũ adimit, sed prsus extinguit. Sp i libellis suis subdolus hic, et mordacissimus homo dũ qcq̃ studet ifringere, cõsueuit prius, aut eqs p testatõibus, aut iusta q̃dã pietatis, et modestie pfatiõe legẽtiũ, seu audiẽtiũ aĩos demulcere, ut letalia postmodũ uulnera facilius illis ifigat. Sed

ne in oblocutionibus tempus, & operam amittamus, destruen/da, impugnandaq; sunt primo loco Pontificiæ authoritatis hæc firmamenta (quæ uitrea potius & inania appellanda essent) ut eluceat ueritas.

QVO pacto itaq; sola dei uoluntate monarchiam pōtificiam ue/ram, & ferendam esse defendis generose Lutheri? A te ipso .n. li benter inquiro, quænam hæc est Dei uoluntas, qua principatus iste pontificius debeat æquo animo suscipi. Non ne uoluntas si/gni est, ut ipse et asseris, & theologi attestantur oēs? Item postq̄ signi uoluntatē istam esse ꝓnuncias, efficax ne sit denuo ut rñ/deas, inquiremus. Si efficax, quomodo tibi innotuit? Nam nisi eam efficacem esse tibi, et alijs fidelibus innotuisset, efficacem ꝓ/ferre non posses, ex quo nullum quidem robur, aut fundamentū haberes, cui inniti ualeres. Innotuit ergo. Sed unde innotuit? nō ex imperij diuturnitate, qm̄ illa non sufficit ad credendum sta/bili Dei uoluntate uerū, & probū aliquem principatum existe/re. Multi. n. diuturnis temporibus permanserunt, qui impia, & tyrannica ignominia affecti euitandi erant. Voluntas ergo hæc scripturæ testimonio cōprobabitur, quo fidem sibi exhibendā esse meretur, si debuit hominibus illuxisse. Quid itaq; sola dei uolū tate iactas nulla scripturarum intelligentia pontificiam digni/tatem posse monstrari?

RVRSVS rogo rñdeas Aristotelicum ne, & uerissimum qdem il lud axioma admissurus sis? quo dici solet. Si de quo magis aliqd inesse uidet̄, & non inest, neq; id de quo minus uidebit̄, inerit. Te prius libenter interrogo, ꝙ usq; adeo Aristotelis nomen ab/horreas, ut ueritas ipsa ab ore illius deprompta tibi nō admittē da facile uideatur. Si id proloquij, quod ab omnibus passim eru ditis, & ineruditis cōceditur, abnegaueris, non erit tecū ampli/us disputandū. Nam si dixero. ignis non calefacit, igitur neq; li/gnum, aut sol minime lucet, igitur neq; ignis lucebit, seu paruū pondus ferre non possum, itaq; maius nō feram, & uera eē eius modi cōnexa negaueris, nullo alio principio illa tibi monstrabo q̄ eo, quo dicitur. Si de quo magis dignum est, ut aliquid profe/ratur, neq; ꝓferri potest, de quo minus dignum proferēdum ui/debitur, non proferret̄. Nō puto te tam inhumanum, ut dictum illud aufugias. At magis uidetur præcepti uoluntatem seruari

debere, q̃ uoluntatem permissionis, & tñ non semper obseruan da est uoluntas praecepti. Igitur neq; uoluntas permissionis obseruari debebit. Qualis est ea, qua dicitur pontificia monarchia subsistere. Probatur aũt ex Genesi. xxij. cap. uoluntatem praecepti non semper obseruandam esse. Ibi. n. abrae Deus praecepisse legitur, ut imolaret filium eius Isaac, quem tñ ex quo in holocaustum offerri noluit (licet paratus esset ad obsequendũ Abraam) uoluntas illa obseruanda nõ fuit. Huius uero causa est, ꝙ signi tm̃ erat, & nõ beneplaciti illa uoluntas. Quum itaq; haec, qua apostolica ditio uiget, per te non sit praecepti uoluntas, neq; à scripturis sanctis robur ullum accipiat, sola erit uoluntas permissionis. Quomodo igitur semper tanquã uera, & obseruãda à fidelibus admittetur?

INSVPER si per effectum diuina haec uoluntas (ut dictum est) nõ potuit illucere, alioqui paganorũ secta quae est omnino ꝓhibita cũ reuerentia foret à nobis suscipienda (quod nescio an Martinus detrectare uoluerit) quae iam tot annos non durauit modo, uerũetiam multum inualuit, neq; per scripturam innotuit. sequitur, ut uel reuelatione, uel rõne inconuincibili nobis illuxerit. De reuelatione non cõstat, nisi forsan Lutherius noster se id beneficij asserat à dño suscepisse. Inconuincibilis ratio nulla est. Ergo per scripturam innotuit. Si dixeris per scripturas, sed debilissime nota est ista uoluntas. cõtra. scripturae aut cõprobant effectum, aut non comprobant, sed ambiguae sunt, si cõprobant, quum illae praecesserint, & ore Dei promulgatae sint, necesse est, ut ab eis diuinae huius uoluntatis nobis fides euenerit. Quod ipse Lutherius negat, & ita manifesta contradictio subsequeẗ. Si uero ambiguae in seipsis, & p effectũ sint postmodũ comprobatae scripturae, eo modo interpretãdae sunt, quo effectus oñdit. Effectus aũt est, ut monarchia, quae modo uiget, dignitati pontificiae debeatur. Igitur illae ipsae exponendae sunt, ut effectus ostendit, non contrario modo, ut Lutherius fecit. Quomodo enim ꝑ effectum poterunt cõprobari scripturae, si sit effectus illis ex apto cõtrarius? Neq; credẽdũ est scripturarũ testimoniũ eẽ usq; adeo imbecille, ut futuri effectus diuinae uolũtatis nõ eẽnt indicio, eo ꝙ q̃cunq; scripta sunt, inqt apostolus, ad Ro. ca. xv. ad nostrã doctrinam scripta sunt. Non est itaq; huic soli uoluntati sine

scriptura, sine ratione credendum.

QVID deinde Cyprianum sola Dei uoluntate tanq̃ signo oĩa admittentẽ affert ueridicus homo Lutherius, q ẽt Deum solam iustitiã dixerit? Nam alio qdem mõ intelligendus est, q̃ ipse illũ intelligat. Ipsius.n.uoluntatis diuinæ nulla inquirenda est rõ dum efficax, & beneplaciti fuerit. Actus siquidem eius ab ipsamet suam bonitatem, & firmitatem obtinuit. Vnde rex oium cõtingentium regula à theologis solita est appellari. Et planè nihil aliud uoluit Cyprianus dum ea uerba pferret. Item de afflictiõibus loqtur, quæ p peccatis eueniunt, & tolerandæ sunt, q sic eas deus instituerit ad nostram correctionem. Sed si in maximum p̃iudicium fidei pmissio aliqua fieret, non esset utiq; tolerandã ex Cypriani sñia. Tu eius Epistolas legeris. Quas nunq̃ nisi p suis illusionibus Marti.citat, aut intelligit.

QVVM deinde Roboam filij Salomonis historiam adducit, q̃so lector an fide dignus uideat̃ respicias. Quæ.n.uera sonant, cõsueuit homo iste tam imperfecte, tam mendaciter allegare, ut in falsa cõmutet, & q̃ pro nostrar partium cõfirmatione leguntur, ĩ suas ad libitum ptrahat. Si.n.ab errore uno liceat oẽs addiscere, eam Roboam hystoriã eius sñiæ contrariã prorsus inuenies. Nam postq̃ ab eo tribus illæ undecim recessere, id dei uoluntate efficaci factũ esse innotuit. Q̃m Deus allocutus est quendã ita uocatum uirũ Semeiam, qui Roboam diceret ne pararet exercitũ cõtra Ieroboam. Ad quẽ tribus illæ cõfugerãt, idq; illi se annunciasse referret. Ex quibus cõstat Deum suam uoluntatẽ manifestasse, quæ efficax, & beneplaciti fuerat. Adde q̃d anteq̃ à Roboam tribus illæ recederent, per pphetã Abiam Siloritem Deus Ieroboam ob delicta Salomonis, & filij.s. Roboam pœnam, quam illi inflicturus erat, de earũdem tribuum recessu annunciauit. Quare allegata tertij libri regũ hystoria quæ. xi. & &.xij.cap.legitur ad ppositum eius esse non põt. In hunc modum primum destruitur Lutherij firmamentum.

SECVNDAE .III.IIII.ET.V.RATIONIS IMPVGNATIO, *quibus à Lutherio tolerandus Pontificius Principatus nullo scripturar testimonio oñdebat̃.* Cap.IIII.

Ecundum ẽt stare non põt. Nam per illud aut uult ostendere Martinus monarchiæ Pontificiæ tanq̃ probæ & lau

dabili, aut tanq̃ ambiguæ esse cedendũ. Si tanq̃ pbæ, textus euã gelicus allatus ad ꝓpositũ eẽ nõ põt. Quo si qs nos mille passus angariauerit, cũ eo duobus ẽt millibus, ut eamus dñs math. 5. suadere uidet. Non. n. iubet ut illi tanq̃ bene, & laudabiliter opanti, sed tanq̃ iniuriam facienti cedamus. Si uero uelut ambiguæ potestati cedendum est, quo pacto qs illam nõ admittendo peccabit? Quod. n. ambiguum est nõ admittere cogimur, eo q̃ tum peccatum cõmittimus, quum certum uirtutis debitum ptermittimus. Si igitur incertum est monarchiam pontificiam uerã existere, non admittendo illam quis peccare non dicitur?

LONGE itaq; dispar ratio est cur principatui pontificio, & iniuriam faciẽti cedere debeamus Martine frater. Nam põtificia autoritas ex fide certa esse debet, & iusta, nõ uelut ambigua, seu uiolenta à fidelibus suscipienda. Alioqui nisi uerus principatus eiusmodi teneretur, maximum in Dei ecclesia scandalum uigeret, ac periculum animarum. Q̃n autoritas, regimen, gubernatio, institutiones, aliaq; omnia essent ambigua, neq; cui foret firma, ac indubia adhibenda fides à fidelibus haberetur. Scandala aũt oĩa in re pia, et multo magis pĩcula fugiẽda sunt. Nõ itaq; Pontificius hic principatus est tanq̃ ambiguus tolerãdus.

QVOD q; Lutherij uerba in secunda ratione posita id exprimere uideantur, apparet. Inquit. n. minor res est incomparabiliter principatus iste pontificius, q̃ ut unitas fidelium, & charitas dissoluatur. Toleranda. n. sunt omnia, quæ peccata nõ sunt. Ex quibus manifestum est ipsum ob seruandam fidelium concordiã dissensionisq; periculum fugiendum, neq; ob aliam causam ferẽdam esse monarchiam huiusmodi uoluisse. Et eo magis qñ peccatum id esse nõ noscitur. Ac si uellet dicere. minus ambiguum & periculosum est tolerantia eiusmodi principatus, postq̃ uniuersus in eum cõsentit fidelium cœtus, q̃ ab eo dissentire, ne dissidium fortasse aliquod in Dei ecclesia oriret. Non. n. aliter inter duo hæc recta põt cõparatio fieri. Nam minor res (inqt ipse) etc. usus est cõmunissimo uocabulo, ne fiatle capiatur. Sed uerboꝝ sensus eum excusare non põt. Ecce q̃ subdole a suo, quod pollicitus est, instituto recedit. Primo. n. tanq̃ ueꝝ asserit principatum pontificium suscipiendum, mõ ex uerboꝝ suoꝝ prætextu tanquã ambiguũ, ne dissidium in ecclesia fiat, neq; ex alia cã tolerãdũ instituit. Quid ergo illi amplius credẽdũ, si ẽ sibiipsi cõtrarius.

TERTIA rō similiter cōcidit. Nō.n.ita pontificia, q̄ sūma est tolerari debet authoritas, ut ꝑ peccatis solū a Deo data fidelibus uideat̃. Nāq; in hūc modū diceret̃ dūtaxat ueluti populi afflictio inualuisse, qđ qdē dicere, est nō mō monarchiā eiusmodi dubiā, uerumetiā erroneā, & tyrānicā ꝓfiteri. Exēplū.n. ab eo datum, Id apertissime indicat. Nam si sub turcha (inquit) nos deus esse uellet, ei subesse libenti aīo deberemus, tunc.n. nos sub eo tanq̄ sub tyranno populum affligente, ꝑ peccatis esse lutherius uoluit, an tanq̄ sub uero principe constitutos? Nō hoc, qa notum est ipsum christianū non esse, ergo tanq̄ tyrāno illi cedendum esset, ꝙ si eodem modo pontifi. dignitati cedere debeamus, consequens est, ut a nobis eadē, tyrānica simpliciter habeat̃, neq; ad alind ꝓpositum Salomonis in ꝓuerbijs allata sñia pōt accomodari, dū inquit, nunquid est resistendum flagello Dei? I

PER ID quarta infringit̃ rō, sane apostolus Paulus.xiij.cap.ad romanos, dum oēm aīam potestatibus sublimioribus subditam, quæ à Deo data sit hoībus asserit, non intelligit, nisi de secularibus potestatibus, à qbus nōnulli prætextu religionis se subtrahere uidebant̃. Ideoq; illis suadet, ne resistant, sed obediant, qm̄ à Deo sunt, quæ obedientia semper executioni mandanda est, præterq̄ in causa fidei. Tunc.n. audacter illis resistendum est, & potius moriendum, q̄ eorum capescenda iussa, ut fecerunt gloriosissimi Martyres. Huic quoq; sñiæ euāgelica lectio Math. xxiii. consonat, qua habet̃ quæcunq; dixerint uobis principes facite, opera autem illorum nolite facere. Tu ipse Paulum legito, & uideto an eo modo suscipiendus sit in dei ecclesia apostolicus principatus. Nam maxima differentia est īter eam obedientiam, quā pro charitate, uel humilitate seruanda, solum principi seculari, & eam, quam spiritali debemus. Huic enim tanq̄ optime instituto aīaꝝ pastori credendum est, illi autem minime.

QVVMQVE DICItur. Et quoniam pontificis potestas hæc sit robustissime stabilita, non oportet ipsam ullatenus impugnare. Sed quanta sit sustinere, etiam si esset iniusta, & Deo esse iudicium relinquendum. Apparet potestatem hanc a Lutherio pro iniusta haberi, uel pro ambigua, & incerta. Item si robustissime est stabilita, unde tantum robur accepit? si ex diuinis codicibus haberi non possit, si nulla ratione subsistat, Immo si Sacrosancta eloquia illi contrarium sonent,

si deniq; de efficaci, qua permittitur, dei uoluntate non constet? Non uideo etiam quomodo, si iniusta esset, defendenda sit, Deq; ipsa deo esse iudicium relinquendum. Nostra enim maxime interest inuestigare iusta ne sit, an iniusta, tuta, uel non tuta, utilis, uel inutilis. Siq; periculosa sit, inutilis, & iniusta, non toleranda est, sed damnanda, & totis uiribus fugienda, non obstante, q; totus in eam consentire populus uideatur. Quippe tunc de maximo Ecclesiæ præiudicio ageretur. Neq; respiciẽdus esset consensus, aut acclamatio populi, sed proborum, sapiẽtumq; patrũ maturoꝝ consiliũ, sanctaq; deliberatio uirtute sancti spũs illis ĩfusa.

EX HIS itaq; apparet quomõ etiã in epistola exponendus sit Petrus, & quo pacto nos humanæ creaturæ subiectos esse commoneat. Non enim id alio modo q̃ Paulus ad Romanos, aut dominus in euangelio intendit.

SEXTA LVTHERII RATIO DE CONSENSV populi impugnatur, & quomodo post scripturas naturali potius ratione pontificiæ ditioni credendum est. quæ Pauli, Ioannis, et alioꝝ sententijs comprobatur. Cap. V.

ET ultimo loco de consensu populi dictum per ea, quæ pauloante memorabamus, inuertitur. Non enim temporalis solum est tanta pastoris nostri authoritas. Sed etiam spiritalis (de qua noster est sermo) quamuis iurisdictionis esse dicatur. Quemadmodũ longe maior, q̃ alijs, apostolorũ principi à seruatore Iesu ligandi scilicet, atq; soluẽdi cõcessa est.

AMPLIVS si ex Dei uolũtate, & populi cõsensu tenẽda est hæc Papæ potestas, quæro si populus mutaretur, quid agẽdum, & quomodo gubernanda esset Ecclesia? Nunquid salubrior esset prior regendi modus, an posterior, nec ne, iudicari deberet, uel potius quotiescunq; sententia populi mutaretur, toties intelligeretur commutata potestas? Si primũ, cur modo quoq; ex sacris codicibus, ex sanctorum patrum sententijs (si sint) sin autem ex ratiõibus euidentioribus de ipsa nobis iudicare nõ liceat? Secũdum uero dari nõ potest, Nanq; unam, & definitam pontificã authoritatem à deo quomodocunq; concessam, uel permissam eẽ, credẽdum est. Sane quũ meliori modo, quo fieri potuit, suam Ecclesiam instituerit, non uerisimile est, immo ab omni ratione

remotum eum ipsum uoluisse ad populi mutationem guberna toris suæ nauiculæ potestatem mutari.

S I ITAQVE adeo stabilitam ecclesiæ monarchiam uolueris. Qua ratione id fit? ꝙ quæ scripta sunt in Euangelio opposit um sonare interpretaris? & si sacra lectio eam nō approbat, cur non ad rationem naturalem confugis? Quæ latentium multorum secreta pandit, & explicat.

R ATIO autem naturalis qualibet potius monarchiam Ecclesiæ suadere uidetur. Nam & .iii. Politicorum, & .xii. Metaphysicæ Aristoteles singularitatem principantis commendat, & uniuersa philosophantium schola fatetur. Neq; profecto mirum est ita omnes in unam, et eandem sententiam deuenire. Quū deus ipse rerum omnium conditor & gubernator, unus tantum sit, q toti uniuerso tanq̃ princeps optimus præest. Cur itaq; similiter hæc Christi respublica non ita ab uno capite pendet? ex quo maior animorum concordia, ordo maior, institutionum & uirtutū obseruatio maxima proficiscatur.

Q VOD etiam Paulus Apostolus uoluit dum prima ad corynthios.xii. cap. scribit inquiens, sicut multa mēmbra in corpore uno, ita multi unum corpus sumus in Christo. Christus uero huic terreno regimini absq; medio nōn præest, sed uoluit habere ministros (ut Mathei.xvi. & .xviii. ex clauium traditione cōii citur.) Itaq; plurium ministrorum præcipuum unum, qui uices suas haberet in terris, instituit. Ad id quoq; facit, quod Ioannes xxi. cap. Apoc. de ecclesia militante, quæ de cœlo descenderit, triumphanti simillima adducitur. Videlicet. Vidi ciuitatem nouam, Hierusalem descendentem de cœlo, ornatam paratamq; sicut spōsam uiro suo, &c. Quo etiam modo Beatus Bernardus in epistola.ccxxxvii. ad Eugenium, Ioannem exponit. Quod et in epistola ad romanos, quæ.ccxlii. numeratur, & .cxxxi. ad mediolanenses, ille ipse confirmat, eam quidem Romanæ Ecclesiæ ratione petri plenitudinem potestatis attribuens, qua maior dari non possit in terris. Hæc contra lutherii rationes, quas firmamenta uoluit appellare.

DETESTANDAE AC EXECRABILES EX PRAECE dentibus lutherii rationibus deductæ conclusiones, quibus iprouidū fuisse Xp̄m & alia propbana asserere cogitur. Cap.vi.

EX QVIBVS plane etiam lippis intuentibus oculis constare potest potestatem hanc, quæ est modo pontifici Romano tributa, Martinum sola dei permissione admittendam uoluisse, illi tanquam iniuriam inferenti, aut ambiguæ cedendum esse, tolerandam uelut populi afflictionem, tanquam tyrannicam ferendam, ex solo populi consensu probandam, immo neque probandam, neque uituperandam, eidem ueluti sæcularibus potestatibus obediendum, & deniq; iusta, uel iniusta sit, minime examinandum, sed Deo iudicium relinquendum. Ex quibus id etiam inferri licet, improuidum fuisse Christum, dum ambiguum, & incertum nobis regendi modum reliquerit. Item sacramenta omnia, omnes institutiones, omnia iura, omnes ordinationes, quum ab ea, quæ recepta est, & (ut inquit magnus noster Ardelio) maxime stabilita potestate dependeant, si ipsa incerta est, & reliqua omnia erunt incerta, ambigua, in confuso, ac in perturbatione maxima constituta. Est ne hæreticum hoc Martine? adiuro te per sanctum tui capitis iudicium, ut mihi respondeas. Est ne prophanum? est ne plusquam quis fari, aut excogitare ualeat, impium? Prima facie ne aliquid deterius tibi contingat facile denegabis. At quomodo negare potes hæreticum non esse si quis asserat improuidum fuisse Christum? Prouidus autem esse non potest, si ambiguam nobis & incertam reliquit Ecclesiam, cui credere debeamus. Quod autem credendum est, certum haberi debet ex fide, non erit ergo (quum incerta sit) credendum Ecclesiæ. Erit ne id hæreticum tuo iudicio proferendum? Nam est articulus fidei, ut in catholicam Ecclesiam credere debeamus. Hæreticum igitur erit pontificiam authoritatem, à qua tota pendet Ecclesia, ambiguam profiteri. Hæreticum ne dices ad populi mutationem ueram Ecclesiam commutari? minime, cur non? an nescis christum eam instituisse, cum ea usq; ad sæculi consumationem Mathe. ultimo se futurum dixisse? Quo pacto igitur mutabilitati populi illam subiecit? Si enim alia & alia ad populi mutationem fieri posset, quomodo una? Quomodo pulchra? Tanta est, quam primo loco ueluti aliarum omnium fundamentum à Martino hæc statuta est hæresis, ut certe ex antiquis nullus maiorem exprimere potuisset. Quum uno uerbo imprudentem Christum, incertam, ac populi mutabilitati subiectam Ecclesiam ipsam constituat.

dominũ præcipue super Petrum ædificare suã Ecclesiã uoluisse.
I D I P S V M. profert explanatius forte Hieronymus dum scri/bit ad Damasum Romanæ urbis episcopum, de articulis fidei. Nam ad eum ipsum nunqd recte senserit, uel ne, iudiciũ pertine re commemorat, Ex quo & fidei, & Petri sedem tenebat. Quid est autem fidei tenere sedem, nisi de his, quæ ad fidem pertinent posse ferre iudiciũ E.a uero oia unius magis, q̃ alterius Ecclesiæ eẽ non possunt. Itaq; omnium Ecclesiarum iudicem, et superiorem Pontificem Romanum uoluit esse Hieronymus, qui & Petri se dem legitime occuparet. Quid clarius? Hic ẽt sanctissimus Dei uir contra Iouinianum asserit Petrum inter.xii. ad tollendum scisma electũ fuisse, licet paritate Apostolatus, non potestatis aliis æqualem illum facere uideatur. Non ergo Hieronymus (ut Lu/therius sentit) est nostræ ueritati contrarius.
O R I G E N E S autem etsi uidetur asserere super omnes Apo/stolos Ecclesiam Dominum ædificasse, ac similiter omnes petras fuisse merito appellandos, non tamen in omnibus æqualiter Ec/clesiæ authoritatem expressit, Immo si uerba eius diligenti exa/mine pensitemus, quum uerbum (quasi) apposuit, inquit enim. Quũ dixit Dominus accipite spiritum sanctum, quasi omnibus constitutis, qualis erat Petrus, differentiam quãdam iter ipsum, & alios innuit. Neq; tantum tribuendum est origeni, etiam si eiusmodi sententiæ fuerit, ut ab aliis probatioribus dissentiamus. Multa enim in libris, eius inuenta sunt, quæ hominis authorita tem diminuunt.
C H R I S O S T Omum uero nostræ huius sententiæ extitisse, tã clarum, tamq; apertum est, ut magis esse nõ possit. Nanq; ex Euã gelio Petrum principem aliorum Apostolorum instituit. Quoꝝ etiam os, quoniam pro illis responsum dederit, appellauit. Vt qd̃ dictum est de potestate hac illi præcipue, deinde aliis tradita op/time intelligatur.
I D I P S V M ne ꝑterea, an aliud (ut Lutherius interpretat̃) Augustinũ sensisse credimus, dum .cviii. psalmo inqt uerba il/la, & tibi dabo claues regni cœloꝝ, ad Ecclesiã referenda esse, eo ꝙ Petrus gereret personã Ecclesiæ, dum illi claues à dño tra/derẽt? Non.ṇ.ꝑ Ecclesiã aliud itelligendũ est, q̃ totus Apostolo rũ cætus. Pro oibus igit̃ ipse claues accepit. Sed ꝓ se ipso prius, qui sup alios cõstitutus est princeps. Non.n. æqualiter oibus tra/

dita est illa potestas. Eodē etiam modo ipsemet in libello de chri
stiana doctrina exponendus est. Vbi quo pacto claues, Ecclesiæ, I
quæ corpus Christi mysticum appellatur, et sponsa, sunt traditæ,
nequaq̃ exprimit, Sed de ipsa in se, ut soluendi, ligandiq; autho
ritatē habuerit, loquitur. Quum uero claues si debeant exerceri,
non ab Ecclesia in se, sed à specialibus hominibus habeant, opor
teat, Quo pacto ii se haberent inuicem, an ordine quodam, uel
nullo, non explicat Augu. Verum in libro de pœnitētia illud ex
pressit dum de lapsis passim sacerdotibus nunquid ad soluendi,
ligandiq; munera semper restitui debeant, inuestigans à Roma
no Pont. tanq̃ à proprio, ueroq; iudice legem expectandam asse
ruit. Atq; ideo locus iste. Si ad eius modo difficultatem trahere
uoluerimus, eo quidem modo explanādus est, quo eo loco se cla
rum facit Augu. ne sibiipsi contrarius intelligatur. Quod sanè
maxime eius uerba secundo de doctrina christiana. Lib. confir
mant. Vbi decretales epistolas apostolicæ sedis inter Canonicas
haberi debere cōmemorat. Quā ēt diuinæ fidei magistram ap
pellat. Idipsum in retractationibus attestat. i. Li. cap. xxi. Sed
nullibi profecto clarius, q̃ dum ad Paulinum scribit de duorum
conciliorū Carthaginēsis uidelicet, et milintani gestis, in qbus
quum de Pelagiana hæresi ageret, an q; Innocentiū Papā, qd
sentiēdū eēt, deberent p̃res cōsulere, narrat se subscripsisse Chiro
grapho, & Innocentii respōsiuas litteras cōmendauisse. Ea. cyi.
Augustini epistola numerat. Et cōtra donatistas de baptismo.
Li. ii. qd ēt. ii. q. vii. legit. Puto, refert idipsum. Petri apostolatū
cuilibet episcopatui optimo, & diuino iure præponens.

RATIONES LVTHERII DESTRVVNTVR QVI
busostendere conatus est nulli certæ personæ. Sed Ecclesiæ cla
ues datas fuisse. Cap. VIIII.

Quod longa Euangelii expositione Lutherius Ecclesiæ
.i. nulli certe personæ traditas fuisse claues conatur ostē
dere, alludinat. Interrogauit oēs seruator. Accipio. pro I
oībus r̃ndit Petrus. Pro omnibus, ergo oībus dictū est. Tu es Pe
trus & tibi dabo claues regni cœlorum. Attende id Petro dictum
esse præcipue, q; ipsum dñs Petrā uoluit appellare, & sup eum,
tanq̃ aliorum principē suam Eccle. struere, alios nequaq̃ excludēs.
Non. n. sup ipsum solum fundata est Christi resp. Atq; ideo ma
gno cū mysterio factū est, ut iterrogatis oībus unus r̃ndeat, uniq;

claues traditas Alii non primo, sed secundo loco recipiant.

NEQVE uideo ego etiam si Linceis oculis utar, Q̃uo Petrus dum ei loqť dñs, non sit Petrus, ut Luthe. uidet. Non. n. Angelus extitit, q rñdit. Neq; angelo Dñs uerba illa pronunciauit. Igiť uni ex hoibus, aut pluribus æqualiter, uel dispariter ligandi, illam, & soluendi ptãtem distribuit. Quid ergo somniare uelimus, imo Luthe. uelit, nõ illũ fuisse Petrum. Cui neq; caro, neq; sanguis, sed pr̃ cœlestis id reuelauit eloqi. Quũ ex ea dicẽdi serie nil aliud qat itelligi, q̃ ꝙ Petrus nõ humanæ mẽtis beneficio, sed supercælestis patris afflatu tantum diuinitatis mysterium apprehendere poterat confiteri.

MIRVM ẽt est, qđ diciť, de nullo priuato homine certi sumus, an à patre reuelationẽ habuerit, sed de Eccle. non dubitamus. Quippe si nos certi non sumus, Certus erat eo tempore dñs, & nos ex illius testimõio p fidẽ certi esse dẽmus. Neq; ullius sanè momenti est, tunc id uni potius, q̃ pluribus reuelatũ fuisse. Sat. n. est nouisse nos ex uerbis illis cõfessionẽ eiusmõi diuinitus pdiisse.

QVOD similiter ferť in symbolo, credo in sanctam Eccle. Catholicã sanctoꝝ cõmunionẽ, non explicat Ecclesiæ à dño ex æquo traditam ptãtem fuisse. Ideoq; ad Euãgeliũ recurrendũ est. Vbi Petrus præ omnibus tantopere commendatur, ut super ipsum præcipuã suam Christus Ecclesiam ædificare uoluerit.

VERISSIme quoq; exponiť, Ecclesiã. i. sanctoꝝ cõionẽ, siue id i articulis positũ fuerit, siue ñ positũ. Sed sanctitas hæc (aduertamus oportet) solã fidẽ tãq̃ necessariã exigit. Nõ. n. opus ẽ uera uita sãctitate pditos eos eẽ, q eccle. dei cõstituũt. Q̃m id eẽt nimiũ piculosũ, ꝙ rari sũt, aut nulli, q tãta uirtutũ oĩum polleãt itegritate, ut i sanctoꝝ nũero ualeãt collocari. Neq; ullus ex recte sẽtiẽtibus ẽ, q petrũ Ecclesiã iterpťeť. Nã eius qdẽ nomẽ græcæ, latine cõgregationem sigñat. Si Lutherius itaq; sctõrũ cõionẽ alio modo, q̃ nos fidelium cõgregationem intelligit, errat errore ualdensium, qui est hæresis manifesta.

NAM xviii. eoꝝ error ita describiť. Quãtũ qs hẽt bõitatis, et sanctitatis, tm̃ hẽt authoritatis, & solũ boni hñt ligãdi, soluẽdiq; ptãtẽ. Quẽ ẽt errorẽ i Li. de ueteri et nouo testõ Augustinus maxime detestatur. Non enim sacerdotis (inquit) uoluntas obesse potest, aut prodesse, sed benedictionem poscentis meritum, siue demeritum. Vbi etiam prophetiæ Donum ait dignita

tem, & ordinē nō bonitatē īseq dñm uoluisse Caiphas.n. (scriptum ē) Ioan.xviii. dū esset pōtifex anni illius ꝓphetauit. Qui tū malus erat, & impius. Et in hoc Martinus à Deo est iterū de hæresi, & blasphemia corripiendus.

QVID *deinde uelint ea Euangelii uerba. Et super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam, iam dictum est, & explanatius modo repetimus. Dixit Hieronymus super hanc petram .i. super te, nam ipsum dominus petram uocauerat, non ꝙ solus Petrus sit ecclesiæ fundamentum. Sed ꝙ super aliis apostolis uicem christi, qui uerius petra erat, gesturus esset in terris.*

QVOD, *deinde inferebat quasi uictoriæ palmam reportans. Lutherius primitiuam ecclesiam non extitisse, quia Romanus Papa nundum aduenerat. eo ꝙ Petrus.xviii. post domini obitum anno adhuc hierosolomis erat, ut ex Pauli ad Galathas testimonio .i. & .ii. cap. cōprobatur, nihil ē. Admitto enim hæc omnia. Ergo primitiua ecclesia non fuit ecclesia. Quomodo sequitur? Si dicas non erat pontifex ea tempestate Romanus. Verum ē. Attamen Petrus erat uniuersalis ecclesiæ princeps, qui postea Romanus effectus ē, ꝙ ibi propriam, & peculiarem sedem sibi constituit. Quam etiam cruore, & martyrio uoluit cōsecrare. Neq; ꝙ decreta ferè omnia Romanum pontificem totius ecclesiæ caput describere uideant, eo pacto intelligēda sunt, quo anteq̄ Petrus Romam ueniret, sine capite fuerit. (Nam dementis est id profiteri). Verum ita Romanum uocant, quoniam idem erat prius, & qui postea Romanus effectus ē. Cuius quū successores, Romani etiam appellarentur, omnes illos eandem potestatem habuisse & habituros significant. In hunc itaq; modum supra petram .i. supra petri authoritatem, quæ in fide fundata est præcipue ædificata fuit ecclesia, non supra uniuersalis ecclesiæ fidem æqualiter, quemadmodum Lutherius interpretatus est. Qui ad aliud Euangelii dictum falso (ut sui moris est) explicandum accedit.*

EX EVANGELICO *Math. textu cap.xviii. idem, qd. xvi. cap. scribitur de summa petro, et cōsequenter aliis apostolis, sed dispari ualde potestate concessa haberi, & quomodo de passionis mysterio non erat tunc Petrus instructus cui nunquam defuit fides, quo pacto eius successoribus claues sunt traditæ, multaq; Lutherii dissoluantur obiecta.* Cap. X.

b

Abit Matheus.xviii.sui eloquij cap.dum loquitur Petro xps.Si peccauerit in te frater tuus,corripe illum inter te,& ipsum solum.Si non audierit,duos testes adhibe,si item non audierit,dic ecclesiæ.Si ecclesiam spreuerit,sit tibi tanq̃ Ethnicus,& publicanus.Deinde in alios discipulos uersus,inquit,amen dico uobis,quæcunq; ligaueritis in terris, erũt ligata in cœlo,& quæcunq; solueritis simili ratione soluta. Ex eo uerborum contextu apparet,inquit,Lutherius,ita dominum discipulis quemadmodum in superiori textu claues dedisse,ut tã hæc sententia q̃ illa unum & idem contineat. Quod enim interrogatis discipulis ibi soli Petro soluendi & ligandi authoritatis iniunxit, idipsum hoc in loco Petrum præ alijs allocutus, mox alijs concessisse conspicitur.Quod nulla alia de causa effectum est,q̃ ut intelligamus omnibus discipulis pariter sine ullo discrimine unam,& eandem potestatem fuisse concessam.At hæc suasio nulla est. Affirmamus enim hanc euangelistæ sententiam cũ ea,quæ.xvi.cap.scribitur,cõuenire.Et q̃d soli Petro ibi tanquã principi traditum est,hic omnibus,sed secundo loco concessum. Traditæ sunt claues Petro hic,& ibi, sunt etiam alijs traditæ, sed super alijs Petro,quod ibi ex diuina reuelatione uoluerit Deus Christum dei uiui filium fuisse confessum. Hic uero, ꝙ eum p alijs allocutus corrigendi proximi (quod pastoris officium est) modum & rationem docuerit. Non ergo(dices)eædem omnibus sunt datæ claues. Quo ad iurisdictionem datæ sunt Petro, & successoribus eius maiores. Non igitur prorsus eædem sed ualde consimiles. Atq; ideo in earum traditionis commemoratione diuersimode locutus est Christus. Siq; forsan ambigitur, cur denuo traduntur claues,si prius sunt traditæ,non denuo traditas esse monemus,sed ut quod ante meminerat dominus, per hæc postmodum uerba explanatius fieret,ita locutus est. Constat itaque quomodo ex utriusq; Euangelicæ sententiæ apud Matheum con sensu sui propositi contrarium potius Lutherius deducere potuisset.

DECIPITVR deinde noster hic æmulus quum ea quæ dominus Paulopost clauium traditionem dixerat Petro(uade retro Sathana,non enim sapis ea quæ Dei sunt)ita quidem exponat, ut non uideat quomodo beatum ipsum dixerit prius, &,

imprælentiarum desipere. Dictum enim à nobis est, non nouisse tunc Petrum passionis christi futuræ mysterium, licet diuini uerbi incarnatio per reuelationem illi patuerit. Nanque longe aliud est Christum dei uiui filium confiteri, et ipsum moriturum agnoscere. Atq; ideo cum ea reuelatione, & beatitudine stare potuit ignoratio christi interitus, passionis, & crucis, quemadmodum non ecclesiæ (ut falso arbitrabatur Lutherius) sed Petro principaliter de clauium traditione illa domini aptanda sunt uerba. Qui etiam Sathanas uocatus est, quoniam per modum Sathanæ salutiferam mortalibus passionem, ex inscitia tamē detestans dominum ausus est increpare.

QVOD item si successoribus data sit Petri potestas, potius apostolis, qui tunc aderant, traditam fuisse magnus hic obiectat Ardelio, atq; ideo æque omnibus concessam probasse putat, facile soluit. Patuit enim quomodo Petro, successoribusq;, & quo modo ecclesiæ data sit illa potestas. Sed ut quoties ipse nos cierit, idipsum toties repetamus, audiat & intelligat. Petro concessa fuit, ut principi, ecclesiæ, ut Petro subiectæ, si ab ecclesia Petrum excipiat. Si uero ex omnibus ecclesiam statuat, ecclesiæ inæqualiter audiat fuisse concessam. Quod uero Petri successoribus traditum est, præsentibus apostolis nulla ratione concedi debuisse monstratur, q illi uicem Petri uiuente Petro usurpare non poterant. Neq; ita successoribus eius claues sunt traditæ, ut eos Christus nominare debuerit, nam quum perpetuis temporibus usq; ad sæculi consumationem ab uno principe suam ecclesiam regendam esse uoluerit, dum dedit Petro claues, successoribus gradatim dandas esse nos docuit, quas præsentibus apostolis uiuente Petro iure optimo dare non poterat.

RIDICVLVM est ualde, quod ridiculus homo subiungit, dum eligitur pontifex secum ne affert claues, an ab alio accipit, si affert ergo prius claues habuit, quàm sit pontificiam dignitatem adeptus. Si ab alio accipit, is alius quàm ecclesia esse non potest. Prius igitur tota in se habuit, quàm alius quisquā in speciali à domino claues ecclesia. Pulchra quidem ratio, & non tantum scriptis, sed æternæ memoriæ commendanda, dum studet eius efficacia Martinus Petro principatum adimere, quæ certe tam puerilis est, ut ea uanitate sit pdita, qua si uellet ipse,

baculo arbitraretur posse de manu Herculis clauam eripere. Non affert secum claues pontifex, qui eligitur insulse Lutheri, sed à sancto spiritu (à quo etiam supremam authoritatem consequitur) accipit. Quas per obitum seu depositionem recta ratione dimittit. Siquidem fidelium congregatio (quam ecclesiam uocant) nihil aliud in electione pontificis, quàm materiam exhibet. Sanctus autem spiritus est, qui diuinitus illi authoritatem impertit. Sed animaduertendum est successoribus (ut ante referebamus) nō eo modo traditam fuisse, quo Petro. Aderat enim hic, illi autem minime. Ideoq; pro tempore, quo futuri erant, & (ut ita dixerim) habitu, sponsioneq; fuit eisdem impensa.

NEQVE uideo (etiam si oculatissimus sim) quomodo ecclesiæ datæ sint claues, nisi prius uni tantum clauigero collatæ fuerint, quas pro administratione ualeat exercere. Supposito uno tantum principe in ecclesia Dei supremo. Quod tamen linceus noster Lutherius suis oculis facillime penetrauit, & lingua confessus est. Nam si contra partes nostras inuehitur, dum rationem illam componit, quando eligitur pontifex, unum in ecclesia principem supremum dari accipiat, opus est, ut quærat postmodum unde claues accipiat, & ab ecclesia illas accepisse demonstret. Ac si uellet dicere dato uno summæ authoritatis pontifice, necesse est prius ecclesiam habere claues, quas tanquam in scrinio seruatas illi condonet. Si uero in ratione, quam format, illud non supposuerit, quod assumit, erroneum esse dicetur, ipsumq; rationis authorem principium petere. Quod uero dictum est Petro, si peccauerit in te frater tuus post primam correctionem, ecclesiæ dicas, Non est quòd ecclesiæ præcipue datæ sint claues, sed id uoluit exprimere dominus, ut pudore affectus resipisceret ille, qui esset peccatorū laqueo præpeditus.

RATIONEM præterea, qua apostolus Paulus ad Romanos quarto capitulo utitur, ut Abraam non ex circuncisione, sed ex fide iustum factum ostendat, uideamus quomodo faciat militare Lutherius. Ait enim sicut Abraam Deo gratus ex fide fuit, non ex circuncisione, quoniam ante illam erat iustitiam assecutus, ita etiam Petrus, antequam eēt urbis Romæ Episcopus, iustus effectus est, et ex sola fide creatus apostolus, illi

ergo non, ut Romano Pontifici fuerunt traditæ claues, etiam si ipsi soli ea dicta sint uerba, quæ tamen pro alijs exposita intelliguntur. Memineris Petrum ex fide non tantum Apostolum: Sed etiam episcopum, *& totius Ecclesiæ Principem à Domino institutum fuisse.* Neq; *omnes in Apostolatu, sed solum quæ sacerdotij essent claues obtinuisse. Quæ uero ad dignitatem Pontificiam attinerent in collatione Pontificatus illi concessæ sunt.* Longe enim maior *est iurisdictio in* Ecclesia *Principis, q̃ aliorum.* Non erat Romanus *ipse sed eo nomine, ut in decretis habetur.* Summus *est* Pontifex *appellatus, quoniam ipse sedem suam ex dispensatione Diuina, Romæ uoluit collocare.* Quo *circa per fidem (sicut* Abraam *) gratus fuit altissimo, & episcopatum obtinuit.* Quæ *fides, ut creditur, tum illi exactius quidem permissa est, q̃ dum* Apostolatus *officium assequeretur, si unum ab alio sit (ut credere par est) temporis discrimine separandum.* Nanq; *prius* Mathei.x.cap.xii. *Nominatim ab aliis segregati leguntur, q̃ ea uerba ligandi et soluendi, ædificandiq;* Ecclesiam Christus *habuerit.*

Q VOD VERO *amplius procax iste Lutherius ex eadem* Pauli, *& ad* Galatas.iij.*cap. sententiis subdit.* Si Petro *ex fide* Claues *sunt traditæ, ita omnibus credentibus easdem Dominum tradidisse, non obstat,* Paulus *enim ex fide iustum, piumq; factum abraam, & omnes alios meminit, q̃ iustitia hæc & pietas communis quidem existat.* Sed regendi *authoritas, quæ præter illam iustitiam, seu gratiam Petro concessa est, communis esse non debuit.* Non enim *expedit unum magis esse iustum, aut Deo acceptum q̃ alium, dummodo sint omnes in gratia constituti.* Expedit autem, *immo maxime necessarium est in* Dei Ecclesia *unam alia potestatem esse maiorem.* Valet itaq; Pauli *ratio circa rem illam, quæ ad omnes, ut pietas, & iustitia, suo iure pertinere uidetur.* Non ualet *Lutherii usurpatio, qm̃ ad rem non oĩbus cõem illam accomodat.* Quodq; *subiungit non uni ex* Apostolis, *sed* Ecclesiæ *ꝑpterea ꝑtatem illam fuisse concessam, qa nullus hoĩum constanter, ne ipse qdẽ Petrus in fide, & cõfessione ꝑmansit, facile soluit̃. Siqdem sup* Petri *fidẽ tanq̃ sup dispositionẽ fundat̃ authoritas, q̃ errante* Petro *non defuit.* Errauit *enim, quoniam imperfecta erat* Petri *fides, quando* Christum *negauit.* Quæ *si penitus defuisset cum ea pariter*

significat. Non igitur potestatem. Illatio nulla est. Nanq; Ecclesia fidelium personas praefert, aedificari fidei augumentum, super hanc Petram (idest) super te praecipue, licet super alios quoq;, q illam tecum pariter gubernabunt. Potestatem itaq; aedificatio maxime denotat, q fides potestati supponitur, & maxima aedificatio nō nisi per fidem iuncta summa potestate fieri potest. Quid garris bone uir?

RVRSVS ex uocationis ordine Petrum principem inferri nō licet. Nam ita si quis Andream Petrum nominet, princeps erit Andreas. Spernis glosam, quae authoritatem iam inter fideles maximam est assecuta. Qui uocationis in Petro prae aliis factae eam causam (ut rettulimus) assignauit. Quid andreā obiectas. Quoniam siquis eum primo uocauerit, non erit ille seruator humani generis dominus, & magister, qui non sine magno mysterio eum inter alios Apostolos uocat in primis, super cuius authoritatem suum erat post se aedificatam Ecclesiam collocare. Hieronymus etiam & Rabba. eo loco habent haec uerba, Simon, obediens, q ob primatum Apostolici ordinis uocatur Petrus (idest) firmus.

QVID RVbem affers, quid Stephanum prius uocatos? Quid Lucam Ioanni, Marcum Lucae, Iacobum Ioanni inde diuino iure, tanq̃ unum alteri praepositū inferis Docte Vir. Sunt ista uere nugae (ut asseris) & tamen ab eis abstinere non potes. Si ex domini uoce, quae aut mysterio prolata est, quando primum Apostolos suos instituit, quando eis curandi omnes intrinsecus & extrinsecus (ut omnes recte sentientes interpraetantur) à langoribus potestatem concedit, habetur primus uocatus Petrus, uelut aliorum futurum caput & rector. Quomodo has de aliorum rationibus, quas tam innaniter texis fabulas in propositum trahis?

QVID Paulum ad Galatas. ii. Iacobum Petrum, & Ioannē columnas uocantem, eundem Petrum propterea Iacobo postpo suisse iactas? Non est dominus, Paulus, qui Apostolos eo loco instituat, neq; ibidem Apostolorum ordinem, seu conditiones examinet. Sed qui inter alios maxime negociabātur coaceruatim annumeret. Miror doctus sane quum sis, tibi tantum in tuis imaginationibus affici.

EX ELECTIone item dandi tributi à domino facta in personam Petri irridet Lutherius principatum ei legitime designari. Nam (inquit) cur ex similitudine passionis & mortis non licet

TERTIA rō similiter cōcidit. Nō.n.ita pontificia, q̄ sūma est tolerari debet authoritas, ut ꝑ peccatis solū a Deo data fidelibus uideat. Nāq; in hūc modū diceret dūtaxat ueluti populi afflictio inualuisse, qd̄ qdē dicere, est nō mō monarchiā eiusmodi dubiā, uerumetiā erroneā, & tyrānicā ꝑfiteri. Exēplū.n. ab eo datum, Id apertissime indicat. Nam si sub turcha (inquit) nos deus esse uellet, ei subesse libenti aīo deberemus, tunc.n. nos sub eo tanq̄ sub tyranno populum affligente ꝑ peccatis esse lutherius uoluit, an tanq̄ sub uero principe constitutos? Nō hoc, qa notum est ipsum christianū non esse, ergo tanq̄ tyrāno illi cedendum esset, ꝗ si eodem modo pontifi. dignitati cedere debeamus, consequens est, ut à nobis eadē, tyrānica simpliciter habeat, neq; ad alind ꝑpositum Salomonis in ꝓuerbijs allata snīa pōt accomodari, dū inquit, nunquid est resistendum flagello Dei?

PER ID quarta infringit rō, sane apostolus Paulus. xiij. cap. ad romanos, dum oēm aīam potestatibus sublimioribus subditam, quæ à Deo data sit hoībus asserit, non intelligit, nisi de sæcularibus potestatibus, à qbus nōnulli prætextu religionis se subtrahere uidebant. Ideoq; illis suadet, ne resistant, sed obediant, q̄m à Deo sunt, quæ obedientia semper executioni mandanda est, præterq̄ in causa fidei. Tunc.n. audacter illis resistendum est, & potius moriendum, q̄ eorum capescenda iussa, ut fecerunt gloriosissimi Martyres. Huic quoq; snīæ euāgelica lectio Math. xxiii. consonat, qua habet quæcunq; dixerint uobis principes facite, opera autem illorum nolite facere. Tu ipse Paulum legito, & uideto an eo modo suscipiendus sit in dei ecclesia apostolicus principatus. Nam maxima differentia est iter eam obedientiam, quā pro charitate, uel humilitate seruanda, solum principi sæculari, & eam, quam spiritali debemus. Huic enim tanq̄ optime instituto aīaꝝ pastori credendum est, illi autem minime.

QVVMQVE DICItur. Et quoniam pontificis potestas hæc sit robustissime stabilita, non oportet ipsam ullatenus impugnare. Sed quanta sit sustinere, etiam si esset iniusta, & Deo esse iudicium relinquendum. Apparet potestatem hanc a Lutherio pro iniusta haberi, uel pro ambigua, & incerta. Item si robustissime est stabilita, unde tantum robur accepit? si ex diuinis codicibus haberi non possit, si nulla ratione subsistat, Immo si Sacrosancta eloquia illi contrarium sonent,

si deniq; de efficaci, qua permittitur, dei uoluntate non constet? Non uideo etiam quomodo si iniusta esset, defendenda sit, Deq; ipsa deo (esse) iudicium relinquendum. Nostra enim maxime interest inuestigare iusta ne sit, an iniusta, tuta, uel non tuta, utilis, uel inutilis. Siq; periculosa sit, inutilis, & iniusta, non tolerãda est, sed damnanda, & totis uiribus fugienda, non obstante, q̃ totus in eam consentire populus uideatur. Quippe tunc de maximo Ecclesiæ præiudicio ageretur. Neq; respiciẽdus esset consensus, aut acclamatio populi, sed proborum, sapiẽtumq; patrũ maturo consiliũ, sanctaq; deliberatio uirtute sancti spũs illis ĩfusa.

EX HIS itaq; apparet quomõ etiã in epistola exponendus sit Petrus, & quo pacto nos humanæ creaturæ subiectos esse commoneat. Non enim id alio modo q̃ Paulus ad Romanos, aut dominus in euangelio intendit.

SEXTA LVTHERII RATIO DE CONSENSV populi impugnatur, & quomodo post scripturas naturali potius ratione pontificiæ ditioni credendum est. quæ Pauli, Ioannis, et aliorũ sententijs comprobatur.

Cap. V.

ET ultimo loco de consensu populi dictum per ea, quæ pauloante memorabamus, inuertitur. Non enim temporalis solum est tanta pastoris nostri authoritas. Sed etiam spiritalis (de qua noster est sermo) quamuis iurisdictionis esse dicatur. Quemadmodũ longe maior, q̃ alijs, apostolorũ principi à seruatore Iesu ligandi scilicet, atq; soluẽdi cõcessa est.

AMPLIVS si ex Dei uolũtate, & populi cõsensu tenẽda est hæc Papæ potestas, quæro si populus mutaretur, quid agẽdum, & quomodo gubernanda esset Ecclesia? Nunquid salubrior esset prior regendi modus, an posterior, nec ne, iudicari deberet, uel potius quotiescunq; sententia populi mutaretur, toties intelligeretur commutata potestas? Si primũ, cur modo quoq; ex sacris codicibus, ex sanctorum patrum sententijs (si sint) sin autem ex ratiõibus euidentioribus de ipsa nobis iudicare nõ liceat? Secũdum uero dari nõ potest, Nanq; unam, & definitam pontifici authoritatem à deo quomodocunq; concessam, uel permissam eẽ, credẽdum est. Sane quũ meliori modo, quo fieri potuit, suam Ecclesiam instituerit, non uerisimile est, immo ab omni ratione

remotum eum ipsum uoluisse ad populi mutationem guberna toris suae nauiculae potestatem mutari.

S I ITAQVE adeo stabilitam ecclesiae monarchiam uolueris. Qua ratione id fit? q quae scripta sunt in Euangelio opposi tum sonare interpraetaris? & si sacra lectio eam nō approbat, cur non ad rationem naturalem confugis? Quae latentium multorum secreta pandit, & explicat.

R ATIO autem naturalis qualibet potius monarchiam Ecclesiae suadere uidetur. Nam & .iii. Politicorum, & .xii. Metaphisicae Aristoteles singularitatem principantis commendat, & uniuersa philosophantium schola fatetur. Neq; profecto mirum est ita omnes in unam, et eandem sententiam deuenire. Quū deus ipse rerum omnium conditor & gubernator, unus tantum sit, q toti uniuerso tanq̃ princeps optimus praeest. Cur itaq; similiter haec Christi respublica non ita ab uno capite pendet? ex quo maior animorum concordia, ordo maior, institutionum & uirtutū obseruatio maxima proficiscatur.

Q VOD etiam Paulus Apostolus uoluit dum prima ad corynthios .xii. cap. scribit inquiens, sicut multa membra in corpore uno, ita multi unum corpus sumus in Christo. Christus uero huic terreno regimini absq; medio nō praeest, sed uoluit habere ministros (ut Mathei .xvi. & .xviii. ex clauium traditione cōlligitur.) Itaq; plurium ministrorum praecipuum unum, qui uices suas haberet in terris, instituit. Ad id quoq; facit, quod Ioannes xxi. cap. Apoc. de ecclesia militante, quae de coelo descenderit, triumphanti simillima adducitur. Videlicet. Vidi ciuitatem nouam, Hierusalem descendentem de coelo, ornatam paratamq; sicut spōsam uiro suo, &c. Quo etiam modo Beatus Bernardus in epistola .ccxxxvii. ad Eugenium, Ioannem exponit. Quod et in epistola ad romanos, quae .ccxlii. numeratur, & .cxxxi. ad mediolanenses, ille ipse confirmat, eam quidem Romanae Ecclesiae ratione petri plenitudinem potestatis attribuens, qua maior dari non possit in terris. Haec contra lutherii rationes, quas firmamenta uoluit appellare.

DETESTANDAE AC EXECRABILES EX PRAECEDENTIBUS lutherii rationibus deductae conclusiones, quibus iprouidū fuisse Xp̄m & alia prophana asserere cogitur. Cap. vi.

EX QVIBVS plane etiam lippis intuentibus oculis constare potest potestatem hanc, quae est modo pontifici Romano tributa, Martinum sola dei permissione admittendam uoluisse, illi tanquam iniuriam inferenti, aut ambiguae cedendum esse, tolerandam ueluti populi afflictionem, tanquam tyrannicam ferendam, ex solo populi consensu probandam, immo neque probandam, neque uituperandam, eidem ueluti saecularibus potestatibus obediendum, iste deniq; iusta, uel iniusta sit, minime examinandum, sed Deo iudicium relinquendum. Ex quibus id etiam inferri licet, improuidum fuisse Christum, dum ambiguum, & incertum nobis regendi modum reliquerit. Item sacramenta omnia, omnes institutiones, omnia iura, omnes ordinationes, quum ab ea, quae recepta est, & (ut inquit magnus noster Ardelio) maxime stabilita potestate dependeant, si ipsa incerta est, & reliqua omnia erunt incerta, ambigua, in confuso, ac in perturbatione maxima constituta. Est ne haereticum hoc Martine? adiuro te per sanctum tui capitis iudicium, ut mihi respondeas. Est ne prophanum? est ne plusquam quis fari, aut excogitare ualeat, impium? Prima facie ne aliquid deterius tibi contingat facile denegabis. At quo modo negare potes haereticum non esse si quis afferat improuidum fuisse Christum? Prouidus autem esse non potest, si ambiguam nobis & incertam reliquit Ecclesiam, cui credere debeamus. Quod autem credendum est, certum haberi debet ex fide, non erit ergo (quum incerta sit) credendum Ecclesiae. Erit ne id haereticum tuo iudicio proferendum? Nam est articulus fidei, ut in catholicam Ecclesiam credere debeamus. Haereticum igitur erit pontificiam authoritatem, a qua tota pendet Ecclesia, ambiguam profiteri. Haereticum ne dices ad populi mutationem ueram Ecclesiam commutari? minime, cur non? an nescis christum eam instituisse, cum ea usq; ad saeculi consumationem Mathe. ultimo se futurum dixisse? Quo pacto igitur mutabilitati populi illam subiecit? Si enim alia & alia ad populi mutationem fieri posset, quomodo una? Quomodo pulchra? Tanta est, quam primo loco ueluti aliarum omnium fundamentum a Martino haec statuta est haeresis, ut certe ex antiquis nullus maiorem exprimere potuisset. Quum uno uerbo imprudentem Christum, incertam, ac populi mutabilitati subiectam Ecclesiam ipsam constituat.

dominũ præcipue super Petrum ædificare suã Ecclesiã uoluisse.

IDIPSVM profert explanatius forte Hieronymus dum scri/bit ad Damasum Romanæ urbis episcopum, de articulis fidei. Nam ad eum ipsum nunqd recte senserit, uel ne, iudiciũ pertine re commemorat, Ex quo & fidei, & Petri sedem tenebat. Quid est autem fidei tenere sedem, nisi de his, quæ ad fidem pertinent posse ferre iudiciũ E.a uero oĩa uniusmagis, q̃ alterius Ecclesiæ eẽ non possunt. Itaq; omnium Ecclesiarum iudicem, et superiorem Pontificem Romanum uoluit esse Hieronymus, qui & Petri se dem legitime occuparet. Quid clarius? Hic ẽt sanctissimus Dei uir contra Iouinianum asserit Petrum inter .xii. ad tollendum scisma electũ fuisse, licet paritate Apostolatus, non potestatis aliis æqualem illum facere uideatur. Non ergo Hieronymus (ut Lu/therius sentit) est nostræ ueritati contrarius.

ORIGENES autem etsi uidetur asserere super omnes Apo/stolos Ecclesiam Dominum ædificasse, ac similiter omnes petras fuisse merito appellandos, non tamen in omnibus æqualiter Ec/clesiæ authoritatem expressit, Immo si uerba eius diligenti exa/mine pensitemus, quum uerbum (quasi) apposuit, inquit enim, Quũ dixit Dominus accipite spiritum sanctum, quasi omnibus constitutis, qualis erat Petrus, differentiam quãdam iter ipsum, & alios innuit. Neq; tantum tribuendum est origeni, etiam si eiusmodi sententiæ fuerit, ut ab aliis probatioribus dissentiamus. Multa enim in libris, eius inuenta sunt, quæ hominis authorita tem diminuunt.

CHRISOSTOmum uero nostræ huius sententiæ extitisse, tã clarũm, tamq; apertum est, ut magis esse nõ possit. Nanq; ẽx Euã gelio Petrum principem aliorum Apostolorum instituit. Quorũ etiam os, quoniam pro illis responsum dederit, appellauit. Vt qđ dictum est de potestate hac illi præcipue, deinde aliis tradita op/time intelligatur.

IDIPSVM ne p̃terea, an aliud (ut Lutherius interpretat̃) Augustinũ sensisse credimus, dum .cyiii. psalmo inqt uerba il/la, & tibi dabo claues regni cælorũ, ad Ecclesiã referenda esse, eo q̃ Petrus gereret personã Ecclesiæ, dum illi claues à dño tra/deret̃? Non .n. p Ecclesiã aliud itelligendũ est, q̃ totus Apostolo rũ cætus. Pro oibus igit̃ ipse claues accepit. Sed p se ipso prius, qui sup alios cõstitutus est princeps. Non .n. æqualiter oibus tra/

dita est illa potestas. Eodē etiam modo ipsemet in libello de chri stiana doctrina exponendus est. Vbi quo pacto claues, Ecclesiæ, quæ corpus Christi mysticum appellatur, et sponsa, sunt traditæ, nequaꝗ̃ exprimit, Sed de ipsa in se, ut soluendi, ligandiq; autho ritatē habuerit, loquitur. Quum uero claues si debeant exercæri, non ab Ecclesia in se, sed à specialibus hominibus habeant, opor teat, Quo pacto ii se haberent inuicem, an ordine quodam, uel nullo, non explicat Augu. Verum in libro de pœnitētia illud ex pressit dum de lapsis passim sacerdotibus nunquid ad soluendi, ligandiq; munera semper restitui debeant, inuestigans à Roma no Pont. tanꝗ̃ à proprio, ueroq; iudice legem expectandam asse ruit. Atq; ideo locus iste. Si ad eius modo difficultatem trahere uoluerimus, eo quidem modo explanādus est, quo eo loco se cla rum facit Augu. ne sibiipsi contrarius intelligatur. Quod sanè maxime eius uerba secundo de doctrina christiana. Lib. confir mant. Vbi decretales epistolas apostolicæ sedis inter Canonicas haberi debere cōmemorat. Quā et diuinæ fidei magistram ap pellat. Idipsum in retractationibus attestaẗ.i. Li. cap. xxi. Sed nullibi profecto clarius, ꝗ̃ dum ad Paulinum scribit de duorum conciliorū Carthaginēsis uidelicet, et miliutani gestis, in qbus quum de Pelagiana hæresi agereẗ, an q; Innocentiū Papā, qd sentiēdū eēt, deberent p̄res cōsulere, narrat se subscripsisse Chiro grapho, & Innocentii respōsiuas litteras cōmendauisse. Ea. cyi. Augustini epistola numeraẗ. Et cōtra donatistas de baptismo. Li. ii. qđ ēt. ii. q. yii. legiẗ. Puto, refert idipsum. Petri apostolatū cuilibet episcopatui optimo, & diuino iure præponens.

RATIONES LVTHERII DESTRVVNTVR QVI bus ostendere conatus est nulli certæ personæ. Sed Ecclesiæ cla ues datas fuisse. Cap. VIIII.

Qvod longa Euangelii expositione Lutherius Ecclesiæ .i. nulli certe personæ traditas fuisse claues conatur ostē dere, alluci naẗ. Interrogauit oēs seruator. Accipio. pro oibus r̄ndit Petrus. Pro omnibus, ergo oibus dictū est. Tu es Pe trus & tibi dabo claues regni cœloꝝ. Attende id Petro dictum esse præcipue, ꝙ ipsum dn̄s Petrā uoluit appellare, & sup eum, tanꝗ̃ alioꝝ principē suam Eccle. struere, alios nequaꝗ̃ excludēs. Non. n. sup ipsum solum fundata est Christi resp. Atq; ideo ma gno cū mysterio factū est, ut iterrogatis oibus unus r̄ndeat, uniq;

claues traditas Alii non primo, sed secundo loco recipiant.

NEQVE uideo ego etiam si Lincæis oculis utar, Q. uo Petrus dum ei loqt̃ dñs, non fit Petrus, ut Luthe. uidet. Non. n. Angelus extitit, q r̃ndit. Neq; angelo Dñs uerba illa pnnciauit. Igit̃ uni ex hoibus, aut pluribus æqualiter, uel dispariter ligandi, illam, & soluendi ptãtem distribuit. Quid ergo somniare uelimus, imo Luthe. uelit, nõ illũ fuisse Petrum. Cui neq; caro, neq; sanguis, sed pr̃ cœlestis id reuelauit eloqi. Quũ ex ea dicẽdi serie nil aliud q̃at itelligi, q̃ q Petrus nõ humanæ mẽtis beneficio, sed supercælestis patris afflatu tantum diuinitatis mysterium apprahendere potrrat confiteri.

MIRVM ẽt est, qđ dicit̃, de nullo priuato homine certi sumus, an à patre reuelationẽ habuerit, sed de Eccle. non dubitamus. Quippe si nos certi non sumus, Certus erat eo tempore dñs, & nos ex illius testimõio p fidẽ certi esse dẽmus. Neq; ullius sanè momenti est, tunc id uni potius, q̃ pluribus reuelatũ fuisse. Sat. n. est nouisse nos ex uerbis illis cõfessionẽ eiusmõi diuinitus pdiisse.

QVOD similiter fert̃ in symbolo, credo in sanctam Eccle. Catholicã sanctoꝝ cõmunionẽ, non explicat Ecclesiæ à dño ex æquo traditam ptãtem fuisse. Ideoq; ad Euãgeliũ recurrendũ est. Vbi Petrus præ omnibus tantopere commendatur, ut super ipsum præcipuæ suam Christus Ecclesiam ædificare uoluerit.

VERISSIme quoq; exponit̃, Ecclesiã. i. sanctoꝝ cõionẽ, siue id i articulis psitũ fuerit, siue n̄ psitũ. Sed sanctitas hæc (aduertamus oportet) solã fidẽ tãq̃ necessariã exigit. Nõ. n. opus ẽ uera uitæ sãctitate p̃ditos eos eẽ, q eccle. dei cõstituũt. Q. m̃ id eẽt nimiũ piculosũ, q rari sũt, aut nulli, q tãta uirtutũ oium polleãt itegritate, ut i sanctoꝝ nũero ualeãt collocari. Neq; ullus ex recte sẽtiẽtibus ẽ, q petrũ Ecclesiã iterptet̃. Nã eius qdẽ nomẽ græcæ, latine cõgregationem sigñat. Si Lutherius itaq; sctõrũ cõionẽ alio modo, q̃ nos fidelium cõgregationem intelligit, errat errore ualdensium, qui est hæresis manifesta.

NAM xviii. eoꝝ error ita describit̃. Quãtũ qs hẽt bõitatis, et sanctitatis, tm̃ hẽt autboritatis, & solũ boni hñt ligãdi, soluẽdiq; ptãtẽ. Quẽ ẽt errorẽ i Li. de ueteri et nouo testõ Augustinus maxime detestatur. Non enim sacerdotis (inquit) uoluntas obesse potest, aut prodesse, sed benedictionem poscentis meritum, siue demeritum. Vbi etiam prophetiæ Donum ait dignita

tem, & ordinē nō bonitatē, isq; dñm uoluisse Caiphas. n. (scriptum ē) Ioan. xviii. dū esset pōtifex anni illius ꝓphetauit. Qui tñ malus erat, & impius. Et in hoc Martinus à Deo est iterū de hæresi, & blasphemia corripiendus.

QVID deinde uelint ea Euangelii uerba. Et super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam, iam dictum est, & explanatius modo repetimus. Dixit Hieronymus super hanc petram. i. super te, nam ipsum dominus petram uocauerat, non ꝙ solus Petrus sit ecclesiæ fundamentum. Sed ꝙ super aliis apostolis uicem christi, qui uerius petra erat, gesturus esset in terris.

QVOD, deinde inferebat quasi uictoriæ palmam reportans Lutherius primitiuam ecclesiam non extitisse, quia Romanus Papa nundum aduenerat. eo ꝙ Petrus. xviii. post domini obitum anno adhuc hierosolomis erat, ut ex Pauli ad Galathas testimonio. i. & .ii. cap. cōprobatur, nihil ē. Admitto enim hæc omnia. Ergo primitiua ecclesia non fuit ecclesia. Quomodo sequitur? Si dicas non erat pontifex ea tempestate Romanus. Verum ē. Attamen Petrus erat uniuersalis ecclesiæ princeps, qui postea Romanus effectus ē, ꝙ ibi propriam, & peculiarem sedem sibi constituit. Quam etiam cruore, & martyrio uoluit cōsecrare. Neq; ꝙ decreta ferè omnia Romanum pontificem totius ecclesiæ caput describere uideant, eo pacto intelligēda sunt, quo anteq̄ Petrus Romam ueniret, sine capite fuerit. (Nam dementis est id profiteri). Verum ita Romanum uocant, quoniam idem erat prius, & qui postea Romanus effectus ē. Cuius quū successores, Romani etiam appellarentur, omnes illos eandem potestatem habuisse & habituros significant. In hunc itaq; modum supra petram. i. supra petri authoritatem, quæ in fide fundata est præcipue ædificata fuit ecclesia, non supra uniuersalis ecclesiæ fidem æqualiter, quemadmodum Lutherius interpretatus est. Qui ad alind Euangelii dictum falso (ut sui moris est) explicandum accedit.

EX EVANGELICO Math. textu cap. xviii. idem, qđ. xvi. cap. scribitur de summa petro, et cōsequenter aliis apostolis, sed dispari ualde potestate concessa haberi, & quomodo de passionis mysterio non erat tunc Petrus instructus cui nunquam defuit fides, quo pacto eius successoribus claues sunt traditæ, multaq; Lutherii dissoluantur obiecta. Cap. X.

Abet Matheus.xviii.sui eloquij cap.dum loquitur Petro xps.Si peccauerit in te frater tuus,corripe illum inter te,& ipsum solum.Si non audierit,duos testes adhibe,si item non audierit,dic ecclesiæ.Si ecclesiam spreuerit,sit tibi tanq̃ Ethnicus,& publicanus.Deinde in alios discipulos uersus,inquit,amen dico uobis,quæcunq; ligaueritis in terris, erũt ligata in cœlo,& quæcunq; solueritis simili ratione soluta. Ex eo uerborum contextu apparet,inquit,Lutherius,ita dominum discipulis quemadmodum in superiori textu claues dedisse,ut tã hæc sententia q̃ illa unum & idem contineat. Quod enim interrogatis discipulis ibi soli Petro soluendi & ligandi authoritatis iniunxit, idipsum hoc in loco Petrum præ alijs allocutus, mox alijs concessisse conspicitur.Quod nulla alia de causa effectum est,q̃ ut intelligamus omnibus discipulis pariter sine ullo discrimine unam,& eandem potestatem fuisse concessam.At hæc suasio nulla est.Affirmamus enim hanc euangelistæ sententiam cũ ea,quæ.xvi.cap.scribitur,cõuenire.Et qd̃ soli Petro ibi tanquã principi traditum est,hic omnibus,sed secundo loco concessum. Traditæ sunt claues Petro hic,& ibi, sunt etiam alijs traditæ, sed super alijs Petro,quod ibi ex diuina reuelatione uoluerit Deus Christum dei uiui filium fuisse confessum.Hic uero, ꝙ eum p̃ aliis allocutus corrigendi proximi (quod pastoris officium est) modum & rationem docuerit.Non ergo(dices)eædem omnibus sunt datæ claues. Quo ad iurisdictionem datæ sunt Petro, & successoribus eius maiores.Non igitur prorsus eædem sed ualde consimiles.Atq; ideo in earum traditionis commemoratione diuersimode locutus est Christus.Siq; forsan ambigitur, cur denuo traduntur claues,si prius sunt traditæ,non denuo traditas esse monemus,sed ut quod ante meminerat dominus, per hæc postmodum uerba explanatius fieret,ita locutus est.Constat itaque quomodo ex utriusq; Euangelicæ sententiæ apud Matheum consensu sui propositi contrarium potius Lutherius deducere potuisset.

DECIPITVR deinde noster hic æmulus quum ea quæ dominus Paulopost clauium traditionem dixerat Petro(uade retro Sathana,non enim sapis ea quæ Dei sunt)ita quidem exponat,ut non uideat quomodo beatum ipsum dixerit prius, &

impræsentiarum desipere. Dictum enim à nobis est, non nouisse tunc Petrum passionis christi futuræ mysterium, licet diuini uerbi incarnatio per reuelationem illi patuerit. Nanque longe aliud est Christum dei uiui filium confiteri, et ipsum moriturum agnoscere. Atq; ideo cum ea reuelatione, & beatitudine stare potuit ignoratio christi interitus, passionis, & crucis, quemadmodum non ecclesiæ (ut falso arbitrabatur Lutherius) sed Petro principaliter de clauium traditione illa domini aptanda sunt uerba. Qui etiam Sathanas uocatus est, quoniam per modum Sathanæ salutiferam mortalibus passionem, ex inscitia tamē detestans dominum ausus est increpare.

QVOD item si successoribus data sit Petri potestas, potius apostolis, qui tunc aderant, traditam fuisse magnus hic obiectat Ardelio, atq; ideo æque omnibus concessam probasse putat, facile soluit. Patuit enim quomodo Petro, successoribusq;, & quo modo ecclesiæ data sit illa potestas. Sed ut quoties ipse nos cierit, idipsum toties repetamus, audiat & intelligat. Petro concessa fuit, ut principi, ecclesiæ, ut Petro subiectæ, si ab ecclesia Petrum excipiat. Si uero ex omnibus ecclesiam statuat, ecclesiæ inæqualiter audiat fuisse concessam. Quod uero Petri successoribus traditum est, præsentibus apostolis nulla ratione concedi debuisse monstratur, q̄ illi uicem Petri uiuente Petro usurpare non poterant. Neq; ita successoribus eius claues sunt traditæ, ut eos Christus nominare debuerit, nam quum perpetuis temporibus usq; ad sæculi consumationem ab uno principe suam ecclesiam regendam esse uoluerit, dum dedit Petro claues, successoribus gradatim dandas esse nos docuit, quas præsentibus apostolis uiuente Petro iure optimo dare non poterat.

RIDICVLVM est ualde, quod ridiculus homo subinngit, dum eligitur pontifex secum ne affert claues, an ab alio accipit, si affert ergo prius claues habuit, quàm sit pontificiam dignitatem adeptus. Si ab alio accipit, is alius quàm ecclesia esse non potest. Prius igitur tota in se habuit, quàm alius quisquā in speciali à domino claues ecclesia. Pulchra quidem ratio, & non tantum scriptis, sed æternæ memoriæ commendanda, dum studet eius efficacia Martinus Petro pricipatum adimere, quæ certe tam puerilis est, ut ea uanitate sit pdita, qua si uellet ipse,

baculo arbitraretur posse de manu Herculis clauam eripere. Non affert secum claues pontifex, qui eligitur insulse Lutheri, sed à sancto spiritu (à quo etiam supremam authoritatem consequitur) accipit. Quas per obitum seu depositionem recta ratione dimittit. Siquidem fidelium congregatio (quam ecclesiam uocant) nihil aliud in electione pontificis, quàm materiam exhibet. Sanctus autem spiritus est, qui diuinitus illi authoritatem impertit. Sed animaduertendum est successoribus (ut ante referebamus) nõ eo modo traditam fuisse, quo Petro. Aderat enim hic, illi autem minime. Ideoq; pro tempore, quo futuri erant, & (ut ita dixerim) habitu, sponsioneq; fuit eisdem impensa.

NEQVE uideo (etiam si oculatissimus sim) quomodo ecclesiæ datæ sint claues, nisi prius uni tantum clauigero collatæ fuerint, quas pro administratione ualeat exercere. Supposito uno tantum principe in ecclesia Dei supremo. Quod tamen linceus noster Lutherius suis oculis facillime penetrauit, & lingua confessus est. Nam si contra partes nostras inuehitur, dum rationem illam componit, quando eligitur pontifex, unum in ecclesia principem supremum dari accipiat, opus est, ut quærat postmodum unde claues accipiat, & ab ecclesia illas accepisse demonstret. Ac si uellet dicere dato uno summæ authoritatis pontifice, necesse est prius ecclesiam habere claues, quas tanquam in scrinio seruatas illi condonet. Si uero in ratione, quam format, illud non supposuerit, quod assumit, erroneum esse dicetur, ipsumq; rationis authorem principium petere. Quod uero dictum est Petro, si peccauerit in te frater tuus post primam correctionem, ecclesiæ dicas, Non est quòd ecclesiæ præcipue datæ sint claues, sed id uoluit exprimere dominus, ut pudore affectus resipisceret ille, qui esset peccatorũ laqueo præpeditus.

RATIONEM præterea, qua apostolus Paulus ad Romanos quarto capitulo utitur, ut Abraam non ex circuncisione, sed ex fide iustum factum ostendat, uideamus quomodo faciat militare Lutherius. Ait enim sicut Abraam Deo gratus ex fide fuit, non ex circuncisione, quoniam ante illam erat iustitiam assecutus, ita etiam Petrus, antequam eẽt urbis Romæ Episcopus, iustus effectus est, et ex sola fide creatus apostolus, illi

significat. Non igitur potestatem. Illatio nulla est. Nanq; Ecclesia fidelium personas praefert, aedificari fidei augumentum, super hanc Petram (idest) super te praecipue, licet super alios quoq;, q illam tecum pariter gubernabunt. Potestatem itaq; aedificatio maxime denotat, q fides potestati supponitur, & maxima aedificatio nō nisi per fidem iuncta summa potestate fieri potest. Quid garris bone uir?

RVRSVS ex uocationis ordine Petrum principem inferri nō licet. Nam ita si quis Andream Petrum nominet, princeps erit Andreas. Spernis glosam, quae authoritatem iam inter fideles maximam est assecuta. Quę uocationis in Petro prae aliis factae eam causam (ut rettulimus) assignauit. Quid andreā obiectas. Quoniam siquis eum primo uocauerit, non erit ille seruator humani generis dominus, & magister, qui non sine magno mysterio eum inter alios Apostolos uocat in primis, super cuius authoritatem suum erat post se aedificatam Ecclesiam collocare. Hieronymus etiam & Rabba. eo loco habent haec uerba, Simon, obediens, q ob primatum Apostolici ordinis uocatur Petrus (idest) firmus.

QVID RVbem affers, quid Stephanum prius uocatos? Quid Lucam Ioanni, Marcum Lucae, Iacobum Ioanni inde diuino iure, tanq̄ unum alteri praepositū infers Docte Vir. Sunt ista uerae nugae (ut asseris) & tamen ab eis abstinere non potes. Si ex domini uoce, quae cum mysterio prolata est, quando primum Apostolos suos instituit, quando eis curandi omnes intrinsecus & extrinsecus (ut omnes recte sentientes interpraetantur) à langoribus potestatem concedit, habetur primus uocatus Petrus, uelut aliorum futurum caput & rector. Quomodo has de aliorum rationibus, quas tam innaniter texis fabulas in propositum trahis?

QVID Paulum ad Galatas. ii. Iacobum Petrum, & Ioannē columnas uocantem, eundem Petrum propterea Iacobo postpo suisse iactas? Non est dominus, Paulus, qui Apostolos eo loco instituat, neq; ibidem Apostolorum ordinem, seu conditiones examinet. Sed qui inter alios maxime negociabātur coacervatim an numeraret. Miror doctus sanè quum sis, tibi tantum in tuis imaginationibus affici.

EX ELECTIone item dandi tributi à domino facta in personam Petri irridet Lutherius principatum ei legitime designari. Nam (inquit) cur ex similitudine passionis & mortis non liceat

potius primatum inferri, q̃ ex solutione tributi, quum hæc æque ac illa non expedire conspecta sit.

TRIBVTI SOlutionis *iussio Petro facta pro se ipso & seruatore Iesu, non ut solutio, indicat principatum (nam tributum soluere potius subiectionis esse uidetur) Sed quatenus à Petro seruatoris etiam nomine fiat, iubetur. Vt inde quasi una, & eadem utriusq; persona, quæ soluat, legitime appareat.* Prin*cipis sanè Vicarius tam indicio, quàm authoritate pro persona principis æstimatur.* Ex *similitudine uero passionis, & crucis non tam bene dignitas magistratus accipitur. Quoniam licet tributi* Solutio *gradum inferiorem referre uideatur, attamen habita ratione soluentis, qui certum omnino habebat imperium (ut seruator noster, & dominus habebatur).* Pro *eius di*tione *solutionem illam deberi intelligamus oportet. Quod si*militudo *passionis & mortis arguere nobis, aut explicare non potest.* Si *mihi hac in re non credis* Augustini *saltem allatæ sen*tentiæ *iam credere debuisses.*

NEQVE *ut primatum in Petro (quem cum recte sentientibus uerum putamus)* Mathei.xi. *Dominus auferret, quærentibus discipulis, quis nam eorum maior futurus esset, nullum dicens, ita respondit, sed ut ditionem tyrannicam, & dominandi ambitum prohiberet,* Vt *scilicet tametsi aliquis uere maior futurus fuerat, non tamen ut maior se habere deberet, sed ut æqualis, immo uelut aliorum minister humilitate, & beneuolentia plenus. tollit igitur* Dominus *ditionem* Tyrannicam, *ambitum, iurisdictionem non tollit. Seruitutem, & ministerium suadet, quod cum humilitate coniungitur.* Non *eam quidem seruitutem, quæ iurisdictioni legitime aduersatur, Sed quæ superbiæ, fastui, & ambitioni connectitur, cauillosus est* Lutherius, *& in uerbis homines captat, seq; magnificat ad sydera.*

FIDES DE *inde* Petri *pro qua, ne deficeret pius idem seruator noster* Iesus *se rogasse* Lucæ.xxij.*capi. meminit, non ea est, quæ nobis* Apostolorum *principem* Petrum *designet.* Nam *tam bene fides ea* Petri *est, quàm omnium aliorum, ut ad* Ephe.iiii. *à* Paulo *traditur, unus* Deus, *una fides, unum baptisma.* Sed *q̃d ipse idem* Christus *ad eum solum conuersus ea uerba protulerit, ac si fidem, quæ omnibus communis erat sub tutela, & administratiõe* Petri *tanq̃ eius* Vicarij *p̄xime futurã dixisset, atq; ideo*

ut titubantes quandoque fratres in ea cõfirmaret illũ ipsum admonuit.

NEQVE cõfirmatio ipsa, sed confirmatiõis uis in Petro principatũ ostendit. Quod per cõuersionẽ dñi singularem ad eum tanquam ad huiuscemodi officij authorẽ futurum significat. Qua ratione Petri successores si fratres suos nõ confirmauerint, non tollitur eis propterea regẽdi ptãs, quod Lutherius infert. Nã cõfirmãdi authoritas principẽ fecit, et nõ cõfirmatio ipsa, ut Paulo supius dicebatur.

QVVM uero de concilio cõstatiensi opponitur, inquit Lutherius Africanum, & Nicænum habeo pro me, quæ mihi & meæ sententiæ fauent, Duo ergo uni legitime queunt resistere. Quorum alterum primæ sedis epm uniuersalem uocari uetat, ut. xcix. dist in. legitur. cap. Primæ sedis. alterum suburbanarum tm̃ Ecclesiarum Romano epo sollicitudinem tribuit. Ita deinde cõstantiense cõcilium exponit, ut quũ articulos plures damnauerit, nõ oẽs pro hæreticis haberi uoluerit. Sed non nullos suspectos, non nullos erroneos, quosdam uero hæreticos definit. Atque ideo hinc de uno superposito Ecclesiæ capite inter erroneos, nõ hæreticos posuisse.

ERVBESCAT homo iste in re tanti momenti tam pueriliter agere, & inania uerba diffundere. Duo uni cõcilia primum opponit, ac si uiribus, aut numero quæ superant, potiora credere debeamus. Deinde dãnatũ articulũ iter erroneos statuisse cõstantiensem synodũ interpretatur. Vbi constat de hoc bonæ uir, sed de opposito clara quidem sententia est, quã Marsilium de Padua, Ioãnem hus, et uuiclef pro hæreticis ob eam causam apud eius acta damnatos, & hæreticos fuisse legitur.

QVO AVTem modo africanum & Nicænum concilia habeãt iterpretari in disceptationis progressu dicemus. Sed id tm̃ in præsentia asserimus. Africanum, nomen uniuersalis episcopi tollere, nõ authoritatem, & si authoritatem tollit, non hanc quidem, quã nos Pontifici Romano tribuimus. Quæ per ministros episcopos passim diffunditur, sed eam, quæ omnes alios auferret.

NICENVM uero sollicitudinem finitam illi pro exercitio proximo & conuenienti designat, non pro authoritate quæ ad omnes terrarum oras extenditur.

ALIA IOANNIS VLTIMO AVTHORITAS examinatur, quã executoria potestas Petro cõcedit. Quomodo omnium ouium sit pastor Petrus. Deque triplici cordis, animæ,

& dei ad pastorem Ecclesiæ comparatione. Quo etiam modo, amor, seu Charitas non administrationi simpliciter, sed bonæ administrationi supponitur. Cap. XII.

A D A L I A M *modo Ioannis ultimo, ea authoritatem Euangelicam ueniamus, quia ter à domino, an eum, necne diligeret solus interrogatus Petrus, pascendi oues officium (idest) regendi imperium est assecutus.* Contra id tanq̃ *Leo rugit, aut* Aper de *sylua fremit Lutherius* Apostolorum *(inquiens) nullus* à Petro *creatus, aut missus est, ergo non omnes oues fuerunt Petro commissæ.* Atq; *ideo generali sententia dictum est omnibus, Pasce oues meas, quemadmodum Mathei ultimo scribitur omnibus Christum dixisse, ite in uniuersum orbem, & prædicate Euangelium omni creaturæ.*

I T E M S I *Petrus princeps erat, quomodo illi (ut ad* Galatas *ii. cap. scribitur)* Paulus *in faciem restitit? quomodo ipse idem à* Deo *uocatus* Apostolus*?* Quamobrem *nihil alind ex eo uerbo (inquit) datur intelligi, q̃ ut Petrus, oues ex iudeorum ouili depasceret.* Vocatus *enim est à* Paulo *ad* Galatas *.ii. Circumcisionis* Apostolus*, qui se gentium legatum uoluit appellari.*

A T R E S I P I A T *quandoq; uir iste, & quæ diximus in mẽtem reuocet, ut si princeps institutus est Petrus, iam intelligat omnes illi demandatas pascendi oues fuisse, Non q ipse solus proxime, & absq; ullo alterius ministerio illas depasceret, aut omnibus ita præesset Ecclesiis, ut nemo alius exigeretur, qui in uinea domini Laboraret. Non potest enim princeps omnibus sui imperii locis adesse, iubet tamen, omnibus facultatem, & authoritatem impendit.* Influit *in omnia corporis membra cor, spiritum, & uitæ calorem, atq; ideo principatum merito obtinuit.* Quod *si ubiq; per totum esse posset, proxime, ac sine ullo interuallo corpus regere diceretur.* Huic Pontificis *authoritas (si uolumus) commode comparatur.* At *si melius in natura, tanq̃ in exemplari quodam illã conspiciendam inquirimus, nostri eiusdem corporis animam consideremus.* Hæc *enim passim in toto, & quacunq;, etiam minutissima* Corporis *parte tota, integraq; recipitur, q indiuidua est, & à seipsa quacunq; actione, quocunq; officio distare non potest.* Vna *est igitur princeps in toto corpore anima, quæ partibus assideat omnibus, & tamen plura sunt instrumenta, quibus uaria hinc inde illius*

operationes aguntur. Idipsum in totius uniuersi principe longe clarius, & admirabilius comprahendi potest, si eius sublimitatem suspicere audeamus. Siquidem ubiq; adest, ubiq; agit omnia, omnia discurrit, omnia penetrat omnibus insidet. Plures tamen ministros habet, qui tot officia peragunt, qui etiam tum in ipsis assidua, uariaq; agitatione rotatis cœlis, tum super eosdem, ubi deputati sunt angeli, tum deniq; infra cœlum, & præsertim hac in terrena plaga pro rerum uicissitudine, & commutatione assecutus est instrumenta, quibus suas actiones absoluat, ut frustra penè sua præsentia complere omnia uideatur.

QVID Probibet itaq; nostræ reipublicæ caput non præsentia, non naturali influxu, sed arbitraria authoritate, non proxime, sed per internuncios pluribus præsidere officiis, totius item Ecclesiæ in hunc modum oues depascere, ut si id muneris alicubi expleat alius, ille ipse, à, quo pendeat, agere uideatur.

EST IGITVR totius Ecclesiæ, & omnium Ecclesiarum Pastor Pontifex summus. Totius, quod nulli soli Ecclesiæ destinatur, omnium, quia et si in qualibet ministros habet episcopos, ipse tamen quotiescunq; uoluerit, eorum authoritatem singilatim sibi potest asciscere. Atq; ideo uere si satius, si cōmodius, si honestius fieri posset, ipse solus proxime absq; ullo episcoporum internúcio Ecclesiarum oīum iurisdictionem ad plenum exercere ualeret.

NON CREAVIT Apostolos Petrus, non misit, ut legitur, ob id quod iam dominus ipsos omnes creauerit, qui tamen Petro tā quam capiti obsequerentur. Non misit tum eadem ratione, quia à Domino missi sunt dicente. Sicut misit me pater, ita et uos mitto tum etiam honestatis causa, non quia non potuit. Immo apud Lucam in eorum actis. uiii. cap. legitur. Quum audissent Apostoli, qui erant Hierosolimis, Samariam uerbum Domini suscepisse, miserunt Petrum, & Ioannem. Quod recte intelligendum est. Non enim missio, seu uerius legatio illa ex superioris authoritate. Sed ex concilio profecta est, cui honestatis, ac potius pietatis causa obsecutus est Petrus. Itaquoq; dixit fratribus suis Ioseph Genesis. xlij. cap. Mittite ex uobis unum, ut minimū fratrem adducat. Item Mathei. ij. cap. legitur. Mittens Herodes tres reges magos, qui Bethleem uenerant Dominum adoraturi, dicens. Ite, & diligenter de puero inuestigate. Quid plura? à Deo patre missus est filius, qui non inferiorem, sed æqualem pror

sus dignitatis, & uenerationis gradum obtinuit. Non *ualet igitur ratio non creauit* Apostolos, *non misit, ergo Princeps non fuit.* Siquidem, *quæ scribendi omissione accipitur, argumentatio nulla est.* Non *ualet etiam si missum ab alijs Petrum commoneas, ea ratione, quam diximus.*

RESTITIT *autem Antiochiæ Paulus Petro, non* q *authoritatem illi parem habuerit, sed quoniam Petrus ob doctrinam eius, et prædicandi officium illi multum tribuere uisus est, cuius etiam consilio cœssit.* Quod *si forte* Hieronymi *sententia in medium proferatur, quæ à* Gratiano.ij. *quæsti.vij. adducitur capi.* Paulus. Vbi *nisi se Petro non imparem nouisset Paulus (inqt) illi utiq; in faciem non restitisset.* Non *impar, sed æqualis uita, consuetudine, moribus fidei defensione.* Authoritate *uero iurisdictione, potestate, inæqualis Paulus fuisse dicetur.*

NEQVE *dictum est Petro, ut omnes oues depasceret, quia iam* q *omnium princeps institutus fuerat, id de omnibus esset intelligēdū.* Circuncisiōis *quoq;* Apostolus *à* Paulo, *qui se gentium uocat, dictus est Petrus, quoniam cum iudæis ad Christianam pietatem facilius declinaturis, q̃ cum ethnicis potius uersabatur.* Eo*dem item modo dictus est gentium* Paulus. Quum *tamen ille omnium pastor, & rector, qui iam institutus fuerat, haberetur.*

QVOD *deinde secundo loco de pascendi nomine ad potestatem* Pontificis *non attinente ex aduerso magno nugarum, seu (rectius dixerim)* Anilium *fabularum apparatu deducitur, uix dignum est, ut responsum accipiat.* Pascendi *officium (inquit) non imperandi est, eo* q *non solo regimine, sed doctrina tanq̃ spiritali cibo uescuntur oues.* Amore *item præposito hæc alendi cura tāto innixu* Petro *commissa est, ut sine ipso sicut uerbis exprimitur, adeo prædicata potestas nequaq̃ subsistere uideatur.* Ad *doctrinam itaq;* Is Domini *aptandus est* Sermo, *aut quum amorem illum, et dilectionem nullus fit modo, qui callcat, maximeq; periculosum esset eum in pastore necessarium dicere,* Pontificiam *potestatem ea uerba non sonare uidentur.* Hæc Martinus.

NON NEGAMVS *pascendi officium ad doctrinam, et mores accommodari debere, quoniam spiritalis est iste cibus, & alimonia salutaris, quæ uiuificat spiritum.* At *memineris non sola doctrina, aut prædicatione id commode fieri posse, sed bonarum actionum, & uirtutum exemplo.* Quumq; *princeps in ci-*

uitate, seu republica sit, aut esse debeat omnium aliorum exem/ plar? Quod subditi pro uiribus imitentur, maxime illos pote/ state, regimine, uita moribus absq; alia suasione depascet, opti/ misq;, & spiritalibus alimentis enutriet. Neq; opus est, ut si/ cuti Petrus ardore (ut ita dicam) nimio concitatus quisq; Pō/ tifex doceat, Euangelium prædicet, ac per totum terrarum or/ bem discurrat, nisi ex integerrima quadam, & incredibili sua bonitate id præstare uoluerit. Sat enim est ita uirtutum, re/ ctæq; administrationis exemplo rempublicam gerere, ut illi im/ putari non possit, & quisq; in eo habeat, Quod plane possit, & debeat imitari. Alimonia igitur hæc spiritalis quomodo Imperandi sit authoritati coniuncta, ex his ita facile constat, ut quanto quis magis in republica præesse conspicitur, tanto me/ lius posse, debereq; suum sibi commissum gregem alere intelli/ gatur. Atq; ideo ea ratione cum imperandi authoritate opti/ mum id, & necessarium boni pastoris officium Dominus Ioan nis ultimo capi. Petro iniungere uoluit, ut parum, sine eo mu/ nere sibi concessam illam summam administrationem profutu/ ram agnosceret. In hunc itaq; modum ea Euangelij uerba. Pasce oues meas, Non absolutam, sed executoriam clauium potestatem significant, ut ab initio diximus. Quæ item in amo re, & beniuolentia sic sita est, ut quod suum est bonus princeps sine ipsa ne minimum quidem cogitare, nedum agere ualeat. Pro bene itaq; administranda republica, necessaria quidem dilectio est. At si secus alicui euenerit, non est propterea æsti/ mandum absolutam, quæ in fide duntaxat, etiam informi, & remissiori fundatur, illi ablatam potestatem fuisse. Cui etiam re spondebit executoria, & imperfecta potestas, non autem ea, quæ perfecta est, inq; summa erga oues dilectione, & charita/ te consistit.

SI ITAQVE (ut denuo repetamus) eo uerborum tenore Dominus quando cæteri omnes discipuli aderant, & Ioan/ nes, quem ipse præ cæteris diligebat, Ter Petrum solum, an se diligeret, interrogauit, tertioq; illi pascendarum Ouium curam, & administrationem commisit, cur est quod aliquid Petro per ea uerba quod non alijs, datum fuisse non cre/ dere debeamus? Non enim de doctrina eo in loco, aut de prædicatione fit mentio (quemadmodum Mathei ultimo ca/

DEFENSIO LEONIS Ponti.xix.di.c.ita dominus.de soliditate Petri, de Romanæ ecclesiæ iurisdictione.de eius so no in totum orbem terrarum diffuso à Lutherij morsibus.ex cuius etiam uerbis sibiipsi contrarius, scismaticus, hereticus facile demonstratur.

Cap. XIII.

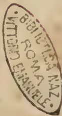
Eniamus modo ad ea, quæ in sacros canones, & sanctorum decreta affert Lutherius, ut uideamus nunquid, & quomodo militent, ipse enim usq; adeo uisus est irridere illa, ut non tãtum frigida, uerumetiam prorsus exanguia sit arbitratus.

CARPIT igitur in primis Leonem.xix.dist. cap. Ita dominus, taxatq;, quod per soliditatem Petri summam eius, et Romani pontificis iurisdictionem intelligit. Quoniam omnes apostoli fuissent in soliditate Petri fundati, quod tamen erroneum putat, & sub Romana ecclesia, nec prothomartyr Stephanus, nec alij complures fuere.

AD HOC dictum iam est quomodo iurisdictio illa Romano Pontifici à domino concessa sit, anteq̃ Petrus Romam crucifigẽdus accederet. Ipse enim uniuersalis ecclesiæ factus est princeps; sed Romanus appellatus est, quoniam sedem suam Romæ ubi passus est supremum uitæ supplicium, diuina sententia collocauit. Atq; ideo successores eius omnes, etiam quod Romæ nunq̃ essent, Romani Pontifices merito uocarentur. Apostoli uero cuncti & Stephanus hac soliditate Petri nequaquã uacui extitere, quoniam essent sub eius Imperio legitime constituti.

TAXAT deinde eummet Leonem, quod prophetæ uerba, in omnem terram exiuit sonus eorum. Soli Petro tribuere uideatur; quum tamen plurali numero ea sententia proferatur. Sonus eorum.uerba eorum.

O PVLCHRA, & peracuta quidem obiectio. Nonne legis quæ scribis Lutheri? non ea uerba soli Petro tribuit Leo, sed omnibus discipulis inquiens. At huius muneris sacramenta ita dominus ad omnium apostolorum officium pertinere uoluit, ut in beatissimo Petro omnium apostolorum summo eadem præcipue collocauerit. Nonne uides omnibus id officium iniunctum à domino, sed ordine quodam sanctum hunc pontificem uoluisse.

In meridiana luce cecutire non licet.

R E *prehendit tertio dictum eius, quo dona quæ Petro largitus est dominus, inde ad omne ecclesiæ corpus diffundi meminerit.* Nam *inquit ille,* & Paulus, & *alij prædicationis accepta munera persoluerunt.*

NON EST, *Quod credis (parce mihi) sed quod tibiipsi fingis miraculum, uiri huius mentem occupatam fuisse, dum talia profiteretur.* Tua *sanè mens uidetur potius occupari, dum illi tam temere obloqueris.* In *omnem terram, in totum ecclesiæ corpus à* Petro *prædicationis & alia apostolatus diffusa sunt munera, non quod eadem ipse solus exercuit, sed quoniam ab ipsius authoritate & suprema potestate penderent.* A tq; *ideo inde suam originem, & efficaciam traxisse uidentur.* V*nde & si alios apostolos ipse idem dominus, qui & Petrum, instituit, ita tamen instituit, ut quæcunq; agerent à se, & Petro tanquam Vicario profecta esse intelligantur.* I*d uoluit iste Leo.*

QVO *Deinde pacto (ut tecum per hosce tuos loquentiæ campos uidear spaciari) tua hæc quam facis, protestatio ualet, quæ sit facto contaria?* Protestor *enim (inquis) me huiusmodi non damnare decreta, eo quod nihil deperit meæ saluti si tolero uiolentam scripturæ interpretationem.* Si *uiolenta hæc interpretatio est, quomodo illam non damnas?* Aut *enim illam tanquam ueram, aut falsam, seu ambiguam accipis.* Si *tanquam ueram, quomodo uiolenta?* Quippe *quod uiolentum est semper naturæ, & ueritati opponitur.* Si *uero tanquam falsam, & ambiguam recipis, ipsam quomodo toleras, nisi coacte.* Quemadmodum *principis alicuius tyrannidem toleramus inuiti, quia illi resistere non ualemus.* Quod *si admiseris, ut sanè uideris, & negare nō potes, iam omnino decreta damnas, inficiaris.* Quumq; *scopulum cui ture prætendis, in profundum maris demergeris inquiens.* Eiusmodi *abusiones scripturæ ualent pro his, qui iam credunt.* Sed *pro alijs qui aduersus contentiosos bellum agere uelint, minime.* Dicas *mihi. sunt ergo, qui non credunt, & tu ex illis es, aliter non esset, cur abusiones illas uocares.* Quod *si abusiones eas fateris, et illis non credis, neq; pro te easdem ullatenus tolerabis.* Pro *quibusdam igitur tolerandæ sunt, pro quibusdam autem minime.* Nō *ne? quid ais? negabis, aut assentieris? si negas teipsum*

negas, si assentiris, iam in Dei ecclesia circa unius, & eiusdem Euangelicæ lectionis intelligentiam oppositos sensus admittens apertum scisma, maximumq; dissidium paris, & tua quantum uales authoritate confirmas. Quo nihil absurdius. Non tolerauit Paulus (ut secundo. i. ad Galathas cap. habet) cum circuncisis solum uersari Petrum. Verum illi in faciem restitit. Cum quibus uersari proculdubio poterat, & illis iure optimo magis, q̃ gẽtilibus affici, propterea q̄ & ipsemet, & apostoli omnes, & eorũ magister Christus circumcisionis uestigium passus est. Et tamen ne fieret periculosum, & detestabile in ecclesia scisma, sese à prahabita obseruatione diuertit, & absq; ullo discrimine cum omnibus conuersabatur.

PAVLVS item. i. ad Corinth. i. nolebat, ut baptizati in nomine domini nostri Iesu Christi potius cephæ, aut Pauli eadem causa dicerentur. Quum tamen ex spirituali quadam per regenerationis lauacrum indita pietate poterat quis uni magis q̃ alteri affici. Quanto magis in re tanti momenti, ubi de clauium potestate, de regimine ecclesiæ, de uerbis euangelicis, de diuinis iuribus agitur, expedit, ut fugiamus inconsutilis huius domini tunicæ diuisionem?

NEq; ualet q̄ uelut sub umbra digiti tectus eam expositionem asseris te pro defensione fidei aduersus contentiosos adducere. Maior sanè, & indefensibilior error est duplicem, ac sibiipsi contrariam nutrire in re pia, seu tolerare sententiam, q̃ in contentiosos altera uelle uti, qui alterius toleratæ sententiæ adminiculo adiuti eam ipsam studerent infringere, ac proprijs armis ecclesiam peruertere procurarent. Non est danda hostibus ansa, qua nobis officiant, sed tollenda prorsus occasio est, qua quod sanctum, piumq; est queat ullam molestiam pati.

NESCIO insuper quomodo quæ tanto tempore in tanta rerum, & dignitatis amplitudine uiguit, tuis modo suffragijs ecclesia indigeat. Cui certe uideris quum in ea dissidium statuis, optime suffragari. Illi maximo adiumento es aduersus eos, qui ei forsan (ut ais) bellum indicerẽt, quum nondum exortum aliunde, ipse tu iã illi palã indixeris. Talibus auxilijs, nec adiutoribus istud tp̃s eget. Ne mordeas igit̃, ne detrahas, ne dissimules. Q̃d toleras, assere, granũq; illud synapis, q̃d dei uolũtate usq; adeo

creuit, ut facile cõmunui nequeat, admitte, & cum lectiõibus sacris concilia, ut maiores tui pro uiribus conciliarunt.

QVOD uero non dubites Romanos pontifices errare potuisse, q homines fuerint, sicuti cæteri episcopi, quemadmodum errasse & hunc Leonem procul dubio asseris, suoq; ambitu eos tm̃ sibi principatum asciuisse confirmas, tibi ipsi iniuriam facis, et pateris telis uulnera facta tuis. Potuerunt errare, non dubito, errarunt ne, quid ais? Dices, errarunt, qm̃ sibi principatum eiusmodi ambiuerunt. Ecclesia igitur errauit, quæ illum æquo animo tulit, aut in tanta sacrorum euangeliorum ignorantia mansit, & ipse tu erras, qui toleras, & magis erras, qui oppositũ credis, & credendum pro uiribus asseris. Error sanè maximus, ut hic, tolerari non debet. Aut igitur ecclesiam unà cum suis Romanis pontificibus non errasse, aut si errarunt ipsi, illam quoq; erroris compliceem fuisse dicemus. Neque audiendus es quum Christum discipulorum ambitum, & certamen, quo quis maior esset, ab eo contenderent, æquo animo tulisse memineris. Nam Lucæ. xxij. cap. oppositum apertissime legitur. Facta enim eiusmodi quæstione illis respondet dominus. Qui ex uobis maior est, fiat sicut minor. Ecce ambitum quomodo tolerauit, nimium audes, nimiũ extorques domini uerba, immo sensa sic tua authoritate peruertis, ut alijs oculos esse non putes. Ex quo planè allegato contextu euidentissime apparet Christũ non modo sciscitantium discipulorum contentionem, aut ambitum nequaq̃ tulisse, uerumetiam penitus extinxisse.

QVOD uero ultimo loco sancto huic uiro Leoni de græcis, & orientali ecclesia tanquam nefas obijcitur, diuini scilicet mysterij illam tanto tempore expertem fuisse, nihil est. Quippe aut græci, alijq; orientales intellexerunt, uolueruntq; nec ne, Romano subesse pontifici, & successoribus eius. Si uoluerunt, non utiq; errarunt. Si noluerunt, errarunt, & modo maxime errant, quum se à Romanæ sedis imperio subtrahere non uereantur.

SALVVS ESSE LEO QVARTVS OSTENDITVR Dist. xx. ca. de libellis à prauitate Lutherij, dum non recipientes per contemptum Ecclesiæ Romanæ statuta, neq; catholicam retinere fidem, neq; Euangelia quatuor admittere profitetur. Cap. XIIII.

IMprobatur deinde Leo.iiij.dist.xx. capitu. de libellis. Quoniam dicit, qui canonum statuta cuiuscunq; conditionis fuerit, indifferenter recipere nolit, nec catholicam, nec apostolicam fidem, aut euangelia quattuor utiliter, et efficaciter retinere, uel credere ad effectum dicetur. Nanq; in hunc modum nimis audacter, uisus est humana sacratissimis euangelijs æquare statuta, quibus non seruatis, fides catholica non obseruari intelligatur.

PRO Nobis impugnationis huius, quæ allata est, ratio facit. Nã dr̃ et obiectat̃. Si de cõtemptoribus, & de his, q̃ tibi subiecti sunt, id dictum fuisset, recte quidem. At quum absoluta ea promulgatio facta sit, merito erronea esse uidebitur. Tuus est error quoniam iam de contemptoribus, aut ijs, qui confirmationem in suis constitutionibus à Romana, & apostolica sede non habuerunt, intelligendus est textus iste Leonis. Quod ex ipsius, quo usus est, uerbo, conuincit̃, satis apparet. Non enim conuincitur aliquis, nisi prius in aliqua oppugnatione persitterit. Vbi uero oppugnatio, ibi resistentia, ubi resistentia, ibi contemptus, Contemptoribus igitur locutus est Leo. Locutus est etiam illis, q̃ constitutionum suarum confirmationem à Romano Pontifice non habuerunt. Quemadmodum Orientis Ecclesia, quæ licet multos non habeat eiusmodi canones, ut habetur.xxxi.dist. capitu. Aliter. quum tamen suorum inde rituum confirmationem habuerit, ab hac detestatione saluatur, ut habetur.xix.dist. sup eo. capitulo de libellis. Ex qua iniuste tuum allatum deprehensum est furtum. Quod enim pro errore Leoni Pontifici obiectabas, prius scrupuli poterat esse dilutio, & tamen loco impugnationis non es ueritus acapere. Neq; q̃ de hijs solum asseris ea uerba intelligenda, qui illi subiecti essent, audiendus es, quoniam loco enucleationis eam affers instantiam, de qua nostra est disputatio, uelut oblitus, aut ignarus potius eorum, quæ à teneris callere debueras. An nescis id tanq̃ absurdum cauendũ esse, ut in topicis traditur? An nescis de suprema Pontificis summi authoritate nobis esse sermonem, quem fidelium omnium tenemus imperium agere? Quo pacto igitur Leonem dices ueritatem proferre, si suos dũtaxat, non eos, q̃ sint alterius ditionis alloquitur?

NEq; tam audax, suiq; nescius fuit iste Leo, ut obseruantia canones Euangelijs æquare uoluerit, si eius uerba diligẽter inspiciás.

Non enim ex principali proposito, sed ex consequenti solum qui non recipit canones, nec euangelia quattuor, nec fidem catholicam, aut Ecclesiam recipere asserit, eo ꝙ non receptis statutis, eorum negligitur author, & id pariter, unde suam authoritatem obtinuit, quod Euangelium esse pernoscitur.

QVAM BENE, ET LAVDABILITER SANctus Dei uir Isidorus Pont. Romanum Sacerdotum omnium Principem interpretatus sit. & quomodo africana, calcedonensisq́ ex opposito allatæ synodi intelligantur. Cap. XV.

VEniat Isidorus Episcopus, qui in ethymologijs apud fideles principatum obtinuit, & cum sua sanctitate à contumelijs lutherianis se uindicet, ꝙ & diuinator, & inscius, & (si Deo placet) demens, ac de sua apud homines authoritate immeritus appellatus est. Veniat inquam, ut uideat, quibus morsibus laceretur, et qui ab omnibus post tot annos ita acceptus ẽ, ut dicta ipsius complura inter sacros canones posita sint, ab uno tempestatis nostræ Lutherio ludibrio habitus intelligat, quæ de Romano Pontifice. vij. ethymologiarum libro commemorat, & inter decreta postmodum relata leguntur, non inter canones, sed cum canibus impudentissime connumerari. O absurdum, fœdumq́; uerbum quod certe neq; à sancto, Pioq; uiro expectari, neq; ex religiosi hoīs ore unq̃ excidere debuisset.

LACERATVR itaq; canis iste in primis, qui bene, & optime latrans mordacissimi alterius uirus, & uenena disturbat. quoniam. xcix. distin. primæ sedis capi. scriptum est. Primæ sedis Episcopus sacerdotum princeps aut sacerdos summus non appelletur, sed tantum primæ sedis episcopus. Vniuersalis autem nec ipse Romanus pontifex appellandus. Id ex Africano concilio uires obtinuit. Ibidem Pelagius pontifex & diuus Gregorius allati testes idipsum approbare uidentur. Sed Gregorius eo libro, quem regestrum appellant, acrius quidem, & sæpius, ubi ad Imperatorem Constantinum scribens, Calcedonensis cōcilij de œcumenico principatu, oblationem apertissime respuit. Ista sunt ò Isidore, quæ te feriunt iacula.

ADVERTE Martine morsus tuos canis nostri autem non modo non uiolare, sed ne minimum quidem deturpare, quippe

quod ibi de patriarchalium sedium episcopis, & de Romano A
Pontifice legitur, humanitatis causa institutum fuit, ne quis forte nimiae arrogantiae titulo sic superbiret, ut alijs iurisdictionem uellet adimere, uel ut adimendi suspicio tolleretur, non quare uera Romanus oecumenicus appellari non debeat. Primo itaque de patriarchalibus sedibus illud intelligendum est, à quibus Romana excipitur. Nam quatuor illae sunt in orientis regionibus constitutae. Deinde quum Romana quoque admittitur, eo modo non uniuersalis eius episcopus est appellandus, quo caeteris & honoris nomen, & authoritas ablata intelligatur.

A T S I ita uniuersalis episcopus appelletur, ut alij quoque proprias, & peculiares sedes obtineant, nihil erit, quod eiusmodi nomenclaturam impediat. Idipsum sensisse beatum Gregorium tam eo in loco, quam in registro proculdubio dicimus. Calcedonensis sanè illa celebris synodus si illum in generalem totius Ecclesiae Principem acclamauerit, cur Gregorij potius sententiae si oppositum senserit, stare uelimus. Quum potius synodo per te standum iure optimo uideretur, quia illi maior authoritas sit, & in spiritu sancto fuerit legitime congregata? scriptum est. n. in euangelio Mathei cap. xviii. Vbicunque duo, aut tres congregati fuerint in nomine meo, in medio illorum sum, Sequitur igitur ex aduersarij quoque datis principijs eiusdem sententiae, & Gregorium, & Calcedonense concilium extitisse. Verum humanitatis gratia, & ad tollendam suspicionem auferendae dignitatis ab alijs, nequaquam uniuersalis Ecclesiae pastor uoluit appellari, ut in africana etiam institutione, eadem causa legitur obseruatum.

I D E T I A M nominis usurpatum quandoque à pontificibus legitur. Syxtus enim, qui beatus extitit, omnibus episcopis scribens. ij. Epistolarum suarum se apostolicae sedis uniuersalem episcopum uocat. Victor quoque eiusdem sanctitatis uir, Theophilo alexandrino dum literas de pascbate, & batismate mittit, se Romanae, ac uniuersalis Ecclesiae pastorem inscribit. Idipsum sanctus Eleutherius ea epistola, quam uniuersis galliae episcopis scribit, affirmat, dum sibi à Christo uniuersum fidelium coetum commissum fuisse commemorat.

ANACLETVS QVOMODO SACERDOTII ordinem à Petro cœpisse uoluerit, & Pelagius Romanam Ecclesiã alijs diuinitus præpositã dixerit. Cap. XVI.

Q Vod deinde per Anacletum.xxi.dist.cap.in nouo. Sacerdotij ordinem à Petro cœpisse scribitur, non improbatur, sed ꝓ libito exponitur. Veritas autem habet nõ solum à Petro in Ecclesia ordinem sacerdotij prodijsse (quoniã ipse primo sacerdos fuerit institutus) sed etiam quoniam aliorũ ordines ab eius sacerdotio pendere uoluerit dominus.

I DIPSVM eomet loco Pelagius asserens impugnari nõ potest, qui sacrosanctam Romanam Ecclesiam nõ humanitus, sed diuinitus alijs prælatam esse commemorat. Neq; propterea, qđ toties dictum est, alijs clauium est ablata potestas, sed ordine, et pendentia quadam post Petrum illis est tradita. Quo etiã pacto Romana hæc potius uocitatur, apparuit, nõ quod ab initio fuerit, sed ob id, ꝙ i Petro (qui Romanæ ecclesiæ pastor, q̃ alterius ãnuẽte deo maluit appellari) sua suscepit initia, ac eo semper nomine nuncupari promeruit. Visum est etiam, quo pacto supra petram suam uoluit dominus Ecclesiam ædificare, idest, super petri potestatem, quæ in fide fundata est, non in nibilo, ut liberius q̃ deceat dictum est.

QVO item pacto cum celsiore gradu maior etiam authoritas cõnumeretur, optime explicatum iam est. Neq; ꝙ missus est Petrus cum Ioanne samariã, ab alijs authoritatem accepit, sed ipse suo imperio, eorum tamen consilio eo uoluit proficisci.

ROMANA ECCLESIA QVOMODO ALIARVM mater, solaq; à domino instituta sit, neq; tamen sufficiat. uelato etiam, aut breuissimo uerborum compendio solitum esse diuina pandi mysteria. Cap. XVII.

N Icolaus quoq; Pontifex ab hac subtrahere se neqt iniuria, qui quum Romanæ Ecclesiæ dignitatem Esayæ testimonio comprobat, atq; ideo aliarum omnium matrem illam appellat (ac si quæ in Iudea, erant ante ipsam, ut Hierosolimitana, Antiochena, & aliæ, filiæ eius esse nequiuerint) irridetur, exploditur, quod tamen iniuste utiq; factum est.

Quippe Romana ideo aliarum est mater, quod Petrus ab initio aliorum pater, & princeps fuit, & habitus est, neq; tunc Romana Ecclesia quando non erat, matris nomen assecuta est, sed postmodum quando Petrus Romae suam uoluit sedem, à qua aliae penderent, suo arbitrio collocare. Quod eam quidem agendi habere potuit rationem. Qua (ut fidedignae, & iam ab uniuerso fidelium coetu comprobatae narrant hystoriae) niniae persecutionis fugiendae causa Roma discedenti illi apud Vrbis portam apparuit Dominus, qui ab eo, quonam tenderet interrogatus se Romam ad denuo crucifigendum ire respondit, atq; ideo inde Petrus Romam sibi reuertendum ex domini uoluntate cognouit, statimq; eò reuersus est, ubi diuino quodam mysterio institutum fuisset, ut suam sedem crucis martirio consecraret.

QVOD VEro *Idem Nicolaus.xxij.dist.capi.omnes, Ecclesias omnes à Romana institutas, ipsam uero solam à Domino fuisse fundatã ait(Id Pontificis, aut alterius cuiuspiam fuerit) sanũ habere potuit intellectum. Dictum est enim, quando Petrus uoce, et authoritate Domini institutus est princeps, Apostolos alios non neglectos fuisse. Sed quum pro illis ipse Simon responderit. eos quoq; suam authoritatem accepisse, quae quum Petro sub iecta esset, ideo ab eo certo quodam modo dici potius deriuari. Quemadmodum ordine quodam à domino fundatae sunt omnes ecclesiae, sed Romana, idest quae Romana futura erat praecipue, à qua pendentiam illam consecutae sunt aliae, Si Textus iste (ut uerisimiliter credi potest) hunc habuit sensum, condemnatus est gratis.*

I V R A *autem caelestis, & terreni imperij Petro fuisse commissa non dissonat, si pium sensum, pia interpraetatio sequitur, ut fieri debet. Non enim credere par est, tam sui ipsius nescium hunc fuisse Pontificem, ut Petrum coeli imperatorem statutum crediderit, sed ipsius coelestis imperatoris Vicarium, & ministrum in terris, cui ipse in coelis legitime uoluit assentiri. Non debent sanè in re ulla, nedum pia, & tanti momenti, quanti haec est, & praesertim pontificum uerba in odium potius, q̃ in fauorem torqueri. Sed pro uiribus enitendum est, ut ad bonum, sanumq; intellectum redacta nos tam à maligna interpraetandi sententia purgent, quàm alios ab eiusdem criminis suspicione summoueant. Quo autem pacto Ecclesias alias ab ea, quae Petri futura*

esset, instituit dominus, iam satis explicatum est, sed ut insana haec male dubitandi, & sentiendi tollatur occasio, mihi denuo repetendum est. Siquidem quum ita uniuersalis Ecclesiae pastor dictus sit Petrus, ut inde autoritatem proximam (si expediret, & commode fieri posset) in omnibus ecclesijs exercere ualeret, eadem ratione à domino institutae sunt aliae, ut uicaria autoritate Petri subsistant, et suam iurisdictionem exercere intelligantur. Neq; si aliarum praefectos ob eam causam superuacaneos dixeris admittendum est. Nam id maxime foret absurdum, quoniam in arbitrio etiam summi Pontificis sequeretur esse alios omnes de medio tollere, quod dicere nefas est. sunt itaq; & alij Ecclesiarū rectores necessarij, qui proxime illis assideant, & diuinum cultum exerceant. Quibus & Pontifex superior est, & in eorum, non omnibus, aut simul, Sed quibus, & quando uelit Ecclesijs suum potest imperium agere. Ea uero aedificatio Ecclesiae, quam super Petrum firmiter statuit Dominus, totius, & omnium Ecclesiarum esse dignoscitur. Verum Romanam prae alijs, inde suum eminentiae priuilegium nacta est, quod Petro, qui illam sibi diuinitus accepit, factus est ille Domini sermo. Neq; opus est in Euangelio apertam, exactamq; huiusce ordinis, & disparitatis inter Ecclesias fieri mentionem, Quum pro ueteri, ac laudabili instituto semper sacrae habuerint lectiones, ut uelato quodam, aut breuissimo uerborum compendio complura grauissima, & mysteriosa serisa perstringerent. In hunc modum locutus est Moses. Ita Mosi semper locutus est Dominus. Ita ueri, ac diuini Vates sua nobis legenda uaticinia tradidere. Idipsum uniuersa gentilium uanitas obseruauit. Quid deinde uaria perplexa sibyllarum commenta, quid Apollinis, & aliorum (quamuis ementita) oracula memorem? Quum apud omnes nationes, omni tempore id maxime fuerit obseruatum. Quod equidem ea ratione factum intelligo, qua secretiora quantum fieri potuit essent diuina mysteria, eruditisq; solum, & ingenio praeditis aperienda, ne forte omnibus inuulgata uilescerent. Quem etiam scribendi stilum secutus est maximus ille, Deoq; carissimus Euangelista Ioannes, qui dum de seruatoris nostri Iesu gestis hystoriam texeret, inquit, multa alia fecit Iesus, quae hoc in Libro scripta non sunt, neq; etiam si scribi deberent, mundus totus illa conciperet. Quid igitur ad/

uersus huius Nicolai Pontificis de Romana Ecclesia, eiusq; uno, & eodem, ac totius Christianæ reipublicæ gubernatore commemorationem tot Sophisticis & tortuosis uerbis insistitur? Nãq; si maior est Romana q̃ aliæ, si dignior, si singulari priuilegio prædita, si Petri uocatione à Domino facta præstantior, Cur est, quòd qui illi offecerit, eius authoritatem detestans Euangelio, & fidei non offecisse intelligatur? De alijs uero Ecclesijs, & earum gubernatoribus non ita asserendum est, quoniam si iniuriam patiantur, seruato primæ sedis honore, & potestate, non ita diuina institutio (nisi forte à remotis) impugnari uidetur. Scriptum est enim in psalmo.ciiij. Nolite tangere Christos meos, & in Prophetas meos nolite esse malignos. Item Paulus prima ad Corynthios cap.iij. Vos estis templum Dei, & spiritus sanctus habitat in uobis.

PERFECTAE ECCLESIAE FVNDAMENtum esse Petri personam, fidem, & potestatem imperfectæ uero personam cum fide. Item dispositionem potius esse fidem quàm fundamentum Ecclesiæ. Quo etiam modo ratione personæ Petri, & dignitatis in se, Sit œcumenicus factus à Domino Episcopatus Romanus. C.XVIII.

Non cessat quoq; Lutherius hanc eandem ueritatem suis uelle uerbis fœdare, dum Anacleti eadem distin. cap. sacrosanctæ. Constitutionem dilaniat, inquit enim & argute satis, Quum Petro dixit Dominus (Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam) petra illa fidem ne, aut authoritatem significat? si fidem, omnes Ecclesiæ erunt æquales. Quoniam ita Romana, quemadmodum & aliæ sunt in fide fundatæ. Non enim extat Ecclesia, quæ si ne fundamentis erigitur. Si uero Petra pro potestate accipitur, omnes item Ecclesias æquales esse operæpretium est, & quum de omnibus quidem id dictum sit, quòd sunt in potestate fundatæ, quo pacto sacrosancta Romana dicta est, & super alias à Domino constituta Ecclesia.

MIROR HAEC tam frequenter, & quidem puerilia adduci, quæ toties legere me quidem piget, nedum eadem semper

sententia repetita refellere. Quid planè per Petram uoluerit dominus iam millies dictum est, & denuo Petri personam, cui & potestas, & fides coniuncta erat, nobis Petram exprimere dicimus. Nanq; supra gubernatoris praecipuam potestatem fundatur tota Ecclesia, potestas uero sine fide, neq; haberi, neq; usui esse potest. Tam igitur supra potestatem, quàm supra Petri fidem principali, scilicet proposito non excludendo alias Potestates facta est ecclesiae huius constructio. Quum uero infertur, ergo sunt omnes aequales, quia omnes in fide, omnes in potestate fundatae, allucinatio quaedam est, aut peruicatia potius, qua obdurata mente uincenti etiam interdum rationi resistitur.

NON ENIM SVNT omnium potestates aequales. Quum itaq; sit in fundamento disparitas, dignitates quoq; super eo fundatae erunt dispares, & inaequales. Quod uero de pronomine illo, meam, asseritur, ut inter omnes aequalis authoritas ostendatur, nihil profecto est. Nam totam suam Dominus uniuersalem uocat Ecclesiam. Quam quum in Petro prae alijs electo, uocatoq; collocare uoluerit, Romanam etiam illi eidem designatã, ubi occisus est, prae alijs digniorem instituit. Vt, & si communis est fides, communis authoritas, communis Ecclesia, in uno tamen splendidius, exactius, perfectius q̃ in alijs reperiatur.

QVVM VERO super fidem potestatem fundatam esse meminimus, animaduertendum est super fidei qualitatem, non super gradum à Domino constitui uoluisse. Nam licet in Petro uerisimiliter credendum, sit illam quàm in alijs apostolis maiorem fuisse, non tamen ad diminutionem illius (si data fuisset) sequeretur potestatem ullatenus diminutam.

VEL RECTIVS fortasse dicendum est potestatem pro dispositione fidem requirere. Sed in persona Petri fundari. Vnde ueluti in naturalibus non ad quancunq; dispositionis (quam forma in subiecto requirit) mutationem, ipsa forma mutatur, ita neq; potestas ad quancunq; fidei mutationem in gradu mutari dicetur.

QVI ITEM Petrus licet cum alijs (ut primae ad corynthios Epistolae tertio capitulo. Paulus ait) Christi sit, ac merito esse dicatur, Ipse tamen unus pro nauiculae gubernatore delectus christo gratior & acceptior fuisse intelligitur. Neq; dignitatis haec et iurisdictionis disparitas, sacri Lauacri, confirmationis, sacerdo

tij, aliorumue sacramentorum, aut uirtutum, aut fidei inte/gritatem, seu pulchritudinem minuit, sed extollit. Immo uerius omnium quadam triumphantis Ecclesiæ instar, pendentia, & connexione, unam, neq; dispersam, & sine ullo in terris capite tumultuantem, sed sibi consonam reddit Ecclesiam.

QVVM VERO obijcitur, prius est Ecclesia, quàm potestas, igitur super potestatem non fundatur Ecclesia. Dico falsum esse, quod sumitur. Prior enim est potestas, quàm Ecclesia perfecta fit. Quæ tum sané perfecta est, quum in ea gubernandi authori/tas reperitur. Ante uero si fuerit, est imperfecta. Si dixeris, fi/delium congregatio Ecclesia est, admittitur. Hæc autem fi/dem comprehendit. Verum est. Fides potestati præponitur, iam dictum est. Ergo Ecclesia potestatem præcedit. Concedo, sed imperfecta. Quoniam sine potestate regendi. Quamprimum enim perfecta est, tum primum super tradita potestate funda/tur. Hæc rationis ueritas est, quæ per Sophismata (ut fit) discuti non deberet.

TAXATVR QVOq; ibidem sanctus Martir iste, & Pon tifex Anacletus. Quoniam eo ordine alias Patriarchales sedes gradatim institutas asserere debuisset, quo Romana præeminet uniuersis. At hæc diuinitus prima fuit (ut dicitur) ergo ita quo/q; diuina institutione suis sunt gradibus aliæ collocatæ. Verum contradictio est, quoniam quæ secunda fuit, facta est tertia. Nan q; Constantinopolitana synodus propriæ Ecclesiæ Alexandri/nam postposuit. Quæ uero diuino instituto firmata sunt, commu tari non possunt. Quo igitur pacto Romana diuinitus inter alias suum principatum obtinuit?

HAC QVO q; in parte, sicut in alijs, immerito reprehensus Anacletus defenditur. Et primo quoniam non eo ordine Ro/mana statuta est, quo aliæ instituuntur Ecclesiæ. Illa enim à do mino sic instituta fuisse dicitur, quòd persona Petri in Principem de lecta, illam ipsam aliarumquoq; superiorem redidisse uidetur. Vnde, si alibi etiam Petrus uitam cum sanguine in Christianæ fidei testimonium effudisset, suam etiam ibi primam sedem, & principatum utiq; statuisset. Nanq; ex personæ ipsius authorita/te diuinitus Romanam sedem primam, non alia ex causa di/ctam esse putari potest. Quum uero aliorum Apostolorum nul/lus sit, qui in Euangelio eminentiæ aliquem gradum habuisse le

gatur, Consequens est, ut aliae sedes à prima non diuinitus, sed sola Petri, & successorum aliorum pro tempore (siue congregati in synodum fuerint, siue non) authoritate, & institutione in suis sint gradibus collocatae. Atq; ideo Alexádrina, quae prius secunda fuit, facta est tertia. Romana uero nullatenus uariatur, ea ratione, quam diximus.

AT SI NON solius personae Petri tanq̃ Principis habenda est ratio, Principatus oecumenicus iste dicetur ita Romanae sedi coniunctus, ut diuinitus facta ea connexio intelligatur. Nanq; (ut diuus ille doctor Ambrosius in epistola ad Auxentium attestat ex hystoria, quae iam sua authoritate apud omnes inualuit, habetur;) dictum fuisse Petro à Domino obuiam illi facto se Romam denuo pergere, ut cruci affigeretur. Ex quibus sanè liquido constare potest, eo afflatu Petrum Romam profectum esse, Vbi suum esset imperium collocandum. Qui locus, q̃ ea tempestate, diuq; post, totius terrarum orbis sceptrum, & gubernacula retineret, ad eiusmodi per omnes nationes distribuendã administrationem utiq; aptior, dignior, commodior esse nõ poterat. Ita urbis exemplo ductae aliae mundi orae ciuitates, & oppida ad pietatem fidei facilius conuertebãtur. Ita liberius tutiusq; passim suis sancti spiritus igne affectis linguis pradicabant Apostoli. Hac de causa longe magis urbs haec dignissima martirum sanguine inundauit. Hac ratione Paulus Apostolus (ut in actis Apostolorum .c.xxv. legitur) dum Caesareae à persequentibus iudaeis Festo iudici accusaretur, qui tum aderat, caesarem appellauit; inquiens. Ante tribunal Caesaris standum est, ut de me iudicium proferatur. Quo etiam dum apud Hierosolimam uinctus à tribuno detineretur in castris, se iturum à domino accoepit, ut etiam Romae (ueluti in Hierusalem de ipso testificatus fuerat) testimoniũ redderet. Hac ratione se quoq; Romanum ciuem uoluit appellare, ut ex Apostolorum gestis.c.xxij. Palam licet accipere. Hac ratione ex hierosolimitana, in qua Iacobum reliquerat, in Antiochenam sedem secessit Petrus. Ex qua demum Romam se contulit. Vbi decentissime sibi à Domino iniunctum regendi munus exerceret, exercendumq; successoribus traderet. Alioqui nisi haec à sancto spiritu tanq̃ à diuino quodam fonte hausisset Petrus, in suo quidem ministerio non satis, Immo insufficienter fuisset instructus. Haec sunt, quae me, & alium quemq; nedum Anacletum Põ

tificem ad credendum compellunt, nō solum ex persona Petri singulari quodam priuilegio donata, sed etiam proprio summi Opificis instituto Romanam sedem inter alias principem extitisse. Quod nequaquam assecutæ sunt aliæ, ob id, ꝙ non ita expedire pro Christianæ pietatis incremento, et amplitudine uidebatur.

DE PATRIARCHALIVM SEDIVM ORDINE, & eius mutatione, Quo etiam pacto quæ diuinitus instituta sunt, ualeant commutari Cap. XIX.

SI uero cur Hierosolimitana, in qua sacratissimus seruatoris nostri effusus est sanguis, & primis & nouissimis temporibus inter alias prima non fuerit, inquiratur, Oportuna quidem nunc explicandi sese mihi offert occasio, ut humanus hac in re animus conquiescat. Quod sanè id magis me ad dicendum inuitat, quoniam Hierosolimæ locus præter id, ꝙ palam cruore illo præstantissimo maduit, pro Christianæ pietatis amplificatione, quàm Roma commodior, & facilior esse uidebatur, ob id ꝙ in terræ medio situs est, aut magis illi propinquus, ut etiam Vates magnus Dauit. LXXIIII. Cecinit Psalmo, inquiens Deus enim Rex noster in medio terræ salutem ante sæcula est operatus. Neq; minus urget, quod Marci capit. ultimo Apostolis dictum legitur. Ite in uniuersum mundum, & prædicate Euangelium omni creaturæ, ac si nulla definita illis diuino sit iudicio concessa sedes. Vbi pro legitima ratione consisterent, sed ad libitum huc, atq; illuc per uaria terrarum loca profecti, ubicunq; uoluerint, deniq; residerent.

NEQVE DE ROmano, quia tunc florebat, imperio, ratio, cur ibi Pontificia poneretur sedes, militare uidetur. Quoniam mutari facile poterat, & iam usq; adeo mutatum est, ut longe maius apud Macedones, qui & Turcæ dicti sunt modo, & Persas, & Germanos esse conspiciatur. Quid dicam de Constantinopolitana sede, quæ nec sanguinis martyrio, nec sacratissimorum, doctissimorumq; hominū sapientia uelut Alexandrina floruit, ꝙ sit illi præposita? Quid si Diuino iure Romana sit aliarum princeps effecta, urgente, & necessario qdē īpulsu (qui facile occurreret) quomodo mutari non posset? scriptum est enim in Euangelio apud Mathæum ca. x. Quum uos in ciuitate una

persecutio afflixerit, in aliam fugite. Non igitur Diuina æstimatiõe prīa ulla alicubi uiderēť p̄fixa sedes, aut q̄ Diuini iuris sunt facile cõmutarētur, & q̄ Deus ipse optimo consilio iunxit, hominum disiungeret authoritas. Quod dicere nefas est, & Euangelicæ Mathei cap. xix. Lectioni contrarium. Si deniq; uniuersalis Ecclesiæ, & Romanus sunt episcopatus annexi, Quo pacto Antiochenus, quem prius habuerat Petrus, erat cum summo coniūctus? Si diuinitus, certe mutari non poterat, Si humanitus, cur non ita Romanus illi connexus est?

A M P L I V S *ideo Romanus Pontifex dictus est Petrus, quoniam summus, Decens sanè summopere uidebatur, ut qui religionis summa iam credita esset, eodem imperij loco reciperetur. At modo quum quis Pontifex summus efficitur, prius Romanus extet operæpretium est. Nullus ergo inter utrunq; statutus ordo, nulla determinata connexio, nullum deniq; per se uinculum reperiri dicetur.*

E L I G I T V R *item Romanus, quando summus, utrinsq; una aut plures electio est? si una, nec de utroq; episcopatu tunc ulla fit mentio, Quo igitur pacto alicui uterq; decernitur?*

R V R S V S *si una dumtaxat electio est, unus tantum, non multiplex episcopatus habebit. Si uero electio gemina, Quomodo tam imprudnter fieri consueuit, Vt absq; ulla de duplici Pontificatu expressione obseruantissime celebretur? Hæc sunt, in quæ Lutherius suis stimulis me coegit prorumpere, ad ipsius nescio, an potius aliorum utilitatem, qui præcipuarum harum sedium ordinis rationem expetere potuerunt. Quæ tamen Martinus ipse non tetigit.*

I A M D I C T V M *est cur Romæ principatus Ecclesiæ optime instituendus erat à Domino. Sed denuo explicamus is, quoniam ibi iam totius Terrarum orbis imperium habebatur, q, si Hierosolimitana sedes ita se habuisset, proculdubio ob sanguinis domini effusionem id priuilegij assecuta fuisset. Qui locus licet sit magis in terræ medio constitutus q̄ Roma, non tamen primam sedem cõmodius suscepisset, q nequaq̄ sceptro ĩperij esset insignis.*

A D D E *q longe gloriosius fuit, locum illum, qui a pietatis nostræ initijs multũ distaret, ac ubi totius Terrarum orbis esset administratio, nostræ reipublicæ obseruationem leges, & gubernationem accipere, q̄ ubi suum sumpsit exordium. Id uero generale*

prædicatiōis officium. Quod à Domino apostolis fuit iniunctū non est, quod episcopalium sedium certam institutionem abstulerit. Nanque postquam illud exercuissent, rationi consentaneum uidebatur, ubicunque placuisset, uel certus comprobasset afflatus, ut ibidem quisque sedem suam deligeret, ubi extremum uitæ diē concluderet. Qua ratione effectum est, ut Petrus ad Romanā, Marcus ad Alexandrinam, ad Hierosolimitanam Iacobus, et alij ad alias ecclesias fuerint destinati.

NON Negarim deinde Romanam ditionem, & mutari & minui potuisse, sed quod ea tempestate florebat, unde commodius ad uniuersas gentium nationes fidei obseruatio diffunderetur, idcirco eo in loco summum Pontificatum diuina dispensatione statutum fuisse dicimus. Eadem ratione Constantinopolitana sedes quoniam imperij effecta fuit, secundum post antiquam Romam nescio an diuino, uel humano potius (ut reor) consilio dignitatis locum obtinuit. Quod Alexandriæ ciuitas licet & doctrina, & martyrio fuerit satis insignis, minime est assecuta. Plus enim imperij gloria, amplitudo, potestas ad Christianæ pietatis obseruationem, & incrementum fauere uidebatur, quā sola uirtutum, & doctrinarum præstantia. Quod ea potissimum ratione effectum est. Qua principum exemplo longe magis, quā disciplina, seu re quauis alia populi commoueantur. A

ID VERO non solum dictu, sed etiam creditu longe difficilius est, quod Diuino iure Romana sit prima sedes, quum fiale urgente causa alio transferri potuerit. Verum quum corporalis matrimonij iura considero, ad spiritalis contemplationem meipsum conuerto. Et quemadmodum de illo scriptum est, quæ Deus coniunxit, homo non separet, Math. xix. Ita de hoc ipso sentire ac palam fateri non erubesco. Soluit homo ex causa illum coniugij nexum, quando adulterij facinus subesse deprehenditur. Solus plane, ait Dominus honestæ uoluptatis abusus (quem fornicationem appellat) in causa est, cur uir relinquat uxorem. Sic legitima quadam maioris utilitatis Ecclesiæ causa, subesse potest, quare hoc ipsum spiritale, & diuinitus institutum coniugium dissoluatur. Quumque id quod Deus iunxit, homo non separet, obiectatur, ita intelligendum est, ut ualeat quum ea, qua coniunctio facta fuerit, persliterit causa. Qua item deficiente, nexus

ille dissolutionem facillime patiatur. Quo etiam fit, ut corporale coniugium à Deo propterea institutum sit, ut uir cum peculiari uxore certam honestæ uoluptatis usu prolem suscipiat, quæ quum abfuerit, incertæq; suscipiendæ prolis periculum manserit, iam unius uiri propria & peculiaris uxor amplius dici non potest. Iddirco legitime faciundum est utriusq; diuortium, ut qđ Deus coniūxisse ex causa uisum sit, ex illius eiusdem defectu homo ipse separare potuerit.

ADDE, quæ solo Diuino consilio, & dispensatione statuta sūt, hominum authoritas nequaquam potest inuertere. At si præter id destinatus quoq; requiratur eorum consensus, non indecens quidem, aut absurdum uidetur ex legitima causa mutari posse, & in melius suopte iure conuerti. Quemadmodum antiochenam sedem (etiam si diuino iure, ut Petri foret, institutum fuisset) maioris profectus de causa ipse idem dimittere potuit, & se ad Romanam Domini authoritate transferre. Verum non ita constat Diuino consilio præuisum eē, ut Petrus paruo illo tempore Antiochiæ resideret, quemadmodum postea Romæ resedit, ut Paulo supra meminimus.

VTRIVSq; autem istius episcopatus non ea est copula, qua absolute necessarius inter eos, & inuariabilis ordo consistat. Atq; ideo unus alio nequaquam natura prior, aut posterior est. Verum in Petro, ꝙ prius summus pontifex extitit, q̄ Romanus, Idcirco ex Diuina institutione ob maiorem Ecclesiæ profectum, gloriam, commodum factum est, ut prior summus pontificatus existeret, cuius ratione ipse idem Romanus efficeretur. At in successoribus, quum Romæ uoluerit Deus illos Petro succedere, cōtra fieri sequitur, ut prior Romanus sit principatus q̄ summus. Neq; inde absurde aliquid inferri potest (quum non necessaria ut diximus) ea utriusq; dispositio sit, sed ex causa solummodo uires obtineat, qua etiam deficiente, ipsa quoq; deficiat.

ELIGI autem Pontifex idem Romanus posset, & summus, si duo sunt episcopatus eiusmodi, duplici electione. Qui una tantum etiam electione ad utrunq; eligi potest, dummodo electores dignitatum istarum ita connexionem factam supponant, ut quum quis expresse uni administrationi præficitur, alteri quoq; præfectus esse intelligatur. Quo circa non imprudens ea quoq;

electio est, Quoniam unius tantum dignitatis expressio fit, pro constanti habito prius utranq; iure optinto fuisse connexam. Quid autem in electione eiusmodi his temporibus seruari soleat, conspicuum est. Nam dum eligitur Papa non exprimitur Romanus Pontificatus, quoniam sub Papae nomine, tanquam generali, praecipuoq;, speciale, & accessorium uenire compertum est, & praesertim, φ sit illi diuino iure connexum.

CONCLVDAMVS itaq; primam Romanam, secūdam Constantinopolitanam sedem consimili ratione fuisse. Quibus Alexandrina, quae secundo loco statuta fuerat, recte succedit, quod post utriusq; Imperij insignia doctissimorum hominum, martyrumq; conuentu reliquis haberetur illustrior. Alexandrinae sedi Antiochena succedit, & Hierosolomitanae praeponitur, tum ob id, φ in Hierusalem à Iudeis maxima iniuria illata fuerit domino, Tum etiam, φ in eorum magni criminis detestationem, neq; locum imperij habitura, neq; diu mansura propemodum uideretur. Quod sanè dum seruator humani generis pius Iesus altá mente prospiceret ruituram illam apud Matheum Euangelistam capit. xxiij. dixisse legitur, Hierusalem, Hierusalem, quae occidis prophetas. Haec de primarum sedium ordinis ratione & Romana praecipue, ne à Lutherio tam obiter oblata defraudetur occasio.

NON Errauit deinde Anacletus solus, si Ignatium Anthiochiae à Petro substitutum commemorat, φ ab alio hystoriarum scriptore, & fortasse cui maior sit adhibenda fides, quàm Eusebio, illud acceperit. Neque hic ullius momenti est error, quin potius error est, & proteruia inexcusabilis, has tanto uiro tam temere obiectare minutias. Quas certe singilatim dum persequor nauseabundus efficior.

QVANTA POTESTATIS DISPARITAS INter Petrum, & alios discipulos facta sit, ex Euangelijs, & apostolorum gestis latissime posse comprehendi, quantoq; utilius sit unum reipub. caput, q̃ plura, cur Episcoporum electiones sint sedi apostolicae reseruatae & quomodo Moses, & Aaron primi dicti sunt sacerdotes. Cap. XX.

Pilogat deinde bonus iste uir sua oblateramenta, quæ toties in alios protulit. Nullam inquiens de potestate factam fuisse inter apostolos discretionem. Quia nunquã Petrus alium misit, sed omnes ex æquo à Domino prædicationis officium susceperunt authoritate pares, sed honore dispares. Quoniam primus in quolibet hominum conuentu necesse sit, qui sedeat, & collegij caput ab omnibus habeatur. Vere causam habes ò modeste Lutheri cur sanctum, Piumq́; Dei uirum Pontificem & martyrem beluam uoces, dissimulãs te non credere illum ipsum fuisse, qui talia fateretur. Sed mihi temperare nolo; quoniam mea me, non tua te, professio in officio continet. Discretio inter Petrum & alios tam clara in Matheo, & Ioanne conspicitur, ut tantum absit ab humano ingenio dubitare de hoc, q̃tum abest à uero lucem non esse contrariam tenebris. De missione iã dictũ supius est, quo pacto & si nõ legitur alios misisse Petrum, aut sacris instituisse, tamen ei palam est subiecisse illos dominum; à quo si dissentire uellent, legitima rõne non possent.

NON ne toties commemorauimus: Petrum præ alijs Dominum allocutum? Petro dedisse claues Mathei. xvi. Petro iniunxisse, ut tributum pro se, & ipso principibus solueret Mathe. xvij. Petrũ monuisse, ter, ut suas oues, aut agnos spiritali cibo, & administratione depasceret Ioannis. xxi. Dum in nauicula essent apostoli Petrum solum uocasse Mathei. xiiij. Dum deperire timeret ei dictum fuisse, modicæ fidei quare dubitasti? Dum pœnitentiæ sacramẽti modum instituit, tum Petro Dominus sermocinatur, inquiens. Non dico tibi septies, ut peccata dimittas, sed septuagies septies Mathei. xviij. Dum castigationem fraternam. & modum, quo fieri debeat, edocet, Petrum instruit dicens. Si peccauerit in te frater tuus corripe illum inter te, & ipsum solum. cap. eodem &c. Quum iudicij formam ostendit, Petrum aspiciẽs in ore duorum uel trium (inquiens) stat omne uerbum capitulo eodem. Dum labentes, seu titubantes in fide discipulos prospicit, Petro iubet, ut illos in fide confirmet inquiens, & tu quandoq; conuersus confirma fratres tuos, Lucæ. xxij. Dum fidelem pietatem roborare satagit moriturus, negationem soli Petro imputat, ut alijs tanquam Princeps fide præstare debeat, itelligatur Math. xxvi. Dum discipulos dormiẽtes post orationẽ inuenit, Petrum solum reprehendit, q̃m uigilare

præ cæteris debuisset, inquiens. Simon dormis non potuisti una hora uigilare mecum. cap. eodem. Quum resurrexit, de discipulis alijs gregatim legitur meminisse, soloq; Petri nomine expressso tribus illis mulieribus quum apparuerit per Angelum dixit. ite & dicite discipulis eius, & Petro Marci. xvi. Quis deinde principis, & capitis officium defuncto domino exercuit? Petrus. Nanq; exurgens in medio fratrum loco Iudæ alium eligẽdum monuit, atq; definiuit, quando electus est Mathias actuum ca. i. Quis discipulos non ebrios, sed spiritu sancto repletos prædicauit, edocuit, & tria millia hoĩum statim ad catholicam pietatẽ conuertit, nisi Petrus. actuum ca. ij. Quis in Ananiam, & zaphiram mortis sententiam protulit, nisi Petrus. actuum. v. Qui Symonem magum uicit inflexit, nisi Petrus? Quis in generali concilio, ne conuersi ex gentibus circumcisioni essent obnoxij concionem habuit, et sententiam tulit, nisi Petrus. actuum. xv. Quis primum christiani imperij habenas Romam aduexit, nisi Petrus? Quis maiore pietate, prædicatione, officio, morte, cruce, est dominum imitatus, q̃ Petrus? Quis deniq; maiori illum & obseruantia & amore prosecutus est, nisi Petrus? Si omnes euangelij codices intuearis, si Apostolorum acta percurras, Si quos maxime dilexerit Dominus, diligenter inquiras, si munera illis iniuncta connumeres, non inuenies Petro maiorem, aut potius, qui omni in re officio, & authoritate Petro, ipso iure nõ cesserit.

VIDES ergo si uis (quoniam facile potes) inter discipulos non aliquod modo, sed etiam maximum potestatis fuisse discrimen. Quod uero Apostolorum ipse solus neminem miserit, aut sacris constituerit, non efficit, ut parem alijs intelligamus. Sed q̃ pauloante meminimus, illis imparem & superiorem ostẽdũt. Quæ uero capitis distinctio appõitur, in propositum uenire nõ debet, quippe caput quod membris nequit qcquam isluere, neq; caput est, neq; capitis meretur nomen, quum itaq; Petrus iurisdictione caput aliorum esse dicatur, superuacaneum profecto ẽ, & à recti iudicij semita penitus alienum sola honoris consessus aut accubitus ratione dicere, aut arbitrari illum apostolorum caput fuisse. Quæ item unius collegij capitis, & Petri comparatio est? Nullum sanè recte institutum collegium, conuentus nullus, nulla demum Respublica est eo capite prædita, cuius nõ sit quicq̃ in alios agere, quod illis non authoritate præemineat. Et

si enim priuatum non habere uidentur, habent tamen commune quoddam caput extrinsecus, ut Regem, aut principem. Vnde planè suum honoris, officij, potestatis munus accipiunt. Expedit enim, immo necesse est eam regendi formam in terris haberi, quæ tradita est nobis, ut conspicatur in cœlis.

S *Iq; forsan cõmunem Reipub. statum longe meliorem existere obijcias, quoniam minor ei occasio sit ne in tyrannidis labem incurrat. Dicemus primum minus posse in tota Christi republica tyrannidem exerceri, si unus constitutus sit Princeps q̃ plures. Quum enim qualibet ecclesia episcopum, & qualibet prouincia metropolitam, & quilibet metropolita patriarcham ꝑpetuum habuerit, cui subsit, nisi unus esset patriarcharum caput, hi omnes (si uellent) liberius in tyrannidem possent incurrere, quum non haberent alium, unde sibiipsis iustitiæ, & continẽtiæ frena, etiam inuiti moderarentur. Neq; tam facile ex œcumenico. i. generali conuentu tyrannis ipsa, & alia crimina dilui queunt, quemadmodum si ad unius iudicis tribunal denique omnia deuoluantur. Tum ob id, ꝙ raro conueniunt patres. Tũ etiam, ꝙ ubi conuenerint, uarijs adeo inter se opinionibus discrepant, ut ab eis sera nimium castigatio proficiscatur.*

L O N G E *item maior illa tyrannis esse conspicitur, quæ à pluribus, q̃ quæ ab uno tantum Principe exerceri solet. Quum facilius ditescat unus, q̃ plures, neq; tantam extorquendi, aut lasciuiendi habeat occasionem. Quum deinde Ecclesiæ regimen sit generale, sit etiam hereditario iure Diuinum (gens.n. sacerdotum, gens sancta, regiũq; genus, à Petro secundo primæ Epistolæ capite appellata est) non tam facile in tyrannidem prolabi posse creditur, seruata etiam secundũ se perfecta magis regendi forma. Quæ procuidubio unius tantum Principis extat, sicuti alterius cuiusdam priuati, & temporalis administratio. Haud enim sibi quispiam ita persuadere potest, ut non minus christus uerus, & cœlestis Princeps toti suæ Reipubli. quæ in spiritu fundamenta coniecit, q̃ discerptis eius hinc inde partibus ꝑ regimine uelit assistere. Nam præter hoc, ꝙ id quidem magnum negocium ẽ, seruata meliore gubernandi forma, procuidubio dignum est creditu dominum facilius illi succurrere. Ipsa etiã ratio ita exigit, ne seditio inter plures gubernatores exorta magis, & citius huiusmodi perturbaret imperium.*

NON *obstat etiam, quod episcopos omnes summus instituat Pontifex, siue confirmet. Quoniam supremæ ipsius authoritatis ē, ut illud efficiat. Posset enim uelle, ut antiqua seruaretur consuetudo. Qua à clero, & capitulo eligebantur episcopi. Sed quū illud positiuum ius fuerit, facile tolli potuit. Ea autem ratione potuerunt moueri* Romani Pontifices, *ut ueterem illam consuetudinem immutarent. Qua sua dignosceret authoritas. Quæ forte ob episcoporum insolentiam ignorari, ac paruo haberi precio uidebatur. Sat enim uidetur sacerdotia, ac alios ordines singilatim alijs dimisisse. Ea uero, quæ iurisdictionis, & regiminis sunt, sibi in honorem, & dignitatem Sedis Apostolicæ, non passim, sed quibusdam in locis summos sibi Pōtifices reseruasse.*

N *Eq; ad tyrannidem, aut auariciæ speciem id instituti merito deduci debet, ut* Lutherius *facit. Quoniam de eo non est mala habenda præsumptio, cuius rationabilis causa subesse uidetur. Et si enim id ad malos usus Pontificum uitio qnq; uerti conspicitur. Non tamen inde suam traxisse originem arbitrandū est.*

NON HABEBANT *autem pauli tempora id insolentiæ uitium. Nanq; religiosius uiuebatur, & de summi* Pontificis *authoritate difficultas non erat exorta. Quum autem postea* Romanæ Ecclesiæ, & Apostolicæ Sedis *sperni forsitan authoritas uisa est, ea de causa, quæ à clero, & populo fiebant, episcoporum electiones, ad summum Pontificem fuerūt suo iure delatæ.*

NEQVE *magnus quidem est error, si* Anacletus Cephas *nomē (quod uere syrū est) pro capite græce uoluerit interpretari. Nāq; idem re ipsa est Petrā esse, supra quam dominus suam uoluit ecclesiam ædificare, & ipsius ecclesiæ caput existere, cui administrationis summa concessa est. Credis ne lutibunde* Lutheri *tam ineruditi* Anacletum *fuisse ingenij, ut* Ioannis *textum nō uiderit, ut nesciuerit* Cepham *Petrū latino uocabulo debere interpretari? Sed quum idipsum pro capite græco uocabulo posse accipi uiderit, idcirco eam significationem (dimissa alia) uisum est illi accipere, ut tam græca, q̄ syra lingua unum & idem attestari optime uideretur. Quod de* Symone Bariona *.i.* Ioannis *filio euangelica profert hystoria.*

NON *ab re deniq; Psalmistæ sententiam illam. xcyiii. psal. de*

ſcriptam adduxit optimus Anacletus, *qua Moſes, & Aaron dicitur in ſacerdotibus eius, Samuel inter eos, qui nomen Domini inuocant.* Non quidem *ut duos uelit oſtendere ſacerdotes eſſe ſummos, ſed unum, cui tanquam principi erat totius adminiſtrationis demandatum imperium.* Hic Moſes *erat,* Aaron.n. *illi iuriſdictione habebatur inferior.* Binos *autem attulit Anacletus, ut non ex æquo poteſtatem Apoſtolis traditam fuiſſe intelligamus.* Primi *autem uocati ſunt ambo, quoniam conſecrationis munere pares erant, licet adminiſtratione diſpares haberentur.* Valet *igitur* Prophetæ *ſententia, & ad propoſitum ſatis quidem adducitur, non ut inde duos fuiſſe ſummos ſacerdotes, aut in* Eccleſia *maximos pontifices crederemus.* Sed *ut iter* Epiſcopos *authoritatis diuerſitatem, ita conſpiciamus, quēadmodum apud ueteris legis obſeruatores eſſe pernoſcebatur.* Quod *uero noſter miretur* Lutherius *ex illis prophetæ uerbis eos primos* Anacletum *accipere, gratis certe miratur.* Nam *ſi* Samuel *(ut ſubditur) inter inuocantes nomen* Domini *collocatur, eos ſacerdotes eſſe apertum eſt.* Primos *uero inde facile agnoſcimus, ꝙ ſemper* Moſes *cum adminiſtrationis ſumma uota,* Aaron *autem hoſtias pro populo* Domino *offerebat.ut.* xxxyi. *diſt. cap. ſi quis uult. & .lxxxyiij. diſt. cap. decreuit. habetur, non immerito item ex pſalmi decantatione primi inter ſacerdotes accipiuntur utriq;. ꝙ uolens* Propheta *domini gloriam prædicare, qui ſuper* Cherubin. *i. ſuper uniuerſas angelorum acies conſtitutus ab omnibus populis colitur, ueneratur, extollitur, ſacerdotes eos primos intelligit, ut à maximis uſq; ad minimos (nullo excepto) connumerentur omnes, qui illius nomini, poteſtati, & gloriæ ſubijciuntur.*

QVOD *uero* Apoſtolus Paulus *ad hebræos* Chriſtum, *nō* Romanum Epiſcopum, *per ſummum legis ueteris ſacerdotem fuiſſe ſignificatum aſſeruit, non eſt, quin idipſum de illius in terris uicario, poſtq̃ ille in cœlum aſſumptus eſt, optime queat intelligi.* Immo *rationi conſentaneum extitit, ut ſi* Chriſtus *terram inhabitans ſummus ſacerdos fuerit, qui illi in principatu pro regimine, & adminiſtratione ſuccederet, & ipſe ſacerdotij ſummam fuerit aſſecutus.* Quid *planè ſemel ſummum haberi ſacerdotem ab hominibus eſſet, niſi foret apud eos eadem dignitas, eadem adminiſtratio,*

administratio, eadem authoritas qua fieri potuit, quocunq; tempore permansura?

QVOD *Vero & peracute quidem, sed in transitu quodam à Lutherio inuoluitur, & obiectatur uetus testamentum figuram noui existere, atq; ideo nouum similiter diuini alicuius mysterij non esse figuram, nihil est. Nō enim ex hoc, q̇ Petrum instar seruatoris caput asserimus, illum ꝓpterea figuramus. Nã figura est diuinæ cuiusdam rei futuræ per humanam significatio. Q̃d uero præteritum est, etiam si diuinum extiterit, eius commemoratio figura esse non dicitur. Quippe quotiescunq; uerbis, moribus sacrificijs, authoritate, pietate, officio dominum imitamur, non est nobis earum rerum figuram sed commemorationem efficere. Vt ipse idem planè in cœna cum discipulis edens, & bibens edocuit, inquiens. Hæc quotiescunq; feceritis facite in meam commemorationem. Erubescat ergo Lutherius eos appellare porcos, qui diuinas lectiones in hunc modum interpretantur, quum ipse porcorum omnium (ut ita dicam) porcissimus, impudentissimusq; non uereatur tanq̃ uipera tabidis suis, ac lætiferis uenenis temerare illas, inficere, contaminare.*

QVO PACTO DICTVM ILLVD PAVLI A *Canonistis acceptum. Translato sacerdotio necesse est legem transferri, intelligi debeat.* Cap. XX.

T *Axatis sanctorum patrum de Pontificio principatu sententijs, quæ decretorum nomine appellantur, ad nonnullas decretales transit Lutherius infringēdas, ut omnino aduersus Canonum professores uoti compos effectus uictoriæ palmam reportet. Et primo decretalem illam de consti. capi. translato. Conatur euertere, in hunc modum.*

HABET *Paulus ad hebræos cap. vii. Temporale sacerdotium legis finitum, & abrogatum est sacerdotibus sacerdotio Christi æterno, ut quæ legis fuerant, non essent amplius seruaturi. Quæ uerba à Canonistis ita usurpari uidentur, ut translato sacerdotio Mosis in Christum, & Christi seruatoris in Petrum lex etiam & authoritas condendi legem translata fuisse intelligatur.*

ADVERSVS *huiuscemodi interpretationem bonus iste Lutherius insurgit. Nam inquit impium est dicere, ut trãslato chri*

sti sacerdotio in Petrum lex Christi una cum sacerdotio abrogata sit, atq; finita, quum usq; ad saeculi consumationem suo iure sit duratura.

ITEM non sic à Christo in Petrum translatum est sacerdotium, ut caeteri Apostoli Layci dicerentur, aut à Petro sacris constituti essent, quod nullibi apparuit.

MEMINERIT Calumniator iste recte à Pontifice, & expositoribus ea uerba Pauli accepta fuisse. Volens enim de his (quae talem inuicem haberent connexionem, ut quum de uno, Constitutio sit, de alio similiter facta esse intelligatur) facere mentionem, de sacerdotio & lege commemorat. Vt quoticsunq; translatum est unum, aliud, quod illi connexum est, translatum esse percipiatur. Atq; in hunc modum, quum Christi sacerdotium in Petrum, tanquam in successorem transierit, Lex etiam, et authoritas legis condendae in eundem transiuisse conspicitur. Non q abrogatum ita, finitumq; sit unà cum lege Christi sacerdotium, ut noua lex, nouumq; sacerdotium illud sit, quod Petro concessum est. Sicut de nouo Christi sacerdotio post Mosem uerba Pauli sonant.

NANQVE EX illis non eandem utriusq; à Christo in Petrũ translationem cupiam licet accipere. Verum ut similitudine quadam uelut Christus nouae legis post nouum sacerdotium habitum, author extitit, ita etiam Petrum eiusdem legis, & sacerdotij successorem fuisse dicimus. Cui etiam aliquid in positiuis condendae legis sit authoritatis iniunctum.

NEQVE ITEM eo modo Christi sacerdotium in Petrum trãslatũ dicunt interpretes, quo caeteri Apostoli dicantur de Laicorum numero extitisse, aut à Petro sacerdotij insignia suscepisse. Quum iam supra satis patere potuerit, quomodo sacerdotij iurisdictio in Petro principatum obtinuit. Quamuis sacramentum ex aequo fuerit omnibus à domino distributum.

CONGRVAM ESSE CONSVETVDINEM QVA pro fidelitate Apostolicae Sedi Seruanda iusiurandum ab Episcopis singilatim exigitur. Cap.XXII.

Ecretalem aliam iste uir nescio quo proposito lacerat. Quum enim de potestate summi Pontificis, quaestio sit,

transit ad iusiurandi increpationem, quod in pallij acceptione præstat. Sed (utcunq; sit) uideamus quantum militent hac quoq; in re huiusce hominis uerba.

DVM ENIM Archiepiscopus Panormitanus miratur cap. significasti de electio. in pallij traditione iuberi à Pontifice iusiurandum pro fidelitate Ecclesiæ Romanæ seruanda requiri, eo quòd neq; Dominus in Euangelio illud, ut fiat, permiserit Mathei cap. 5. neq; apud ullum unquam Concilium id statutum inuentum sit, Respondet ea decretali Pontifex Pascalis, inquiens, in primis à Domino Ioannis ultimo, dum Petro pascendas oues commiserat, sub conditione si ipsum diligeret, ter inquirente, illud officium, & authoritatem fuisse concessam. Atq; ideo non esse mirandum, Si pro pallij susceptione fidelitatis iuramentum exquiritur. Quantum uero ad Euangelium pertinet, inquit, postquàm Dominus iuramentū prohibuit, subdit. quod amplius est à malo est, idest si amplius necesse sit iurare, a malo, idest propter euitandum malum iurandum est. Quod uero de conciliorum statutis adducitur, non obstare asseuerat, quoniam Romano Pontifici concilia non habent legem imponere, quum suum omne robur ab eo accipiant, neq; alterius authoritate ualeát conuocari.

ADVERSVS PRimam decretalis partem Lutherius in hunc modum armatur. Si exemplum Christi placet, & ualet, dum dixit Petro si me diligis pasce oues meas, Cur eo in pallij traditione (sublato iuramento) non uteris? Si non placet cur ipsum adducis? Putas ne magis iuramenti coactione, quàm amore, & charitate exacta ab hominibus fidelitatem seruari? Item oues Christi non coguntur Christo iurare, Cur tibi illas iureiurando deuincis, quum non magis sint tuæ, quàm Christi? Imo longe uerius Christi sunt, quàm tuæ. Item coguntur iurare episcopi, quum ipse episcopus sis, cui nam iurabis? Item si ea diligendi conditiōe Christus Pontificem summum Petrum instituit, quum nunquàm in posterum in electione Romanorum Pontificum seruata fuerit, nullum ab eo pastorem summum habitum dicere mus. Quemadmodum ais tu Archiepiscopum, aut episcopū sine iuramento præstito quempiam esse non posse.

PLACET (diceret Pascalis Pontifex si superuiueret) mihi seruatoris exemplum. Sed eo non utor, quoniam ob maiorem

hominum iniquitatem, & deteriorem factam fidelium conditionem iuramentum magis deuinciat, q̃ ea diligendi exacta conditio, atq; ideo potius illud exigitur. Neq; propterea postposita intelligitur diligendi, et pascendi conditio. Nanq; illa supponitur, quæ si etiam explicatur, non ligaret eo modo, quo ligat uinculum iuratæ fidelitatis. Neq; coacta illa fidelitatis obseruãdæ promissio, sed sponte facta præsumitur. Quod etiam si coacte, et per uiolentiam præstaretur, pronum magis ad recedendum ab Ecclesiæ consortio magis deuinciret, quàm si sola amandi, aut pascendi oues conditio exigeretur. Neq; sanctior, aut melior est iuramenti conditio, quàm amoris, nisi per accidens. Qua scilicet ob facilitatem credendi ab unitate Ecclesiæ, quæ inter fideles inoleuisse conspecta est, magis eos obligare uidetur. Adde quando quis in episcopum assumitur, non ne absq; iureiurando obligatus est Romano Pontifici tanq̃ superiori, & Ecclesiæ seruare fidelitatem? Est. dices, Libere ne, si seruat illam seruari dicitur, an coacte? Libere dices. Si est obligatus ipso iure, quomodo libere? Dices eam libertatem iuri, & rationi obliganti esse conformem. Ita etiam iuramentum libertatem non auferre protinus dicam, quoniam qui iurat, non per uim iurare præsumitur. Sed iure ipso, & duce ratione, cui uult esse conformis. Eadem igitur est utrobiq; libertas.

CAVSA ITAq; in episcopis, & Archiepiscopis satis patere potest, & quomodo iuramentum libertatem non aufert, quemadmodum nec obligatio iuris, licet magis deuinciat. Pontifex autem summus iurare fidelitatem non cogitur, quoniam ipse summus est, nec superiorem habet in terris. Sat enim illi esse uidetur Christo ipso iure obligatum esse, ut ab eius fide, & pietate non deuiet. Tot planè uinculis princeps, quot subditi, ligari non debet, q ipse supra leges sit, & alios ligare potest ad unum ex rationabili causa, quod ipse obseruare non cogitur. Neq; onus quidem huiusmodi iurandæ fidelitatis est insuportabile, ueluti asseueratur. Quod ipse digito mouere non curat, Immo nullius molestiæ est apud eum, qui recto rationis dictamine cuncta percurrit. Mgna sanè, et intolerabilis res ea est, quæ corpus, aut animum labore, tristitia, formidine, aut alio quouis affectu disturbat. Iurare id, quod paratus es sponte tua præstare, nõ intolera

bile est, sed placidum, sed gratum, sed iucundum.

NON COGVNTur oues Christi iurare Christo, cuius uere sunt oues, Quoniam qui eius Vicario iurat, illi iurare dicitur, iuramentumq; Pontifici factum pro fidelitate seruanda respectu Christi, Ecclesiæ, sanctæq; religionis factum esse dignoscitur.

EA VERO diligēdi conditio, quam Christus petro exposuit, anteq̃ illi executoriam potestatem concederet, semel tantum necessaria fuit, non ut semper quando quis in summum Pontificem crearetur, eaipsa explicari deberet, sed ut tacite intellecta supponeretur ab eo, qui Christianæ Reip. habenas recte (ut decet) moderari uoluerit. Cui quidem diligendi conditioni non solū communi quadam obligatione, qua homo, qua Christianus, sed etiam qua ouium Pastor, & Pontifex obnoxium se esse intelligeret. Sine cuius præcepti obseruatione neq; bonus pastor esset neq; merito appellari ualeret. Non est ea dilectio, in qua absoluta Pontificis potestas, aut usus potestatis fundetur, & maneat. Sed sine qua recta, debitaq; executio ab eo fieri nequit. Quemadmodum Episcopus, & Archiepiscopus electi sine iuramento fidelitatis debitam iurisdictionem exercere nō possunt. Iurant hi, quoniā superiorem habent (ut paulo ante referebamus) qui maiori, quo queat uinculo eos sibi deuinciat. Atq; ideo ipse Pontifex summus Petrus quum Christum superiorem haberet in terris pro se, & successoribus qui Christi præsentia cariturí erant, id triplicatæ erga illum dilectionis testimonium attulit, ut ipsi idem sic se haberent in posterum pro iusta Reip. gubernatione, & digni tanto munere efficerentur.

QVVM Deinde exigendi iuramenti ratio à Pascali Pontifice adducitur, eam ridet Lutherius. Si enim cordium scrutator Dominus conditionem dilectionis apposuit in tradendo suæ Reipublicæ imperio, quanto magis ipse Pōtifex, qui cordis penetralia non intuetur, consimilem iuramento medio debet apponere. Contra (Martinus inquit). Christus in hoc exemplum prebuit omnibus iurandi. Ergo sicut ille ipse, neq; alio modo conditionem illam deberemus exprimere.

ITEM ET nos Romani Pontificis animum ignoramus, Cur itaq; Christi nobis illam conditionem ipse non iurat?

SI INSVPER conscientiarum ignoratio causa est, Cur iu-

ramentum exigitur, Cur non cogitur item iurare, quis se recte iu-raſſe, quia poſtquàm iurauit, neſcitur an puro corde iurauerit. Quod ſi faciet, ita de ſecundo dicendum eſt, quemadmodum ad infinita iuramenta fiet acceſſio.

RVRSVS CON*ſcientiæ ignoratio deberet efficere potius, ut iuramenta omitterentur, ne forte iurans ad periurium co-geretur.*

QVVM ETIAM *de quolibet bene præſumendum ſit, niſi euidenter oppoſitum conſpiciatur, ſemper bona cuiusq; conſcien-tia credenda eſt. Atq; ideo iuramentum exigi ob eam cauſam, aut præſtari non debet.*

SI DENIQVE *per iuramentum conſcientia hominis non expateſcit, Cur toto uitæ tempore non ſit, ut iuret, qui toto eo-dem tempore iuramenti exigendi cauſam prebet. Hæc* Luthe-*rij noſtri inexcogitata ab alijs* Sophiſmata, *& pernicioſa ue-nena.*

DILVITVR P*Rimum, quoniam non opus eſt in omnibus conditionem Chriſti appoſitam imitari. Sed ſat eſt, ut mo-do aliquo exemplum ab eo datum accipiamus. Dictum ſanè ſatis prius eſſe uidetur, qua ratione iuramentum, quod diligen-di conditionem etiam claudit, apponitur, ut ſcilicet maior obli-gatio fiat. Quia non conſtat de mente, & animo illius, qui in episcopatum aſſumitur.*

AD SECVNDVM *quamuis nobis* Romani Ponti. *non pa-teat animus, eo tamen modo obligari nō debet, quoniam* Prin-*ceps ſit, & nullum in terris ſuperiorem obtineat.*

AD. III. IVRA *menti iuramentum dari non poteſt. Quo-niam quum quis iurauerit, recto, ſinceroq; animo iuraſſe præ-ſumitur.*

AD. IIII. MINVS *malum eſt, ut quis periurij periculo exponatur, q̃ ſi non iuret, & infidelitatis periculum ſubeat, à qua medio iuramento ſe debere abſtinere præſumitur.*

AD. V. LICET *de qualibet conſcientia bene ſentiendum ſit, niſi contrarium doceatur,* Tamen *additio iuramenti maiorem præſumptionem, & fidem ſeruandæ fidelitatis aggenerat. Nāq; ſimplex illa præſumptio non ſatis eſſe uidetur.*

AD. VI. TOTO *tempore quis iurare non cogitur. Quoniā*

primo præstito iuramento (& si conscientia non expatefacit) eo tamen uinculo melior facta præsumitur. Non enim ratio cur iuramentum ab episcopo exigitur eo modo est conscientiæ hominum ignoratio, ut per iusiurandum credamus conscientiæ habere cognitionem, Sed ut ipsa uinciatur magis, & in statuto fidelitatis proposito hæreticus maneat. Quod noster non olfecit Lutherius ad malignam semper interpretationem intentus.

QVOMODO LEX EVANGELICA IVRARE prohibeat, & permittat, neq; obstare Pontifici, id a nullo esse Concilio declaratum, quoniam illo superior est, & præsertim sine eius authoritate conuocari non possit. Cap. XXIII.

Liā decretalis partē īfringendam emulus iste noster accedit, ut totā prius examinet. Illud. n. Euāgelij dictū Mathei ca. v. Q đ amplius est, à malo est (iqt) phibitionem iuramenti significat. Quod tamen iniurandi licentia mali euitandi causa decretalis usurpat. Meminerit iste homo quotiescunq; ad bonum intellectum trahi scriptura potest, ex rationabili causa, non esse absurdum eo modo illam interpretari. Quocirca licet textus ille Euāgelicus uideatur per ea uerba (quod amplius est, à malo est) iuramenti prohibitionem significare. Quum tamen iurare quandoq;, & ex rationabili causa liceat, Cur est, quod in propositum, quando scilicet malum euitandum fit, ut exigatur, adduci non possit? Quis deinde mihi indē firmam, atq; indubiam faciet fidem, ea uerba ad prohibitionem tantum iuramenti fuisse prolata? Si dixeris communis omnium interpretatio, falsum est. Nam et interlinearis glosa, & Nicolaus interpres modo nostro uerba illa exposuit. At si ita, ut communis interpretatio oppositum sentiat (quod non est) illa non sufficit. Si dixeris Textus ipse, non uideo. Tua ergo erit sententia magne Lutheri, Cui maxima, & præsertim hac in re est adhibenda fides. Textus habet, nolite iurare, sed inter uos semper Sermo habeatur ille. Est, & non, quod amplius est à malo est, prohibetur hic (fateor) facilitas, Sed ex toto non tollitur iurandi potestas, quando alicuius rei coram iudice in testimonium ueritatis est facienda fides, & tunc iustissime exigitur, & præstatur, nonne? Negare non poteris. Quando igitur

subditur, quod amplius est à malo est. Cur ea uerba ad licitam iurandi facultatem accommodari non possunt? Quum sali/ ꝯt malum, quod facile sequitur, est euitandum. Si tolleretur sane per iuramentum probatio, multa sunt, q̄ quum aliunde probari non possint, ex defectu probationis perirent. Quod igitur amplius est, idest quod amplius q̄ est, & non est, quandoq; affertur in medium, à malo est, idest à malo, ut euitetur, iustum, licitum, & rationi consentaneum habet exordium. Vt igitur facilitas ab Ecclesiæ consortio recedendi euitaretur, fidelitatis iuramenti exigendi authoritas data est, quæ maiorem apud homines fidem efficiat, q̄ si quis solo promissionis uerbo, aut ipsius iuris uinculo deuinciretur.

R E C E D E R E *autem ab Ecclesiæ consortio, & ab obedientia sedis Apostolicæ resilire, quis non putabit perinde esse, ac si, à, Christi dilectione, à, pascendarum ouium munere, ab ipsius seruatoris nostri imperio se quisq̄ subtraheret? Si enim Ecclesiæ ordo concinnitas, Harmonia consideretur, eam habet in se omniū suarum partium connexionem, ut ad unum caput, quod Christus est, & eius Vicarium tanquàm præcipuum ministrum pariter referantur, Quemadmodum si quis ab uno recesserit, ab alio recessisse penitus intelligetur.*

N O N D A T V R *autem iuramentum fidelitatis alicui, quòd ignoremus se illam in posterum præstiturum (ut toties dictū est) sed ut arctiori uinculo obligationis deuinctus magis in fide permaneat. Et miror profecto toties una in re idem ab uno homine adduci, ut nugis, & fabellis totum scribendi folium impleatur,*

Q V O D V E R O *sic in præceptorum obseruatione iusiurandū exigendum esse asseritur, curiosi hominis est, quum quis facilius seruare illa credatur, quoniam diuina, & communia omnibus, quàm in Apostolicam sedem obedientiam. Hinc fit, ut pro eorum obseruatione iuramenti uinculum apponi minime soleat. Non enim tam omnibus uisa est communis, & necessaria Romanæ sedis communio, Quoniam orientis Ecclesia sæpenumero se ab illa subtraxit, & in sui elationem insolenter intumuit. Id circo huiusmodi appositū est iuramenti munimen, ut data semel fides tutius seruaret̄ illesa. Sua uero iteresse q̄sq; ꝑfecto nouit, et ad se q̄ maxie ꝑtinere, si graecus, si armenus, et idus fuerit, diuia, q̄ q̄dē explicata sūt, obseruare ꝑcepta. Maius itē malū ē,*

& in maiorem Christianæ Reipublicæ perniciem uergit hic ab apostolica sede recessus, quam istius, aut illius præcepti omissio. Inde sanè rerum omnium confusio, & perturbatio plurima oriri solet, Hinc uero priuati hominis iactura, labes, corruptio, quæ si forte usq; adeo inualeat, ut Rempublicam ipsam quãdoq; inficiat, id utiq; longe serius, ac difficilius fit, quam si à capite membra recesserint.

NECSSSITAS igitur, qua pro obedientia Romanæ sedis iuramentum exigitur, est etiã pro fide Christi, & eius Imperio. Nanq; id per illius ministrum exigitur. Qui tanquã uerus eius internuncius, ipsius eiusdem speciem, ac uicem gerit in terris. In cuius quidem uoluntate si qui sint unum, ipsi idem proculdubio sunt unum in Christo, ut & Cyprianus, & Ioãnis ore. xvij. ca. ipse Christus intelligit, rogat, & sentit. Quid amplius nugaris Lutheri.

QVVM deniq; non obstare, quod concilium nullum unquam statuerit huiusmodi iuramentum in decretali subiungitur (quoniam scilicet Romanæ sedi non habet legem imponere, quin potius ab ea omnem suã authoritatem assequitur) a Lutherio increpatur. Nanq; Nicænum à Romano Pontifice conuocatum non fuit. Verum à constantino. Quæ item per Augustinum olim, et Cyprianum in Africa conuocata sunt omnia, an à Romanæ sedis authoritate emanauerint, nec ne Martinus diligẽter inqrit.

QVI si uelit oculo ueritatis aspicere, inueniet omne œcumenicũ, prout Nicænum, fuit concilium, Romani Pontificis authoritate uocatum. Et si enim siluester niceno (ubi aderat Constantinus imperator) nequaquam interfuit, tamen non sine illius consensu, et authoritate illud indictũ esse crediderim. De his uero concilijs, quæ non œcumenica .i. generalia fuerint, prout ea, quæ in Africa sunt celebrata, id consequenter dicendum est, ut absq; summi Pontificis noua indictione cõuocari potuerint. Sin uero nõnulla œcumenica eiusmodi adduxeris, illa ipsa dicemus uera concilia esse non potuisse, nisi forsan ex negligentia Romanæ sedis conuocationis authoritas ad inferiores esset iure optimo deuoluta. Quod uel unius exemplo (ut alia omittamus) Theodorici Regis tpe Romæ conuocati concilij licet accipere. Vbi postquã Simachus de hæresi imputatus adesset, cõgregati à Theodorico patres dixerunt unanimes prius id ab eo, quod accusaretur, Si

Pilogat deinde bonus iste uir sua oblateramenta, quae toties in alios protulit. Nullam inquiens de potestate factam fuisse inter apostolos discretionem. Quia nunquam Petrus alium misit, sed omnes ex aequo à Domino praedicationis officium susceperunt authoritate pares, sed honore dispares. Quoniam primus in quolibet hominum conuentu necesse sit, qui sedeat, & collegij caput ab omnibus habeatur. Vere causam habes ò modeste Lutheri cur sanctum, Piumque Dei uirum Pontificem & martyrem beluam uoces, dissimulas te non credere illum ipsum fuisse, qui talia fateretur. Sed mihi temperare nolo, quod mea me, non tua te, professio in officio continet. Discretio inter Petrum & alios tam clara in Matheo, & Ioanne conspicitur, ut tantum absit ab humano ingenio dubitare de hoc, quantum abest à uero lucem non esse contrariam tenebris. De missione iam dictum supius est, quo pacto & si nõ legitur alios misisse Petrum, aut sacris instituisse, tamen ei palam est subiecisse illos dominum, à quo si dissentire uellent, legitima rõne non possent.

NON ne toties commemorauimus: Petrum prae alijs Dominum allocutum? Petro dedisse claues Mathei.xvi. Petro iniunxisse, ut tributum pro se, & ipso principibus solueret Mathe.xvij. Petrum monuisse, ter, ut suas oues, aut agnos spiritali cibo, & administratione depasceret Ioannis.xxi. Dum in nauicula essent apostoli Petrum solum uocasse Mathei.xiiij. Dum deperire timeret ei dictum fuisse, modicae fidei quare dubitasti? Dum poenitentiae sacramenti modum instituit, cum Petro Dominus sermocinatur, inquiens. Non dico tibi septies, ut peccata dimittas, sed septuagies septies Mathei.xviij. Dum castigationem fraternam. & modum, quo fieri debeat, edocet, Petrum instruit dicens. Si peccauerit in te frater tuus corripe illum inter te, & ipsum solum. cap. eodem &c. Quum iudicij formam ostendit, Petrum aspicit in ore duorum uel trium; (inquiens) stat omne uerbum capitulo eodem. Dum labentes, seu titubantes in fide discipulos prospicit, Petro iubet, ut illos in fide confirmet inquiens, & tu quandoque conuersus confirma fratres tuos, Lucae.xxij. Dum fidelem pietatem roborare satagit moriturus, negationem soli Petro imputat, ut alijs tanquam Princeps fide praestare debeat, itelligatur Math.xxvi. Dum discipulos dormiētes post orationē inuenit, Petrum solum reprehendit, quia uigilare

præ cæteris debuisset, inquiens. Simon dormis non potuisti una hora uigilare mecum. cap. eodem. Quum resurrexit, de discipulis alijs gregatim legitur meminisse, soloq; Petri nomine expresso tribus illis mulieribus quum apparuerit per Angelum dixit: ite & dicite discipulis eius, & Petro Marci. xvi. Quis deinde principis, & capitis officium defuncto domino exercuit? Petrus. Nanq; exurgens in medio fratrum loco Iudæ alium eligēdum monuit, atq; definijt, quando electus est Mathias actuum ca. i. Quis discipulos non ebrios, sed spiritu sancto repletos prædicauit, edocuit, & tria millia hominum statim ad catholicam pietatē conuertit, nisi Petrus. actuum ca. ij. Quis in Ananiam, & zaphiram mortis sententiam protulit, nisi Petrus. actuum. v. Qui Symonem magum uicit inflexit, nisi Petrus? Quis in generali concilio, ne conuersi ex gentibus circumcisioni essent obnoxij concionem habuit, et sententiam tulit, nisi Petrus. actuum. xv. Quis primum christiani imperij habenas Romam aduexit, nisi Petrus? Quis maiore pietate, prædicatione, officio, morte, cruce, est dominum imitatus, q̄ Petrus? Quis deniq; maiori illum & obseruantia & amore prosecutus est, nisi Petrus? Si omnes euangelij codices intuearis, si Apostolorum acta percurras, si quos maxime dilexerit Dominus, diligenter inquiras, si munera illis iniuncta connumeres, non inuenies Petro maiorem, aut potius, qui omni in re officio, & authoritate Petro, ipso iure nō cesserit.

VIDES ergo si uis (quoniam facile potes) inter discipulos non aliquod modo, sed etiam maximum potestatis fuisse discrimen. Quod uero Apostolorum ipse solus neminem miserit, aut sacris constituerit, non efficit, ut parem alijs intelligamus. Sed q̄ paulo ante meminimus, illis imparem & superiorem ostendūt. Quæ uero capitis distinctio appōitur, in propositum uenire nō debet, quippe caput quod membris nequit quicquam influere, neq; caput est, neq; capitis meretur nomen, quum itaq; Petrus iurisdictione caput aliorum esse dicatur, superuacaneum profecto ē, & à recti iudicij semita penitus alienum sola honoris consessus aut accubitus ratione dicere, aut arbitrari illum apostolorum caput fuisse. Quæ item unius collegij capitis, & Petri comparatio est? Nullum sanè recte institutum collegium, conuentus nullus, nulla demum Respublica est eo capite prædita, cuius nō sit quicq̄ in alios agere, quod illis non authoritate præemineat. Et

si enim priuatum non habere uidentur, habent tamen commune quoddam caput extrinsecus, ut Regem, aut principem. Vnde planè suum honoris, officij, potestatis munus accipiunt. Expedit enim, immo necesse est eam regendi formam in terris haberi, quæ tradita est nobis, ut conspiciatur in cœlis.

SI q; forsan cōmunem Reipub. statum longe meliorem existere obijcias, quoniam minor ei occasio sit ne in tyrannidis labem incurrat. Dicemus primum minus posse in tota Christi republica tyrannidem exerceri, si unus constitutus sit Princeps q̃ plures. Quum enim qualibet ecclesia episcopum, & qualibet prouincia metropolitam, & quilibet metropolita patriarcham ꝑpetuum habuerit, cui subsit, nisi unus esset patriarcharum caput, hi omnes (si uellent) liberius in tyrannidem possent incurrere, quum non haberent alium, unde sibiipsis iustitiæ, & continē tiæ frena, etiam inuiti moderarentur. Neq; tam facile ex œcumenico .i. generali conuentu tyrannus ipsa, & alia crimina dilui queunt, quemadmodum si ad unius iudicis tribunal denique omnia deuoluantur. Tum ob id, ꝙ raro conueniunt patres. Tū etiam, ꝙ ubi conuenerint, uarijs adeo inter se opinionibus discrepant, ut ab eis sera nimium castigatio proficiscatur.

LONGE item maior illa tyrannis esse conspicitur, quæ à pluribus, q̃ quæ ab uno tantum Principe exerceri solet. Quum facilius ditescat unus, q̃ plures, neq; tantam extorquendi, aut lasciuiendi habeat occasionem. Quum deinde Ecclesiæ regimen sit generale, sit etiam hereditario iure Diuinum (gens.n. sacerdotum, gens sancta, regiūq; genus, à Petro secundo primæ Epistolæ capite appellata est) non tam facile in tyrannidem prolabi posse creditur, seruata etiam secundū se perfecta magis regendi forma. Quæ proculdubio unius tantum Principis extat, sicuti alterius cuiusdam priuati, & temporalis administratio. Haud enim sibi quispiam ita persuadere potest, ut non minus christus uerus, & cœlestis Princeps toti suæ Reipubli. quæ in spiritu fundamenta coniecit, q̃ discerptis eius hinc inde partibus ꝑ regimine uelit assistere. Nam præter hoc, ꝙ id quidem magnum negocium ē, seruata meliore gubernandi forma, proculdubio dignum est creditu dominum facilius illi succurrere. Ipsa etiā ratio ita exigit, ne seditio inter plures gubernatores exorta magis, & citius huiusmodi perturbaret imperium.

NON *obstat etiam, q episcopos omnes summus instituat Pontifex, siue confirmet. Quoniam supremæ ipsius authoritatis ē, ut illud efficiat. Posset enim uelle, ut antiqua seruaretur consuetudo. Qua à clero, & capitulo eligebantur episcopi. Sed quū illud positiuum ius fuerit, facile tolli potuit. Ea autem ratione potuerunt moueri Romani Pontifices, ut ueterem illam consuetudinem immutarent. Qua sua dignosceref authoritas. Quæ forte ob episcoporum insolentiam ignorari, ac paruo haberi precio uidebatur. Sat enim uidetur sacerdotia, ac alios ordines singilatim alijs dimisisse. Ea uero, quæ iurisdictionis, & regiminis sunt, sibi in honorem, & dignitatem Sedis Apostolicæ, non passim, sed quibusdam in locis summos sibi Pōtifices reseruasse.*

NEq; *ad tyrannidem, aut auariciæ speciem id instituti merito deduci debet, ut Lutherius facit. Quoniam de eo non est mala habenda præsumptio, cuius rationabilis causa subesse uidetur. Et si enim id ad malos usus Pontificum uitio qnq; uerti conspicitur. Non tamen inde suam traxisse originem arbitrandū est.*

NON HABEBANT *autem pauli tempora id insolentiæ uitium. Nanq; religiosius uiuebatur, & de summi Pontificis authoritate difficultas non erat exorta. Quum autem postea Romanæ Ecclesiæ, & Apostolicæ Sedis sperni forsitan authoritas uisa est, ea de causa, quæ à clero, & populo fiebant, episcoporum electiones, ad summum Pontificem fuerūt suo iure delatæ.*

NEQVE *magnus quidem est error, si Anacletus Cephas nomē (quod uere syrū est) pro capite græce uoluerit interpretari. Nāq; idem re ipsa est Petrū esse, supra quam dominus suam uoluit ecclesiam ædificare, & ipsius ecclesiæ caput existere, cui administrationis summa concessa est. Credis ne lutibunde Lutheri tam ineruditi Anacletum fuisse ingenij, ut Ioannis textum nō uiderit, ut nesciuerit Cepham Petrū latino uocabulo debere interpretari? Sed quum idipsum pro capite græco uocabulo posse accipi uiderit, idcirco eam significationem (dimissa alia) uisum est illi accipere, ut tam græca, q̄ syra lingua unum & idem attestari optime uideretur. Quod de Symone Bariona .i. Ioannis filio euangelica profert hystoria.*

NON *ab re deniq; Psalmistæ sententiam illam. xcyiii. psal. de*

ſcriptam adduxit optimus Anacletus, *qua* Moſes, & Aaron *dicitur in ſacerdotibus eius*, Samuel *inter eos, qui nomen Domini inuocant*. Non *quidem ut duos uelit oſtendere ſacerdotes eſſe ſummos, ſed unum, cui tanquam principi erat totius adminiſtrationis demandatum imperium*. Hic *Moſes erat*, Aaron.n. *illi iuriſdictione habebatur inferior*. Binos *autem attulit* Anacletus, *ut non ex æquo poteſtatem* Apoſtolis *traditam fuiſſe intelligamus*. Primi *autem uocati ſunt ambo, quoniam conſecrationis munere pares erant, licet adminiſtratione diſpares haberentur*. Valet *igitur* Prophetæ *ſententia, & ad propoſitum ſatis quidem adducitur, non ut inde duos fuiſſe ſummos ſacerdotes, aut in* Eccleſia *maximos pontifices crederemus*. Sed *ut inter* Epiſcopos *authoritatis diuerſitatem, ita conſpiciamus, quēadmodum apud ueteris legis obſeruatores eſſe pernoſcebatur*. Quod *uero noſter miretur* Lutherius *ex illis prophetæ uerbis eos primos* Anacletum *accipere, gratis certe miratur*. Nam *ſi* Samuel *(ut ſubditur) inter inuocantes nomen* Domini *collocatur, eos ſacerdotes eſſe apertum eſt*. Primos *uero inde facile agnoſcimus, ꝙ ſemper* Moſes *cum adminiſtrationis ſumma uota*, Aaron *autem hoſtias pro populo* Domino *offerebat*. ut. xxxvi. *diſt. cap. ſi quis uult*. &. lxxxvij. *diſt. cap. decreuit. habetur, non immerito item ex pſalmi decantatione primi inter ſacerdotes accipiuntur utriq;. ꝙ uolens* Propheta *domini gloriam prædicare, qui ſuper* Cherubin. i. *ſuper uniuerſas angelorum acies conſtitutus ab omnibus populis colitur, ueneratur, extollitur, ſacerdotes eos primos intelligit, ut à maximis uſq; ad minimos (nullo excepto) connumerentur omnes, qui illius nomini, poteſtati, & gloriæ ſubijciuntur*.

QVOD *uero* Apoſtolus Paulus *ad hebræos* Chriſtum, nō Romanum Epiſcopum, *per ſummum legis ueteris ſacerdotem fuiſſe ſignificatum aſſeruit, non eſt, quin idipſum de illius in terris uicario, poſtq̃ ille in cœlum aſſumptus eſt, optime queat intelligi*. Immo *rationi conſentaneum extitit, ut ſi* Chriſtus *terram inhabitans ſummus ſacerdos fuerit, qui illi in principatu pro regimine, & adminiſtratione ſuccederet, & ipſe ſacerdotij ſummam fuerit aſſecutus*. Quid *planè ſemel ſummum haberi ſacerdotem ab hominibus eſſet, niſi foret apud eos eadem dignitas, eadem adminiſtratio*,

administratio, eadem authoritas qua fieri potuit, quocunq; tempore permansura?

QVOD Vero & peracute quidem, sed in transitu quodam à Lutherio inuoluitur, & obiectatur uetus testamentum figuram noui existere, atq; ideo nouum similiter diuini alicuius mysterij non esse figuram, nihil est. Nō enim ex hoc, q Petrum instar seruatoris caput asserimus, illum ppterea figuramus. Nā figura est diuinæ cuiusdam rei futuræ per humanam significatio. Q̃d uero præteritum est, etiam si diuinum extiterit, eius commemoratio figura esse non dicitur. Quippe quotiescunq; uerbis, moribus sacrificijs, authoritate, pietate, officio dominum imitamur, non est nobis earum rerum figuram sed commemorationem efficere. Vt ipse idem planè in cœna cum discipulis edens, & bibens edocuit, inquiens. Hæc quotiescunq; feceritis facite in meam commemorationem. Erubescat ergo Lutherius eos appellare porcos, qui diuinas lectiones in hunc modum interpretantur, quum ipse porcorum omnium (ut ita dicam) porcissimus, impudentissimusq; non uereatur tanq̃ uipera tabidis suis, ac letiferis uenenis temerare illas, inficere, contaminare.

QVO PACTO DICTVM ILLVD PAVLI A Canonistis acceptum. Translato sacerdotio necesse est legem transferri, intelligi debeat. Cap. XX.

Axatis sanctorum patrum de Pontificio principatu sententijs, quæ decretorum nomine appellantur, ad nonnullas decretales transit Lutherius infringēdas, ut omnino aduersus Canonum professores uoti compos effectus uictoriæ palmam reportet. Et primo decretalem illam de consti. capi. translato. Conatur euertere, in hunc modum.

HABET Paulus ad hebræos cap. vii. Temporale sacerdotium legis finitum, & abrogatum est sacerdotibus sacerdotio Christi æterno, ut quæ legis fuerant, non essent amplius seruaturi. Quæ uerba à Canonistis ita usurpari uidentur, ut translato sacerdotio Mosis in Christum, & Christi seruatoris in Petrum lex etiam & authoritas condendi legem translata fuisse intelligatur.

ADVERSVS huiuscemodi interpretationem bonus iste Lutherius insurgit. Nam inquit impium est dicere, ut trāslato chri

sti sacerdotio in Petrum lex Christi una cum sacerdotio abrogata sit, atq; finita, quum usq; ad saeculi consumationem suo iure sit duratura.

ITEM *non sic à Christo in Petrum translatum est sacerdotium, ut caeteri Apostoli Layci dicerentur, aut à Petro sacris constituti essent, quod nullibi apparuit.*

MEMINERIT *Calumniator iste recte à Pontifice, & expositoribus ea uerba Pauli accepta fuisse. Volens enim de his (quae talem inuicem haberent connexionem, ut quum de uno, Constitutio fit, de alio similiter facta esse intelligatur) facere mentionem, de sacerdotio & lege commemorat. Ut quoticunq; translatum est unum, aliud, quod illi connexum est, translatum esse percipiatur. Atq; in hunc modum, quum Christi sacerdotium in Petrum, tanquam in successorem transierit, Lex etiam, et authoritas legis condendae in eundem transiuisse conspicitur.* Non *q̄ abrogatum ita finitumq; sit unà cum lege Christi sacerdotium, ut noua lex, nouumq; sacerdotium illud sit, quod Petro concessum est. Sicut de nouo Christi sacerdotio post Mosem uerba Pauli sonant.*

NANQUE EX *illis non eandem utriusq; à Christo in Petrũ translationem cuipiam licet accipere. Verum ut similitudine quadam uelut Christus nouae legis post nouum sacerdotium habitum, author extitit, ita etiam Petrum eiusdem legis, & sacerdotij successorem fuisse dicimus. Cui etiam aliquid in positiuis condendae legis sit authoritatis iniunctum.*

NEQUE ITEM *eo modo Christi sacerdotium in Petrum trãslatũ dicunt interpretes, quo caeteri Apostoli dicantur de Laicorum numero extitisse, aut à Petro sacerdotij insignia suscepisse. Quum iam supra satis patere potuerit, quomodo sacerdotij iurisdictio in Petro principatum obtinuit. Quamuis sacramentum ex aequo fuerit omnibus à domino distributum.*

CONGRUAM ESSE CONSUETUDINEM QUA *pro fidelitate Apostolicae Sedi Seruanda iusiurandum ab Episcopis singilatim exigitur.* Cap. XXII.

Ecretalem aliam iste uir nescio quo proposito lacerat. Quum enim de potestate summi Pontificis, quaestio sit,

transit ad iusiurandi increpationem, quod in pallij acceptione praestat. Sed (utcunque sit) uideamus quantum militent hac quoque in re huiusce hominis uerba.

DVM ENIM Archiepiscopus Panormitanus miratur cap. significasti de electio. in pallij traditione iuberi à Pontifice iusiurandum pro fidelitate Ecclesiae Romanae seruanda requiri, eo quod neque Dominus in Euangelio illud, ut fiat, permiserit Mathei cap. 5. neque apud ullum unquam Concilium id statutum inuentum sit; Respondet ea decretali Pontifex Pascalis, inquiens, in primis à Domino Ioannis ultimo, dum Petro pascendas oues commiserat, sub conditione si ipsum diligeret, ter inquirente, illud officium, & authoritatem fuisse concessam. Atque ideo non esse mirandum, Si pro pallij susceptione fidelitatis iuramentum exquiritur. Quantum uero ad Euangelium pertinet, inquit, postquam Dominus iuramentum prohibuit, subdit. quod amplius est à malo est, idest si amplius necesse sit iurare, a malo, idest propter euitandum malum iurandum est. Quod uero de conciliorum statutis adducitur, non obstare asseuerat, quoniam Romano Pontifici concilia non habent legem imponere, quum suum omne robur ab eo accipiant, neque alterius authoritate ualeant conuocari.

ADVERSVS PRimam decretalis partem Lutherius in hunc modum armatur. Si exemplum Christi placet, & ualet, dum dixit Petro si me diligis pasce oues meas, Cur eo in pallij traditione (sublato iuramento) non uteris? Si non placet cur ipsum adducis? Putas ne magis iuramenti coactione, quàm amore, & charitate exacta ab hominibus fidelitatem seruari? Item oues Christi non coguntur Christo iurare, Cur tibi illas iureiurando deuincis, quum non magis sint tuae, quàm Christi? Immo longe uerius Christi sunt, quàm tuae. Item coguntur iurare episcopi, quum ipse episcopus sis, cui nam iurabis? Item si ea diligendi conditione Christus Pontificem summum Petrum instituit, quum nunquam in posterum in electione Romanorum Pontificum seruata fuerit, nullum ab eo pastorem summum habitum diceremus. Quemadmodum ais tu Archiepiscopum, aut episcopum sine iuramento praestito quempiam esse non posse.

PLACET (diceret Pascalis Pontifex si superuiueret) mihi seruatoris exemplum. Sed eo non utor, quoniam ob maiorem

hominum iniquitatem, & deteriorem factam fidelium conditionem iuramentum magis deuinciat, q̃ ea diligendi exacta conditio, atq; ideo potius illud exigitur. Neq; propterea postposita intelligitur diligendi, et pascendi conditio. Nanq; illa supponitur, quæ si etiam explicatur, non ligaret eo modo, quo ligat uinculum iuratæ fidelitatis. Neq; coacta illa fidelitatis obseruádæ promissio, sed sponte facta præsumitur. Quod etiam si coacte, et per uiolentiam præstaretur, pronum magis ad recedendum ab Ecclesiæ consortio magis deuinciret, quàm si sola amandi, aut pascendi oues conditio exigeretur. Neq; sanctior, aut melior est iuramenti conditio, quàm amoris, nisi per accidens. Qua scilicet ob facilitatem credendi ab unitate Ecclesiæ, quæ inter fideles inoleuisse conspecta est, magis eos obligare uidetur. Adde quando quis in episcopum assumitur, non ne absq; iureiurando obligatus est Romano Pontifici tanq̃ superiori, & Ecclesiæ seruare fidelitatem? Est, dices, Libere ne, si seruat illam seruari dicitur, an coacte? Libere dices. Si est obligatus ipso iure, quomodo libere? Dices eam libertatem iuri, & rationi obliganti esse conformem. Ita etiam iuramentum libertatem non auferre protinus dicam, quoniam qui iurat, non per uim iurare præsumitur. Sed iure ipso, & duce ratione, cui uult esse conformis. Eadem igitur est utrobiq; libertas.

CAVSA ITAq; in episcopis, & Archiepiscopis satis patere potest, & quomodo iuramentum libertatem non aufert, quemadmodum nec obligatio iuris, licet magis deuinciat. Pontifex autem summus iurare fidelitatem non cogitur, quoniam ipse summus est, nec superiorem habet in terris. Sat enim illi esse uidetur Christo ipso iure obligatum esse, ut ab eius fide, & pietate non deuiet. Tot planè uinculis princeps, quot subditi, ligari non debet, q; ipse supra leges sit, & alios ligare potest ad unum ex rationabili causa, quod ipse obseruare non cogitur. Neq; onus quidem huiuscemodi iurandæ fidelitatis est insuportabile, ueluti asseueratur. Quod ipse digito mouere non curat, Immo nullius molestiæ est apud eum, qui recto rationis dictamine cuncta percurrit. Mgna sanè, et intolerabilis res ea est, quæ corpus, aut animum labore, tristitia, formidine, aut alio quouis affectu disturbat. Iurare id, quod paratus es sponte tua præstare, nõ intolera

bile est, sed placidum, sed gratum, sed iucundum.

NON COGVNTur oues Christi iurare Christo, cuius uere sunt oues, Quoniam qui eius Vicario iurat, illi iurare dicitur, iuramentumq; Pontifici factum pro fidelitate seruanda respectu Christi, Ecclesiæ, sanctæq; religionis factum esse dignoscitur.

EA VERO diligēdi conditio, quam Christus petro exposuit, anteq̃ illi executoriam potestatem concederet, semel tantum necessaria fuit, non ut semper quando quis in summum Pontificem crearetur, eaipsa explicari deberet, sed ut tacite intellecta supponeretur ab eo, qui Christianæ Reip. habenas recte (ut decet) moderari uoluerit. Cui quidem diligendi conditioni non solū communi quadam obligatione, qua homo, qua Christianus, sed etiam qua ouium Pastor, & Pontifex obnoxium se esse intelligeret. Sine cuius præcepti obseruatione neq; bonus pastor esset neq; merito appellari ualeret. Non est ea dilectio, in qua absoluta Pontificis potestas, aut usus potestatis fundetur, & maneat. Sed fine qua recta, debitaq; executio ab eo fieri nequit. Quemadmodum Episcopus, & Archiepiscopus electi sine iuramento fidelitatis debitam iurisdictionem exercere nō possunt. Iurant hi, quoniā superiorem habent (ut paulo ante referebamus) qui maiori, quo queat uinculo eos sibi deuinciat. Atq; ideo ipse Pontifex summus Petrus quum Christum superiorem haberet in terris pro se, & successoribus qui Christi præsentia cariturì erant, id triplicatæ erga illum dilectionis testimonium attulit, ut ipsi idem sic se haberent in posterum pro iusta Reip. gubernatione, & digni tanto munere efficerentur.

QVVM Deinde exigendi iuramenti ratio à Pascali Pontifice adducitur, eam ridet Lutherius. Si enim cordium scrutator Dominus conditionem dilectionis apposuit in tradendo suæ Reipublicæ imperio, quanto magis ipse Pōtifex, qui cordis penetralia non intuetur, consimilem iuramento medio debet apponere. Contra (Martinus inquit). Christus in hoc exemplum prebuit omnibus iurandi. Ergo sicut ille ipse, neq; alio modo conditionem illam deberemus exprimere.

ITEM ET nos Romani Pontificis animum ignoramus, Cur itaq; Christi nobis illam conditionem ipse non iurat?

SI INSVPER conscientiarum ignoratio causa est, Cur iu

ramentum exigitur, Cur non cogitur item iurare, quis se recte iu rasse, quia postquàm iurauit, nescitur an puro corde iurauerit. Quod si fiet, ita de secundo dicendum est, quemadmodum ad infinita iuramenta fiet accessio.

RVRSVS CONscientiæ ignoratio deberet efficere potius, ut iuramenta omitterentur, ne forte iurans ad periurium co/ geretur.

QVVM ETIAM de quolibet bene præsumendum sit, nisi euidenter oppositum conspiciatur, semper bona cuiusq; conscien/ tia credenda est. Atq; ideo iuramentum exigi ob eam causam, aut præstari non debet.

SI DENIQVE per iuramentum conscientia hominis non expatescit, Cur toto uitæ tempore non fit, ut iuret, qui toto eo/ dem tempore iuramenti exigendi causam prebet. Hæc Luthe/ rij nostri inexcogitata ab alijs Sophismata, & perniciosa ue/ nena.

DILVITVR PRimum, quoniam non opus est in omnibus conditionem Christi appositam imitari. Sed sat est, ut mo/ do aliquo exemplum ab eo datum accipiamus. Dictum sanè satis prius esse uidetur, qua ratione iuramentum, quod diligen/ di conditionem etiam claudit, apponitur, ut scilicet maior obli/ gatio fiat. Quia non constat de mente, & animo illius, qui in episcopatum assumitur.

AD SECVNDVM quamuis nobis Romani Ponti. non pa teat animus, eo tamen modo obligari nō debet, quoniam Prin/ ceps sit, & nullum in terris superiorem obtineat.

AD.III.IVRAmenti iuramentum dari non potest. Quo/ niam quum quis iurauerit, recto, sinceroq; animo iurasse præ/ sumitur.

AD.IIII.MINVS malum est, ut quis periurij periculo exponatur, q̃ si non iuret, & infidelitatis periculum subeat, à qua medio iuramento se debere abstinere præsumitur.

AD.V.LICET de qualibet conscientia bene sentiendum sit, nisi contrarium doceatur, Tamen additio iuramenti maiorem præsumptionem, & fidem seruandæ fidelitatis aggenerat. Nāq; simplex illa præsumptio non satis esse uidetur.

AD.VI.TOTO tempore quis iurare non cogitur. Quoniā

primo præstito iuramento (& si conscientia non expatefacit) eo tamen uinculo melior facta præsumitur. Non enim ratio cur iuramentum ab episcopo exigitur eo modo est conscientiæ hominum ignoratio, ut per iusiurandum credamus conscientiæ haberę cognitionem, Sed ut ipsa uinciatur magis, & in statuto fidelitatis proposito hæreticus maneat. Quod noster non olfecit Lutherius ad malignam semper interpretationem intentus.

QVOMODO LEX EVANGELICA IVRARE probibeat, & permittat, neq; obstare Pontifici, id a nullo esse Concilio declaratum, quoniam illo superior est, qui præsertim sine eius authoritate conuocari non possit. Cap. XXIII.

Illiá decretalis partē ifringendam emulus iste noster accedit, ut totā prius examinet. Illud. n. Euágelij dictū Mathei ca. 5. Qd amplius est, à malo est (iqt) phibitionem iuramenti significat. Quod tamen in iurādi licentia mali euitandi causa decretalis usurpat: Meminerit iste homo quoties cunq; ad bonum intellectum trahi scriptura potest, ex rationabili causa, non esse absurdum eo modo illam interpretari. Quocirca licet textus ille Euágelicus uideatur per ea uerba (quod amplius est, à malo est) iuramenti probibitionem significare. Quum tamen iurare quandoq;, & ex rationabili causa liceat, Cur est, q in propositum, quando scilicet malum euitandum sit, ut exigatur, adduci non possit? Quis deinde mihi inde firmam, atq; indubiam faciet fidem, ea uerba ad probibitionem tantum iuramenti fuisse prolata? Si dixeris communis omnium interpretatio, falsum est. Nam et interlinearis glosa, & Nicolaus interpres modo nostro uerba illa exposuit. At sit ita, ut communis interpretatio oppositum sentiat (quod non est) illa non sufficit. Si dixeris Textus ipse, non uideo. Tua ergo erit sententia magne Lutheri, Cui maxima, & præsertim hac in re est adhibenda fides. Textus habet, nolite iurare, sed inter uos semper Sermo habeatur ille. Est, est: non, non, quod amplius est à malo est, probibetur hic (fateor) facilitas. Sed ex toto non tollitur iurandi potestas, quando alicuius rei coram iudice in testimonium ueritatis est facienda fides, & tunc iustissime exigitur, & præstatur, nonne? Negare non poteris. Quando igitur

& in maiorem Christianæ Reipublicæ perniciem uergit hic ab apostolica sede recessus, q̄ istius, aut illius præcepti omissio. Inde sanè rerum omnium confusio, & perturbatio plurima oriri solet, Hinc uero priuati hominis iactura, labes, corruptio, quæ si forte usq; adeo inualeat, ut Rempublicam ipsam quãdoq; inficiat, id utiq; longe serius, ac difficilius fit, q̄ si à capite membra recesserint.

NECSSSITAS igitur, qua pro obedientia Romanæ sedis iuramentum exigitur, est etiã ꝓ fide Christi, & eius Imperio. Nanq; id per illius ministrum exigitur. Qui tanquã uerus eius internuncius, ipsius eiusdem speciem, ac uicem gerit in terris. In cuius quidem uoluntate si qui sint unum, ipsi idem procul dubio sunt unum in Christo, ut & Cyprianus, & Ioãnis ore. xvij. ca. ipse Christus intelligit, rogat, & sentit. Quid amplius nugaris Lutheri.

QVVM deniq; non obstare, ꝙ concilium nullum unq̄ statuerit huiusmodi iuramentum in decretali subiungitur (quoniam scilicet Romanæ sedi non habet legem imponere, quin potius ab ea omnem suã authoritatem assequitur) a Lutherio increpatur. Nanq; Nicœnum à Romano Pontifice conuocatum non fuit. Verum à constantino. Quæ item per Augustinum olim, et Cyprianum in Africa conuocata sunt omnia, an à Romanæ sedis authoritate emanauerint, nec ne Martinus diligẽter inqrit.

QVI si uelit oculo ueritatis aspicere, inueniet omne œcumenicũ, prout Nicœnum, fuit concilium, Romani Pontificis authoritate uocatum. Et si enim siluester nicœno (ubi aderat Constantinus imperator) nequaq̄ interfuit, tamen non sine illius consensu, et authoritate illud indictũ esse crediderim. De his uero concilijs, quæ non œcumenica .i. generalia fuerint, prout ea, quæ in Africa sunt celebrata, id consequenter dicendum est, ut absq; summi Pontificis noua indictione cõuocari potuerint. Sin uero nõnulla œcumenica eiusmodi adduxeris, illa ipsa dicemus uera concilia esse non potuisse, nisi forsan ex negligentia Romanæ sedis conuocationis authoritas ad inferiores esset iure optimo deuoluta. Quod uel unius exemplo (ut alia omittamus) Theodorici Regis tp̄e Romæ conuocati concilij licet accipere. Vbi postquã Simachus de heresi imputatus adesset, cõgregati à Theodorico patres dixerunt unanimes, prius id ab eo, q accusaretur, Si

macho (quod ad eius id spectaret officiū) conuocari debere. Atque ideo ille ipse authoritate propria consentiente Rege concilium conuocauit, & absolutus est. ut habetur dist. xvij. cap. Concilia. Idipsum cap. regula, cap. synodum. & cap. nec licuit. eadem dist. Marcellus pontifex Maxentio episcopo, Iulius primus orientis episcopis, Sanctissimus Dei uir Damasus, Pelagius, Gregorius, aliique Pontifices astipulati sunt. Quibus omnibus si uelit obesse Lutherius, neque Regum aut Imperatorū authoritas, neque hominum sanctitas, neque diutissime seruata consuetudo apud eum locum habebit, qui suo arbitrio per sacras institutiones infrenis quocunque uoluerit, debachatur.

QVID. Vero tua authoritate Lutheri, qui homuncio quidam es, immo nec homuncionis nomen mereris, pro Romano Pontifice, quod iusta, & rationabili causa factum est, sola consuetudine legitime obseruandum adducis? Non ne consuetudinem seruandam accepisti unquam illam ipsam esse, quae in ratione fundatur? quae uero (cui inititur) rationabilem causam non habet, non obseruari debere? Id utriusque iuris periti professores, ac interpretes passim exclamant, id sentiunt, & profitentur unanimes. Cur igitur dimissa ratione uoluisses Paschalem huiusce decretalis institutionis authorem soli consuetudini locum dedisse. O pulchram, & expectatam responsionem. Quae si ita facile ab alijs, ut à Lutherio, usurparetur, non esset impendio arduum uno, et minutulo quidem uerbo, omnes ambages, omnia inuolucra, omnes quaestiones obseruandarum legum dissoluere. Hoc est, quod ex suis ipse dicterijs uictoriae signum reportat, Eat, gaudeat, quoniam (si Deo placet) de Paschali Pōtifice & alijs magna cum laude triumphauit.

LVTHERIANORVM MORSVVM IN PONTIficiam dignitatem, in Lateranense proxime celebratum concilium reiectio, & quod legitime fuerit eo concilio de immortalitate animae à patribus promulgatum. Cap. XXIIII.

Cingit se deinde Lutherius ad afferendas in medium rationes, quibus Monarchiam pōtificiam prorsus euertat. Non enim satis sibiipsi, & alijs huiusce familiae ui-

ris fecisse uidetur sanctorum patrum decreta, & Romanorum Pontificum sanctiones suo arbitrio (ut putat) funditus eneruasse, nisi noua in eorum sententias machinamenta confingeret. Sed prius se luit à crimine, q à quadringentis solum annis citra, decreta, quibus Romanæ Ecclesiæ principatus probatur, nata esse meminerit, inquiens non ita, ut asseruit, ad unguem debere intelligi, sed pro origine incrementum, ac eam autoritatem insinuasse, qua ille ipse principatus creuit, & toti terrarum orbi leges à uarijs Pontificibus, quæ prius dispersæ fuerant, in unum collectas legendas, ac obseruandas indixit. Quibus Ecclesiæ facies deformata est, & omnia in ambitionem, luxum, & auaritiam non tendere, sed ruere uisa sunt.

PVLCHRA quidem interpretatio, & quasi à falsi crimine optime reus tuetur. Erubescat sordidus tam temere in superiorum suorum constitutiones, leges, mores & uitam inuehere. Quisnam ipse, aut qualis est, qui ambientibus detrahit, qui Pontifices, Romanam curiam, & gradatim omnes in ea corrigit ordines, taxat, reprehendit. Vnus nullius authoritatis uir, qui ouinam pellem idutus intrinsecus rapacis lupi fomitem alit, qui suis morsibus, uirulentisq; iaculis omnia lacerat, pungit, exanimat, qui tam temere eo usq; impudentissimis uerbis progressus est, ut ex sacrarum institutionum studio, & obseruatione, dimisso Euangelio asserat in concilio nouissimo necesse fuisse statuere credendum esse hominis animam immortalem, inquiens. Quid putas hoc nobis indicare decretum? Quasi uelit dicere insolentissimus hominum, plus Romanam Ecclesiam decretorum statuta, quàm Euangelia facere, ut non satis ex Euangelijs passim haberi animam immortalem Romani professores existiment, nisi ex suis constitutionibus idipsum palàm facerent omnibus, uel euangelia ipsa non legerint, non intellexerint, aut pro neglectis habuerint. Proh scelus euangelia ergo legibus comprobare, est ipsa negligere? Vnde id accipis. Vnde cogitas. Vnde tam lato, & effreni ore discurris. Certe nimium audes. Vereor ne te supra hominem credas, & ueluti Angelum de cœlo, quæ sacrosancta Romana sedes, & lateranense in spiritu sancto congregatum concilium diuinitus promulgauit, castigaturum uenisse.

NON ne in iurium decisionibus à principio semper uisum est obseruari, quæ ad Christianam pietatem attinent, typo quodam & breuissimo compendio commemorari? Et siqd eo tpe, quo in unum congestæ sunt eiusmodi sanctiones, quicq̃ erroneum, aut suspectum, quod credi posset, occurreret, circa illius detestationem insisti? Quemadmodum tempore Clementis quinti apud Viennam in generali concilio animam hominis per se, & intrinsecus humani corporis formam esse declaratum est, quoniam multi illius tempestatis homines, id in dubium reuocauerit, quod à Plotino Philosopho in academica familia post Platonem facile principe eo libro, qui inscribitur, quid animal, quid homo, & alijs acceptum est. Quod an Platonis, quem maxime imitari studet, sit, necne, apud me in dubium reuocatur. Quarto.n.de repu.libro, unam tantum in homine animam instituisse uidetur, quæ nō nisi rationalis est, quum homo procul dubio rationis sit particeps, quamuis duplicem in timæo illam fuisse meminerit.

QVOD quidem sanctissimum institutum imitatus Bonifacius octauus in generali concilio apud lugdunum de æterna & à patre, & à filio, tanq̃ ab uno & eodem principio sancti spiritus processione (quod nunq̃ alias factitatum legitur) uoluit facere mentionem. Tunc enim id scrupuli mortalium mentes exagitabat, quod ut enodaretur, Sacrosancta constitutio illa inuulgata est, ut omni ex parte quantum fieri potuit, purus ille candor, & sinceritas fidei ab omni sorde seruaretur immunis.

IDIPSVM Gregorius nonus egit, dum errorem Abbatis Ioachim (qui ubi quaternarij cuiusdam numeri in diuinis Petro Lombardo sententiarum magistro errorem impinxerat, tres personas collectitio quodam numero unum esse arbitrabatur, sacro approbante concilio eliminauit. Idq; in principio suarum constitutionum apposuit. Quippe quum pontificij iuris intentio sit mores hominū iuxta catholicam pietatē ad superna dirigere, neq; sanè id fieri queat absq; rerum diuinarum eruditione, unde omnis recte uiuendi modus, tanq̃ à principio pēdet, de his primū, quæ mentem illuminant, & gressus nostros in beatitudinis uiam deducunt, agere operæpretium est.

QVID ergo mirum si in nouissimo lateranensi Concilio de aiæ immortalitate constitutio facta sit, quū apud Clementem qntum

solum eam humani corporis intrinsecam formam esse legatur, idq; non minus in dubium uerti contingeret, q philosophantiũ quidam cum intraneo corporis ab anima implemento ipsam illi eidem subiectam, atq; mortalem instituant. Non id prouenit ex euangelicæ lectionis neglectu, sed studio, obseruãtia pietate. Quod enim illa simplici quadam hinc inde sparsa enarratione complectitur, hæc in unum collecta exponit, explicat, palamq; ab omnibus obseruandum instituit. Credis ne solos pontificij iurisperitos Romæ apud Lateranum celebrato concilio interfuisse, qui nunquam sacros uiderint codices, qui diuinæ omnino sapientiæ essent expertes? Qui quantum momenti immortalitas animorum extiterit, minime cogitarent? Si Theologus es, credas, etiam alibi posse Theologos reperiri. An bene Paulũ apostolum imitaris, quem quotidie legis? Hic sanè .i. ad Corinthios. cap. xv. scribens bonos mores, inquit, corrumpunt colloquia mala, & qui uitam sibi undequaq; integerrimam pollicentur, dum alios carpunt, modestis satis, & temperatis uti debent sermonibus, ne quum alijs legem, ac uitæ sanctimoniam uelint indicere, ipsimet proculdubio reprobi efficiantur. An nescis modũ quẽdam in castigationis officio esse, quem si quis præterire non timeat, facile temeritatis, & petulantiæ crimen incurrit. Non est uitio uitium expungendum ueluti ueneno uenenum, sed optimo ac salutari (quantum fieri potest) uirtutis medicamine abijciendum. Parce lector si ultra id, quod dicere institueram, prouehor. Nam peracutus id Lutherij gladius efficit, quo sanctissimũ de animæ immortalitate statutum percutere uidebatur.

EX DIVI HIERONYMI AD EVAGRIVM Epistola, ac Pauli ad Titum, & ad Philippenses sententia quo modo Episcopus sit mero Sacerdote superior. Cui concors ẽ Dionysius, Augustinus, Euangelica interpretatio, Christi exemplũ. Quo etiam pacto Lutherius sibi ipsi contrarius sit, et hæreticus conspiciatur. Cap. XXV.

INcipit tandem post eam digressionẽ Lutherius Hieronymi in epistola ad Euagrium afferre sententiam. Vbi aduersus quosdam, Diaconis præsbyteros ex eo præstare commemorat, q ṗsbyteri ueri episcopi sunt nulla facta apud

primitiuam ecclesiam inter eos distinctione. Idipsum in expositione epistolæ Pauli ad Titum asseuerat, & eiusdem Pauli ad Philippenses sententiam citat. Qua dicitur, Paulus, & Timotheus serui Iesu Christi omnibus sanctis in Christo Iesu, qui sunt Philippis cum Episcopis & Diaconis gratia uobis & pax. Quibus quidem in locis tam aperte locutus est, ut profecto mirum sit, si alterius sententiæ fuisse credat. Affert etiam Petrum, qui se in epistola alijs compræsbyterum uocat, Et Ioannem, qui se item præsbyterum appellat, dum Caio charissimo, & electæ dominæ cum filijs scribit. In apostolorum gestis eundem Paulum ad unius ecclesiæ sacerdotes Episcopos uocatos alloquentem adducit, quibus uniuersi gregi, in quo sanctus spiritus posuit episcopos, ut uocarent indixerat. Demum anteq̃ in Dei ecclesia dissensionum plantaria exorirentur, communi quãdam omnium gubernatione omnia decerni consueuisse dicebat Hieronymus. At orta fidelium seditione, quum alius Pauli, alius Petri, alius unius, alius alterius se esse diceret, à quo baptismatis sacramentum susceperat, ad unum ita omnem sollicitudinem fuisse delatam, ut Præsbyteris alijs præponeretur. Ac per hoc sicuti ipsi idẽ præsbyteri consuetudine Ecclesiæ uni eis præposito sciunt se esse subiectos, ita etiam episcopi (inquit) nouerint, se magis consuetudine, q̃ dispositionis dominicæ ueritate præsbyteris esse maiores. Id in decretis. xciij. cap. legimus. & xcy. cap. olim dist. legitur. Id ab omnibus approbatur, cur ergo ait Lutherius, meus error est non alium re uera presbyterum, & alium episcopum dicere. Quum potius Hieronymi error ille dici promereatur, qui tam asseueranter, & toties idipsum affirmare uidetur. Quare si presbyter episcopo æqualis sit, quanto magis episcopus episcopo non erit ipso iure superior. Quo pacto igitur Petrus & Romanus ipse Pontifex ita alijs omnibus eminet, ut diuinitus tanq̃ Princeps Christianæ reipub. habenas moderandas susceperit.

VERE (*Fateor*) *hanc non fuisse huius sancti doctoris sententiam, ut uerba sonant, difficile est profiteri. Cuius etiam apud me, & apud alium quenq; tanta esse debet authoritas ut nisi Dionysium Ariopagitam Pauli discipulum (qui ab incunabulis, ut ita dicam, Ecclesiæ floruit) aliter sentientem inspicerem, & Hieronymũ ita sensisse (ut passim fere ab omnibus creditur) & me ab eo nõ dissentire ingenue profiterer. At quum is eo libro, q de*

Ecclesiastica Hierarchia cap. 5. inscribitur tres in sacris ecclesiæ functionibus ordinum gradus, episcopatus. s. sacerdotii, & Diaconatus enumeret (quorum quidem muneris sit purgare, illuminare, perficere, purgari, illuminari, & pfici) in aliam prorsus sententiam ire coactus sum, & aliter q̃ sonare prima facie uideantur, uerba Hieronymi interpretari. Non enim credendũ est *tantos in christiana familia uiros in tanti momenti re inuicem dissensisse*.

ADDE, *quid est, q̃ dum* Diuus *ipse (cui sanè multum afficior, debeoq;)* Hieronymus *eadem* Epistola *ad* Euagrium *& .xciij. dist. in decretis apponitur, inquit. Quid enim potest excepta ordinatione episcopus, quod agere nequeat præsbyter? Hæc ordinationis exceptio an tanti sit, ut alium episcopum à præsbytero efficiat, necne, quæso respondeat, qui contrarium sentit*. Si non *alium, quomodo ergo sunt officio dispares? Cur etiam præsbyter ordinare non potest? Quippe uelut authoritate, & officio sacri instituti sunt ordines, ita etiam inuicem distingũtur, ut si unus, quod alius nequeat, operetur, undecunq; non sit illi consimilis*. Alioqui *ita sacræ omnes actiones confusæ essent, & munera, ut unus tantum in cunctis ordo esse facile diceretur*. Quemadmo*dum etiam præsbyter ordinare ualeret*. Si *uero hæc ordinationis authoritas tanta sit, ut alium episcopum, & alium sacerdotem instituat*. Aut *ergo episcopus præsbytero est inferior, aut æqualis. inferior esse nõ potest, æqualis etiam minime, quum plus possit, q̃ ualeat pͤsbyter*. Erit *ergo propria authoritate superior*. Si *consuetudine solum respondeas episcopum ordinare, quod nequeat præsbyter*, Ordinis *collationem diuino iure institutam nõ esse dicetur*. Quod *in catholica pietate fateri absurdum est*. Ipse *enim* Dñs *in cœna dum panis, & uini sacrificium magnũ illud instituit, suisq; discipulis id quotiescunq; facerent, in sui cõmemorationem facere indixit, eos sacerdotij munere donauisse, aut donatos significauisse cõpertum est*. Si ẽt *consuetudine sola ordo legitime cõferatur, non erit qdem incongruũ laicum simplicem, qui sacris nullus fuerit institutus, posse ordinem unicuiq; cõferre, quod dicere nefas est, & ab omni pietate penitus alienum*. Con*suetudo enim uelut solam hominũ ex usu institutionem significat, ita etiam nihil aliud habet, unde suum ipsa robur accipiat*. Quum *igitur sacerdotalis ordinis sit collator eps, à quo qui*

dem munere fit ipse sacerdos simplex exclusus, necesse est, ut dica mus dignitate, potestate, authoritate episcopum præsbytero eẽ maiorem.

SI VERO Quod mihi in auribus personare sentio, diceretur, dispar est omnino episcopus sacerdoti. Sed i eum iurisdictionem tanq̃ in subditum exercere non potest (quod etiam Hieronymus asserere uisus est, dum dicit communi quodam omnium cõcilio solere prius q̃ extirpandorum scismatum oblata esset occasio, christianam familiam regi) obstare non potest. Quippe ordinis ipsa, & dignitatis disparitas tam bene cum iurisdictione cõiungitur, ut si quis alterum ab altero separare uoluerit, certe nõ possit. Si etiã dignior, Si conferendi ordinis authoritate maior Episcopus esse dicatur (quod certe longe maius est, q̃ habere iurisdictionis officium) quomodo ipsa iurisdictione priuabitur? Neq; sanè uideo quo pacto præsbyter super episcopum ita queat institui, ut illi merito & iubeat, & præponatur, à quo tantum tamq; diuinum celebrandi sacrificij munus obtinuit. Quod tamen dari facile sequeretur, si sola hominum consuetudine, nulla alterius habita ratione unus ex sacerdotibus alijs imperaret. Si igitur aliud est, quod attendi, ac respici merito debeat, id planè erit institutio ipsa diuina, ipsum episcopi sacramentum, authoritas, dignitas, atq; potestas.

QVOD item ea ratione suadendum est, qua Christus uiuorum & mortuorum pontifex appellatus, non qua Deus, sed qua humanis legibus detineretur, inquiri potest an suis (quos fouebat) discipulis erat iurisdictione par, uel potius impar? Enimuero inde ea quæstio satis oportune fieri potest, quod ex ipsis omnibus constituebatur Ecclesia. Quis uero in tantam animi uecordiã tendere ausus est, qui seruatorem nostrum (ut homo) cæteris discipulis iurisdictione parem esse uoluerit? Quum itaq; ipse nobis euangelicæ tubæ testimonio apud Ioannem cap. xiij. exemplũ dederit, ut quemadmodum fecerit, nos etiam faciamus, Reliquum esse uidetur, ut post se in Ecclesia idem regimen eandem authoritatem, et potestatem apud unum aliquem esse uoluerit, qui sui ipsius uestigia imitaretur.

RECENSeamus item (si placet) ipsius eiusdem Hieronymi uerba, quæ in Pauli ad Titum epistola posuit, ut clare quisq; quid uelit, intelligat. Ait enim quemadmodum præsbyteri sciunt ex

consuetudine

consuetudine episcopis se esse subiectos, ita etiam episcopi nouerint ex consuetudine magis, q̃ dominicae dispensationis ueritate se praesbyteris esse maiores, & in communi Ecclesiam regere, Mosem imitantes. Qui quum haberet in potestate solus praeesse populo Israel, septuaginta elegit, cum quibus populum iudicaret. Vult igitur episcopos Mosem imitari Hieronymus, ut quemadmodum ipse licet authoritatem regendi populi Israel, solus à domino obtinuisset, & nihilominus septuaginta alios p eo exercendo munere sibi in consortium adhibuisset, ita etiam episcopus, quanuis dignior, & maior sit ipso iure praesbyteris, sibi tamen in Commune collegium illos adhibeat, ut prophetam Mosem imitetur.

CERTVM est si Mosis ad episcopum quadrari comparatio debeat (ut opus est, eo q̄ ipse idem in lege ueteri nouae professionis episcopum, & gubernatorem figurat) profecto sic allata Hieronymi interpraetatio accipienda est, ut eandem in Ecclesia Pontifex authoritatem habuisse, eundemq; gubernationis modum in Christiana Republica institutum fuisse intelligamus, quem in Israelitico populo habuerat Moses.

DICAMVS ITAq; ex Hieronymi sententia duo quidem haberi posse. Primum antiquitus inter praesbyteri & episcopi nomina nullum fuisse discrimen. Ille enim, qui erat episcopus, praesbyter etiam appellabatur. Deinde non eam unius in uno principe constitutam apparuisse totius Ecclesiae gubernationem, quae ex scismatum, & dissensionum origine mox cunctis apparuit, eo q̄ honestius pro tempore, & maiori cum omnium aequabilitate in communi omnia tractabantur, q̃ si solus quispiam in quacunq; Ecclesia praepositus, illam regere uoluisset. Ex consuetudine igitur potius episcopo subiectus factus est presbyter, q̃ dispensationis domininicae ueritate, idest ex consuetudine potius episcopi in praesbyterum iurisdictionis exercitium (quia illi praeponeretur) apparuit, q̃ ex dispensatione dominicae ueritatis. Licet enim dominus eam iurisdictionem Petro, & alijs consequenter Apostolis super alios sacerdotes uisus fuerit tradidisse, quum tamen absolute illa exercitata non sit, nisi postq̃ in Ecclesia Dei orta sunt scismata, hinc est, q̄ illius usus ante illud tempus minime apparuit, & cõmuni omnium collegio omnia decernebantur. Dispensauit omnino Dominus & Petrum, & episcopos alios posse absoluta in

sacerdotes potestate, & imperio uti. Quod illis quidem tradide-rat. Sed quum maioris honestatis, & aequabilitatis causa pro eo tempore, Communi omnium consortio quae agenda essent decer-nerentur, nec nominis inter eos distinctio haberetur, iurisdictio-nis unius super alios usus ex dispensatione illa non satis appa-ruit. Quod item diuitiarum, & honoris differentia solum epi-scopum à praesbytero distingui faciat à Lutherio asseratur, id per accidens & ex consequenti, non per se, & principali proposito fieri intelligendum monemus. In hunc modum Hieronymus ex-ponendus est, quicquid dixerint alij, ut diuo Dionysio consors fa-ctus, pro tertio in hanc quoq; sententiam ueniens diuus Augu-stinus suscipiatur. Qui sanè homines tanq̃ tria fidei numina ab omnibus merito habendi sunt, summisq; honoribus celebrandi. Hic enim eo, qui de haeresibus inscriptus est, Libro ait, eam Ar-rij praesbyteri haeresim extitisse, quum episcopatum, quem maxi-me ambiebat, assequi non potuisset, uolens quidem suasionibus suis ostendere inter episcopum, & simplicem sacerdotem nullum esse discrimen. Si haeresis igitur haec est (ut Augustino fides ad-hibeatur). Quomodo Hieronymo tantum ab haeresi, quantum à Brutis, & Longius alieno illam uellemus imponere? Si ita senserit, ut prima uerborum eius facies ostendere uisa est, nulla, scilicet authoritatis differentia, sed sola consuetudine episcopum à praesbytero dissentire.

HVIVS ETIAM *sententiae fidem facit, quod post duodecim Apostolorum delectum numerum, ut Matheus habet. x. cap. Lu-cas in suo Euangelio inquit, & designauit Dominus alios se-ptuaginta duos. Vbi ordinaria glosatoris interpraetatio habet. Quemadmodum in duodecim Apostolis episcoporum forma tra-dita est, ita in septuaginta duobus discipulis aliorum sacerdo-tum institutio à Domino facta esse dignoscitur.*

HABES ITAq; *quid Hieronymo, quid Paulo, quid Petro Ioanni, Lucae allatis pro opposita sententia authoribus respon-dendum sit. Qui planè unanimes si ueritati consentiant, aliter q̃ eos interpraetati sumus ab alio intelligi nequeunt, excepto Lu-therio (si Augustino, quem ipse maxime profitetur, credendum sit) hac potissimum causa Arrianae familiae defensore.*

NON CESSAT *deinde noster iste Lutherius Hieronymi uer-bis alias decretorum authoritates intexere, quibus dicitur episco-*

pum quocunq; loco sederit non debere pati stare præsbyterum, Nec non si in Ecclesia in sublimiori sede sit constitutus episcopus dum se domum recipit, aliorum sacerdotum collegam se debere cognoscere. Id Carthaginensis. IIII. Synodus statuit, quæ hæretica prorsus ex Lutherij sententia esse conuincitur, si hæreticum illud sit, quod obseruari iubet, ut. s. nulla inter episcopum & præsbyterum uera distinctio reperiatur.

POTERAT PRO fecto, & Papyro, & atramento, & scriptioni malus iste uir parcere, ne his, quæ dixerat, nouas istas nugas adiungeret. Non ne percipis quid hæc decreta sonent, ò fatue? Non ne uides episcopos iuberi, ut honore, charitate præsbyteros, non tanquàm subditos, sed tanquàm fratres & filios amplectantur? Collega domi præsbyter esse debet episcopo, quoniã quæ sunt episcopi domi exerceri non solent. Atq; ideo tanquàm pares admittendi, honorãdiq; esse uidentur. At in Ecclesia, ubi episcopi authoritas uiget, ac omnibus palam ostenditur, operæpretium est, ut alijs sacerdotibus præponatur. Quid hæreticam synodum, aut decreta tam facile enuntias? Quæ non intelligis ipse, uel negligis, ut non ad sobrietatem, sed plus q̃ oportet, sapere uidearis.

ID ETIAM, quod tanquàm optimam conclusionem, Inde Lutherius infert, aduertat, ne suijpsius nescius, quum super aera uolitare crediderit, concidat in profundum. Ait enim quum ex usu tantummodo appareat episcopum præsbyteris esse superiorem, si principatus Romani Pontificis uergere incipiat in detrimentum, omnino tollendus est, quoniam humana iura, & consuetudines pro Ecclesia debent, non aduersus Ecclesiam militare. Quod si non fiat, hominum traditio irrita facit mandata Dei. Quare uide q̃ tenui filo pendeat Romanorum adulatorum Tyrannis. Quæ sese authoritate diuina conata stabilire, Se ipsam penitus ea ratione subuertit. Hæc modestissimus Lutherius modestissime loquitur.

TVI NE OBLIT us es calumniator magnifice, Si uera hæc sunt, quæ modo tanq̃ coronidem decretorum dictis imponis. Quo pacto, quæ à principio dixeras, Pontificiam scilicet monarchiam, q̃m diuina uoluntate ad eum usq; authoritatis gradum increuerit, tolerandam esse seruabis? Vbi etiam si in detrimen/

tum, & persecutionem Ecclesiæ tendere uideretur, quoniam omnis anima potestatibus sublimioribus subiecta sit, q omnis potestas à Deo est authore Paulo ad Romanos, æquo animo ferendam astruis. Et aduersario consentire cogitur, qui nos angariauerit ex seruatoris sententia. Et in prouerbijs nunquid resistendũ est flagello Dei, legitur. Et Petrus inquit, subditi simus uniuersæ creaturæ, quia sic est uoluntas Dei. Quibus etiam Cyprianum annumeras, & populi consensum affers, cui non resistendum esse confirmas. Quo igitur modo si militabant hæc omnia, ut Romanus iste Principatus non ex scripturis, non ex sacris institutionibus, sed quia sola Dei uoluntate, & hominum consensu uires & incrementum obtinuit, defenderetur, nunc etiam militare nõ debent? quando si in detrimentum Ecclesiæ tendere inciperet, ipsum omnino de medio tollendum esse pronuncias? Dicerem sanè tuis illis prioribus rationibus (quas firmamenta appellare ausus es) etiam si in detrimentum Ecclesiæ uergere inciperet, Quia sic Dei uolntate statutus est, & ad eiusmodi authoritatis culmen deuenit, non esse nostrum ipsum de medio tollere, sed illi cedere, & tolerare ipsum, aut tanq̃ flagellum populi, aut tanq̃ superiorem, à Deo nobis traditam potestatem, sicut enim non licet nobis authoritate nostra illi resistere, ita etiam, Immo multo minus licebit illum ipsum penitus auferre. Longe planè maius, & difficilius est quicquàm de medio tollere, q̃ ab eo discedere, id .n. authoritatis, & uirium est, hoc perturbationis, & fugæ. Reminiscatur ergo Lutherius non solum aliorum, q pro ueritate locuti sunt, quos Romanos adulatores appellat, sed etiam suipsius ne sanum esse. Qui (uelut meminit. xxxij. cap. Esaias) sui immemor factus more fatui à fatua locutione se abstinere non potest.

VIS VIDERE Lector charissime quantum iste homo deliret, lege quod sequitur. Postquàm enim Pontificis summi de medio tollendam (si in detrimentum Ecclesiæ uergeret) ditionem suasit, statim Cypriani allatam ab Augustino sententiam in libro de baptismate adducit, qua episcopum unum ab alio cogi, aut iudicari non posse commemorat. Quum sanè inquit pro licentia libertatis, potestatisq; suæ episcoporum quisq; arbitrium proprium habeat, quo ab alio iudicari non possit, quomodo nec ipse alterum potest iudicare. Sed expectandum est uniuersale iu

dicium Domini nostri Iesu Christi. Hæc Cypriani uerba si pro/bant, tibiq; faciunt fidem, quomodo Romanus principatus ab hominibus debet auferri, qui Deo permittente, uel efficaci sue uo luntatis indicio demonstrante, ad tantæ potestatis fastigium po tuit peruenire? Si in uno quoq; cogendo ad obedientiam, aut corrigendo, nedum deponendo episcopo dei iudicium expectan dum statuis? Quod nam maius est quæso respondeas, an au/dere Pontificem, non dicam Romanum, sed eius tam amplam tam pfundam, ac tanto tempore obseruatam authoritatem de/lere, uel potius unius diei, & ferè ignotum episcopum non di cam deponere, sed cogere, corrigere, iudicare. Es ne tam emen/titi iudicij, tam fallacis aut rudis ingenij, ut hoc maius illo esse re spondeas? Si minus ergo est, neq; ex Cypriani sententia licet, sed expectandum est Dei iudicium, quomodo nostra erit in po/testate longe maius absumere? Nonne uides? tua tibi sunt ar/ma contraria, & tam breui temporis spacio, Immo uno, & eo/dem scribendi tenore idem asseris, & infringis. Sic ei euenire solet, qui suos nimium iactat affectus, ac imprudenter in ea, quæ cunq; in buccam uenerint, absq; ulla consideratione prorumpit.

NON est ergo credendũ ita Cyprianum uirum quidem iustissimũ eum habuisse sermonem, ut quocunq; modo erraret episcopus ab alio cui legitime subiectus sit, iudicari non possit. Nanq; si hæreticus esset, nonne ueniet deponendus? An expectabitur ea in re Domini nostri Iesu Christi iudicium? nequaquam. Nam & ipse Cyprianus primo libro Epistolarum .IIII. Episto. Basi/lidem & Martialem ob idolatriam episcopatibus fuisse priua/tos, neq; ullo pacto etiam si pænitentiam duxerint, ad digni/tatem pristinam restituendos asserit. Quibusdam igitur casi/bus, & quidem parui momenti (ut reor) de episcopis Deo uo/luit esse relinquendum iudicium, præsertim ubi ambigua, & anceps hominum sententia reperitur. At ubi maximus (uelut hæresis, aut quis ei consimilis inuentus est error, ubi etiam clara & aperta fuerit ipsius erroris conditio, nolebat Cyprianus esse iudicium differendum: Atq; ideo recte quidem ait. Neq; quis/quam nostrum episcopum se esse episcoporum constituit, aut Ty rannico terrore collegas suos ad obsequendi necessitatem indu/cit, idest nullus quidem episcopus se alijs ita superiorem insti/tuit, aut facere debet, ut tanquam Tyrannus quidam quacunq;

in re illos ad sui obsequium trahat, & iudicet. Quoniam quisq; ita sui iuris esse uidetur, ut non in omnibus, sed in quibusdam certe negocijs, ab alijs debeat iudicari. Nanq; uelut de minimis (ut à iurisperitis asseritur) ut non curat prætor, ità etiam de occultis, seu ambiguis Deo optimo maximo iudicium est relinquendum. Scriptum est enim. XVIII. Psalmo delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me, & ab alienis parce seruo tuo.

SI ITA SENserit Afer hic noster beatissimus Cyprianus, nobis aduersari non potest. Sin uero alterius sententiæ (quod nō arbitror) fuisse uideatur, ut interpretationem aliam sermo eius minime patiatur, utiq; non ueniet admittendus. Non enim in omnibus est ei præstanda fides, quum a fide lapsis, & redeuntibus sacri Lauacri beneficium impertiendum esse uoluerit. Quod ab uniuerso cætu fidelium reprobatur.

CVR VERO Augustinus dum eum in Libro de baptismate citat, non arguit, est quoniam ad bonum, sanumq; sensum illius uerba recepit.

NEQVE INFIcior ego priscam apud maiores nostros fuisse consuetudinem eligendi episcopos coram acclamante plebe, & populo, ut. IIII. Primi Libri epistola meminit Cyprianus. Qui in numeris Mosis à Domino instituendi Eleazaris summi sacerdotis in locum Aaron. Qui protinus uita functurus erat, præceptum adducit. Quo coram Israelitico populo exuto Aaron Eleazarum eius filium stola indueret iubebatur. Atq; ideo persuasum habet, ut nos eo exemplo ducti idipsum in episcoporum electione agere debeamus, Quod etiam in surrogatione Mathiæ Apostoli loco Iudæ Petrus in medio fratrum exurgens, ac in diaconorum electione, ubi erat omnis turba, obseruans optime confirmauit, ut in Apostolorum gestis. I. cap. apparet.

VERVM (ut toties retuli) mos ille nihil authoritati Pontificiæ detrahit. Honestatis etenim cuiusdam gratia (ut eo tempore uidebatur) id fieri consueuit, ut illi, qui quotidie suum debebant in actionibus experiri pastorē, dum eligeretur, quisnam & qualis esset, aperte cognoscerent, cui postmodum facilius, atq; libentius obtemperarent. Non quòd ea, ut summo Pontifici detracta, aut imminuta fuisse intelligatur eligendi authoritas, populo, aut alteri ita concessa sit. Sic Petrus agere consueuit. Sic Pius seruator omnium noster Christus Iesus. Sic etiam tempe-

state nostra non coram populo, sed in sacrosancto senatu de con/silio fratrum Pontifex ipse summus episcopos creat, instituit, con firmat, non quòd alioqui fieri certe non possit, sed honestatis cu/iusdam, & maioris humanitatis de causa. Posset enim & re ip/sa iam potest ad libitum quoscunq;, & quandocunq; episcopos solus eligere, ea quidem amplitudine potestatis, quam Dominus Petro, & successoribus suo iure concessit.

EX GREGORII IN REGISTRO SENTEN tijs pluribus oecumenicum Romani Ponti. Principatum ostendi, neq; soli Petro, sed successoribus etiam fuisse traditam à Domino ptātē, & quomodo haereticum se Lutherius facit. Cap. XXVI.

QVid deinde Gregorij in registro Libro quarto epistola. XXXII. ad Mauritium Augustum de Ioanne con/stantinopolitano, qui se Patriarcham oecumenicum appellari uoluerat, sententiam, qua id abhorrere plurimum ui detur, Lutherius affert, Quum supra quid ipse palam uoluerit, satis explicatum sit? Verum adduxerit, libenter denuo inspicie/mus, ut quid sanctus iste uir uoluerit, explanatius habeatur. Quippe, quae semel placent, si saepenumero in medium afferan/tur, magis certe placere solent.

CVRA INQVIT, totius Ecclesiae, & principatus Petro committitur, & tamen uniuersalis Apostolus non uocatur. Et uir sanctissimus consacerdos meus conatur uniuersalis episcopus appellari. Exclamare compellor, ò, tempora, ò, mores, Et in/fra. Si nomen illud in Ecclesia usurpatur, ipsa eadem Eccle/sia corruit, &c.

QVID INDE nisi quod nostrae commemorationi consentiat accipiendum? Non ne uides uigilantissimum uirum Gregorium totius Ecclesiae curam, & Principatum se credere, & affirmare fuisse Petro commissum? Vides, quoniam idipsum ipse comme/moras. Nomen ergo communis Principis, aut uniuersalis Apostoli, quod Petro adimitur ab alijs usurpandum minime uo luit. Detestatur in Petro nomen, non potestatem. Sciebat enim eam à Domino illi uniuersalem, & absolutam fuisse concessam, modestiae tamen, humanitatis, & consensionis maioris de cau/sa, neq; nomen uniuersalis pastoris Petrum assequi noluisse, neq;

unquàm absq; fratrum collegio illam exercuisse. Nanq; pericu-losum nimis, & discordiæ seminarium nomen illud esse uideba-tur, q si quis uniuersalis episcopus appellaretur, putarent alij, nullam sibi authoritatem in episcopatu relinqui. Hac etiam *causa oblatum à* Calcedonẽsi Synodo id nomen magno cum ani *mo* Gregorius *renuit, seq; deinceps humilitatis gratia seruum seruorum* Dei *uoluit appellari.*

I D IPSVM .XXXVI. *Epistola ad* Eulogium, *&* Ana-*stasium episcopos astipulatur, dum prophanum illud uniuersa-lis pastoris, aut* Patriarchæ *nomen appellat, &* Ioannem Con-*stantinopolitanum quem Luciferum uocitauit, per elationem fausti sermonis, quod Christi erat, qui caput* Ecclesiæ *est, illud si-bi ascisœntem uituperat.*

E ADEM PENIT*us ratione.* XXXVIII. *Episto. Pauli sententiam magnificat. Qui quum alium se* Apollinis *alium* Pauli, *alium Petri esse profitentem conspiceret, dixit, nunquid* Paulus *pro uobis crucifixus est, aut in* Pauli *nomine baptizati estis prime ad* Corinthios *cap.i.&c. Vbi etiam* Petrum, Paulum Andream, *& alios* Ecclesiæ *membra commemorat.*

V NDE LICET *unum caput* Ecclesiæ *Christus sit, tamen administratorem sui in reginine similem Petrum reliquit in ter-ris. Qui Petrus, ò, Gregori, si totam sibi curam* Ecclesiæ *datam suscœpit, Quomodo* Ecclesiæ *membrum? non quidem, ut alij, sed ut* Publicus, *& œcumenicus* Christianæ Reipublicæ *guber-nator.* Alio *igitur modo membrum, & alio modo caput.* Mem-*brum ut* Christo, *cuius est uicarius, comparatur.* Quoniam *unà cum alijs omnibus illius principatui subiacet.* Caput autem dici-*tur* Petrus, *quatenus totius dominici gregis curam, & admini-strationem suscœpit.*

Q VID *ergo credis per ea* Gregorij *uerba* Petrum *totius* Eccle-*siæ gubernatorem à* Domino *institutum fuisse, & illius successo-res minime, sed omnes æquales in authoritate, in suis scilicet diocesibus constitutos?* Illud *sanè sanctus dei uir* Gregorius *atte-statur, hoc autem nemo, ne oculatissimus quidem poterit intue-ri, unde ex uerbis eius emungat.*

Q VOD *etiam ipsa ratio docet, quam enim prærogatiuam de-buit habere* Petrus, *quam successores in regendo populum non fuerint assecuti?* Mihi *sanctitatem, & uitæ innocentiam statim*

obijcies. At quum & ipse non Deus, sed homo fuerit, & totius humani generis gubernator, per eum non dedisset nobis Dominus unam regendi formam, sed plures, ita, ut quis nam melior esset gubernandi modus, prorsus lateret, & incertam reliquisset nobis nostræ huius Reipublicæ formam in terris. Quod quidem satis absurdum est, & usque adeo in christiana professione monstrosum, ut nescio quis sanæ mentis id unquam excogitare potuerit.

ADDE si sanctitas ratio est, cur Ecclesiasticæ ditionis amplitudo Petro concessa fuisset, quum quis ei similis, quandoque reperiretur in terris (nanque id facile ex divina dispensatione posset occurrere) ille ipse eam met regendi summam, aut sibi iure legitimo uendicaret, aut si in alicuius loci Pontificem eligeretur, summus etiam protinus euasisset.

INDE quoque aliud non minus absurdi habet, quod admittat hæc Lutherij phantasia. Quanto quis sanctitate, & innocētia uitæ proficeret, tanto maiorem potestatem in Dei Ecclesia assequeretur, & breuiter error Valdensium est asserere in uitæ sanctimonia authoritatem pontificiam collocari.

EX EVANGELISTARVM Sententijs, quibus nullū inter apostolos maiorem Dominus statuisse legitur, principatum non tolli. Cap. XXVII.

NOn contentus suis adhuc trophæis Lutherius, Domini exemplis, & uocibus armatur in hostem. Lucæ.n.xxij. Cap. Quod supra etiam in hoc propositum pro ueritate exposuimus, habetur. Facta est contentio inter discipulos, quisnam eorum maior esse uideretur &c. Vbi dicit Dominus. Reges gentium dominantur, & qui potestatem habent, benefici appellati sunt. Vestrum autem si quis maior esse uoluerit, sicut minor efficietur. Nam qui recumbit utique maior est, quàm qui alijs ministrare conspicitur. Ego autem in medio uestrum sum, ut minister. Ex his uideas quō inferat homo iste discipulorum neminē alijs potestatem habere maiorem.

NANque rogo ipsum ueniat, & mihi respondeat. Vere ne minister Christus fuit inter discipulos, atque ideo minor, aut quomodo? Si uere minister fuit, & uere minor, quo pacto igitur Dominus, quo pacto Deus, quo pacto (ut inquit .ix. sui uaticinij ca-

Esayas) admirabilis, consiliarius futuri saeculi pater princeps pacis? Si uero non ita minor alijs asseratur, ut potestate sit illis inferior, sed humanitate, modestia, sinceritate animi sic suam authoritatem cognoscat, ut omnem ambitum, omnem elationem, inanemque auram fugiat (quemadmodum minor alijs esse dicetur) tum certe ita minor habebitur, ut non solum potestate, sed et uirtute sit maior, & superior alijs.

HANC animi aequalitatem, qua se putarent esse maiores, ac omnem elationem aufugeret, discipulis Dominus imitandam suasit. Non quod unus alio uere maioris potestatis non fuerit, sed quod nō eam, qua gentium Reges uti consueuerunt in populos, se haberre pernoscerent. Illa enim tyrannica, tumida, uiolenta est. Haec uero iusta, aequabilis, grata omnibus exhibetur.

NON adimitur ergo eo uerborum tenore potestas Apostolis, quam sibiipsi illam Christus non adimit. Sed tumida Ethnicorū Regum elatio, sed ambitus, sed tyrannis. Clarus est Lucas, & Lutherius caecus.

PETRI deinde discipulus Marcus cap. iiij. adducitur, qui melius pro honore Lutherij omitteretur, quum idipsum quod Lucas, & apertius utique fateatur, dum de filijs Zebedei, quorum alter à dextris, alter à sinistris collocari uolebant, Domini sermonē denunciat, quo calicem quem ipse bibiturus erat, possent ne bibere interrogauit, ut ambitiosam nimium eorum petitionem ostenderet, pariter & reprobaret, infra, idem ethnicorum regum potestatem aufugiendam asseuerat, & suiipsius ministeriū, & humilitatem Apostolis imitandam suadet. non eget interpretatione Marcus. Idem sentit quod Lucas.

QVID eiusdem igitur Marci. ix. cap. sententia recensetur? Vbi si quis uestrum (dicitur, uult primus esse, fiet postremus. & accepto puero, inquit Dominus. quisquis unum ex his receperit in meo nomine, me recipiet.

QVID similiter lucae. ix. cap. cōmemoratur? Vbi pueri quoque acceptio scribitur, & Mathei. xyiij. cap. illud idem una cum puerculi exemplo repetitur. Vbi quicunque humiliauerit se sicut paruulus iste (dicit Dñs) hic maior futurus est in regno caelorum.

VNA Enim, & eadem ratione ijs in locis saepenumero humilitas cōmendatur, elatio tollitur, ambitus uituperatur, Tyrānis, & uiolenta ditio prorsus abijcitur. Non potestas, non iustum uni

us capitis regimen, non optima christianæ Reipubli. guberna/tio. Quam ipse minor alijs prior exercuit Dominus, & Petro exercendam postea tradidit, maximoq; impendio cōmendauit.

QVOMODO coapostolus dictus est Petrus. Anq; de ijs, quæ ad Iudeorum cerimonias pertinerent, ipse, aut Iacobus senten tiam in concilio tulerit, curq; loco Iudæ non elegerit solus ipse Mathiam. Cap. XXXVIII.

EX hystorijs & rationibus idipsum nititur Lutherius cō probare, Primumq; ex Apostolorū gestis, Petrum cæte/ris coapostolum quemadmodum seipsum uocat ondit. Cuius ēt sermo de cerimonijs à Iacobo. xv. cap. p s̃niam cōfirmatus accipitur. Item nullum ex apostolis ordinauit Petrus, Ma/thiam nec ipse solus, aut una cum alijs ausus est in apostolum eligere. Sed forte missa electum à domino susceperunt.

PRIMA hæc ratio nulla est. Nā æqualis, & coapostolus alijs dictus est Petrus, quia in partem sollicitudinis, ita circūcisionis, quemadmodū Paulus gentium appellatus, prædicandi, & con/uertendi officio nō erat superior alijs, sed iurisdictione dūtaxat. Quā si noluisset illis imperare, utiq; potuisset. Sunt deinde qui dicunt Iacobi fuisse officium, quæstionē de cerimonijs non obser/uandis à Petro Propositā in concilio per s̃niam definire, Q_m̄ illius loci erat eps, Non tñ inde deduci posse eandem Petrū fer/re nō potuisse, uerū pmisisse Iacobo, ut quod suum potius eē uir. debat, executioni mandaret. At qui nolunt hac in re, quæ ma/gni planè momenti erat, alium q̄ Petrum, ad cuius iudiciū ma/iores causæ ptinerent, eā s̃niam tradidisse, eiusdem authorē illū, non Iacobū asseuerant. Qui ueluti p̄co quidam sermonis, deci/sionisq; Petri, non cōfirmator, sed potius pmulgator sit habitus. Quouis modo qs dixerit, non errare uidetur. Errat tñ Lutheri/us, qui res nouas, & inexcogitatas in medium affert. Et magis errat quoniam est noxius ueritati.

NON ordinauit alios Petrus. ordinauit forsitan, sed minime le/gitur. Esto. non ordinauit. Quid tum? non ergo superior. nulla ratio est. potuit. Sed non fecit. Ex defectu sanè actionis non tol/litur agendi potestas. Mathiam ipse solus eligere noluit maioris

modestiæ causa, & quoniam cæteri apostoli essent à Domino primo instituti, eidem eam relinquendam esse curam putauit, ut loco Iudæ, qui eum tradiderat, alium surrogaret. Non est hoc Petri authoritatem infringere, sed pietatem, modestiam, confidentiam augere. Ad unum allata sententia est, & alio tendit.

QVOMODO SI Pauli in Petri faciem facta reprehẽsio uera sit, multo magis ob eammet causam reprehendendus est Paulus & quo pacto non uera, sed dispensatoria (iuxta Hieron. sententiam) illa Pauli reprehensio fuit. uel si uera (ut Augustinus sentit). Quomodo excusandus est Paulus. & demum qualiscũq; fuerit illa, non sequi propterea, Petrum Paulo non esse maiorem. Cap. XXIX.

Eandẽ ex Paulo ad Galatas. cap. ij. accipitur ratio. Quã se dicebat (postq̃ exactis annis quattuordecim diuino quodam afflatu hierosolimam, ubi iam fuerat, ad conferendum cum cæteris Apostolis quod predicauerat Euangelium, rediisset, ubi Titus, qui gentilis erat, quem secum duxerat, minime coactus est ab apostolis circumcisionis ritum subire, ubi etiam Euangelij approbationem accepit datis à Iacobo, Petro, & Ioanne, qui columnæ ecclesiæ uidebantur, dexteris societatis) Antiochiam deniq; peruenisse. Quã postea quum Petrus appetijsset, ei in faciem restitit, quoniam reprehensione dignus uidebatur, ob id, q̃ antequam à Iacobo ad eum uenirent iudei, cum gentibus edens, bibens conuersabatur. Postq̃ uenissent ab eis se subtrahere uisus est, ne iudeis haberetur infensus, & unà cum alijs Barnabam secum in eam quodammodo simulatiõem duxisse. Ad quem Paulus in hæc uerba prorupit, Iudeus ipse quum sis, si etnichorum more agere uitam conspiceris, cur ẽ, q̃ uenientibus à hierosolyma Iudeis te à gentibus subtrahis, ut illæ ipsæ gentes in iudeorum obseruationem ire cogantur?

EX Hoc capite Lutherius se habere dicit non solum Romanum Pontificem posse reprehendi, sed etiam cuiuscunq; melius sentientis iudicio subijci, deq; suis rationibus debere alteri reddere rationem, errare interdum, ac erroris notam accipere. & se id accepisse quodammodo gloriatur.

MIROR ego istum hominem, qui Hieronymum imitari solet

hac in re aut illum non uiderit, aut non imitari uoluerit, qui eam Pauli reprehensionem uituperat in expositione epistolæ ad Galathas, & in epistola ad Augustinum, ea quidem ratione, qua si uera illa reprehensio est, cur Apostolus ipse Paulus perambulans syriam, & ciliciam, ac confirmans ecclesias, & denique ueniens derbem, & listram, Timotheum, qui interpretatur beneficus, filium uiduæ, circumcidit? ut ex apostolorum gestis. xvi. cap. apparet. Nam à culpa, quam in alium reijcit, se primum expurgare debuerat, cui etiam eamet responsio debebatur. Si. n. Thimotheus circumcisus est, non quod id necessarium quidem fuerit pro illius salute, sed ne iudei, qui aderant, perturbarentur, ita etiam Petrus Paulo responderet, se id iudeorum causa fecisse, ne ab ipso discederent. Quod superstitiosi sanè, & in suis cerimoniis pertinaces admodum uiderentur. Rursus idem Paulus si uerè Petrum arguere est ausus, cur syriam denuo adnauigans una cum prisćilla, & Aquila, inde ad corinthij locum (qui cenchris uocatur) peruenit, ac nazareorum more sibi caput totondit? ut ex. xviij. cap. libri de Apostolorum gestis accipitur, cui denuo eamet obijcienda est quæstio, quam ipse Petro obiecerat. Totondisti tibi caput, ubi Cenchrim admoueris Paule, ut Nazareus uidereris, quum tamen Christi Seruatoris professionem publice prædicares, quid rei huius in causa fuit, nisi, ut complaceres iudeis? Quod si eadem ratione à gentibus se Petrus subtraxit, cur illum arguis, reprehendis, impugnas? Neque his solum huiuscemodi antiquæ legis obseruationes, legitur Paulum executioni mandasse. Nanque tertio quum à Mileto per Rhodum, Cyprum, Cæsaream, denique Hierosolymam deuenisset, inuentis fratribus, à Iacobo, & alijs congregatis timore Iudeorum (qui eum habebāt infensum, quod gentibus circumcisionis ritum uetaret) monitus est, ut unà cum quattuor, qui uotum habebant, tonso capite templum ingrediens sacris persoluendis muneribus interesset, ut legis ritum, quem ipsum dissuasisse rumor attulerat, comprobare operè uideretur. Qui monitis parens totondit se, & unà cum quattuor illis uotum habentibus templum ingressus seruauit omnia, quæ pro soluendo Iudeorum piaculo necessaria uidebantur. Quod certe libro de apostolorum gestis. xxi. cap. eadem irrefragabilis narrat historia. Hic exclamare licet si uere Petrum reprehenderas ò Paule, qui magni adeo animi semper es uisus,

ut impauide imminenti etiam mortis periculo Christi nomen passim, & euangelia denuntiares, reprehendisti Petrũ, q metu iudeorum, cum gentibus edendum ei non amplius uidebatur, cur illius tui impetus, quo illi Antiochiæ in faciem te restitisse retuleras, non meministi? Quando sæpenumero eas legis cærimonias obseruasti, quas Petrus nequaquam legitur obseruasse. An maius forsitan fuit uenientibus iudeis se à gentium conuiuio subtrahere q̃ circuncisionem exercere, & capitis tonsuram gerere, et nazareorum more in templo sacra persoluere? Si Petrus repræhensione dignus erat, tu certe dignissimus. Sin uero immerito arguendus es, cur tam acriter te illi, q in rectam euangelij semitam non incederet, in faciem restitisse commemoras? Non ne memoriæ tenere potes, quæ authore Petro (ut apud eadem apostolorum. xv. cap. acta leguntur) celebrato primum concilio, de iudeorum ritibus sunt instituta, q̃ ibi grauiter locutus est Petrus, quibus rationibus non esse amplius quæ legis fuerant à gẽtibus obseruanda concionatus est? Cui assensus est magno & ipse uerborum apparatu Iacobus, & alij. Qui unanimes Antiochiæ, ciliciæ, & Asiæ degentibus literas dedere, quibus, gentibus quæ christianæ pietatis uestigia susæpissent, ne circuncisionis legibus subiacerent, indictum est, sed solum reiectis idolis à coitu à suffocatis, & sanguine pariter abstinerent.

NON *ne modo consimili parum post Domini passionem idem Petrus ab eo in somnis monitus, ut ex omnibus animalibus occideret, & manducaret, ad Cornelium centurionem, qui gentilis erat conuertendum accessit? Quem sacri etiam fontis baptismate una cum tota familia decorauit, ut in actis Apostolorum. x. cap. commemorata refert hystoria.*

QVID *plura? si Petro ea in simulatione ullus ascribendus est error, multo maior est Paulo, q eodem crimine laborans magis (si eius uera in Petrum reprehensio est) eum causari uoluerit.*

PRO *utroq; igitur definiendum est, neq; uerũ utriusq; illum errorem, neq; Pauli ueram illam, sed dispensatoriam reprehensionem (ut ait Hieronymus) fuisse dicendum. Quod ex ea quoque ratione deducitur, qua Porphirius philosophus, qui christianã suo tempore incohantem pietatem magnopere insectabatur, id maximæ arrogantiæ, procacitatiq; Pauli ascripserit, q eiusdem criminis reus efficeretur, quod ipse Principi Apostolorum tam*

acriter obiecisset. Habemus cum Porphyrio pugnam, qui communis est omnium, & infensissimus hostis. Aut ergo illi cedendum est, ac Paulus apostolus cum eo pariter incusandus, aut necesse est, dicamus nō fuisse ueram aduersus Petrum, sed solummodo dispensatoriam eius reprehensionem, ut. s. tumultuantiū gentilium (qui aderant) animos deliniret. Simulabat Petrus, simulabat & Paulus, sed pia utriusq; fuit & commendabilis simulatio, ut ille iudeos, hic gentes primis illis inchoantis ecclesiæ temporibus lucrifaceret.

SI VERO cum Augustino, qui moleste admodum tulit, ad Galathas dum refert Paulus se Petrum antiochiæ coram omnibus obiurgasse, id simulanter egisse tibi sentiendum est, atq; illā ueram quidem reprehensionem fuisse dixeris, q gentes per eam simulationem Petrus ad iudeorum cærimonias agere & quodāmodo trahere uideretur, Quomodo Paulum excusabis, qui Timotheum ex patre gentile apud ciliciam circumcisit? Non ne si pater eius gentilis fuerat, & affines superstites, aut alij, qui ibidem reperiebantur gentiles, in iudeorum superstitiones eodem planè modo compellere uidebatur? quando item Corinthiorum portum, qui cenchris uocabatur, & Hierosolimitanum templū capillis tonsus ingressus est, recenseas quæso nullus ne illis in locis, an aliquis gentilis erat, qui Paulum (ut ita dixerim) iudaizantem inspiceret? Si aliquis, & ipse cogebatur illius exemplo in ritus iudeorum deduci. Si nullus quomodo statim omnes ad unius Pauli aduentum inde confugerant?

EXCVSARI omnino potest (inquies) q nimia forsan diligētia in sui à gentibus subtractione usus est Petrus, atq; ideo uera reprehensione dignus magis, q̄ Paulus uidebatur, qua ipse Paulus erat imunis, q non nisi magna ex causa quæ legis fuerant, qūq; seruauerit. Esto. excuses. Vera sit illa Pauli, & nō simulata reprehensio (nam inqt Augustinus, dum quis sacrarum lectionū author narrat hystoriam, simulanter non loquit̃, neq; illi, quū alios monet, scribēti officioso licet uti mendacio. Alioqui ut à falsis iudeorum apostolis auerteret Galatas, mentiretur) est ne propterea Paulus Petro factus, aut æstimatus æqualis. Pia illa (licet ad eam nationē acrius fortasse, q̄ par erat, id scripserit) & amatoria reprehensio fuit, qua quisq; non eo tpe solum, sed modo ēt Pontifici in re christiana posset obsistere.

NEq; scias uelim ô Lutheri (quemuis horum in hac Pauli reprae hensione sequi uolueris) magni momenti error ille fuit, si error appellari meretur, qui tribuitur Petro. Nanq; praeter eas, quae Paulo superius allatae sunt, rationes, ea sanè mihi, & merito, suffragatur, qua sancti spiritus afflatu ita in dei gratia constitutus est Petrus, ut peccatum, quo illa esset orbatus, non facile quidem incurreret. Quo autem pacto concilianda sint duo haec pietatis, & sapientiae lumina, non est profecto uisu difficile. Tu Martine te difficilem praebes in tui defensione, dum alios causaris.

QVOD Vict. Anicetus. & Iulius Romani Pontifices aut repraehensi, aut neglecti sunt, non haberi eos iure merito alijs non fuisse maiores. Cap. XXX.

TErtia Lutherij ratio ex ecclesiastica, & tripartita hystoria robur accipit. Libro enim. y. Eusebius Caesariensis. Victorem primum Romanum Pontificem, qui ob uariam dici paschatis obseruationem totam asiaticam ecclesiam execratus ē, recenset ab Hyreneo galliarum episcopo fuisse repraehensum, ab eoq;, & alijs episcopis coactum esse, ut Asianorum ritui consentiret.

ITEM (inquit Lutherius) ibidem apparet Anicetum Romanum pontificem Policarpo smirneorum episcopo hac in re cessisse, nec illum cogere potuisse. In tripartita uero hystoria narratur Iulium primum ne orientales episcopi absq; sui authoritate concilium conuocarent, frustra tentasse. Atq; inde noster aemulus Romani pontificis potestatem superiorem alijs non extitisse, neq; esse debuisse concludit.

VERVM si uictor primus asianas ecclesias execratus est, quaero abs te Lutheri, habuit ne eam execrandi (qua usus est) authoritatem, an sibi potius usurpauit. Si uera fuit eius authoritas, nihil profecto interest, an eum increpauerit, uel non increpauerit alius. Redarguentis sanè id uitio ascribendum est, & illis, qui Victori in sua pertinaci, obstinataq; sententia persistentes nō paruere mandatis. Si uero facultatem excommunicandi alias ecclesias sibi usurpasse memineris, cur est, quod Polycrates (q in Asya primatum gerebat, qui tanto uerborum, & sententiarum apparatu Victori respondere pro sui defensione conatus est, ut eomet

loco legitur) id illi nequaquam obiecerit? Nanq; longe facilius erat in hunc modum ad eum rescribere, eaq; causa, q in asianas Ecclesias *ueram potestatem minime habuerat, illi non parendum duxisse, q̃ tot sanctorum patrum & episcoporum exempla commemorans antiquissimam pro suis iuribus prouinciæ consuetudinem allegare.* Non *erat certe aliud rei huius in causa, q̃ q il lius authoritatis* Romanus *ipse* Pontifex *haberetur, qua & asianas, & alias orbis terrarum* Ecclesias *regere, ac execrari ualeret.* Cur *item ipse* Hyreneus *episcopus uictorem arguit in asiaticos præsules maledictionis spicula exercuisse, quibus ab* Ecclesiastici *corporis consortio separentur, nisi id illum agere potuisse credide rit?* Reprehendit *ipsum non q* Ecclesias *illas excommunicare nõ potuit,* Sed *q iure non debuit.* Non *enim ea causa tanti momenti uidebatur, ut ob pascatis uariam, etiam extra diem* Dominicum *obseruationem à corpore uniuersalis* Ecclesiæ *segregari deberent.*

NEQVE EO *loco sanè uictorem* Hyreneo, Policrati, & *alijs* Episcopis *cessisse narrat* Eusebius *(ut* Lutherius *asserit) quo fit, ut liberius forsan, q̃ debuerat, ad eum scripserit* Hyreneus. Et *dum illi* Policrates *obtemperare noluerit, unà cum suis episcopis episcopale munus ob superioris contemptum salubriter exercere non poterat.*

NEQVE ID *decreti ex suo tantum capite, sed maturissimo fratrum* Romæ *habito consilio* Victor *egisse legitur.* Quod *quũ apud* Cæsaream *palestinæ duce* theophilo *similiter actum, in* Põti, Galliæ, Achaiæ, & Corinthi *omnes* Ecclesiæ *statuerint, obseruauerint,* Solas *quasdam in asia(quarum primas erat* Policrates*) illud negligere æquo animo pati non poterat.*

EADEM *ratione mirum satis uidetur si* Policarpus *smirneorũ episcopus huius rei præcipue causa ad* Anicætum Pontificem *romam deuenerit, & putauerit* Romanam *potestatem propria non esse maiorem.* Quod *uoluit, obtinuit* Policarpus, *tum bonitate* Pontificis, *tum etiam, q ea humanitate in aduentu eius est usus, qua sanctus* Dei *uir cum eo pacem, & communicnem inire coactus sit.*

IVLIVS *autem primus si ab orientalibus episcopis quod eis legitime obseruandum iniunxerat, non potuit assequi, non est, q ipse par illis, aut inferior fuerit.* Nostro *enim tempore complures*

sunt etiam nationes, quæ Christi nomine, ac insignibus institutæ, à Romano Pontifice se abalienauerunt, & à sua hæresis proteruia dimoueri non possint, ut Boemi Lituani, [redacted]*, & alij.*

CONSTANTINVM .IIII. PONTI. AVTHOritatem *instituere non potuisse.* Et quomodo Augustin. Cypria. *Aliosue orient.* Episcopos *à Romana sede confirmatos, & eorũ concilia illius autho.conuocata fuisse, omnesq; episcoporum electiones ab ea pependisse intelligere debeamus.* Cap. XXXI.

QVarta Lutherij ratio est *authore Platina à constantino.* IIII. *Græcorum Imperatore, Romanum Pontificem esse alijs superiorem sancitum fuisse. Atq; ideo non est, diuino iure tanta illi potestas ullatenus tribuenda.*

SI CREDENDVM *sit Platinæ facile ipsa hæc ratio soluitur. Quum enim constantinum Imperatorem dixerit statuisse romanum Pontificem esse alijs omnibus superiorem, Quod à principio institutum à Domino fuerat, obseruandum ab omnibus declarasse uoluerit, exponendus est. Enimuero ad ea usq; tempora non erat forte apud omnes clara Romani Pontificatus authoritas, neq; obseruabatur, Quemadmodũ huiusce Imperatoris studio, et diligentia claruit, et obseruantiæ magnas uires obtinuit.*

NEQVE QVOD *pro quinta ratione adducitur, urget. Cyprianum, Augustinum, & Alios Africæ episcopos, q à Romano Pontifice nõ constet fuisse confirmatos, neq; eorum Concilia ab eo impedita fuisse, propterea qui ueri erant suarum Ecclesiarum pastores, illi non subiacerent. Nanq; toties dictum est, ratio, quæ à negatione sententiæ accipitur falsa est. Verum id etiam pro responsione adiungimus duobus modis confirmationem fieri potuisse. Primo quum Pontifex audita uiri probi, et de episcopali munere benemeriti electione, illã uiua uoce, ac expresse confirmat. Deinde quum proculdubio eam percæperit, neq; actiõe ulla, aut gestu illam infregerit, sed diutius absq; ullo molestiæ indicio, tolerauerit. Tunc enim illi assentiri manifesta ratione præsumitur. Eo modo Cyprianus, & Augustinus, & alij tacita uerbis; sed factis, expressa confirmatione; & consensu Romani Pontificis in suis potuerunt sedibus collocari. Quod si secus forsitan actum est, & si ex nullius hystoriarum scriptoris sententia patuit, recte*

quidem fieri potuit. Quod Lutherius minime cogitauit.

IDIPSVM de ipsorum concilijs asserendum est. Si enim à Romano Pontifice celebrationis eorum authoritatem in contemptum expectare noluerint, uera illa concilia fuisse nõ credimus. Si uero ex quadam sibi ascita ob eorum apud sedem Apostolicam famam ac optimam auditionem, consuetudine illa eadem connocauerint, Cui ipsa Romana sedes longo temporis spacio uisa est assentiri, uera fuisse fatemur. Et praesertim quum quae in eis gesta essent ab ea improbata non fuerint. Et si enim nullius Ecclesiae, nedum Romanae iurisdictionis, & spiritalis priuilegij iura consuetudo non tollit (ut extra de praescriptionibus cap. quũ non liceat, apparet ab Innocentio. III. Vbi circa obedientiam subditi erga superiorem, nulla temporis diuturnitas praescribere dicitur) tolerata tamen, per alios acta confirmat. Quoniam in re nota Tacitus consensus idem operari posse pernoscatur, quod expressus alias legitima ratione operaretur. Sed ut quae asserimus facilius uera esse intelligas, memineris Martinae quae deCarthaginensis, & mliuetani concilij confirmatione à Romano Pontifice habita authore in epistolis Augustino recensuimus supra.

QVOD quoque sacris sanctionibus institutum est, electum episcopum debere à Romano Pontifice confirmari, ea ratione fulcitur, quaan de ea dignitate, uita, moribus, & aetate sit benemeritus perspiciatur. Quod si facta electione penitus innotescat, confirmatione non indigere uidetur. Veritas enim habet, et frequenti adagio ab omnibus usurpatur, remota causa effectus dimoueatur oportet. Iamque ob eam plane causam Innocentius. IIII. (ut habetur extra de electio. cap. Nihil est:) Cũ episcopis extra fines Italiae constitutis, ut ante confirmationem ob locorum intercapedinem, tam in spiritualibus, quàm temporalibus negocijs res Ecclesiae administrarent, legitime dispensauit. Et licet. c. Quum uenerabilis, extra de consuetudine. Lucius Pontifex oppositum statuere uideatur, congrua tamen subsistente causa consuetudini standum est, quae optima legum interpres solita est appellari, ut cap. Quum dilectus, eodem titulo perhibetur.

NEQVE minus decretum illud sanctissimum Gregorij Ponti. in nostra nobis sententia suffragatur. Qui numidis episcopis qui erant in Africa constitutis scribens, ut. xij. distin. cap. nos con

ſuetudinem, legitur, inquit. Nos conſuetudinem, quæ contra fi-dem Catholicam nihil uſurpare dignoſcitur, Immotam perma-nere concedimus, ſiue de primatibus conſtituendis, ſiue de cæte-ris capitulis habeatur.

IAM ERGO *de epiſcoporum confirmatione, & de conuoca-tione concilij, quum* Fides Catholica *propterea non offendi in aliquo appareat, id pariter dici poſſe confidimus, ut ex permiſ-ſa conſuetudine absq;* Romani Pontificis *authoritate, hæc decen-ter fieri poſſit, illa uero non ſemper neceſſaria uideatur.*

QVOD SI *pro ſexta ratione mihi allegaueris* Alexandrinũ, Antiochenum, Hieroſolimitanum, *alios orientales epiſcopos* Romanam *ſedem nunquam inſtituiſſe.* Et(*pro ſeptima*)*tempe-ſtate hac qui ſunt in perſide,* Iudea, *ſcithia, alijs ue regionibus ſub* Romano Pontifice *non eſſe(ut facis) obieceris, eodem pariter modo dicemus.*

ELECTIO *enim epiſcopi, de iure communi ad capitulum ſpe-ctare dignoſcitur, ſi à* Romana *ſede, cuius eſt pleniſſima eligen-di poteſtas, non fuerit impedita, aut in eius contemptum, & in obedientiam facta non fuerit. Neq; propterea(ut dictum eſt)* Ro-mani Pontificis *inſtituendorum epiſcoporum omnibus in locis, terris, & regionibus iurisdictio tollitur, aut ſublata quocunq; tẽ-poris ſpacio intelligitur, quin quotieſcunq; uoluerit, illa ipſa uti, & quod ſuum eſt, ad libitum exercere ualuerit, ac in præſentia-rum ſimiliter ualeat, Quare qui modo ſub* Romano *principatu ſe eſſe non putant, delirant, inſaniunt, &* Chriſti *fidem obſerua-re non poſſunt.* Non enim licet, *à, capite membra recedere.* XII. *diſtin. cap.* Non licet. *Et extra de præſcriptionibus. cap.* Quum non liceat *legitur. Caput uero in cœlis* Chriſtus *eſt, in terris ille, qui eius uicem pro* Reipublicæ *adminiſtratione ſuſcepit* Roma-nus Pontifex *appellatus.* Iam *intelligis quid tuæ pariant accu-mulatæ rationes* Lutheri, *quæ ne unam quidem conficiunt, con-temptum ſanè tui, & oppoſitæ ſententiæ ueritatem.*

EPISCOPOS, AVT IMPERATORES NON *authoritate, ſed ui Papam aliquando depoſuiſſe ſolumq; petrũ in Pontificatu ſucceſſores habuiſſe, deq; primitiuæ* Eccleſiæ *autho-ritate præcipuarum ſedium ordine repetitio.* Cap. XXXII.

Vod uero pro octaua ratione affertur, nonnullos episcopos, alios, & Romanum ipsum (quem Papam uocamus) deposuisse, non uideo quid, & quomodo ualeat. Refert Hieronymus, inquit Lutherius, Achaontem Caesariensem episcopum, Liberium Papam deposuisse, referat, quod tamen non refert. Nam uerba Hieronymi haec sunt. In tantum sub Constantino Imperatore Achatius Claruit, ut in Liberij locum Romae felicem Arrianum Episcopum cõstitueret. Achatiũ inquit non Achaontem, Item Constatini authoritate innuit illud egisse, non propria, sed quomodocunq; fit, referat tuo modo Hieronymus. Quid tum? potuit ne Achatius id facere, aut non potuit. Si potuit, ergo aut erat Liberio par, aut certe superior. Superior, tua sententia esse nõ potest, Itaq; par ei fuerit opus est, sed nullus par in parem habet Imperium. Non potuit itaq; iure medio illum deponere, Imperauit sic Constatinus. Ergo cõstantinus erat Papa superior. Concedis haec omnia mi Lutheri? An tibi sanum id iudicium uisum est? Concedas etiam temporalia spiritualibus esse maiora, & corpus ipsum animae Dominari. Certe non tantum haec in Christiana familia est apertissima haeresis, sed etiam in naturali iudicio, & disciplina.

QVID nobis igitur male Vir aliorum episcoporum ex tripartita hystoria à maioribus, paribusq; episcopis depositiones inculcas? Quid Imperatorum in Pontifices Romanos, & Pontificũ in Imperatores (ut ita dixerim) irruptiones accumulas? Factum narrant hystoriae, non approbant. Tu uero ingenio tuo Theologico es, qui haec omnia comprobare uideris, ut non sit locus ambitioni. Tollatur igitur authore Lutherio, hacq; eius inuiolabili ratione in Ecclesiasticis, & temporalibus potestatibus ordo, omnia in confuso sic iudicia fiant, ut quisq; in alium ad libitum iurisdictionem ualeat exercere. Monstrum iam Anaxagorae redeat, & Lutherium apud omnes gentes omni confusione, confusiorem ostendat.

PVDET ME singula Lutherij dicta, quibus pro rationibus utitur, persequi, tam friuola sunt, & toties repetita, ut mihi stomachum faciant. Pro nona ratione omnes episcopos Apostolorũ successores constituit, & quemadmodum Petri successor unius Apostoli Petri potestatem assecutus est, ita & alij singilatim

aliorum Apostolorum. Omnes itaq; infertur, episcopi sunt aequales, praesertim, quod Apostolis omnibus aequalis à domino sit data potestas.

REPETIT quae à principio meminerat, sed de successoribus uerbum adiecit, ut nouam uideatur conficere rationem. Repetamus & nos compendio illa, quae diximus, non omnibus Apostolis est data aequalis iurisdictionis potestas, & si Petrus pro omnibus responsum dedit, & potestatem illam ligandi & soluendi suscepit. Ná sibi praecipue datam cognouit, ex quo ad eum prae, alijs tanquam ad Ecclesiae Petram sua Christus uerba direxit. Vnde alijs constare potuit praeueniendo ex dono quidem gratuito Dominum ita ligandi & soluendi potestatem dedisse, ut perinde ac illam à Petro accepissent, illius imperio subderentur. Quare successor Petri se habet, ut Petrus. Caeteri uero episcopi quum donum illud gratuitum à Domino minime sint assecuti, in eo Apostolis succedere nequeunt, sed in alio tantum, quo fuerint Petro minores. Quomodo ergo aequales omnes, Iam desine complicare, & nugas super nugis imponere.

PROME fuit decimo loco posita ratio tua Lutheri. Iam enim tibi acceptum referimus, quod in partes nostras licet non libens, sed nesciuis uenis. Haeretici sunt inquis, qui subsunt modo Romano Pontifici, & qui ante non subiacuerunt, Hoc est quod tibi toties imputamus. Ergo tota primitiua Ecclesia saltem per annos CCCC. fuit in haeresi constituta, mentiris. Non fuit, sub Petro, hic iacet lepus, hoc probes (quod à principio disceptationis tibi oneri incumbere uidebatur) & herbam dabo. Primaeua sanè, & quantumuis minima, ac ab ineunte aetate sub Petro, tanquam omnium Christianorum principe constituta fuit Ecclesia, postquam Dominus ad superos euolauit. Licet forte (ut toties dictum est) modestiae cuiusdam causa, Quae tempori conueniens uidebatur, sua tantum in alios authoritate uti noluerit. Quid tamen Latras Petrum haereticum, quum Hierosolimis aderat. Non enim Romanus Pontifex à Roma, sed à Petro est summus, qui Domini monitis Romae sedem suam instituit.

NIHIL ME molestat undecima Lutherij ratio, qua Hierosolimitanam sedem cunctis praeponere studuit. Nanq; satis supra dum Anacleti Pontificis Martyris. XXII. distin. cap. Sa

crosancta. Egimus defensionem; ea de huiuscemodi Ecclesiarũ ordine explicauimus; Quæ Lutherius forsan excogitare non potuit. Et si enim prophetę complures inde legem exituram, uerbum Domini nasciturum, ibi Dominum gloriam suam datu rum commemorent, ubi Christus Pontifex, & oblatus, ubi sanctus, qui missus est, spiritus susceptus; & inde in omnem terram uerbi Dei sonus egressus est, Tamen quum locus ille non futurus erat locus imperij, quum eadem ratione Christianæ pietatis amplitudo non ita commode fieri potuisset, si Petrus suam sedem ibidem collocasset, Quum item à Iudeis humani generis seruator Iesus ibidem maximam iniuriam accœpisset, Quum illi ciuitati, quam propemodum ruituram, & fineret, & prospiceret, Dixisset Mathei. XXIII. Hierusalem, Hierusalem quæ occidis prophetas &c. Et quum crucifigendus incederet flentibus mulieribus luce. XXIII. filiæ Hierusalem nolitæ flere super me, sed super uos, & super filios uestros, Quum (ut refert Ambrosius in epistola ad Auxentium) Christi monitis uinculis solutus abiens Petrus Romam denuo ad carceres redijsset, quum denique maximus ille Christiani nominis proclamator Paulus dum in uinculis detineretur, se Romæ iudicandum fore a Domino habuisse, dixisset, atque ita sub Nerone ibidem sacrum sui corporis piaculum persoluisset, diuinitus Romana sedes aliarum princeps creditur instituta.

E AT MODO, dicat, qui potest aduersus hæc, inquit Lutherius. Dixi ego. Dicas tu modo ex aduerso, quæ potes. Si Hierosolimitana sedes præponenda erat, cur eam ciuitatem in detestationem criminis ruituram meminerit Dominus, cur tam acris inediæ, incendij sanguinis afflictiones perpessa, & demum euersa est? Cur Dei iussu, aut permissione Petrus Ecclesiarum caput de suo, ut proculdubio credere par est, ministerio optime instructus suum ibi sceptrum non posuit? Cur eundem carceres exeuntem Hierosolimam, ut crucifigendus accederet, ueluti, ut Romam rediret, Christus nequaquam admonuit? Cur denique tot annos cum tanto imperij flore, & incremento Romana hæc iurisdictio conualuit, perdurauit? hac in re multa alia dici possent, quæ supra retulimus aduersus te, qui homo es, & sane de humanitatis nomine immeritus quod nimium tumeas.

QVID NICENA SYNODVS DE VRBIS ROmae sollicitudine, & cura, de episcoporum Creatione, de Hierosoli. Ecclesiae praerogatiua statuerit. Cur ex Apostolorum ordine aliae ecclesiae institutae non fuerint, Quomodo Duplex in Ecclesia caput, merusq; Sacerdos in necessitatis casu, quum Papa aut episcopus nõ sit, ea, q̃ ad illos ptinent, ualeat exercere. C. xxxiiij.

IN surgat denuo, insistat malus iste uir, & pro duodecima ratione apud Niceam bithiniae celebratam Synodũ afferat, ut uideamus an magis illi, q̃ nobis, nec ne i sententia faueat. Statutum eo in concilio legitur, in urbe Roma, & Alexandria uetustam consuetudinem seruari debere, ut earũ, quae sunt AEgypti ille Pontifex, hic uero suburbanarum Ecclesiarum sollicitudinem gerat.

EXCLAMAT inde Lutherius concilium hoc sacratissimum non modo non dat primatum Romano Pontifici, sed ex uetusta consuetudine, non iure diuino suburbanarum Ecclesiarum sollicitudinẽ tribuit. Si ergo me haereticum dicis, concilium haereticum statuas. Cui non possum, & frigidissimis decretis pariter, tanquam duobus contrarijs dominis obedire.

RECTE quidem exclamare potest iste uir, sed à paucis auditur, qui ambulent in uiam Domini, & per rectas semitas eius discurrant. Quid tantum clamoris, quid duobus nequis Dominis seruire contrarijs? Quid Nicenam institutionem extorques? quae non tua, sed nostra est, si recte intelligatur. Romanae Vrbis seruandam antiquam consuetudinem statuit. Verum est, quoniam de illa disponere potuit Synodus, de primatu nullam faciens mentionem, ob id q divinitus est illi concessus. Vnde licet Romana sedes super uniuersas terrarum Ecclesias iurisdictionẽ obtineat, tamen proximam quandam sine aliorum episcoporum, seu metropolitanorum ministerio certe regionis administrationem suscepit. Quae lege, & consuetudine potuit uariari. Non enim solus Pontifex Romanus pro episcopo toti orbi sufficeret, licet amplissimam passim habeat potestatem. Clarum est quid uelit sanctio illa, quae Alexandrinae quoq; Ecclesiae sollicitudinem, et curã definit. Sed Lutherij intellectus obscurus, & denigrata uolũtas.

QVOD item concilium de episcopi ordinatione, quae à prouinciae episcopis fieri debeat, non à Romano Pontifice, pro tertiadec

tima ponitur ratione, facile qdem exponitur. Non.n.ius ordinādi, seu rectius instituendi episcopi Romano Pōtifici adimit eiusmodi cōstitutio, sed quod in populi, totiusq; cleri manibus consistui uidebatur, ad prouinciales deducit, quibus planè ueluti omnis eorum iurisdictio, ita etiam ordinatio Romani Pōtificis authoritate concessa est. Inde etenim omnis institutio pendet, omnis actio, omnis eligendi, aut ordinandi forma. Quippe quum Pontificis summi aut iussu, aut consensu, aut permissione quocunq; tempore eiusmodi facta sint omnia, ab eo tanquam à primo principio profecta esse intelliguntur.

QVOD item quartodecimo in ea etiam synodo statutum asseritur hierosolimitanæ sedis debere antiquam prærogatiuam seruari, non cogit Romanam illi honore parem, aut inferiorē existere, seu haberi debere. Nam de nulla alia prorsus mentio facta est. Si dixeris secundo loco habebatur prius, uerum est. Itaq; contra Nicænam synodum modo factum dignoscitur, ꝙ sit in ultimo constituta, nihil prohibet. Nanq; per aliud Concilium illud sancitum est. Quod quum diuino iure non habitum diceretur, facile potuit immutari. Quod si uelut unum ex quattuor Euangelijs illam synodum nos uenerari debere subiunxeris, in his quæ ad fidem pertinent, id habere ueritatem intellige.

QVID est ꝙ rationum numerum auget, quum easdem millies repetat iste homo, quum alias (ut accepi) soleat esse in scribēdo breuissimus, in causa certe nil aliud esse puto, ꝗ ut litterarū ignaris lectoribus, quod ratione probari non poterat, per repetitionem tenacius imprimeretur.

ARGVIT quintodecimo. Si Petrus Romanam ecclesiā principem fecit, cur à Iacobo constantinopolitanam secundam, & à Ioanne ephesinam tertiam esse non dicimus, quos una cū Petro ecclesiæ columnas ad Galathas.ij. scribens Paulus appellauit? At ordo iste seruari non consueuit, humano itaq; iure Petrus primam fecit ecclesiam. Item cur hierosolimitana his omnibus quarto loco postponitur, quæ Christum Pontificem habuit, quæ eos ipsos apostolos, Petrum, Iacobum, Ioannem ferè supra alios constitutos christiani nominis, & pietatis ꝑcipuos tenuit.

SAEPIVS hæc ratio dissoluta est, sed denuo amore Lutherij dissoluatur. Petrus enim primam sedem Romæ constituit, quoniam ipse primus, & aliorum apostolorum caput est à domino

institutus. Nullum uero deinde ordinē inter eos positum ex euangeliis uerbis accipimus. Atq; ideo nullum pœnitus tuum, quo id tentas adstruere, est argumentum. Tres uero illi columnæ à Paulo uocitant, quiuiens dominus eos præ cæteris diligere uisus est, post cuius etiam obitum honore præferri ab aliis uidebātur, nulla tñ authoritatis, aut potestatis eorum series inde, aut ordo ex scripturis conijcitur. Hierosolimitanam autem sedem, quæ Christum Pontificem habuit, ultimo habendam loco ratio facit, quoniam (ut dictum iam est) suum ea ciuitas Pontificem interfecit. Vnde lege etiā nostra hac tempestate cautum ē, ut ciuitas in perpetuum pastore uacet, quæ suum episcopum interficere cōsueuerit. ut habetur. xxy. q. ij. cap. ita nos. Piget me toties unum, & idem repetere, ne te pigeat lector, qui Lutherianis hæresibus tantopere afficeris.

DECIMO sexto ut nugis suis coronidem, & postremam manum imponat Lutherius, infert. Si Petri successores ex uerbo. pasce oues meas. eammet potestatem habent, quam Petrus, ita Ioānis successores Mariæ filij dicentur, quoniam de ipso Dominus moriens eum sermonem habuerit, dum diceret mulier ecce filius tuus. Item soli successores Iacobi, & Ioannis essent filij tonitrui quia eo nomine illos Dominus appellauit, & Iacobi minoris successores domini fratres. Vides lector quæ garrit prophana, nimiumq; procax istius hominis lingua, ut in fidelia pectora suā hanc tot capitum hidram insculpat. O iniquissime fratrū quāto cum mysterio prolata sunt ea Domini uerba. pasce oues meas. Memineris illi respondere illa, quibus eidem Petro ligandi & soluendi est data potestas. Quibus etiam super eum Christus ecclesiam ædificari cōmonuit. Aduersus quam nullæ gentiū potestates, nulla uis, nulla spiritalis, aut temporalis machinatio p̄ualeret, q̄ esset usq; ad consumationem sæculi duratura. Mariæ filius datur Ioannes, ut Ioannes, non ut Apostolus, non ut episcopus, non ut uere filius, q̄ eius filius uere non fuerat. Alioqui duarum matrum unus & idem filius esse potest. Mirum etiam est, te id tuis rationibus non adstruxisse. Item Iacobus & Ioannes non ut episcopi sunt filij tonitrui appellati, neq; Iacobus minor ea ratione dictus Domini frater, quemadmodum Petro, ut Apostolo, & Pontifici ut generali Christi uicario, qui futurus erat, ea dicta sunt uerba. Pasce oues meas. Disrumpor tanti er-

roris, & procacitatis impatiens, quantus in hoc confusionum omnium, & puerilium ambagum labyrintho conspicitur.

QVIS nescit deniq; uniuersalis ecclesiæ caput Christum dominum haberi, & esse? Quis negat hoc? Quid Mathei uerba, quibus nobiscũ illũ esse usq; ad sæculi consumationẽ profertur, Christi uicarium esse nobiscum impediunt? Christus, qui in cœlis est, nobiscum, nisi in sacramenti specie conuersatur, nobiscum est. i. semper terrenum regit imperium, sed uicarium eius propterea, qui necessarius uidebatur, pro suæ reipublicæ ordine, non exclusit. Dumq; fideles persequitur aliquis, Christum persequi dicit, quoniã ipse fidei caput et princeps. Vera sunt hæc, immo uerissima, quæ tamen nostrum nobis Pontificem Christi uicarium, & successorem in terris, uisibilemq; Principem non auferũt, sed statuunt, sed approbant, sed confirmant, sine quo ecclesia est sine capite, quod ministerij fungatur officio, licet præcipuum in cœlis caput obtineat. Viuo autem Pontifice Christus solus pro capite non habetur, quoniam suiipsius minister, et uicarius esse nõ debuit, aut fortasse non potuit. Neq; duo in hunc modum capita insulse ecclesiæ tribuuntur, quorum alterum præcipuum quidem est, in cuius uirtute omnia peraguntur, alterum uero tanq̃ illius minister prouinciam sibi demandatam exequitur, capitosus es nimium (crede mihi) Lutheri, quum hæc tam ridicula sophismata pro rationibus firmis attuleris.

CONCLVSIO est (audite omnes qui cordis penetralia cupitis uiri huius agnoscere) in articulo mortis omnis sacerdos est episcopus, est Papa, quia necessitatis gratia plenitudinem potestatis obtinuit. Ergo nec episcopis Papa, nec presbyteris episcopi sunt diuino iure maiores, quoniam id omnibus extat incommutabile. Quo ad ordinem (o male dixerim, an pessime uir) simplex sacerdos, & præsertim in isto casu pro sacramento pœnitentiæ impertiendo cum episcopo, & Papa concurrit, quemadmodum uerum est episcopum, & Papam non esse simplici sacerdote maiorem. Sed quo ad iurisdictionem, ò iactabundissime Ardelio quomodo illud deduces? de quo sermo, & disputatio nostra est. Vsque adeo sua hac peruicacia insanit Atlanticus iste Lutherius, ut in fine resolutionis de potestate Papæ oblitus sit quomodo habeat intelligi titulus quæstionis. Non enim sa-

tis ei ludibrio ascribendum erat, ut à magno illo, sanctoq; uiro Dionysio Ariopagita *Pauli discipulo dissentiret, qui tres, episco* pi, *præsbyteri, &* Diaconi *distinctos ordines in ecclesia statuit.* Non *satis fuit aerianorum hæresi manus dedisse, sacrosanctũ con stantinopolitanum concilium spreuisse, cõstantiæ œcumenicam celebratam synodum reiecisse,* Antiquissimas *sanctorum patrũ, & recentiores constitutiones irrisisse, tot maximorum theologo/ rum, ac innocentissimorum hominum dogmata posthabuisse,* Dei optimi *maximi uoluntatem, authoritatem, prouidentiam non timuisse, solam eius permissionem in constitutione* Pontifi/ *cis admisisse, nisi hoc etiam ad sui laudem, & gloriam maxime accederet, q̃ seipsum, & sententiam suam neglexerit, quid quæ/ rebatur ab initio obliuioni mandauerit.* Primi libri finis.

CHRISTOPHORI MARCELLI PATRITII Veneti. Archiep. Corcyræ. De tribus, quæ ex superiore libro tractanda supererant, primæ Sectionis Secundi Libri.

PRAEFATIO.

Vum potuisset Lutherius noster (qui pontificiā authoritatem simplici sacerdotio prorsus adæquat) complures satis apparentes rationes, & sententias ex diuersis scripturæ locis afferre, quæ lectoribus maximam pariunt difficultatem, statui ego, quæ mihi in mentem ueniunt, pertractare, ut omnino pro communi ecclesiæ consuetudine edisseram episcopos non sola iurisdictione, sed sacramento presbyteris esse maiores. Deinde pulchrum erit in sacris litteris inuenire ubi Apostoli episcopi, & ubi sacerdotes, instituti, & quomodo fuerint. Postremo nunquid tam in pontificis summi, aliorumue institutionibus, q̄ in collationibus sacramentorum ex parte agentis, & recipientis sit necessaria fides. Vt his, quæ in Lutherium tumultuarie, & (ut ita dicam) prælianter attulimus, solutioris eruditionis gratias iniungamus.

DVAE RATIONES CVM SOLVTIONIBVS quibus Episcopum alium esse à mero Sacerdote ostenditur. & quibus casibus posset Pontifex summus omnes Episcopos de medio tollere. Cap. II.

Gamus itaq; in primis, si Episcopus sit spiritali quodam signo, & non sola iurisdictione sacerdote superior, ita de archiepiscopo, & summo pontifice asserendum merito uideretur, maior enim satis proportio est inter Pontificem summum, & Episcopum, q̄ inter Episcopum, & sacerdotem, qd si uerum est, tot specie distincti ordines numerarentur, quot sunt dignitates in dei ecclesia constitutæ, quod dicere nefas est. Quū item pontifex summus ex episcopis archiepiscopo subditis archiepiscopos illos instituit, qui archiepiscopus fuerat statim p nul

lam eius mutationem efficitur primas, simili igitur modo sacer/dos, cui in regimine demandata est aliorum sacerdotum prouincia, absq; alia ipsius mutatione episcopus efficietur. Amplius si summa est Romani Pontificis authoritas, Quid probibet illum ex legitima causa omnes episcopos auferre? Quo casu sacerdotibus cura demandetur operæpretium est. Qui nulla inuicem spiritali nota dissentiant.

NE q;, ꝙ olei illitu, & sacrorum uerborum forma consecratio epi, ab ea, quæ sacerdotis est, alia uideatur, propterea ueluti spiritali quodam sanctitatis signo unus ab alio distinguetur. Quippe quoties sanctitatis merito profecissent Apostoli, toties nouos dicerentur ordines suscepisse, id uero quis diceret?

AT IRRIderet forte Lutherius rationes has, neq; frigidas modo auderet, sed mortuas appellare, si partes nostras susciperet, quum Pontificis summi ad episcopum non esse maiorem proportionem, q̃ episcopi ad sacerdotem ratiõe ordinis assseueraret, sed iurisdictionis tantummodo, quoniam unum & idem æque omnibus concessum est ordinis sacramentum. Neq; iurisdictio ipsa in episcopo, neq; communis ea unctionis, & consecrationis institutio, quam sanctificationem appellant, in causa est, cur coniectemus episcopum ordine sacerdotium superare, sed opatio quædam episcopo peculiariter indita, quæ puro sacerdoti non conuenit, ut confirmatio est, ordinum ipsorum collatio, templi, & olei consecratio. ut. y. cap. ecclesiasticæ ierarchiæ Dionysius Ariopagita commentus est. Archiepiscopi autem, primatis, Patriarchæ, & summi Pontificis gradus non similibus sacris functionibus, sed solo regimine distinguuntur.

PROBE quidem, si hæc diceret. Sed nunquid admittendum illud impune, quo pontificem Romanum ex legitima causa episcopos omnes auferre posse dicebatur, etiam si uerus eorum princeps existeret (nam alio planè modo eum nõn posse, dubitare nõ conuenit) pauca quoq; à nobis dicenda sunt, licet quæ modo referebamus, neq; ipse Lutherius protulisset, ꝙ in sententiam oppositam prorsus abysse uoluerit.

PRIMVM itaq; de causa, quænam legitima esse posset, haberet dubitatio locum, ut totius orbis terrarum episcopi simul deponi, immo (quod plus est) penitus auferri deberent. Nanq; siue

maximam eorum intemperantiam, & rerum humanarum abusum, siue fastum, aut impiam de diuinis opinionem, siue ineptiam, aut delirium deniq; attuleris, unde id merito fieri posse uideretur, constare non poterit. Sint proculdubio scælestissimi omnes, sint prophani, sint execrabiles, & Dei contemptores, sint in omni uitiorum genere diffamati, sint deniq; ferarum omnium pessimi. Quæ causa subesse potest, ut ablatis his, alij, qui in eorum locum surrogandi essent, ab eo ita suscipiendo munere impediãtur, ut simplicibus sacerdotibus pia omnis ecclesiæ demandanda sit cura? Aut igitur absq; causa (si absoluta est Pontificis Romani potestas) tollentur omnes, aut nullatenus poterunt auferri.

AT SI legitima adhuc nobis tanti magistratus ablationis subesse causa uideretur, nunquid Papa id posset efficere, est in dubiũ reuocandum. Quippe quum ipse solus toti terrarum orbi ꝓ administrandis sacris sufficere nequeat, sacerdotibus, quinõ essent episcopi præsto esse non posset. dices, ex sacerdotibus eligerentur qui exercerent ea, quæ episcoporum fuissent.

IAM non essent ablati prorsus episcopi, quomodocunq; ordine, aut solo imperio distincti ab alijs censerent. Aut igitur solus Põtifex episcopi munera (si qua sunt propria) exercere eo casu cogetur, aut ponantur episcopi à sacerdotibus alijs operæpretiũ ẽ.

DIFFICILIS profecto cuilibet inquisitio hæc, & mihi prima facie uisa est, sed paucis (ut arbitror) absoluẽda. Quum enim omnes casus, qui possent obtingere, examussim percurrerim, nullum prorsus præter duos inuenio, quorum causa decenter à Pontifice (dum id eius potestati concessum esset) omnes prorsus de medio auferendi essent episcopi. Primus est obstinata deliberatio principum, qua ita ui ad id decreti Põtifex deduceret, ut ab eo abstinere non posset. Tum eã quidem causa non in seipsa considerata, sed ipsius Pontificis ratione legitima dicenda esset. Qua scilicet tanti facinoris excusationem facile mereretur. præsertim quũ à nequissimo principe destructio, & ipsius (si contigisset) totius cleri exidium, aut interminatũ fuisset. Tum sanè longe minus detestabile esset episcoporum prorsus ordinem auferre, q̃ totius cleri postremam expectare inuersionem.

ALIVS uero, & insperatus planè euentus, quo episcopi omnes à Pontifice ex causa auferendi essent, est diuinus afflatus.

Qui non statim susceptus, sed in ieiunio, & oratione à uiris in ecclesia Dei precipuis, & ipsis Pontificibus sæpius comprobatur, despiciendus non esset, sed executioni mandandus. Occulta sunt enim Dei iudicia, & incomprehensibilis sapientia eius (ut ait Paulus ad Romanos) qua multa nobis illicita, & iniqua secretiori, abditoq; mentis eius sacrario optima, & æquissima iudicantur.

QVI *duo euentus si pro legitimis habeantur, Iam secunda pariter diluitur quæstio. Si enim primus occurrerit, cogeret id agere Pontifex, & si nõ ipse solus toti terrarũ orbi pro administratione sufficeret, Dei prouidentia (ut pro uerisimili creditur) eo tempore suppleretur, quæ nollet suum populum derelinquere sperantem in se. Si uero alius casus euenerit, longe quidem melius poterit id agere pontifex, & confidentius totius Reipub. curam, & administrationem suscipere, eo enim modo nobiscum fortasse ageret Deus, ut in tranquillo omnia constituta, Episcoporum proximo non indigerent Imperio.*

HAEC *Pro eo rationis igniculo, qui scribenti mihi eadem subministrauit, dictis adieci, quæ à ueritate aliena esse non uideo. Sed ad propositum redeamus.*

CONFIRMATIONIS *Officium solis episcopis conuenire multiplici ratione in dubium uertitur.* Cap. III.

Peratione igitur certa dicebatur episcopus à sacerdote distingui, & ea in primis, quam confirmationem appellant. Verum uideamus an id ex sacris lectiõibus legitime appareat. Nanq; ex Apostolorum gestis. viij. cap. legit. Quum audissent apostoli recepisse Samariam uerbũ Dei, miserunt Petrum, & Ioannem, qui quum uenissent, pro Samaritanis orauerunt, ut acciperent spiritum sanctum, nondum enim in quenq̃ eorum uenerat, sed baptizati tantum erant in nomine Iesu. Tumq; imponebant manus super illos, & accipiebant spiritum sanctum. Ex hoc Apostolos tanquã à sacerdotibus alienos id muneris exercuisse non constat. Qui si fuissent gradu in alio constituti, profecto manca, & insufficiens de ipsorum gestis ea legeretur hystoria.

AT EOS, *ut presbyteros seu (ut dicit) puros sacerdotes manus imposuisse,*

Impoſuiſſe, ad Timotheum Paulus cap. IIII. Nos docuit, inquiens, noli gratiam, quæ in te eſt per ꝑphetiam cum impoſitione manus presbyteri tibi conceſſam negligere. Si p̄sbytero(ut apparet in Timotheo) confirmationem contigiſſe, teſtis eſt Paulus, cur & Apoſtoli, idipſum tanquam ſacerdotes puri non agere potuerunt?

AN FORTE dicendum eſt, non uere Timotheum confirmatum, aut Paulum mendacem fuiſſe, quorum utroq; nil fœdius. Si uero præsbyteri nomen ad epiſcoporum appellationem absq; ullo ſacrarum Lectionum teſtimonio arctare uolueris, id temerarij potius, q̄ prudentis hominis uideri poſſe dicetur.

AMPLIVS Ananias, qui non erat Apoſtolus(ne Apoſtolos dicas epiſcopos extitiſſe) poſt admirabilem Pauli conuerſionem quomodo illi manus impoſuit? Non ne inde ipſe, idem per eius impoſitionem ſpiritum ſanctum accepit? ut. IX. Cap. eiuſdem hyſtoriæ legitur.

QVOD omnino ſi uolueris inficiari, quoniam apud Antiochiā inde Paulum unà cum Barnaba. XIII. eiſdem hyſtoriæ cap. commemoratur ab his, qui aderant, impoſitionem manuum accepiſſe, admittemus, ut uideamus, à quibus id beneficij acceptū ſit. Erant (habet locus ille) in Eccleſia apud Antiochiam prophetæ, doctores, inter quos Barnabas, Simon, qui uocabatur iuſtus, Lucius Cirenenſis, Manaben, & Saulus uerſabantur. Quibus ieiunantibus ſanctus Domini apparuit ſpiritus iubens, ut ſibi Paulum, & Barnabam pro eo exequendo munere, cuius gratia illos aſſumpſerat, ab alijs ſegregarent, qui ſanè ſedulo omnes, & ieiunantes impoſitis manibus dimiſerunt utrunq;. Non ne uidere potes, dixiſſe poterat Aemulus, hoc in loco non Apoſtolos, ſed diſcipulos, qui manus imponerent, enumerari? Si hæc igitur uera confirmatio fuerit, à puris ſacerdotibus adminiſtrata(nam diſcipuli neq; epiſcoporum, neq; Apoſtolorum nomine deſcribuntur) Cur ergo ab eiuſdem ordinis hominibus exercere non ualeat?

QVOD ITEM ex Dionyſij de Eccleſiaſtica Ierarchia ca. V. aſſeritur, quædam opera Ierarchis, id eſt epiſcopis diuina lege deberi, confirmationem excludit. Siquidem olei altariſq; conſecratio, & ordinum collatio ibi tantummodo enumeratur.

IDIPSVM ea ratione comprobari posse uidetur, quia Philippus. VIII. actuum Apostolorum. cap. Baptizauit Eunuchum. Qui quum à nullo alio confirmatus legatur, certe ab eodem, qui non erat Apostolus, id muneris creditur accepisse.

IDEX Recentioribus Ecclesiæ institutis ostenditur. Quoniam XCV. distin. cap. peruenit. Legitur Gregorium Pontificem maximum, dum ad Ianuarium scribit, nonnullos mœrore affici ac cepisse, quòd simplices Sacerdotes Chrismate in fronte signare non sinerentur (absentibus episcopis) id exercendi muneris presbyteris concessisse. Quod quidem si potuit, quomodo hæc operatio peculiaris episcopo? Si uero, non potuit, quòd diuino iure fuerit oppositum institutum, in errorem inexcusabilem Pontifex inciderit opus est.

OBIECTORVM SOLVTIONES, QVIBVS ostenditur confirmationis negocium diuino iure institutum Apostolis prius, deinde solis episcopis conuenire, ut eorummet Apostolorum gesta, Dionysius, & Pontificum decreta declarant. Atq; ob eam causam Gregorium Pontificem, quòd meris Sacerdotibus confirmandi licentiã dederit, aberrasse. Cap. IIII.

T in hunc modum probatiorem hac de re sententiam a improbati æmulo dicere mus confirmationem diuino iure ex solis Apostolis authore domino institutam, nostraq; ideo tempestate solis episcopis merito conuenire. Quod enim ex gestis eorum. VIII. Hystoriæ cap. Accipitur, nostrum profecto est, sed ab aduersario (si sciuisset) ea solum causa id poterat usurpari, Qua arma, quibus acriter feriendus erat, non solum reijcere, sed in sui defensionem, immo ultionem alterius assumere uideretur. Si enim postquam Samaritani uerbo Dei suscepto baptizati fuerant, prædicante Philippo, cum baptismate confirmationem pariter accipere potuissent, quid opus fuisset à Hierosolimis, ut Petrus, & Ioannes Samariam mitterentur, qui id sacramenti per manuum impositionẽ illis iniungerẽt? Dices non ea de causa ex Hystoriæ uerbis haberi ad eum locum, hos geminos Apostolos deuenisse. Qua ergo causa deuenerunt? Nonne, quum dicitur. Quum audissent Apostoli, qui erant

Hierosolimis, recepisse Samariam uerbum Dei, miserunt Petrum, & Ioannem, missionis eorum exprimitur causa? quum uero additur. Qui quum uenissent, orauerunt pro Samaritanis, ut acciperent spiritum sanctum, non ne aduentus finis, & intentio explicatur? Nam si ad aliud quicquam agendum, quàm ad impertiendum eis spiritum sanctum Samariam accessissent, illud utiq; fuisset expressum. Huius etiam sententiæ facit indubiam fidem, quòd impositis manibus, & spiritu sancto illis infuso inde protinus recesserunt, ut eamet ibidem narrat historia. Ab Apostolis itaq;, qui discipulis authoritate, & dignitate longe præstabant, ex eo loco accipitur confirmationis sacramentum conferri, ut tempestate nostra ab episcopis administraretur, qui in locum eorum legitime successerunt.

NEQVE QVOD nonnulli solemnitate quadam ab Apostolis id actum dicunt, ullatenus admittendum censeo. Tum ob id, quòd à principio quisnam huius sacramenti minister esset idoneus, debebat institui, tum etiam q nusq̃ alibi legitur id muneris, q̃ ipsos eosdem Apostolos exercuisse.

QVOD VERO pro secunda ratione allatum est, per manum presbyteri (authore Paulo) Thimotheum confirmatum fuisse, neq; presbyteri nomen ad episcopi appellationem absq; sacræ lectionis testimonio aptari debere, facile profecto diluitur Nanq; de episcopatu, non de confirmatione dicta sunt ea Pauli uerba, qui prophetico afflatu uiderat, si ordinatus fuisset eum in Dei Ecclesia maxime profuturum, ut omnes expositores intelligunt. Quum pro episcopatu conferrendo non meri sacerdotis, sed episcopi manus impositæ requirantur, consequens est, ut ibi pro presbytero, episcopum Paulus uelit exprimere.

PRESBYTERI uero appellatione apud Paulum episcopos etiam uenire eiusdem ad Titum, quam scribit prima docet Epistola. Et Hieronymus interpres eius optimus ibidem attestatur. Inquit enim huius rei gratia reliqui te cretæ, ut quæ deficiunt corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros, sicut, & ego tibi disposui. Si quis sine crimine unius uxoris uir &c. subdens. Oportet enim episcopum sine crimine esse, sicut dispensatorem, non superbum &c. Ecce quem Paulo ante inter presbyteros per ciuitates constituendos enume/

rat, modo episcopum uocat.

A N A N I A M D E I N *de Paulum non confirmasse legimus, sed ei sacri Lauacri beneficium iniunxisse, Vide ipse* Tu. V I I I. *(quod ex aduerso allatum est) Apostolicæ hystoriæ caput. Et hoc ipsum inuenies.*

Q V V M V E R O *Paulum & Barnabam ab Antiochia discessuros (ubi erant discipuli) manuum impositionem accepisse, subiungitur, confirmatos esse concedimus. Ad quem Locum, ubi Ecclesia iam satis increuerat, ordinatos episcopos ab Apostolis missos credimus, qui eo uterentur officio. Et forte inter doctorum, & prophetarum nomina connumerantur. Quis enim magis de eo dignitatis apice benemereri potest, q̃ qui, aut diuina quadam illustratiōe, & supercœlestis numinis contactu futura præsagiat uel humanarum, diuinarumq́; rerum eruditione præfulgeat? Quod igitur ex hystoria exacte percipi nequit, ratio supplere debet. Et Damascenus quarti libri capite quarto inquit, multa esse ab Apostolis acta, & tradita, quæ scripta nusq̃ leguntur.*

D I O N Y S I V S *autem Ariopagita magni Pauli discipulus, tam bene est huius nostræ sententiæ fautor, q̃ ipse summæ sanctitatis, & auhtoritatis uir, Cui credi maxime debeat, illam ipsam alijs explicauit. Quum enim triplicē in Ecclesiastica ierarchia purgantis, illuminantis & perficientis statuerit ordinem, primum locum perficienti Ierarchæ, idest sacerdotum principi assignat, qui sacerdotibus ordines tribuat, qui olei, & altaris sanctificationem efficiat. Sacerdotum uero baptizare, eucharistiam cō ficere munus esse commemorat. Vbi quamuis expressa confirmationis facta non appareat mentio, quum illam nequaquam meris sacerdotibus tribuat, Ierarchæ tamen tacite ab eo reseruata fuisse conijcitur. Atq; ideo quum unguenti sanctificationem commemorat, sub nomine eiusdem, in fidelium frontem (quæ confirmatio est) diffusionem comprehendit. An forsitan minus est homines, qui uiua sunt Dei uascula, q̃ templa, & aras inungere? Quænam item digniora templa, quæ præstantiores aræ, q̃ homines, in quibus spiritus sanctus inhabitat? Templum se Dominus uoluit appellare, dum moriens dixit soluite templum hoc, & illud trium dierum spacio restituam. Ioannis capi. secundo: Si minus itaq; Ierarchæ est reseruatum officium, cur ab eo ma*

ius, quod tamen cum alio magnam habet similitudinem, subtra hemus, & mero dabimus sacerdoti?

S E D N E q; *eiusmodi, licet efficaci, persuasione contenti ad ipsummet* Dionysium *ueniamus, qui secundo Ecclesiasticæ Ierarchiæ capite Baptizatum, ut confirmetur, ad Ierarcham adduci debere nos docuit. Tu eum locum aspicito. Dices ibidem Ierarcham Baptizare describi, quod tamen meris sacerdotibus congruit. Verum est. Sed quum cap. V. sacerdotum, & Ierarchæ Dionysius distinguit officia, quod huic in usu erat, eidem reseruauit, Cætera sacerdotibus tribuit. Inter quæ quoniam confirmatio non inuenitur, eam ipsam quæ prius Ierarchæ erat in usu legitime reseruatam edocuit, soluat rationem, qui poterit, dum melius se intelligere Dionysij dicta confidit.*

Q V V M V E R O *pro alia ratione Philippum postquam Samariam Apostoli deuenissent, Eunuchum Esaiam prophetam legentem, sed alioqui litterarum ignarum dum curru uehetur ad ciuitatem, conuertisse, & Baptizasse subiungitur, admittimus. Quoniam Apostolica. VIII. cap. Id tradit hystoria. Sed eam quidem uerisimilitudinem, qua ab eodem confirmatus fuisse dicitur, non approbamus. De hoc enim ibi nulla facta est mentio. Ex coniectura autem sola uelle illud astruere, quod Lectioni Sacræ uidetur oppositum, arrogantis sanè hominis est, ne dicam parum prudentis. Aut ergo Philippus non confirmauit Eunuchum, aut quemadmodum ab Apostolis sacerdos factus creditur, ut baptizaret, ita etiam ab eisdem in Apostolorum collegium forsitan ascitus est. Quo eundem confirmare potuerit. Neq; alioqui id muneris exercuisse credendum est.*

G R E G O R I V M *deinde Pontificem profecto, non mirari, non potui (absentibus episcopis) confirmationis usum presbyteris concessisse, ut ad Ianuarium Calagoritanum scribit episcopum. Quandoquidem & ipse sic à patribus datum, & acceptum fuisse referat. Et tamen insanæ hominum petitioni tam facile contra antiquissimum Ecclesiæ ritum indulxerit.*

S V N T Q V I *eum excusant, ob id quidem illud egisse quòd scandalum & perturbationem euitare uoluerit, sed quæ diuini*

iuris sunt, ut tumultus euitetur, dimittenda non esse uidentur. Tutius enim scandalum nasci permittitur, quàm ueritas omittatur. Vt habetur de regu. iur. In sexto. Neq; omne ita scandalum (ut dicitur) euitandum est, sed datum solum (ut Theologi referunt) idest quando ex defectu aliquo facile, & absq; ullo iuris praeiudicio, qui amoueri queat, exoritur. Acceptum autem merito euitari non debet.

ALII VERO, qui episcopatum à sacerdotio sola iurisdictione distinguunt, asserunt illius mentis fuisse Gregorium. At id quantum ueritati, & Dionysio officiat, satis ostensum est.

QVI VERO quo ad actum solummodo confirmandi eos sacerdotes, episcopos institutos asseuerant, utiq; uereor se nescire quid dicant. Nanq; actus episcopalis, si episcopatum authoritate, ac ordine à sacerdotio eximunt, alteri ut fiat, demandari non potest; nisi etiam ordo, & authoritas eidem pariter conferatur. Aut igitur iurisdictione sola à sacerdotio distinguitur episcopatus, aut actus ille confirmandi sacerdoti demandari non potest.

QVOMODO igitur tantum uirum ab impietatis crimine aut potius imbecillitate animi defensabimus praesertim, quum de consecratione cap. Manus. distin. V. in decretis legatur, id muneris non nisi episcopis Apostolorum successoribus conuenire. Atq; ideo si secus factum fuerit, irritum illud habendum esse, & inane, neq; unquam inter sacramenta Ecclesiastica reputandum. Non Dicit Melchiades, prohibemus ne ab alijs, quàm ab episcopis, aut summis Pōtificibus (more Dionysij) sacramētum eiusmodi perficiatur, sed irritum illud, neq; ullatenus sacramentum affirmat; quoniam ab alijs confici, aut consummari non possit. Quicquid garriat ibi glosatellus interpres. Vsq; adeo Pontifex ille non fortasse sicuti authoritate, ita nec sanctitate Gregorio inferior (Nanq; sanctitati martyrium addidit) sic diuini Dionisij sententiam est imitatus, ut ne uerba quidem ipsius, dum illud exprimeret, immutari noluerit. Quod etiam recentiora Pontificum iura extra de sacra unctione confirmant.

QVARE ITA Gregorius excusandus est, ut nesciret, se contra diuinam institutionem agere, dum id meris sacerdotibus indulgeret. Putabat enim cum eis facile dispensari posse, quo-

niam ab eorum etiam ordine non discreparet. Errauit ergo Gregorius inscitia potius, quàm prauitate, qua nunquid ipsum excuset à crimine, nec ne, habet dubitatio locum. Est enim ignorantia quædam, quæ crassa est, ut dici palam ab omnibus consueuit, quæ hominem non excusat, sed damnat, qua quis, quæ omnibus patere debent, & sunt ipso iure decisa, non percipit. Hanc huius conditionis esse non puto saluo semper meliori iudicio. Nempe illius tempore sacramentum confirmationis declaratum non erat, à meris sacerdotibus attentatum, esse irritum, ac ita prorsus inane, ut Pontifices etiam dispensatione perfici, aut celebrari non posset. Quum uero id postea Ecclesiæ iudicio, & expressione potius, quàm constitutione patuerit, Si quis ignoraret, utiq; excusari non posset. In hunc itaq; modum (ut reor) Gregorij innocentia seruatur illæsa. Quodq; illi sacerdotes egissent, licet irritum fuisse crediderim, ipsi tamen eadem causa ab omni culpa redditi sunt immunes. Et qui uero confirmationis sacramento donati non fuerant, quamuis decepti essent nihil propterea, quo ad animæ salutem eis diminutum, fuisse fatemur. Tum quia id sacramentum non nisi ad incrementum gratiæ necessarium est, Tum etiam quia eius uim ex bono fidei actu Deus supplere facile potuit, ac eos quibus uisum est dari, tam firmos, & fortes efficere, ut eam, sacramenti ui, non aliunde uiderentur gratiam consecuti. Dicat in hac re melius, qui sentit, In qua sanè malo cum Dionysio errare, q cum cæteris bene sentire.

DE ORDINIS COLLATIONE QVAESTIOnes complures, Deq; nouenario, qui triplicem Ierarchiam constituat, ordinum numero. Solos etiam episcopos ordines posse conferre, & aras inungere. Cap. V.

De ordinis quoq; collatione, q fit Pontificibus etiam propria, dubitare cum Lutherio poteramus. Praesertim, quia ex Theologis nonnulli sunt, qui eam quoq; operationem, & multo melius, quam confirmationem

meris sacerdotibus tribuant. Nanq; naturalis cuiusq; rei dispositionis esse uidetur illud, quod in se habet, alteri posse communicare, ut quod in se ipso continuari non patitur, per traditionem, in altero perpetuum efficiatur, quum itaq; ordo, ita se habeat, dum in aliquo est, ab eodem in alium transfundi posse non indecere uidebitur.

I D VERO Ecclesiæ usus satis comprobare uidetur, quo quidem (*ut habetur extra de ordinatis ab* Episcopo *qui renunciauit.* Capi. primo) *meris sacerdotibus iniunctum est, ut minores ordines sua authoritate conficerent. Quod si solis episcopis conuenisset, per nullam certe iurisdictionis potestatem id ab eis arripi potuisset, nisi uellemus forsitan dicere minores ordines eam sacramenti uim nequaquam habere, qua maiores sunt præditi, quod unde acceptum esset, haud facile compertum est.*

CVR ETIAM *si episcopus, episcopum facit, Sacerdos nequit sacerdotem efficere?* Vel *si sacerdos*, Qui *Diaconi sacramentum suscepit, per sacerdotij gradum illud exuperat*, Cur *est*, *quod multo melius*, *quam episcopus episcopum quem non superat*, Diaconum *consecrare non possit*

Q VANDO I T *em sacramenti ordine insignitur sacerdos, non solus episcopus, sed etiam alij eiusdem generis sacerdotes capiti illius manus imponunt. Quibus & ipsi suam in consecratione authoritatem iniungere uideantur.*

S VNT HAC *in parte, qui dicant primo ordines ex diuina institutione ab alijs conferri non posse, quàm à* Pontificibus *summis, qui communiori uocabulo episcopi appellantur, eo quòd* Dominus, *ut sententiarum magister asseuerat, & satis pulchre deducit, omnes illos in suo corpore nobis exhibuit.* Nanq; *ipse summus* Pontifex *erat, & princeps.* Verum *quum postea uiderint* Ecclesiæ *usum minores ordines pati, immo statuere, ut à presbytero conferantur*, Dicunt *non ex potestate ordinaria, sed ex speciali, aut generali quadam commissione à meris sacerdotibus administrari.*

AT Q VAESO *mihi respondeant, si ex institutione diuina, hoc habeant ordines, ut à solis episcopis conferantur*, Cur *est, quòd generali, aut speciali potestate minores à sacerdotibus*

concedi possunt. Habet ne Pontifex ipse potestas super his, quæ à diuino iure fundata sunt? Nō ne hæc omnia immutabili quadam prærogatiua subsistunt? Aut igitur dicendum est non ex institutione diuina ad solos episcopos pertinere ordinum collationem, Quod tamen satis ex Dionysij sententia est superius improbatum, aut nulla Pontificis commissione fieri posse, ut ab alijs conferantur. Quum ipsi idem nihil efficerent. Quemadmodum de confirmationis sacramento iam patuit, & iura apostolica declararunt.

AMPLIUS quæ nam urgens causa subesse potest, si ordinum collatio diuino iure ad episcopum attinet, ut Pontifex sacerdoti eam uoluerit concessisse? Non necessitas, quum nulla quidem appareat, neq; aliquid aliud, non ergo id enunciari tam facile debuit.

NEQUE an omnes minores ordines, uel quidam solum à sacerdotibus conferantur, exponunt, neq; textus. cap. primi de ordinatis ab episcopo, qui renunciauit, & casus nostri diuersitatem examinant. Quippe si renunciauit episcopus loco tantum (inquit textus) & non dignitati, tenet ordo collocatus. Si utriq;, aut ordines illi maiores sunt, & sic ordinati eos exercere non debent, aut minores, & tunc exerceant ordinati, quum ab alijs, q̃ ab episcopis illi ipsi ordines tradi in ecclesia consueuerint. Comparatio igitur episcopi, qui resignauit, ad sacerdotem in minorum ordinum collatione, si quo ad exercitium fiat, nulla est. Nam quærimus nunquid uere ordo ab alio, q̃ ab episcopo conferri ualeat, quomodocunq; exerceri eum, uel non exerceri concessum sit. Si uero quo ad ordinis communicationem facta est comparatio, inter maiores, & minores non debebat sanè ulla distinctio fieri. Nam ita maiores sicuti minores ab eo, qui resignauit, & loco, & dignitati optime conferuntur. Quoniam suspensio, quæ probibet actum, sacramentum probibere non potest.

ADDE ꝙ bimet. de minoribus (nulla distinctione facta) eos in uniuersum à sacerdotibus conferri posse pronunciant. Quum tamen. xxiij. distin. cap. psalmista. Solus psalmistæ ordo conferri à presbytero permittatur. Et distin. lxix. cap. quod uidemus, et cap. non oportet, et de ætate et qualitate cap. Quū

contingat, Consecratis abbatibus usq; ad lectoris gradum, ita ordinum collatio concedatur, ut ex minoribus exorcistae solum, & accoliti episcopo reseruati esse intelligantur.

QVAMOBREM quum uideam ecclesiae usum esse, & .vij. synodi decisionem, ut habetur .lxix. distin. cap. quod uidemus. ut ex minoribus quidam à sacerdotibus, et Abbatibus collati pro legitimis habeantur, horum ipsorum collationem ex diuina institutione episcopis debere non arbitror. Ea enim apud me est inconuincibilis ratio. Si diuino iure episcopis ordinum omnium collatio debeatur, ut ad sacerdotes id officium transferri non possit, Si teneamus sacerdotium ab episcopatu, non solum iurisdictione, sed etiam ordine, & natura distinctum. Reliquos ergo duos exorcistae, & accoliti ordines cum maioribus ex institutione diuina episcopis conuenire dicemus. Huius autem conuenientia ea ratio esse potest, qua expellendi demones officium quod exorcistae proprium est, & bonis operibus inflammandi homines, Quod accolito conuenit, maiori cum gratia traditur, q̃ inferiora. Nam inmundos, & excommunicatos pellendi (quod ostiarij est) & legendi munus (quod est lectori tributum) non tanti, ut reliqua illa duo esse uidentur. Atque ideo minus necessaria sunt, & ferè inter sacros ordines connumerari non debent. Nam cap. superius allegatum de ordinatis ab episcopo, qui resignauit, maiores solum sacros appellat, cum quibus duo alij, ex quo nequeunt, nisi à solis Pontificibus tradi, optime connumerantur.

AT DICES quomodo septem numero sacri ordines habebuntur, demptis duobus? Non septem solum ad septiformis spiritus diuisionem dicemus, sed plures. Si enim ordo gradus quidam eminens in ecclesia sit, quo aliquid agi possit, & episcopatum statuimus ordinem, ut Dionysius statuit, qui ordinem eo modo capi. secundo ecclesiasticae ierarchiae definit. Et si ad archiepiscopatum quoque primatum, & patriarchatum transferre illum uelimus, nullam profecto uideo rationem, quae id nobis probibeat. Nam gradus isti sunt unus eminentior alio, & quicquam diuino etiam iure potest superior, quod inferiori non conuenit, ut à certis peccatis absoluere, ut maiores, & minores, & plenarias denique erratorum indulgentias tradere. A.

Quibus etiam in eorum consecrationibus sui designati caracteres imprimant. Qui ordines inferiores purgent, illuminent, & perficiant. Purgent correctionibus, & exemplis, disciplina, & eruditione illuminent, & denique sanctitate perficiant.

VNDE (BEATI *Dionysii more) tres ecclesiasticas iuxta totidem angelorum ponere poterimus ierarchias, quas nouem conficerent ordines, ut enim terrenus iste pietatis cultus cœlesti similis efficiatur, illumque uelut exemplar, cuius ipse imago est, totis uiribus imitetur, uideri poterit nouenario potius, quam septenario numero debere ordinum sanctificationem describi. Quod si gratum uidebitur, ex patriarchatu, primatu, & archiepiscopatu primus nodus insurget. Nam tres isti gradus, & officia magis inter se conuenire uisuntur. Ex episcopatu, sacerdotio, & diaconatu media conflabitur ierarchia, eo ꝙ sunt inuicem certa magis conditione consimiles. Ex subdiaconi uero acculiti, & exorcistæ insignibus postrema conficietur. Primus nodus actu quodam fere iurisdictionis connectitur, nanque indulgentias maiores tradere, & à maioribus peccatis absoluere iurisdictionis esse uidetur. Quum tamen ea iurisdictio sacramentalis existat, ꝙ sacramenti uim & authoritatem insequitur. Vnde potestas eiusmodi mixta merito debuit appellari. Si dices. Ergo iurisdictionis ab ea, quæ ordinis est, nullo pacto distinguitur, abnegabimus. Nanque duplex iurisdictio ecclesiastica est, temporalis, & spiritalis, temporalis ab ea, quæ ordinis, prorsus est suo iure distincta, neque ordinis sacramentum, sed solam electionem insequitur, unde episcopus ante consecrationem potest ius dicere, beneficia conferre, & alteri etiam, ut puta suo suffraganeo, ut ordines conferat, quum nullum in se prius susceperit, demandare, ut de electione cap. suffraganeis legitur. Spiritalis uero iurisdictio ordinis sacramentum insequitur. Absoluere enim, indulgentias tradere, & alia eiusmodi ordinatis solum conueniunt. Vnde si quis sententiam huiusmodi defensare uoluerit, opus est, ut primati, archiepiscopo, summo Patriarchæ, qui Romanus est Pontifex, esse quosdam casus, & indulgentias reseruatas intelligat. Ea authoritas*

in sacerdote quanta fuerit ignoratur, in episcopo, magna utiq; creditur, sed quanta sit etiam ignoratur. In archiepiscopo adhuc maior, licet ignota sit. In primate similiter, & patriarcha maior, & in summo Pontifice maxima. Neq; id nefas esse uidetur, quoniam multa sunt, quæ Deo nobis ad plenum reuelare non placuit, sed probabili coniectura suspicimus. Unum te moneo Pontificem Romanum patriarcham esse, & sic cum alijs in ordine uno & eodem constitui, ut summus autem Pontifex in altiori ordine, & solus constitutus est. Neq; ordinum nouenarius numerus propterea uariatur, quoniam primatum, & archiepiscopatum unum dicimus conficere ordinem, ob id q͂ uterq; peculiari nomine metropoliticus appellatur.

IN HUNC *modum si quis hanc sententiam explicaret, fortasse refragari non posset. Attamen rectius puto eum dicturum, si non necesse dixerit præter eminentiæ gradum in ecclesia, peculiarem in unoquoq; ordine (excepto iurisdictionali) actum requiri, qui dignitatem & electionem solam sequatur. Quo dato eminentiæ ordines facile saluantur omnes, & infinita, quæ possent fieri dissoluuntur obiecta.*

SECUNDUS *autem ordinum nexus non iurisdictionis esse dicetur, sed potius circa eucharistiæ sacramentum cõsistere. Diaconus enim eius materiam præparat. Episcopus altare & sacerdotem inungit, ipse uero inunctus, & consecratus sacerdos conficit sacramentum.*

TERTIA, *& ultima ierarchiæ connexio in subministratione istius eiusdem sacramenti consistit, Quoniam subdiaconus diacono materiam tradit, & accolitus monet, ut ad orandum exteriori, & interiori uirtutum lumine se assistentes accendant, hic uero idipsum exequitur, & studet, ut exorcistæ malos demones abigat, ut in pace tanti sacrificij tempore omnia cõquiescant.*

IN HUNC *itaq; modum nouem in ecclesia ordines sanciuntur, & si nulla unq̃ synodus nec constitutio aliqua uisa est, quæ usq; ad eum numerum eos accumulet. Neq; error ullus est in hoc Pontificijs, aut synodalibus constitutionibus contraire in his, quæ non sunt opposita fidei, neq; in præiudicium tertij sentiũtur.*

ISIDORUS *enim Dist. xxi. cap. cleros. nouem & ipse sed alio modo connumerat. Sententiarum magister cum communi*

theologorum schola abiecto psalmistatu (si liceat dicere) septem instituit. Canonistæ ferè omnes cum Isidoro pertranseunt.

QVID ergo tanti mali, aut absurdi erit, si & nos Dionysium partim, partim sacros canones imitati alium ita (ut fecimus) sacrorum ordinum nouenarium statuamus?

QVOD si supra episcopatum nullum penitus statuatur, non uideo quomodo nouenario, & septenario numero describant, & minores duo à presbytero conferantur. Nam si sacros eos uoluerimus appellare, ita ut caracterem habeant, & diuina institutione episcopo eorum collatio tribuatur, à presbytero conferri non possunt. Quinq; igitur erunt in hunc modum ex theologorum sententia, qui diuina institutione ad solos episcopos attinet, ut conferantur. Septem uero ut sentiunt canonistæ. Duo autem reliqui aut non sacri appellabuntur, aut humana institutione non inuenti, sed presbyteris conuenire dicentur, Quod tamē non uideo quantum probabilitati consentiat.

EX HIS facile obiecta prius omnia diluuntur. Non enim corporalis est ordinis qualitas, quæ per actionem naturalē in alio ualeat sibi similem procreare. Nam & ordinis, & caracteris animæ impressi, qui spiritalis qualitas quædam est, aut forte solus respectus (ut alij sentiunt) Dei opera proxime fiunt, solus episcopus minister est, & quicunq; alia sacramenta distribuit. Nō ergo sacerdos merus ille ipse est, qui ordines conferre possit, eo q̄ illos in seipso contineat. Si dixeris unde nam illud habetur, ex Dionysio intellige, qui diuina lege ita institutum esse commemorat. Et puto duobus ex scripturæ locis id Dionysium accepisse. Primus exodi. xxix. & . xxx. & leui. viij. cap. ubi ex domini præcepto Moysi iniunctum fuisse legitur, ut Aaron super capite oleo inungeret, uestemq; illomet unctam acciperet, & Eleazarum, ac alios filios eius indueret, ut pro Aaron quandoq; sacrificarent. Constat autem Moysem de maioribus sacerdotibus fuisse, & filium summi sacerdotis unctum debere hæc facere omnia, quæ ordines apud nos, & altaris consecrationem significant. Alius locus est, qui ex apostolorum gestis accipitur. Quū enim manuum impositio pro confirmatione solis episcopis, qui erant apostoli, reseruata fuisse legatur, multomagis ordinum sacrorum collocatio eisdem solis competere creditur. Nam supra confirmationis sacramētū ordo gratiā, & authoritatē accumulat.

EOS VERO qui permittuntur à sacerdotibus, aut abbatibus consecratis conferri, iam dictum est ex institutione diuina episcopis non conuenire, & fortasse ij inter sacros ordines cōnumerari non possunt. Quicquid afferant alij, & canonistæ præcipue. Quia si aliter sentiant, uereor ne sint sibiipsis contrarij. Textus uero ille cap. primo. de ord. ab episcopo, qui renunciauit &c. ita minores ordines à sacerdotibus conferri accipit, ut à minori argumētū faciat, & episcopum, qui & loco, & dignitati renunciauit, ab eorum collatione non fuisse suspensum inducat. Qui tamen si maiores contulisset, actum illi prohibitum exercuisset, fit ergo ibi comparatio inter sacerdotis authoritatem conferendi minores, & usum episcopi q episcopatui renūciauit.

EPISCOPVS autem episcopum facit, quoniam ita diuina institutione decretum est, & ideo sacerdos sacerdotem non efficit. Neq; etiam diaconum creare potest sacerdos, & si magis eū ordine, q̄ episcopus episcopū superat, eamet ratione, quam diximus, uidelicet q̄ omnium uerorum ordinum collationes maioribus sacerdotibus merito debeantur.

QVANDO uero consecratur sacerdos, ideo sacerdotes alij una cum episcopo illi supra caput manus imponunt, non ut ipsi suam partem ordinis impartiantur, sed sacramenti suscepti testimonium afferre omnibus uideantur. Ex ordinis itaq; collatione item apparet episcopum alium à sacerdote diuinitus institutum fuisse.

TERTIA etiam, quæ olei, templi, & altaris consecrandi operatio est, quin episcopo debeatur, à nemine tollitur, nisi forte id dixerint, qui ordinum collationem presbyteris tribuunt, multo melius eisdem competere debuisse. Quibus quomodo resistendū est, paucis absoluemus.

NON ENIM episcopo debetur olei, aut aræ cōsecratio, quoniam dignior est. Sed ob id, q̄ sacrificij altaris perfectio sine actu superioris compleri non potest. Licet igitur sacrificij sacramentum longe quidem maius sit, q̄ sanctificatio olei, aut ordinū ipsorum collatio, tamen ex quo quibusdam perfectionibus, uel potius adminiculis, & quidem necessarijs indiget, factum est, ut superior illa condonet.

DIGNIOR itaq; uno modo episcopi ea operatio est, alio autem (si liceat dicere) indignior. Dignior quidem ratiōe authoris,

& quoniam eandem, quæ sacerdotis est, in illo ipso supponit. Nanq; episcopus sacerdos prius existat operæpretium est. Minus autem digna si ad celebrationem solam sacrificij cõferatur, Id est, qđ Dionysius qnto cap. ecclesiasticæ ierarchiæ, Ierarchæ præstantiorem, q̃ sacerdotis actũ esse commemorat, quasi ex omnibus eius actionibus unam conficiat. Id uero exodi. xxix. & xxx. cap. simili modo accipitur. Vbi omnis unctio ad Mosis, qui maximus sacerdos erat, officium pertinere comprehenditur.

NON SEMPER A SVMMIS SACERDOTIBUS factas esse regum, aut Pontificum unctiones. Cap. VI.

AT his paucula adijcienda sunt. Nam si Moses summus erat sacerdos, quum is unicus esse debuerit, apud populum israel, quid oportebat summum alium instituere pro olei in caput infusione? Non legitur præterea Mosem summo esse sacerdotio præditum. Sed à Dauide inter sacerdotes cũ Aaron enumeratum fuisse.

RVRSVS Sadoch, qui nondum summi sacerdotii apicem cõsecutus fuerat, iussu patris Salomonem in regem inunxit, ut ex iij. regum primo capite legitur.

CVR etiam nume. xx. traditur Mosem Eleazarum loco Aaron solo uestium pontificalium indumẽto absq; ulla de olei in caput effusione mentione facta, in Pontificem surrogasse.

ET Deniq; (ut primi paralipomenon ultimo capite habet hystoria) statuto die, quo pro Salomonis regis celebratione festa, ac exultatissima sacrificia fierẽt, uniuersæq; Dauid iuberet ecclesiæ, ut prius benediceret domino, quem adorauerat, & postea Salomoni, ab ecclesia in regẽ secũdo unctus ẽ Salomon, & ipse quoq; Sadoch ab eadem in Pontificem unctus est. Præcepit enim (habet textus) Dauid uniuersæ ecclesiæ, ut benediceret domino, & paulo infra, unxerunt autem eum secundo. i. Salomonem in principem, & Sadoch in Pontificem. Quod pluralis numeri uerbum non nisi ecclesiæ, & minoribus sacerdotibus aptari potest. Quamobrem non à rege aut summo sacerdote semper fiebat. Pontificis sacramentum.

EX QVO nobis quoq; licet institutum accipere, quum saltem casus eueniret ille, quo omnes simul episcopi perijssent.

Tum quidem opus esset, ut episcopus à meris sacerdotibus eligeretur, ungeretur, consecraretur. Hæc autem electio & consecratio si licita, & ualida ex institutione diuina, ab episcopis tantum quomodo celebrabitur? Item cur modo, etiam q̃ fit ipso iure prohibita, si tamen fieret, tenere non posset? Nanq; (ut dictum est) actus prohibitio authoritatem non tollit.

CVR ETIAM Paulus ad Timoth.iij.cap. describens episcopi conditiones, statim nulla sacerdotis facta mentione, ad diaconum transit? Cur idem ipse Paulus (ut loca alia dimittamus) prima ad corinth.xij.cap. membra christi cōnumerat, ubi inter episcopos, & sacerdotes nullam differentiam facit. Posuit enim (inquit) dominus in ecclesia primum apostolos, secundo prophetas, tertio doctores, deinde uirtutes, postea gratias curationum, adiutoria, gubernationes, genera linguarum, interpretationes sermonum &c. et ad Ephe.iiij. præter dictos, euangelistas enumerat.

RESPONSIONES AD PRAEDICTA, ET quomodo summus erat sacerdos Moses & maiores sacerdotes, qui ungerent, habebantur apud Hebræos. Cap.VII.

CErte tam dearticulate istam materiam prosequor, ut in tam difficilis, & parum ab alijs pertractato negocio (si fieri possit) fidelis animus conquiescat. Nō enim mordicus (more Lutherij) peragenda sunt hæc, sed cura, studio, discusione, ut elucæat ueritas. Mosem itaq; summum (si sacerdos fuerit) habeamus oportet. Rei uero huius certissimo nobis esse debet indicio, q̃ ei maxima & regendi, & imperandi, & sacra omnia instituendi, & cum domino à facie ad faciem colloquendi authoritas inerat, ut Genesios, & Exodi, & aliorum uoluminum attestatur hystoria. Omnis uero authoritas sacerdotio iuncta si maxima est, maximum illud instituit. Inter summos igitur sacerdotes ratione (ut reor) inconuincibili collocandus est Moses. At quoniam sacrificijs ipse uacare non poterat, operæpretium fuit, ut iussu Domini in sacerdotem summum eligeret & consecraret Aaron, Cuius officium in administrandis sacris supremum esset, & alijs sacerdotibus, & toti praeesset ecclesiæ. Iurisdictione igitur Moses uidebatur (prout erat) fratre superior.

perior, sacerdotio par, sacrificio, & Ecclesiastica gubernatione quodammodo inferior, quod si ex Psalmis Dauidis ipse, & Aaron frater solum in sacerdotibus habeatur, ratio tamen ostendit summo sacerdotio præditum illum fuisse.

SADOCH Salomonem in regem inunxit. Neq; summum sacerdotem id officij, in regem exercere debere compertum est.

NVMERI uero quod cap. XX. Legitur, sano et sufficienti sensu supplendum est. Non enim in Eleazaris consecratione Moses (quod erat exodi. XXIX. Capite præceptum à Domino) olei, scilicet in caput diffusionem prætermisisset. Atq; ideo credendum est illam proculdubio administrasse. Multa enim à superioribus omittuntur interdum, quæ ex consuetudine, & frequenti, alias facta commemoratione præsumuntur intelligi.

FVERE AVTEM Salomon, & Sadoch ab Ecclesia inuncti, sed (aduerte) maiores illos fuisse sacerdotes intelligo, quos sub uniuersalis Ecclesiæ nomine paralipomenon refert hystoria. Etsi enim Israeliticæ pietatis ordo in sacerdotes, & leuitas passim distribui legitur, Tamen infra sacerdotem summum certo tempore adhuc maiores, & minores eum arbitror habuisse, qui essent leuitarum ordine superiores, quum enim Dauid. XXIIII. Paralip. cap. Præparat ministeria templi XXIIII. Sacerdotes eligit, quos ebdomadarios appellamus, qui quotidie in templo sacrificarent, sexdecim ex descendentibus eleazar. VIII. ex descendentibus Ithamar. His præfecit Sadoch, & Abimelech, qui sacerdotes erant, sed minime in. XXIIII. Designatorum numero Constituti, quod eorum principes habebantur, quum igitur ultimo cap. Dicitur Sadoch unxerat in ponti. de Abimelech potest intelligi, qui erat illi par, & super alios ipse à Dauide constitutus. A quo etiam Salomon fortasse, & secundo inunctus est. Dicitur uero in plurali numero unxerunt, quoniam licet unus fuerit, à quo ungeretur uterq;, tamen quum plures ibi alij sacerdotes assisterent, eisdem id muneris tribuere historia uisa est.

NEQVE mirum est à sacerdotibus quandoq;, qui reges non erant, unctos fuisse reges, atq; Pontifices, dummodo semper à sacerdotibus consecratio facta esse intelligatur, & minores sacerdotes à maioribus sint semper inuncti.

ITA SANE apud nos defuncto Pontifice episcopi electum Papam inungunt, qui sunt sacerdotibus alijs, & ipso quo ad or

dinem electo superiores. Sed si omnes euentu aliquo fatis pariter concessissent, Tum Deus ipse quod meri non haberent Sacerdotes suppleret, ac ex frequenti, & intensa populi oratione de consecrationis modo notitiam traderet. Quod si statueret eos idipsum facere, quod consueuissent episcopi, ea quidem authoritas, tum primum illis tradita pernosceretur. Quos modo illam propterea habere potestatem minime inferendum est.

PAVLVS vero Apostolus per episcopum modo presbyterum, modo superiorem intelligit, nam (ut dictum est supra) nomina uniuscuiusq; communia uidebantur. Et ideo ille ipse ad Timotheum scribens ab episcopo ad Diaconum transit, eadem enim uita episcopi esse fere debet & simplicis sacerdotis. Ad Corinthios autē prima, dum Apostolos nominauit, utrosq; pariter intellexit. Quos tamen duplicis ordinis fuisse conspicuum est. Nondum enim magna (quo ad iurisdictionis exercitium dico non authoritatem) erat inter utrunq; disparitas. Placuit autem Paulo ad Ephe. His addere etiam Euangelistas, & si sub doctorum nomine comprehendebantur, ut magis specialem illius officij faceret mentionem.

DE SECVNDO LOCO, A PRINCIPIO LIBRI HUIUS PROPOSITIS QUÆSTIONIBUS, & DE APOSTOLORUM AB ALIJS DISCIPULIS FACTA DISCRETIONE. Cap. VIII.

Expedit modo non ut Lutherio faciamus satis, qui statuit in tenebris ambulare, sed nobis & alijs, qui Lucem ueritatis inquirimus, inuestigare, an Apostoli Sacerdotes à Domino prinsq̃ decederet, soli, uel unà cum alijs discipulis, & quibus uerbis fuerint instituti. Item de discipulis. Si ab eodem sint Sacerdotij insignibus honestati, ubi, nam illud in Euangelijs legitur. Et de episcopatus institutione, nunquid soli Petro à Domino dum ageret in humanis, uel post obitum collatus sit, Item de Apostolis alijs, nunquid episcopi creati à Petro, uel à Domino fuerint, ut Luceat ueritas, et fidelis animus congescat.

IN PRIMIS itaq; id animo habendum inter discipulos domini, quosdam Apostolos appellatos fuisse, qui duodenario numero describerentur. Reliqui uero septuaginta duo connumerātur, Qui non ita officio, gratia, ministerio, Domino uidebantur

coniuncti. Nam postq̃ audita Ioannis proditione à Nazareth Capharnaum Galileæ ciuitatẽ accessisset iuxta mare littus deambulans Petrum, & Andream fratres à piscatione uocauit, deinde Iacobum, & Ioannem Zebedei filios reficientes retia ad sui nota deduxit, ut. III. Mathei cap. perhibetur. Deinde in Christianum (ut Ioannes primo cap. tradit) Philippum Simonis, & Andreæ conterraneum aduocauit. Qui quum Natanabelem fratrem legis, & scripturarum peritum fuisset de aduentu Domini allocutus, ipsum eundem Dominus in sui familiam traxit. Nicodemum etiam iudæorum principem ad se nocte uenientem conuertit. Vt. III. Ioannis cap. accipitur. His quotidie unà cum alijs discipulis, de quorum uocationibus apud scripturas non est facta mentio specialis, Dominus prædicabat. Nam Mathei. V. cap. Habet hystoria, ipsum post eorum (quos modo referebamus) uocationem cum turbis in montem ascendisse, ad quem discipuli accedẽtes nouæ legis præstantissima documenta susciperẽt: A quo quum descendisset, cum discipulis, & turbis mundato Leproso, suscitata, quæ defuncta erat, puella, sanata Petri socru, binis illuminatis cæcis, pluribus à demonibus liberatis, unà cum discipulis Galileæ fretum adnauigans, domatis uentis, dicto Paralitico. Surge & ambula, Matheum in Theloneo sedentem in familiam conuocauit, & Paulo post cum eo, & discipulis alijs discumbere uisus est. Quum apud Matheum Leguntur hæc, non fuere Apostoli ab alijs discipulis segregati. Verum quũ ex populo complures morbis afflictos, et demonibus uexatos christus inspiceret, discipulis ait, messis quidem multa operarij autẽ pauci. Tumq; primum duodecim ex discipulis conuocauit. Quorum primus fuit Petrus, & secundus frater eius Andreas. Quibus præcipiens dixit, ite, prædicate, & dicite, uicinum est regnum Dei, infirmos curate, leprosos mundate, demones eijcite, mortuos suscitate, gratis accepistis, gratis date &c. Hæc Matheus. X. suæ enunciationis capite texuit. Hæc eadem, quum Lucas. IX. Suæ hystoriæ cap. Retulit, post Apostorum conuocationem cap. X. Inquit, post hæc autem designauit Dominus alios septuaginta duos, quibus eadem ferè ad unguem iniunxit, quæ prioribus iusserat.

VARIA HAEC NOn uno, & eodem tempore à Domino ex discipulis facta delectio non fine mysterio creditur pro

dixisse. Nanq; si nullum inter hos, & illos uoluisset discrimen intelligi, simul omnes procul dubio conuocati fuissent. Ex eo etiam differentia eiusmodi capi potest, quòd dum Hierosolimam moriturus accederet, suscepit duodecim discipulos suos secreto, & ait illis, ecce ascendimus Hierosolimam, & filius hominis tradetur, ut habet Lucas. XVIII. Et Mathe. XX. &c. Item in cœna duodecim à Matheo. XXVI. Et Mar. XIIII. Et Luca. XXII. cap. Connumerantur. Quorum etiam pedes præcinctus linteo lauit. Quibus eisdem (excepto Thoma, qui unus erat de duodecim) in die resurrectionis apparuit, ut Ioann. XX. legitur. Et Lucæ. XXIIII. De duobus discipulis redeuntibus ab emaus in Hierusalem, qui duodecim similiter congregatos inuenerat. Idipsum Paulus Apostol. Prima ad Corinthios. XV. cap. sentit, dum inquit. Tradidi uobis qđ accepi, quoniã Christus mortuus est pro peccatis nostris, sepultus est, resurrexit tertio die, & apparuit Cephæ, & postea undecim; deinde plusq̃ quingentis fratribus. Idipsum Petrus, (ut habent Apostolorum gesta cap. i.) confirmat, dum loco Iudæ alium instituendum, ut duodenarius eorum numerus compleretur, per concionem fratres hortatur.

RATIONES, QVIBUS ASTRUI MERITO uideretur post Domini passionem in Sacerdotes fuisse Apostolos institutos. Cap. IX.

Q Vum itaq; alij fuerint Apostoli, & alij discipuli Domini. De illis primum inuestigandum est, ante ne, uel post, eius passionem instituti fuerint sacerdotes. Posset igitur alicui fortasse uideri post eius obitum, id muneris eos accepisse, quum Ioannis. XX. Habeatur illis Christum in die resurrectionis apparuisse, dixisseq; accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittantur eis &c. Nam authoritas remittẽdi peccata ad sacerdotij ordinem ptinet. Quum itaq; eo tempore Apostoli potestatem illam acceperint, tum primum eos sacerdotio præditos fuisse facile crederetur.

NEQVE q̇ Mathei. XVIII. Omnibus dictum est, quodcunq; ligaueritis erit ligatum, & quodcunq; solueritis solutum, eis tunc absoluendi forsitan data est illa potestas, quoniam futu-

ri temporis enunciatio ea est, & spiritus sanctus nondum aduenerat, quo autboritas, & exequendi modus pariter susciperetur ab eis. Frustra sanè agendi facultas alicui dari uidetur, nisi ab ea statim operis executio ualeat proficisci. Iussum est autem apostolis Hierosolimis ne discederent, sed expectarent paracleti promissionem à patre, qui illis ipsis omnia quidem suggereret, quæcunq; dicturus esset Iesus Lucæ. XXIIII. Et Ioan. XIIII.

QVOD etiam Mathei. XXVI. cap. recensetur, dum una cum duodecim discipulis Dominus epulatus post cœnam pani, & calici benedixisset, idq; suum esse corpus et sanguinem monuisset, quem ederent, biberentq;, & quotiescunq; uellent, in sui memoriam eo modo conficerent, tum sacerdotii potestatem ab eo collatam non cogit, quoniam similiter spiritus sanctus nondum aduenerat. Vna enim, & eadem ratio est de ligandi, soluendiq; potestate, & de illa, quæ ad Eucharistiæ pertinet sacramentum, eo q utraq; ab uno sacerdotij ordine initium sumit.

QVOD item ea ratione deduci potest, qua Dei perfecta semper sunt opera, ut in Deuteronomio. XXXII. cap. Canitur. At si quando data fuit ligandi, & consecrandi potestas, sacerdotes instituti essent Apostoli, imperfecta quidem fuisset ea institutio uisa, quum remittendi, & relaxandi peccata potestas nondum aduenerat, quæ duce sancto spiritu post passionem suscepta est. Bis igitur, aut ter eandem Apostolis Dominus sacerdotij dignitatē concessit, aut ultimo loco dumtaxat, ut quod factum ab eo est, perfectius, & absolutius quoad fieri posset, factum esse intelligatur. Suggerenda enim plura à sancto eis spiritu, anteq; decederet, Dominus pollicebatur, quæ ad id magistratus negocium necessaria summopere uidebantur. Longe autem præstantius est eruditum, consummatumq; hominem, quàm ignarum in sacerdotem institui.

LONGE ANTEQVAM DOMINVS E VITA migraret Sacerdotij insignia Apostolos suscepisse, & tum quidem, quum pro curanda fidelium messe ueluti præstantiores fuerunt ab eomet Domino conuocati. Cap. X.

AT in oppositum ea planè ratio est, qua si ita res haberet non appareret locus, ubi Apostoli à Domino fuissent

in episcopos ordinati. Et si enim uerbis illis Ioannis ultimo, pasce oues meas. Petrus est in Pontificem deputatus (ut nonnulli asseuerant) de alijs tamen id audiri non potest. Item si uiuente Domino, instituti sunt Apostoli, pro eijciendis demonijs, & eos quidem eijcerent, pro curandis intrinsecus, & extrinsecus aegris, & eos curarent, pro suscitandis mortuis, & uerisimile est illos suscitasse. Nam dictum est Mathei. X. Messis quidem multa, operarij autem pauci. Cur est, quod relaxandi, aut retinendi peccata, quod sacerdotis officium est, potestatem non tantum illos habuisse, sed et exercuisse nō credimus? Satis. n. ante obitū ad ea pagenda munera, ob innumeram expectātium multitudinem fuerant à domino destinati. Quod quidem efficere uanum fuisse reor, nisi suo uitae tempore eadem, eos agere uoluisset. Alioquin pluribus operarijs illam hominum messem non indigere dixisset, neque ob eam causam statim duodecim nominatim Apostolos instituisset. Rursus Mathei, & Marci ultimis cap. Eisdem Apostolis intimatur, ut eant, praedicent, doceant, & Baptizent uniuersas hominum nationes. Cur itaque id, quod sacerdoti proprium est, non egerint, nullam sanè uideo rationem. Neque quod eos uiuente domino aliquem Baptizasse non legitur, Dicendum esset propterea non actum illud, ab eis. Multa enim & Dominus, & ipsi egerunt Apostoli, quae minime in sacris codicibus inueniuntur.

VERUM SI ostenderimus uiuente Domino, discipulos non unum, sed plures Baptizasse, non ne illos sacerdotij, iam munere praeditos esse dicemus? At lege, & considera Ioannis Euangelium. IIII. cap. Distinctum, & discipulos electos, quos Apostolos uocitamus, inuenies, qui antequam Ioannes praecursor eius fuisset in carcere positus, affatim Babtizabant. Inquit enim, ut ergo cognouit Iesus, quod audiuerant Pharisei se plures discipulos, facere, & Baptizare, quàm Ioannem (quanquam ipse quidem Iesus minime, sed eius discipuli Baptizarent) reliquit Iudeam, & denuo in Galileam profectus est. Haec Ioann. Baptizabant ergo, non solum uiuente Domino discipuli eius, sed etiam antequam Ioannes carceribus traderetur. Eos autem sacerdotes non esse tunc, & sacerdotij propriam gerere actionem tam absurdum est dicere, quàm aliquem sine pedibus ambulare.

QVID ENIM urgere potuit Dominum uelle, ne Sacerdotes effecti, quod suum erat, sed sine Sacerdotio agerent? Nulla sa

ne utilitas, aut necessitas excogitari potest, qua nondum sacerdotij acceptis insignibus Christus id Baptizandi muneris Apostolos exercere uoluerit. Dices forsitan, quia non potuit. Qui momento condidit uniuersum non potuit? An quia gratiores sibi sine sacerdotio uiderentur? Quod dicere nefas est, nanq; per illud ei magis similes credebantur. Neq; minori efficaciae, id tribuendum est. Quoniam si sacramentum Baptismatis maiorem, & minorem efficaciam suscipit ratiōe ministri, quanto hic dignior est, atq; praestantior, tanto quidem efficatius confertur.

QVAMOBREM saluo semper meliori iudicio, tum primū Apostolos sacerdotij insignia suscepisse dicendum est. Quando duodenario numero eos ab alijs Dominus segregauit. Non enim messis illa multa corpore languidorum, aut Demoniacorum erat solum, quae operarijs pluribus indigeret, sed etiam infidelium, qui ad Christi conciones, & exempla conuersi regenerationis, & fluminei purgamenti beneficio curarentur. Ex altera enim parte trans Iordanē Ioannes (qui ante Dominum ceperat) Baptizabat, ex altera ab ipso eodem Ioanne iam Dominus Baptizatus, & utrinq; utriusq; discipuli Baptizabant, quo factum est ut Phariseorum inuidia (qui legi prorsus abrogatum iri, maxime uerebantur) alter eorum in uinculis coniectus sit, alter in Galileam abierit, quia nondum uenerat hora eius. Id Euangelica Ioānis me docuit series. Tu eam quaeso considera,

NVLLAM SACERDOTII POTESATEM apostolis, post segregationis eorum diem, Sed exercendorum, aut conficiendorum sacramentorum formam à Domino fuisse concessam. Cap. XI.

QVum itaq; Ioannis. XX. discipulis dictum est, accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittantur eis, nequaquam sacerdotij munus, uel potestas iniungitur, q̄ iam huius facultatis officia saepius exercuissent. Sed ut magis eos ad hominum conuersionem, ad Euangelicae pietatis incrementum, ad sacramentorum distributionem accenderet, dominus sancti spiritus dono repleuit, ac ueluti ignitis eloquijs, ardentibus animis, ea omnia fortius, q̄ unq̄ alias, agerent, irent quocunq; uellent, & ad extrema hinc inde terra/

te latuerat.

NON imperfecta igitur inde licet, ne minimum quidem opera seruatoris inferre, quod dum idem sæpius impartiri uidetur, confirmat, explicat, & ad consumationem deducat. Quod enim paulatim, & per gradus certo temporis spacio uirtutis, & authoritatis acquiritur, id sanè stabilius esse uidetur, quàm quod subito comparatur. Et iuxta non solum authoris uires, sed etiam suscipientium capacitatem tradenda est hominibus disciplina. Erant à principio ignari quidem apostoli, quos elegit Deus, ut quæ contemptui mundo erant, digniora quæque confunderent. Ignari inquam erant, atque ideo ad Christi pietatem conuersi, licet statim admirabilia nisi fuerint agere, non tamen omnia religionis mysteria penetrabant. Voluit.n. Deus, ut quũ homines ipsi essent, humanæ quoque imbecillitati daretur locus, ut alij etiam quum se se homines agnouissent, similes illis fieri posse considerent.

QVEM modum, quam proficiendi formam in seipso Christus rerum omnium cognitor, & creator eadem causa, ut uerum hominem attestaretur, exhibuit. Scriptum est apud Lucam euangelistam.ij.cap. dum de ipsius in templo admirabilibus concionibus agit, scientia illum proficere, & ætate. Si uoluit ergo ipse, qui Deus erat, hominem attestari, cur nolimus eius apostolos, qui non homines, sed ignobilia potius hominum uascula dicebantur, suam naturæ infirmitatem ostendere uoluisse?

EA DEnique nobis ratio suffragatur, qua si uariæ sacerdotij à domino discipulis sunt traditæ potestates, neque simpliciter uno tantum actu omnes iniunctæ, Vbi de extrema hominum unctione data authoritas inuenietur? Id nobis Iacobi tantum epistola instituit, dum cap. ultimo meminit, ægrescit ex uobis aliquis, ecclesiæ sacerdotes aduocet, quem oleo in nomine domini ungant, ut pia oratione, tam ab ægritudine, quàm à peccatis (si fuerint) ualeat liberari. Hæc Iacobus. Hæc inquam ungendi potestas, aut nũquã à Domino est tradita, aut quum apostolos conuocauit. Quod si mihi concesseris, cur non eum similiter alias omnes una, & eadem institutione contulisse fateberis? Vnius enim ordinis sacramentum, caracter unus, una impressio, insigne unum, unicam quoque, atque indiuisam institutionem expostulat. Quæ sane oẽs inde pendentes (etiam si essent innumeræ) agendi facultates amplectitur, Id autem in sacris codicibus factum esse, nullo alio in

loco inspicitur, siue iusta ratione præsumitur, q̃ quum uocati, ab alijsq; se lecti fuerunt apostoli. Ea igitur tempestate illos sacerdotij munera suscepisse dicemus.

ALIOS CHRISTI DISCIPVLOS QVI septuagintaduo numero describuntur uiuente Domino institutos fuisse. Cap. XII.

Reliqui autẽ discipulorũ. lxxij. numero descripti fuerũt ne sacerdotes, & quando, ex dictis facile cõstare poterit. Si enim in solicitudinem operandi pro catholica pietate adiuncti sunt alijs, illi uero nõ nisi sacerdotes, quod suum erat, explebant, Hi sacerdotio prediti eisdem officijs uterentur, oportuit. Vnde Lucas euangelista. x. cap. in hunc modum secundam hanc institutionẽ describit. Post hæc aũt designauit Dominus, & alios septuagintaduos, & misit illos binos ante faciem suam in omnem ciuitatem, & locum, ad quem ipse uenturus erat, & dicebat illis. Messis quidem multa, operarij aũt pauci, & post, paucis interiectis, eisdem nouæ legis rudimenta tam exacte cõmemorat, ut nihilò ab apostolis differre facile uideantur. Trãseo quòd ex Ioannis. xx. accipitur. Eos. s. unà cum alijs ꝓpter metũ iudeorum congregatos fuisse, Quando resurgens Dominus illis apparuit, & dixit. Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittantur eis. Non. n. uerisimile est solos formidine actos in locũ unũ apostolos conuenisse. Sed clarius id Lucas aperuit. xxiiij. sui euangelij. cap. dũ illam Domini apparitionẽ in die paschatis duodecim, & alijs factam cõmemorat, & duos ex discipulis, qui Emaus oppidũ petebant, uiso Domino redeũtes duodecim, & alios inuenisse, q̃bus omnibus denuo Christus apparuit. Iamq; relaxandi, & retinendi peccata potestatem dedisse pariter declarauit. Quid de manuũ impositione à discipulis Paulo, & Barnaba facta dicemus? qui nõ erant Apostoli, ut xiij. cap. apostolicæ hystoriæ tradit. Erant. n. (dicitur) in ecclesia Antiochiæ ꝓphetæ, doctores &c. Quid de ipso eodẽ Barnaba, qui inter septuagintaduos cõmemoratus collega datus ẽ Paulo? Quid de Anathanaele uiro doctissimo extra duodenariũ illum numerũ cõstituto Philippi fratre? Quid de Nicodemo Iudeorũ Principe, & alijs? qui solo discipulatus nõie contenti apostolorũ

gloriã non dicã superasse, sed ꝓculdubio æquasse conspecti sunt? Si illi igitur uiuente Dño sacerdotes fuerint, hi quoq; ueritati consentaneũ est, ut eodẽ tpe in sacerdotum numero collocarentur.

SOLVM PETRVM A DOMINO IN HVMANIS AGENTE EPISCOPUM INSTITUTUM FUISSE COMPLURIBUS RATIONIBUS UENTILATUR. Cap. XIII.

Vnquid aũt Apostoli præter Petrum (nam de eo nulla dubitatio est) episcopatus apicem, nec ne à dño dum uiueret, sint assecuti, modo paucis absoluẽdũ est. Quodq; prima facie ex sacris lectionibus obseruãdũ apparet, est solum Petrum à Christo id muneris accepisse. Nanq; ad eum tanto cum animi affectu & singularitate cõuersus, & beatum, & Ecclesiæ fundamentum appellans in cœlestium clauiũ traditione, in pascendaꝝ, & quidem spiritalibus alimentis animarum officio, est allocutus, quanta ex alijs neminem.

DE IAcobo postea, qui ex Alpheo patre cognomẽ acceperat, legitur, ipsum hierosolimoꝝ fuisse ab apostolis epm institutũ. Et in decretis Anacletus Pontifex. lxyij. dist. cap. Porro. inqt à Petro, Ioãne, & alio Iacobo Zebedeo eiusdẽ loci archiepm ordinatũ fuisse. Vnde consecrãdoꝝ epoꝝ formã (dicit) ꝙ non nisi à tribus eiusdẽ ordinis fieri queat, accipimus. Cõstat aũt si à Dño, anteq̃ à discipulorũ oculis subtraheretur, ipse in episcopũ fuisset assumptus, nõ opus fuisse, ut denuo ab apostolis crearetur epus. Quũ igitur pro certo habeatur ab eis illũ id honoris, & consecrationis officiũ accepisse, palã est, neq; ipsum, neq; ex apostolis aliũ (excepto Petro) seruatoris tpe epũm extitisse. Nam qua rõne (excluso Iacobo) creati alij dicerentur? Quũ oẽs qdem apostoli certis, & numeri, & officij legibus ascripti fuerint, Quibus catholicam pietatẽ passim p totũ terraꝝ orbem diffunderent, & ꝓpagarẽt.

ET ꝙ in seipsa hæc Iacobi institutio continet, de alijs quoq; ita id uerum esse nos doceat, ipsam quæso considera. Si enim consecrationis est forma, ut à tribus episcopis debeat celebrari, Quũ Iacobus à Petro, Ioanne, & altero Iacobo creatus sit Pontifex, sequitur, ut duo reliqui Ioães. s. & Iacobus à solo Petro fuerint episcopi constituti. Atq; ita de cæteris asserendum est, eos scilicet à solo Petro tanq̃ eorum Principe dignitatem, & administrationem eiusmodi suscepisse.

IDIPSVM ex Clementis epistola accipi potest, ubi Petrum principem & ordinatorem apostolorum appellat.

IDIPSVM Marcelli Papæ epistola (cui est adhibēda fides) attestari uidetur, dum ad Romanam sedem omnes confugere hortatur, ut ex uno, & eodem loco protectionem, & consecrationem accipiant.

SI QVIS praeterea scripturæ locus est, ubi communem hanc à Domino institutionem factam cōspiciamus, in medium adducatur. Non.n.quādo episcopus factus est Petrus, facti sunt alij, quia nullum esset inter eos authoritatis discrimen. Neq; q̄n singillatim eos delegit, q̄ tum primum sacerdotes creatos fuisse iam dictum est. Aliæ etiā ligandi, & soluendi, remittendi, & relaxandi peccata, consecrandiq; traditæ potestates episcopalem dignitatem non arguunt, quoniam ea omnia mero sacerdotio tribuūtur. Vbi igitur scriptum illud inuenimus? uel unde rationis etiā suffragio extorqueri licebit?

OPPOSITVM uero potius recta interpretatione deduci posse uidetur, dum ex apostolorum gestis Paulum & Barnabā ab apostolis manuum impositionem accepisse notatur, quam episcopalem institutionem Leo esse uoluit.lxxv.distin.cap. quod aūt. Nanq; Petrum illos instituisse credendum est, qui expressam pōtificij authoritatem acceperat.

AMPLIVS ex unius hominis propagine humanum totum factum est genus, ut maior inter mortales esset amicitiæ uis, atq; consensio, ut in apostolica.xvij.cap.(authore Paulo) pertractatur hystoria. Eadem itaq; ratione ut inter fideles christianæ reipublicæ administratores, maior sanè affinitas, & dilectio spectaretur, credendum esse uidetur, inimo proculdubio sentiendum à solo Petro gradatim alios omnes Pontifices produxisse. Quod planè ex uetustissimo mosaicæ obseruationis instituto facile comprobaretur. Sapientissimus enim, Deoq; gratissimus Moses (ut apud exodi librum.xxix.capi. legitur) summum unum sacerdotem Aaron.s.fratrē consecrandū à Domino accepit, à quo sacerdotes alij quod suum esset, acciperent.

IN hunc itaq; fortasse modū rectius diceretur, Petrum solum à dño habenas terreni huius impij suscepisse. Qui deinde Ioānē primo, postea ex Zebedeo Iacobū epos instituerit, q ternario cōfecto nūero mox hierosolimitanū antistitē pariter consecrarit.

NON SOLVM PETRVM, SED ETIAM Apostolos alios à Christo (licet longe dispariter) una, & eadem uerborum serie episcopos institutos fuisse. Cap. XIIII.

AT hæc quidem sententia dura nimium uidebitur alteri, si recta ratione pensitauerit omnia. Quum pari quodam consortio à Domino omnes planè Apostoli fuerint ab alijs segregati, quibus (nullo excæpto) dum potestatem aliquam tradere uisus est, semper alloquitur, atq; idem iniungit officium. Et licet quadam gradus disparitate super alios Petrū constituere uideatur, nō tñ tanta differentia comprehendi potest inter ipsum, & alios, quanta inter merum sacerdotem, & q episcopali dignitate potitur. Duo. n. loca sunt, ex qbus Pontificem factum Petrū in euangelio accepimus. Aut quū claues Regni cœlorū Mathei. xvi. cap. illi Dominus tradit, aut Ioānis. xxi. quū pastorem ouium, & administratorē illum instituit. Tā hic, q ibi alijs quoq; apostolis episcopalem potestatē dedisse cōpertū est. Hic paulo ante illa pascendi, quæ soli Petro tāq principi dicta sunt uerba, ut spiritum sanctū accipiant, & quorū remiserint peccata, eisdem remissa intelligant, locutus est omnibus (Iudicare de peccatis, & illa remittere, uel retinere ad eum quidē pertinet, qui errores taxare debet. Hic uero talē se præstet alijs opus est, quales eos esse cupit, quos etiam uerbo, & exemplo in beatæ uitæ semitam dirigat, ac ueritatis spiritu enutriat. Quod sanè pastoris officium est.) Ibi aūt quū magnifica illa, & nunq satis laudata uerba facit, & referādi Cœlos authoritatem iniungit, non ne alijs allocutus est omnibus? quibus plurali numero quemnam se dicerent interrogatis, pro omnibus Petrus respōdens illū Dei uiui filium dixit, & consequenter pro se, & alijs traditam potestatem accepit. Nō ergo solus ipse à Domino, sed unà cum alijs, aut ne ipse quidem fuit episcopus institutus.

DICAMVS itaq; ex Mathei, & Ioannis uerbis, constare solum Petrum alijs principem datum, sed nō impertitam illis episcopalem potestatem fuisse, nequaq. Et ad id afferri possent rationes innumeræ, quas profecto dissoluere meus nō sufficeret animus. Sed illas breuitatis causa preterimus. Iacobum uero Alfei filium illis à commemoratis tribus in hierosolimitanum presulem ordinatum neq; euangelica, neq; apostolica, neq; paulina

tradit hystoria. Egesippum uero, quem Hieronymus de uiris illustribus, & prius Eusebius Caesariensis in authorem allegat, illud partim commemorat, partim omittit, ut ab Eusebio accepimus. Inquit .n. ipse ab apostolis, nulla facta mentione de commemoratis tribus, hierosolimis episcopum institutum Iacobum, qui cognominatus est iustus, qui ex matris utero sanctus uinum, & siceram non bibit, neq; ex animali cibo depastus, neq; tonsus, neq; unctus unq̃, aut balnei beneficio usus est. Solus Clemens q̃ primitiuae ecclesiae hystoriam texuit, ut ipse idem Eusebius meminit, sexto dispositionum libro illud asserere uisus est. Petrus .n. inquit Iacobus, & Ioannes post seruatoris nostri assumptionem, quamuis ab ipso eodem caeteris ferè praepositi fuerint, eam tamen principatus gloriam sibi uendicare non ausi sunt, sed Iacobum apostolum, qui dicebatur iustus episcopum instituerunt. Inde Anacletus Pontifex consecrandorum episcoporum formã nobis traditam esse cõmemorauit. Clemens iste an sit tantae authoritatis uir, ut illi refragari non liceat, nescio. Sed dictũ eius, & sententiam quo ad praesens negocium pertinet, accipiamus. Verum non eo modo, quo deductum est supra. Nanq; omnes apostolos episcopos instituit Dominus, Petrus autem, Iacobus, & Ioannes Iacobum ut insideret hierosolimis, constituerunt. Non q̃ episcopalis authoritas ab eis illi concessa sit, sed speciali quodam officio ad definitum locum legitime, & duce sancto spiritu destinata. Adde q̃ si tres illi Iacobum episcopum creant, quomodo Petrus Ioannem, & alium Iacobum primo quidem solus, deinde altero comitatus episcopos potuit ordinare? Aut igitur dicendum est omnes ante à Domino episcopalis officij authoritatem suscepisse, aut non opus fuisse Iacobi electionem à tribus apostolis celebrari. Quod si de consecrandi modo intelligendum est, ut accipit Anacletus, à nostra sanè nihil sententia discrepat. Aliud enim consecratio est, aliud institutio episcopi. Nanq; haec ab illa suapte semper natura supponitur.

E T VT nostra facilius sententia comprobetur, non ignotorum authorum, & quibus nescitur an debeat laeto animo haberi fides, sed apostolicae hystoriae, quam Lucas euangelista composuit, sententiam adducemus. Nanq; uolens Petrus (qui caput collegij, prout erat apostolici, uidebatur) apostolum alium in Iudae locum sufficere suadens pro instaurando numero, quem

instituit dominus, ut unius electio fieret, ex sacris David lectionibus illud assumit, quod scriptum legitur, & episcopatum eius accipiat alter. Ex quibus si ad propositum concionis eius uerba aptare uelimus, ex professo quidem apparet Iudam, qui laqueo se suspenderat, episcopum ante domini proditionem fuisse. Quod uero ex Clementis epistola accipitur, satis acceptum est. Petrum enim & Principem apostolorum, & ordinatorem idest in uita, moribus, & disciplina institutorem diuinus. Quae quidem ordinatio ad pastoris officium pertinere dignoscitur.

QVOD ETIAM Marcellus Pontifex adstipulatur, non utique inficiandum est. Nanque non de apostolis (si recte meminieris) ipse locutus est, sed de alijs quibusque, & presertim, qui suis temporibus habebantur, episcopis. Congruum sane multum, & rationi conueniens uidebatur, ut à primae sedis episcopo, dum ipse idem uoluerit, Reliqui omnes, & dignitatem, & defensionis iura susciperent. At de apostolis, quum ante Petrum Christum humani generis seruatorem (dum uiueret) principem habuissent, decentius ab eo q̃ à Petro ea sunt dignitate, & authoritate donati.

LOCVS autem in euangelio, ex quo Pontificatus summus Petro concessus accipitur, iam supra commemoratus est. Quum scilicet dominus fundamentum ecclesiae illum, Mathei. xvi. capi. instituit. Alios quoque simul episcopos creatos esse non ambigo, quamuis illud textus nequaquam exprimere uideatur. Quippe quum dominus (ut dictum est) omnes alloquitur, & quem nam se dicerent omnes interrogat, ut ad eam, quam paulo post Petrus protulit confessionem, & intelligentiam excitaret, ex eoque modo conferendi magistratus mysterium panderet, pro omnibus loquenti, & respondenti Petro, & alijs pariter Pontificiam dignitatem, & potestatem concessit.

EA VERO inter hos & illum ex ea uerborum serie differentia accipitur, qua magnifice quidem, & singulari quodam apparatu se ad Petrum conuertit, qui pro alijs locutus est, & ex aeterni patris reuelatione sacratissimum in uno, & eodem uasculo collocatae diuinitatis, & humanitatis mysterium penetrauit.

QVID de Pauli, & collegae Barnabae per manuum impositio

nem munere iniuncto dicendum? memineris .xiij. hystoriæ apostolicæ textum asserere; tum eos apud Antiochiam commorari, ubi pluribus qui aderant commemoratis, de apostolis nulla prorsus fit mentio, quum hierosolimis degerent uniuersi. Sed id quo ad propositum pertinet, nullius quidem momenti est. Nam siue pro confirmatione, siue pro episcopatu manuum illa impositio facta intelligatur, quum neq; Paulus, neq; Barnabas ex duodenario apostolorum numero fuerint, non indecet eorum quempiam, à Domino antequam decederet, episcopum non institutum fuisse.

QVOD uero Deus ex uno tantum homine totum mortalium genus proficisci uoluerit, ut maiori amicitiæ uinculo connecterentur, optime factum putamus. Sed quum seruator ipse, qui Deus erat, maximus Pontifex esset dum uiueret, maiorem quidem nexum beniuolentiæ suis apostolis tradidit, dum eos omnes pariter Pontifices statuit, q̃ si solus Petrus illud efficere potuisset. Quũ enim omnes ab uno eorum capite Deo, & homine sese episcopos institutos, Petrumq; sibi post illius obitum principem datum agnouerint, tanti beneficij memores, illi arctius obsequi, ac obedire coacti sunt. Longe enim maior est Dei optimi maximi pro continendo in amicitia humano grege, quàm hominis authoritas.

QVOD de Mose, quem apud exodi hystoriam legitur summi instituendi sacerdotis iussum à domino accepisse allatum est, nostram à proposito sententiam nullo pacto diuertit. Non.n. nouæ legis omnia ad unguem, quæ apud ueterem obseruationem habentur, sunt imitamina. Nostra.n. quandoq; inuenta sunt plura, aut quæ patres illi à domino acceperunt, in meliorem formã redacta, à prisca illa consuetudine recesserunt.

VERVM de Iuda nunqd à dño fuerit episcopus institutus habet dubitatio locum. Nanq; Ioan.vi. dicit Dominus uos elegi. xij. & unus diabolus est. Vbi expositores omnes eo tẽpore Iudã malum esse confirmant. Non ergo erat episcopus Iudas, quoniã authoritas episcopalis necessario fidem supponit. At id scrupuli facile tollitur, quũ.n. dixit Dominus ea uerba discipulis; aut tunc omnes iam fuerant episcopi instituti, aut si non prius erant instituti episcopi, ꝙ statim post Petri confessionem (qua omnes credimus te esse Dei filium dixerat) Dominus ea uerba protulerit, significans

rit, significans non omnes unius mentis existere, dicemus non ad fidem eum referendum esse Sermonem, sed ad malum Iudæ animum, qui licet eo tempore crederet Christo, tamen malis cogitationibus, quibus cederet facile, uexabatur. Atq; ideo diabolus est appellatus. Non enim credendum est, tunc ipsum animo concepisse Domini proditionem, quæ plurimo post dierum spacio est subsecuta. Nam deinceps sæpenumero Christus ex Iudea in Galileam, & ex Galilea in Iudeam, ubi complura miracula fecit, profectus est. Item Mathe. XXVI. Legitur ex cupiditate unguenti preciosi in caput eius diffusi, quod pluri uendi poterat, Iudam ad sacerdotum principes abijsse, & de Christi proditione pactum fecisse, et triginta argenteos accepisse, Quod quidem quarta feria, quæ proxime diem cœnæ præcesserat, factum est, & Ioan. XIII. cap. dicentē et cœna facta, quum diabolus iam misisset i cor, ut traderet eū Iudas glosa exponit, idest p̄cedēti die, quo illū sacerdotibus uendidit, tum primum malam de Dño habuisse mentem, & fidem, non antea creditur. Atq; ideo quum Ioann. VI. Dicitur ex. XII. Electis diabolus unus est, Non habetur Iudam Domino non credidisse, quando Pauloante cum alijs est episcopus institutus. Vel si ante illa Domini uerba, quæ apud Ioann. Vi. cap. habentur una cum Petro diu omnes Apostolos, episcopos institutos fuisse dicamus, nihil forsan erit absurdi. Nam tum primum Petrus non cofitetur Dei filium Christum, sed iā cognouisse, & credidisse commemorat. Ait enim ad quē ibimus? uerba uitæ æternæ habes, & nos credimus, & cognouimus, Quia tu es christus filius Dei. Vbi notandum est uerbum cognouimus. Quando itaq; cognouerunt eum, pariter crediderunt, quando etiam episcopi instituti sunt ad Petri confessionem. Quum uero postmodum Christus dixit unus ex uobis diabolus est, si ad fidem ea referenda sunt uerba, iam Iudas una cū alijs episcopis institutus, tum primum à fide deficere significatus est. Idq; asseruit Petrus, ut in Apostolorum gestis. I. cap. legitur, uolens enim. ut loco iudæ, alius eligeretur, inquit scriptum esse in Psalmis & episcopatum eius accipiat alter. Cur uero & apostolus, & episcopus Iudas à Domino effectus est, ex Augustino, sed ex Chrisostomo melius quidem accipitur, nam ille quando Apostolus electus est Iudas, malum esse asseruit, Chrisostomus autem minime. Malis enim, inquit ille utitur Deus ad bonum suā

omnibus bonitatem ostendens. Hic uero licet tum bonum Iudã existimauerit, non tamen opus fuisse, ut cum alijs bono animo pseueraret, & quæ sacerdotis & episcopi essent in posterum exercæret, nos ex eius sententia dicæremus. Ita enim uoluit Dominus agere, ut maximam suam liberalitatẽ ostenderet. In hunc itaq; modum, et de Sacerdotio quo pacto ab episcopatu distinguitur, et ubi in sacris litteris pateat Apostolos & discipulos sacerdotes à Domino institutos fuisse, & de Pontificia dignitate Petro primum, deinde alijs una & eadem uerborum serie tradita (inuito Lutherio) dictum sit. Qui dum super tenuissimarum aristarum cacumina incedere studet, cõcidit, & imedicabili uulnere sauciat.

DE TERTIO QVOD HOC IN LIBRO DIscutiendum erat, an. s. fides, & quæ Pontificiæ institutioni sit necessaria, quæ maxime utilis, & quomodo sit iustis hominibus uita. Cap. XV.

De fide modo an in Pontificia primum institutione, dein de in alijs necessaria sit, & quomodo, paucis perstringamus, ut quum sæpius dictum sit, super hanc Petri, Petram. i. fidẽ authore Domino Ecclesiam erectam fuisse, idipsum clarius pateat, & quid de fidei necessitate Lutherius habet, rectè ne memoret, ab omnibus intelligatur.

PONTIFICIA igitur institutio, quum ad certum finem destinata sit, cuius potissimum gratia inuenta perduret, Isq; non alius sanè sit, q̃ totius Christianæ Reip. debita administratio, ea ipsa certe, nisi p Christi fidem ab aliquo iure optimo exerceri nõ poterit. Quo. n. pacto q Xpi militiæ nondũ ascitus est, aut qui turpiter ab ea recesserit, Xpo placere põt, quem aut ignorat, aut negligit? Quanto minus ille ipse uices eius gerere debet in terris & augustissimi illius principatus moderator institui? Id humana lex habet, et diuina, id natura ipsa, id ratio iubet, id apud omnem religionem, apud omnes nationes, & populos omnibus sæculis obseruari compertum est, ut nemo pricipi placeat, nisi suæ beniuolentiæ cupidum, aut esse putet, aut futurum illum intelligat. Nemo unq; ex aliena familia in propriam ab alio uisus est suscipi, nisi priore quidem posthabita, totum se subsequenti tradiderit. Nemo princeps effectus est, qui non paruerit principi, nemo

legibus, aut reip. præesse potest, qui illis subesse non didicit.

TANTVM itaq; propria est Christiano Pontifici Christi fides, quantum homini uita, Immo tanto magis (ut uerum liceat profiteri) quanto ipse cæteris Christi militibus præstat. Vnde Apostolus Paulus ad Romanos scribens. XIII. Epistolæ. cap. iustum ex fide uiuere enunciat, quod mortalium nullus nedum christianæ pietati addictus, aut sacris officijs deputatus iustitiæ uitam sine fide uiuere queat. Hæc enim in primis ea est, quæ tanq̃ ianua cæteris uirtutibus præbet ingressum, quæ quum primum intellectum perficiat, qui nostræ uoluntatis consiliarius est (uel rectius dixerim) nostrarum actionum omnium Auriga, præ alijs ad omnem uitæ innocentiam, ad omnem pietatis, religionis ue cultum pertinere conspicitur. Iustitia hæc, quam magnus ille Apostolus Paulus meminit, est quæ uirtutes omnes amplectitur, quæ in cunctis uitæ actionibus quod debet, obseruat, & quod suum est, unicuiq; recta ratione distribuit. In hunc etiam modum Abraæ, quod credidit, iustitiæ datum est premium, & quemadmodum omnia iustitiæ opera fidem supponunt, ita etiam ea fides, quæ iustum uiuere facit, perfecta esse debet, & integra, quæ duas sibi ueluti consortes uirtutes, spem s. & charitatem perfectam obtineat, Nanq; illã quum ita se habuerit, formatam, perfectamq; fidem Theologi uocitarunt. Quæ si illis expoliata sit, non imperfecta quidem, sed mortua, dum uero aliarum caret perfectione, appellatur informis. Illa quidem perfecta est christiani hominis uita, qua totus Deo uiuit, & mundo emoritur. Hæc quoq; (licet imperfecta) est tamen homini uita, Qua duce ab ægra, imbecilliq; uita ad ueram illam uitam potest (si uelit) consurgere. Illa utilissima quidẽ est, & Pontifici maxime congrua, quum omnium aliorum splendorem, ac unicum uirtutum exemplar præstare se debeat. Attamen non ita necessaria quidem est, ut sine illa christiano principatu potiri non possit. Nanq; res nimium ardua foret, atq; difficilis talis conditionis, & uitæ inuenire uirum, qui omni ex parte impleret pietatis, & iustitiæ numeros. Neq; minus certe difficile si daretur, ipsum agnoscere.

QVAMOBREm ad eã iustitiæ fidẽ in pontificia institutione recurrendũ est, q̃ licet ægre fortasse uiuat, quod uehementi nõ est igne charitatis accensa, uiuit tamen, & uitæ iustitiam oĩbus administrat. Viuere autem esse uiuentibus est (ut phisiologi referunt, &

AMPLIVS post Matheum, & Ioannem, qui hæc ipsa com/memorāt, non ne Lucas Euangelista. XXI. capi. Diuino serua/toris ore commentus est? multi meo nomine uenient dicentes, ego sum, iam tempus adest, nolite post illos abire? De his qui se p̄ chri sti nomine uenisse, & eius authoritate in terris p̄ditos esse memi/nerint, id utiq; audiendum est. Hi uero sunt, q Christi uestigia non sequuntur, quos ueluti Christo mortuos sequi ipse idem Chri stus uetat, & prohibet. Non ne Matheus idem de falsis uatibus XXIIII. cap. meminit, īquiens, surgent p̄phetæ falsi, q signa magna dabunt &c. & subdit. Quibus nolite credere. Idem ue/ro, de his, qui se falsò Christos uocant, & q Christi doctrinam si/mulant ea accipienda sunt uerba. Tam enim uitandi sunt, q in omnibus Christi authoritatem sibi arrogantes mendaces sunt, q̄ q in fide, & doctrina Christi deficiunt.

SED QVAE in secunda lege, quā Deuteronomium uocant XIII. cap. leguntur, q̄so cōmemoremus. Si surrexerit (inq̄t tex/tus) in medio tui propheta, aut q se somnium uidisse dixerit, q̄d/q; uaticinetur eueniat, tibiq; p inde suadeat, ut eas, et dijs alienis, quos ig oras, inseruias, illius uerba, ne audias, q̄m temptat uos Dominus Deus uester. Et paulo infra, uates autem ille, somnio/rumq; fictor occidetur, q̄a talia locutus est, ut uos auerteret à Do mino Deo uestro, qui uos à fœda illa ægypti seruitute redemit. Qui uero a fidei pietate delirat, non ne eiusmodi iniquo, falsoq; uati assimilatur? Immo Pontifex ipse summus, q legislator est. Si errauerit, & erroris sui documenta, aut acta præstiterit, aut præstare potuerit, magis (si uaticinio) careat puniēdus est, q̄m de lirij minorem habeat occasionē. Quum. n. uaticinia obtinent, q̄ pollicēt, magnā p̄fecto illius, q̄ i hoīe uiget, p̄fessiōis fidē efficiūt.

VENIAT deinde Ioānes, q supra pectus dn̄i in cœna recubuit, & hac de re qdnam sentiat, in mediū p̄ferat. Hic. n. prima eius epistola cap. IIII. Quā canonicā uocant, ait oīs qdem spiritus q soluit Iesum, ex Deo nō est, sed Christo contrarius, q antichri/stus græco uocabulo nūcupatur, Pontifex aūt summus, q fit in hæresim lapsus nō ne dicēt soluisse Iesum. i. eius pietatē catholi/cā eneruasse? Atq; ideo quū ex Deo amplius nō sit, cuius tn̄ erat anteq̄ laberet, è, pontificia est authoritate deiectus. Cui itē am/plius in christiana familia uiri parere nō debēt, imo ipsum aufu gere, quo iure illis poterit ip̄erare? Inq̄t aūt ille ipse Ioānes, si q̄s

ad uos uenerit, qui doctrinam eiusmodi profiteatur, nolite ipsum in domum suscipere, neq; dicere illi salutem. At hæreticus Pontifex, et quiuis alius, alterius, q̃ christianæ disciplinæ professor est, illi igit̃ parendũ non est, neq; ipse alijs iure ullo poterit iperare.

SED AD Paulum Apostolum ueniamus, qui prima ad Corinth. VI. cap. scribens, q̃ frater cum fratre ab infideli iudice pendeat, illos redarguit. Qui etiam ad Titum tertio cap. Hæreticũ hominem post primam, & secundam reprehensionem euitandũ iubet, q̃ scire debeat iam eum, qui huiusmodi conditionis euaserit, subuersum esse, & proprio iudicio condemnatum. Neq; hæreticum hominem primo, secundo ue corrigendum ideo asserit, q̃ statim nõ sit à xp̃i cõsortio segregatus, sed ideo corrigẽdus est, ut si pœnitere noluerit, hæreticus oĩbus pateat, & euitetur. Hic deinde ad Galathas cap. I. si nos, aut cælestis angelus aliter, q̃ fecerimus, uobis annunciauerit, Anathema sit. Non Anathematis solum .i. maledictionis uulnere affectum eiusmodi hominem appellare uoluit Paulus, sed maledictionem ipsam execrationem, & Anathema, adeo execratum, & omni Ecclesiastico munere, & iurisdictione illum uacuum habuit.

IDIPSVM apud Gregorium in Omelijs inuenies. Idipsum gloriosus Dei Martyr, & episcopus Cyprianus testatur, dum hæreticos omnes, & qui Christi tunicam discindere satagunt, nihil in Dei Ecclesia iuris, aut potestatis habere se didicisse commemorat. Idipsum, ut se ab huius generis hominibus separaret Mosi à Domino iniunctum est. Quod etiam apud Osiam prophetam diuino quidem spiritu promulgatum legitur, dum eorundem instar latentis cuiusdam, & uenefici panis sacrificia habenda esse docetur. Ex quibus si quis ederet, contaminari ꝑtinus nosceret.

QVID EZECHIELem uatem commemorem? qui aduersus huius tam iniquæ familiæ uiros, homines cõcitat, prouocat et impellit, inquiens. Cur ex aduerso illis uos ipsos muricui usdam instar pro Israeliticæ domus defensione in die Domini prælian tes nequaq̃ exposuistis?.

TAM CLARA, tamq; aperta est hæc apud sacraꝝ litteraꝝ authores sñia, ut & decreta passim idipsum resonent, uaticinia comprobent, Euãgelia doceant, rõ deniq; ipsa confirmet. Oẽs. s. tã primũ a chistiana familia eiectos, dignitate, atq; offõ uacuos esse, q candorẽ fidei cõmacularũt, ac in Catholicæ pietati contra

riam sniam dilapsi sunt, quãprimum eo crimine tacti fuerint, nulla aliunde, aut hoĩum expectata snia, aut euidẽti diuinæ reprobationis indicio. Quãto magis si Pontifex ille fuerit, qui tam horrendi sceleris labem incurrat, omni se authoritate spoliatum statim noscere debeat? Quũ longe maius inde reipublicæ discrimen immineat, q̃ si priuati nomine, & officio fungeretur.

DE DIFFERENTIA ALIORVM EPISCOporum à summo Pontifice, si ipietatis labẽ incurrerint. Ca. XXII.

AT si quis forte id nobis obijceret, q̃ priscæ legis tpe ex sacerdotibus summis, qui debitam pietatis semitam declinarunt, complures inuenti sunt, qui tñ in dignitate, & officio legitime perstiterunt, id sanè rectius duximus diluẽdum, anteq̃ ad alia transiremus, ne quicq̃ si fieri possit, quod interioris hominis aures offendat, relinquamus intactum.

DICAMVS igit̃ iter nouæ legis, & antiquæ summũ sacerdotẽ illud esse discrimen, q̃ ut exodi. XXVIII. cap. tradit̃. Sacerdos summus ex una tantum succeßione Dei iussu eligendus erat, atq; ideo si quis à pietate fidei deuiasset, dato illius reditu officium recuperabat amissum. Nostræ autem legis Pontifex quum nõ hæreditario iure ad Pontificatũ assumatur, recte quidem fieri uisum est, ut exauthoratus semel, ẽt si redierit ad cor, ad amissam tñ nõ redeat dignitatẽ sola.n. electiõe religiõis nostræ princeps efficit̃.

AT NON deterioris cõditionis Pontificẽ esse obijcies, q̃ sint inferioris episcopi, Hi uero in hæresim ꝑlapsi absq; alia electione fuerunt ad dignitates pristinas restituti, seu illas easdẽ continuerũt, ut in decretis. I. q. VII. cap. cõuenientibus, Et. I. q. I. cap. oẽs cuiuslibet, recensetur. Consimili igitur conditione de summo Pontifice fieri posse uidetur.

VERVM inter summum, & alios ea differentia est, qua licet, dum utriq; facti sunt ipij, sint & officio, & dignitate priuati, hi tñ ex generalis concilij, qđ est apud Nicæam bithiniæ habitum, aut superioris Ponti. dispositione, id beneficij obtinent, ut sine noua electione ad dignitates pristinas admittantur. Eaq; cõcilij dispensatio nouæ qdem electiõis uim supplere dicit̃ qđ ipse summus obtinere nõ põt. Q. đ ea, & legitima qdẽ rõne effectũ est, qua in longe maius Ecclesiæ præiudicium uergit, si Pontifex hæresis cri-

eo obtemperat, siue cum eo communicet, sufficit enim illum citra mortis periculum deuitare.

SI VERO quod Paulus ad romanos, & Petrus in epistola nos sæcularibus potestatibus subesse, illisq; nequaquam resistere debere meminerint, in medium afferatur, Quoniam omnis potestas à Deo est, Id quidem uerum esse dicemus, si commode illas, quando impietatis crimine inficiuntur, euitare non possumus. Nam aut subditi sumus, aut ex aduerso Christi Regnum tanquam gubernatores, & principes continemus. Si subditi sumus, congruum est ut (preterq; in causa fidei) illis obediamus. Quando aut citra uitæ periculum eos euitare non possumus, Aut sic cum eis (quoniam ui ad fidem illos cogere nequeamus) permissum est nos habitare, ut moribus lucrifaciamus eosdem. Quemadmodum Dominus discipulis suis iniunxisse, Mathei xxiij. legitur. ut scilicet scribis, & pharisæis super cathedram Moysi sedentibus citra causam fidei obtemperarent. Si uero Principatus authoritas nobis adquiritur, tum certe imperatori & cuicumque principi hæretico non solum resistere, sed eum totis uiribus impugnare, maledicere, exauctorare, aut exauctoratum potius declarare debemus. Multa.n. conueniunt Principi, quæ à subditis agi non debent. Hic uero totis uiribus in amplianda catholica pietate semper debet insistere, quum totius orbis terrarum hac de causa sit ei qualiscumq; conditionis extiterit demandatum imperium, Nam sine principum authoritate, & uiribus id executioni mandari non potest, quod testatur diuinum eloquium, Ite & prædicate euangelium omni creaturæ.

SI DIxeris causa, qua gemina illa apostolorum fulgura mouebantur, est, quoniam omnis potestas à Deo est, atq; ideo illi esse in rebus tēporalibus obtemperandum, à Deo illam esse, quoniā permittitur alicuius gratia, profitemur, ut.s. aut populū ob delicta castiget, uel ut fidelium ibidē exercitum uita, moribus, pietate in melius redigatur. Vt de Nabuchdonosor legitur, qui uiso trium puerorum miraculo, eorundem pietatem obseruandam omnibus imperauit. Neq; alio modo Petri, & Pauli intelligenda sunt uerba.

QVOD QVIDEM ea ratione facile comprobatur. Quæ sacer auriga noster, & Dei apostolus Paulus ad corinth. primæ epistolæ, cap. vij. scribēs ait, si mulier impia cū uiro pio, aut

ad quem maxime electio, & depositio eiusmodi pertinere conspicitur.

SI DEMVM hæresis Pontificis lateat, ipseq; sit Christo, & authoritati pontificiæ mortuus, maxima profecto ecclesiasticæ Ierarchiæ confusio exoriretur, quum episcoporum creationes, constitutiones, collationes, & alia omnia nulla essent. Cui tamen iacturæ remedium dari non posse uidebitur. Verum si illud eueniret, sanctus Dei spiritus, qui passim omnia lustrat, latentem hæresim manifestaret (ut arbitror) qua nota de uero Pontifice instituendo statim deliberatio fieret.

A I A

RATIONES QVIBVS AMBIGITVR Tam in sacerdotis institutione q̃ in sacramentorum collatione in uniuersum non esse necessariam fidem. Cap.XIX.

E institutione modo sacerdotis, & in uniuersum de sacramentorum collatione, quomodo fidem necessariam habeant, pauca adijcienda sunt. Vt ad ea quæ Lutherius meminit, deueniamus. Si sacerdos debet institui illi non uidetur necessaria fides. Caracter enim, qui in ordinis collatione imprimitur, conferentis solam intentionem, & authoritatem insequitur. Nam quemadmodum in maximi sacramenti, quod eucharistia dicitur, confectione non est necessaria fides, dummodo adsit intentio, ita in ordinis collatione fieri posse uidebitur. Itẽ maximus error Martiri Cypriano ascribitur, ꝙ hæreticos baptizare non posse crediderit, quoniam quæ Dei essent, administrare nequirent. Contra quem multis rationibus inuehit Augustinus in lib. de unico baptismo, & qui aduersus donatistas inscribitur, & de conse. distin. iiij. notatur. Quum igitur eo crimine labefactari potest regenerationis minister, fides non necessaria indicabitur. Quod si in baptismate, eucharistia, & ordine conficiendo non necessaria fidei pietas uideatur, neque in alijs sacramentis conferendis necessaria conspicietur. Ad hæc satis mirum certe uidebitur, quæ ad ordinem pertinent sine fidei pietate posse administrari, Quæ uero ad iurisdictionem, nequaquam, ac si iurisdictionis potestas præstantior esset ordinis potestate, & quæ ab ordine proficiscuntur, essent minus homini christiano proficua. Quod, n. præstantiorem uirtutis habitum B

exigit, non exigente nobilius esse uidetur. Quae item à potestate ordinis prodeunt, sunt sacramenta, quae in animae salubritatem à Domino sunt instituta. Iurisdictio autem quoddam extrinsecum est. Quare si potestas hmôi fidei pietatem requirit (quum fides sit animae quaedam perfectio) ordinis etiam facultas eandem expostulare uidebitur. Amplius si pontificatus (ut supra defendere uidebamur) sibi proprium caracterem, atq; ordinem habet annexum, tam ordo ipse, q̃ iurisdictio fidem requiret. Aut igitur neutrae potestati erit necessaria fides, aut utriq;.

AD SACERDOTII, ET OMNIVM SACRAmentorum collationem, tam in conferente q̃ in suscipiente nõ esse necessariam fidem, si res à sacramento distinguitur, quae etiã uno modo tam potestati ordinis, q̃ iurisdictionis haec necessaria est, altero autem, iurisdictionis dumtaxat, deq; istarum duarum potestatum conuenientia, & nobilitate. Cap. XX.

SVnt itaq; (ut ueritas locum habeat) in sacramento duo consideranda, sacramentum ipsum, et gratia quae illud conuenienter sequi deberet, attamen suscipientis interdum ineptia unum ab altero separatur. Quum enim hic aut fide caruerit, aut inter peccatorum laqueos manserit, sacramentum solum potest accipere, quo signatur dumtaxat, sed signi effectu, qui est gratia, caret, quoniam haec cum impietate, & uitio habitare non potest. Si ergo qui sacerdotio instituendus est, intendat se uelle fieri sacerdotem (nam absq; intentione, neq; minister, neq; cui ministratur, quicquam agit, aut recipit) etiam si fide caruerit, caracterem sacerdotalem in anima suscipit. Eodem etiam pacto qui ordinem confert, dummodo idipsum intendat, animoque proponat efficere, quantumuis impius fuerit, signatus tamen eo signo, quod alteri imprimere statuit, efficit, & quod intendit assequitur.

ET QVVM de ministri, & eius, qui ministerij beneficium suscipit, intentione meminimus, non eam quidem necessariam aduertẽdũ esse monemus, quae sine ulla itermissiõe in sacramẽti collatiõe pmaneat. Sat. n. ẽ (ut oĩs theologorũ schola fatet) quae habitu aĩo insideat. Quũ sanè arduũ esset nimis, atq; difficile semp, ac omnibus temporis momentis seruatis, aĩo ita in ea ac-

tione uersari, ut ad aliud quippiam minime distraheretur. Nõ obligat lex diuina quempiam ad id, quod ferè fieri nequit, & quo sacra ministeria magno in discrimine poneret.

INTENTIO etiam hæc ad hoc, ut sacramentum solummodo conferatur, non tantum habitu sine fide, & gratia sufficit in utroq;, uerumetiam si quod christiana solum facere intendit ecclesia, operari procurat. Nam bene rationi consentaneum est, si hæreticus sacramentum confert, aut recipit, cum neq; illi, neq; ecclesiæ credere, sed tanta est ipsius sacramenti uis, ut sola habita de ritu ecclesiæ intentione prodeat, & conferatur.

QVOD de ordine diximus, de baptismate, & sacramẽtis aliis singilatim conuenit, ut asseramus, cuius quidem ea ratio est, qua ministri impietas, aut uitium, sacramenti uim impedire, neq; debeat, neq; legitime possit. Christus enim est, qui ordinat, qui baptizat, & qui ministro tanq̃ instrumento ex sua tantum institutione, & quatenus uoluerit, utitur, quemadmodum optime meminit Augustinus.

AT SAcramenti res, quæ Dei gratia nuncupatur, nunq̃ nisi in pia, & ab omni sorde sincera imprimitur anima, quæ fidei sólicæt capax, & intelligentiæ fuerit. Si autem puelli sit, & infantis, fides in ea non quæritur, sed in ecclesiæ, aut rectius Christi fide regenerat̃, & per sacri baptismatis dilutionem originali sorde mundata nitorem, & sinceritatem assequitur. Non enim rerum omnium conditor coacte, & inuito animo quempiam sibi gratificatur. Cuius deinde in conferendo sacramento minister si sine peccato confert, egregiæ operatur. Sin autem impietatis, seu alterius conditionis uitio detineatur, nil minus res sacramenti succedit, ne alterius culpa, qui recipit ab expectatione pariter, & premio defraudetur. Hoc anteq̃ tenendum declararet ecclesia, oppositæ sententiæ Cyprianus episcopus erat, quoniam durum illi, atq; difficile uidebatur impium aliquem, & Dei inimicum posse quicq̃ in sacramentorum ministeriis celebrare. Qui si usq; ad ea tempora, quibus hæc (Deo authore) nobis illuxit ueritas, superstitisset, nihil sanè erroris hac in re, quod illi imputari posset, penitus haberetur. Tam enim fide celebris fuit, & pietate conspicuus, ut & martirio, & authoritate ab origine Ecclesiæ usq; ad eam tempestatem, nisi primo, saltem secundo fuerit in beatorum ordine collocatus.

MINISTRI *igitur impietas suscipienti non nocet, quod (ut dixi) tutius Seruator noster Iesus nobiscum agere uoluit, & amplius quàm humanum forsitan excogitaret ingenium, nostris miserijs succurrere, & indigentiæ suffragari.* Neq; *tamen ideo quisq; impius ethnicus, aut alterius sectæ uir. propterea ad sacramenta hæc omnia communicanda credi debet idoneus.* Nanq; *signo Christi eum saltem munitum esse oportet, ut in eius familiam quandoq; susceptus fuerit, & uideatur.*

QVOD VERO *urgere à quæstionis initio uidebatur, est quomodo ad iurisdictionem sit necessaria fides, & ad ordinis collationem in ministro nequaquam.* Atque *ideo prius ordinē duplici modo considerari posse monemus.* Aut *enim ad dignitatem maiorem & minorem alium & alium dicimus, quemadmodum teneri posse probabili ratione docuimus.* Aut *ordo episcopatus gradum minime superascendit.* Hic *etiam in duplici differentia consistere (si animaduertamus) inspicitur.* Nanque *ut à sacerdotali distinguitur, alius quidem est, & alius ut sacerdotalem ordinem in seipso complectitur.* Eo ꝙ *præter sacerdotij authoritatem hoc potissimum habet episcopus, ut ordines conferre ualeat, quod nequaquam mero sacerdoti concessum est, ut longa superius disceptatione deduximus.* Primo *igitur modo consideratus ordo sibi ita iurisdictionem adæquat, ut potestates geminæ inde sequentes una tantum esse facile conspiciantur.* Si *enim ordo, à iurisdictione ita inseparabilis est, ut inferiori gradui neque in indiuiduo, neque in specie ualeat communicari,* Potestas *sanè quæ super unum fundatur, super alterum quoque constituatur oportet.* Quare *ad quæstiones oppositas dicendi modus est facilis, ut concedatur ad utranque potestatem fidem necessariam esse, quando utraque in una, & eadem persona concurrit, alioqui autem minime.* Si *uero dicas.* Duæ *sunt omnino potestates hæ, quæ nam fidei uirtutem magis expostulat?* Quæ *ad iurisdictionem pertinet (si duæ sunt) proculdubio profitebor.*

SI VERO *consideretur ordo ut episcopalem gradum minime excedit, ad iurisdictionis potestatem simpliciter in Pontifice summo, & non ad eam, quæ ordinis, est necessaria fides.* Neque *etiam in episcopo, quomodocunq; illius ordinem uelimus accipere.*

SI VOLVErimus deinde istarum duarum potestatum perfectionem, seu nobilitatem, & necessitatem disquirere, item alia sectio facienda est. Nam si ordo iurisdictioni iunctus aequatur, aeque nobilis utraque nobis esse uidetur, dummodo ordo, ut à sacerdotali distinguitur, consideretur. Si uero non aequatus sit, nobilior quidem ordinis potestas est primo, ut sacerdotalem includit, quoniam ad sacramentum eucharistiae, quod praestantissimum est conficiendum extenditur, deinde quatenus etiam à sacerdotali distinguitur, quoniam sacramentum ordinis conferre potest. Quod potestati iurisdictionis concedi non potuit.

HARVM quoque potestatum nobilitas per se, & per accidens considerari facile potest. Per se quatenus id, quod per alterum fit sit nobilius altero. Quoniam omnis uis, omnis potestas ab opere, ad quod tanquam ad finem dirigitur, mensuram nobilitatis, & ignobilitatis assequitur. Per accidens uero altera quidem nobilior est, quatenus praesupponitur alteri, à qua etiam dependere quodammodo uideatur. Quae ordinis est prima consideratione iam dictum est nobiliorem euadere, per accidens uero quae ad iurisdictionem pertinet, quoniam quae ordinis est, ab ea dependere dignoscitur. Nanque consecrationes, promotiones, ordinationes uniuersas, & singulas à iurisdictione Pontificis iam dependere docuimus. Si uero ordinatio & consecratio Papae, unde nam, & quomodo ea potestate iurisdictionis pendere uisa est, dixeris, quoniam dum Papa est, iam consecratus est, ante consecrationem, iurisdictionem habere non poterat, Dicam falsum esse, quod pro constanti, & irreffragabili axiomate accipis. Iurisdictione siquidem Papa non consecratus uti potest, quam ab electione est protinus assecutus. Qua etiam alteri iniungit, ut sibi pro consecrationis beneficio manus iniciat. Quod si tibi durum forte uidebitur, te cogam duce ratione in meam statim uenire sententiam. Metropolita nō consecratus hoc potest, habetur enim extra. de electione cap. suffraganeis. eum suis suffraganeis ui iurisdictionis, consecrationis munus iniungere posse, antequam illud in personam suā susceperit. Quanto magis id poterit Pontifex summus, qui maximam, & ferè diuinam habet authoritatem in terris.

DE NECEssitate geminarū istarū facultatum debet ēt duplex consideratio fieri. Potest enim ad specialem singllatim fidelium

utilitatem spectari. Quemadmodum ordinis potestas (qua sacramenta, quæ ad animæ salubritatem sunt instituta, distribuuntur) est necessaria magis. Potest etiam considerari necessitas quatenus ad uniuersam christianam rempublicam applicatur. Quo sanè modo iurisdictionis potestas, potestate ordinis præstantior esse conspicitur. Per illam enim magis sibiipsi consentiens respu. continetur.

EX HIS *facile quæ proponebantur, dilutæ sunt quæstiones. Non enim iurisdictionis potestas, ideo absolute est ordinis potestate præstantior, quoniam cum fide coniungitur. Nanq; (ut dictum est) absoluta perfectio potestatis est, quæ ad præstantiorem dirigitur actionem. Constat modo ordinis potestatem, quatenus sacerdotalem includit, ad nobiliorem satis actionē deduci, quæ eucharistiæ consecratio est, aut etiam quatenus à sacerdotali distinguitur. Quoniam ordinis sacramenta distribuit. Idcirco eam ipsam absolute potestate iurisdictionis nobiliorem esse dicemus. Ea uero perfectio quæ ex uirtute fidei iurisdictionis potestati dabatur si qua est, extrinsecus aduenit, & extrinsecus etiam illam efficit nobiliorem. Immo si rectæ mentis oculum adhibeamus, potestatis illius imperfectionis est potius, q̃ perfectionis, ut sine fide manere non possit. Quum eius adminiculo indigeat.*

NEQVE *propterea fides ab ordinis potestate debet excludi, si eius opus deo gratum esse uelimus. Est enim fides unicuique uita, spiritus, & singularis perfectio, sed non necessaria quidem est, quoniam sacramentorum necessitas summa est, quæ si in ministro fidem exigerent, pij à tanti beneficij expectatione sæpius defraudati iacerent. Vnde tum eiusmodi hominibus utitur seruator Iesus in sacramentorum collatione tanquam mortuis instrumentis, & propriæ pietatis gratiam animabus cum sacramento distribuit.*

EX ALIO *uero capite quum pro continenda ecclesiæ pace, consensu, integritate, iurisdictionis potestas sit maxime necessaria, Quumq; exemplo magis, quàm institutionibus princeps populum instruat, & in uirtute contineat, non eo tanq̃ instrumento mortuo uoluit uti Iesus. Nanq; ut mortuus, nihil certe Reip. prodesse posset, immo passim omnia confunderet, perturbaret, inuerteret. Viuat ergo, & credat operæpretium est. Quomodo autem Pontificatus summus proprium caracterem, ac ordinem habeat,*

habeat, quidq; etiam de his potestatibus dicendum sit, iam ex su pra commemoratis patere commode poterit.

RATIONES LVTHERII VNDECIM, QVI bus astruere conatus est neminem sine certa fide non solum abso lute, sed etiam iustificationis futurae posse iustificari. Cap. XXI.

Sed ad nostrum Lutherium deueniamus, quē in angulo auscultantē, uel rectius obseruantem omnia, sed renuentem dimisimus. Malus iste uir apud acta germaniae co ram amplissimo Car. Sancti sixti pro sua defensione dicebat neminem sine certa fide non tantum absolute, Verumetiam iustificationis futurae posse iustificari, idest iustitiae beneficium (quod est Dei gratia) consequi. Si enim (inquit) dubitaueris, an illam fueris assecuturus, quam cupis, iam non habes, sed euomis gratiam. Quam quidem sententiam undecim rationibus astruere co natus est, quas recensebimus paucis, ut erroris sui conscius factus sese ad ueritatem accingat.

PRIMA RATIO est iustus ex fide uiuit. Si ergo iustitiae beneficium, idest dei gratiam assequi uelit, opus est, ut de consecu tione non dubitet.

SECVNDA, fides est diuinae promissioni credere, aut uerbo: Habetur enim ad Romanos. IIII. Abraam Deo credidit, & illi ad iustitiam est deputatum. Et ideo fides, & uerbum simul sunt. Quod Esaias. LV. cap. attestatur inquiens, uerbum quod egreditur de ore meo ad me uacuum non reuertetur. Ergo ex fide iustificatio prouenit.

TERTIA ratio, probat ut ad sacramentum quispiam certissi ma cumfiducia consequendi gratiam quam cupit, accedere debeat. Nam Apostolus ad hebrae. ca. xi. inquit oportet accedentē credere, q Deus est, & q inquirentibus eum se largiatur. At ac cedens ad sacramentum is est. Item necessarium est sub periculo aeternae damnationis, & infidelitatis peccato Christi uerbis adhi bere fidem, quibus quodcunq; solueris super terram solutum erit in coelis. Math. XVI. Commemmorat. Quum itaq; ad sacramen tum poenitentiae accesseris, nisi credas firmiter te absoluendum in coelo, dubitas an ea uera Christi sint uerba. Quodcunq; solueris super terram soluta erunt in coelis. Ergo non credis, ergo damna

tus es, ergo nō assequis gratiā. Siq; obuiat forsitan nescio an dignus sim dū ad sacramentū accedo, ridebo(inqt) ipse, per nullā dispositionē, aut opus, dignus efficieris, nisi p fidē, qa sola Christi fides est, uita, q te dignū facit. Igitur confidentissime accedat. R

QVARTA ratio. Christus dum cananeæ filiam sanat, inquit, ô mulier magna est fides tua, fiat tibi sicut petisti. Fides hæc specialis de consequēda filiæ sanitate conspicitur. Item dum illos cæcos illuminat, ait, creditis me id uobis præstare posse? Quibus rñdentibus, utiq; credimus, ab eo dictum est. Fiat uobis, ut credidistis. Rursus centurio, dic tantum uerbum et sanabit puer meus, inquiens, credidit, & assecutus est pueri sanitatem. Amplius Ioānes quarto cap. Regulum ex fide, quam adhibuerat Dño dicenti, uade filius tuus uiuit. Filij uitam meruisse commemorat. Ex qbus clare compertum est, de eo, quod quisq; consequendum peteret, ut uoti compos fieret necessariam fidem fuisse.

QVINTA ratio. Marcus habet, quicquid orantes petieritis credite uos accepturos, & fiet uobis, ad sacramentum accedens petit, oportet igitur, ut se accepturum confidat.

SEXTA ratio, si habueritis fidem, sicut granum Synapis montes transferre poteritis. Q

SEPTIMA ratio, sæpius Dominus discipulos, & Petrum nō generali, sed speciali fide coarguens erat solitus dicere, modicæ fidei, quare dubitauistis. S

OCTAVA ratio, Iacobus inquit, si quis indiget sapientia, à Deo postulet in fide non hesitans, & illam accipiet, hæc etiam specialis est fides.

NONA ratio, beata uirgo dum dixit Gabrieli Angelo deificam fœcunditatem annuncianti, Ecce Ancilla Domini fiat mihi secundum uerbum tuum, se concepturam credidit, & statim concepit. T Ita etiam Anna Samuelis mater postq credidit uerbo Heli non est amplius uultus eius in diuersa mutatus. Contra uero Israel filij, quoniam non crediderunt promissioni terræ Chanaam, in deserto prostrati sunt.

DECIMA Augustinum super Ioannem. Accedit uerbum(inquit) ad Elementum, & fit sacramentum, non quia fit, sed quia creditur. Abluit ergo baptismus quia creditur.

VNDECIMA Bernardus sermone de annunci. secundo habet necesse esse primo omnium credere peccatorum remissionem

te habere non posse, nisi per indulgentiam Dei, sed oportet, ut credas peccata tibi donari. Et paulo infra, sic arbitratur Apostolus gratis hominem iustificari per fidem. Ex quibus Lutherius se captiuatum dicit, ut credat in omni sacramento necessarium esse suscipiendi effectus in dubiam habere fidem, si quis illum suscipere debeat.

NON ESSE NECESSARIAM PRO SVSCEptione gratiæ fidem in speciali dum sacramentum suscipitur, uel uti, neq; intentionem, sed in quibusdam uniuersalem sufficere. Cap. XXII.

Erũ agamus et nos rõibus (si q̃ sint) nostris aduersus Lutherij sententiã. Qui tã magnificæ in oĩ sacramento fidẽ necessariã statuit, in infantium regeneratiõe, an necessario fuerit requisita, uerbum non fecit. Quid ergo de hac ipsa sentiat inquirendum. Si uera quidem sit, & cum sacramento gratia conferatur, ubi nam fides? Non credit infans, quia non audit, qa nondum intelligit. Fides enim ex auditu est, ex Pa. sen. ad Ro. cap. x. Baptizatur originali sorde, diluitur, regenerãt in Christo sine ulla prorsus actu, aut habitu (quæ illi insidedat) fide. An forte ueram istam baptismatis non esse in tam parua ætate collationẽ fatebitur? Quomodo Ecclesiam, sanctos patres, et antiquissimam seruatam consuetudinem audebit infringere? Augustinus enim in Enchiri. habet. A paruulo recenter nato usq; ad decrepitam sicut nullus est, cui prohibeatur baptisma, ita nullus est, qui in baptismate peccato non moriatur. Sed magnus ille Dionysius ecclesiasticæ Ierarchiæ capi. ultimo. Clarius id quidem asseuerat, inquiens, Diuini nostri duces Apostoli infantes ad baptisma admittendos esse probauerunt, ut ferè ab origine eo professionis initio afficerentur, quo adolescentes quotidie in ea magis proficerent. Scriptum est enim in Salomonis adagijs. Adolescens iuxta uiã suam etiam quum senuerit, nõ recedet ab ea. Adde q̃ nullo unq̃ tẽpore Deus optimus maximus de salutari remedio hoibus ipro uidus fuit. Si itaq; ifantes ab originali labe mũdari nõ possent, nullum eis remedium salutare dari contingeret, si deperirent, q̃ essent perpetua infœlicitate damnati. Non est tantæ proteruiæ homo iste, ut id audeat profiteri. Neq; licet illi ad infusam fidem confugere, quoniã ea quidem non est, de qua Paulus ad hebræos

undecimo cap. Meminit fieri non posse, ut sine ipsa altissimo placeamus. Nam sola haec si datur infanti, ex quo nihil intelligit, in operationem infans exire non potest, sine qua per gratiam Deo placere potest. Nõ igitur de hac locutus est Paulus ad hebraeos, quod etiam ex eius uerbis ostenditur. Dum enim maximopere fidem commendat, fidem Abel pro hostia, Enoch, pro trãslatione, pro archa Noe, & caetera, quae de fide ponit exempla, solam illã, qua actu credimus, et Deo placere possumus, explicat, qua dum abluuntur, carent infantes.

SI VERO non de infantibus, sed de his, qui usum habent rationis necessariam fidem gratiae consequendae Lutherius asserat. Contra, pro suscipiendo sacramento, & gratia, ita est necessaria specialis intentio, sicuti certa fides, sed illa non est necessaria, ergo neq; ista necessaria erit. Quũ enim omne agens à proposito agat per intellectum, necesse est, ut recipiens quoq; prius intendat illud quod agere statuit agens, q̃ illud receperit. Non est autem necessaria specialis intentio in recipiente, quoniam si quis secundum ritum Ecclesiae abluatur, intendens recipere illud in uniuersali, qd praestat Ecclesia, sacramentum recipiet, & tamen habet uniuersalem, & non specialem intentionem. Ergo huic certa non erit necessaria fides.

ITEM SI non discredat, sed quantum est in se ipso paratus sit credere, non tantum sacramentum, sed etiam rem sacramenti suscipiet, quoniã pietate sua in nos Deus cordibus praeparatis illabitur, et praesto ẽ. Tãtus enim potest esse bonus motus interior in genere alicui, ut deus gratum eius accipiat animũ, et illi gratiam suam cum sacramento secundum intentionem uniuersalem accepto, id faciendo, quod Ecclesia facere intendit, infundat, De qua tamen specialis fides nõ praecessit. Ergo pro iustificatione nõ est necessaria fides.

DE RECEPtione sacramenti non est dubium, Quia etiam coacti ad baptismum illud recipiunt, dummodo hanc uniuersalẽ, quod facit Ecclesia, recipiendi habeant intentionem, ut habetur cap. maiores, extra, de baptismo, per concilium toletanum decisum. Et ritus etiam Ecclesiae confirmat. Quia hos semel ablutos non amplius ablui permittit. Quem si negaueris, non est, ad quos amplius in rebus fidei probandis refugium habeamus. Nã inquit Augustinus contra fundamentum Manichei in epistola.

non crederem Euangelio nisi Ecclesiæ crederem. Item Eusebius, Li.X.cap.XV. Habet Athanasium puellum in littore alexādri nō per iocum pueros baptizasse seruatā forma. Quos Alexand. A episcopus (etiam q̄ per iocum illud actum fuerit) pro baptizatis haberi uoluit. In quibus manifestum est specialem intentionem minime fuisse repertam. Quo casu licet Augu. de baptismo paruulorum. Lib. VII. dicat orandum esse, ut ablutio eo modo per iocū administrata baptismus nec ne fuerit, inspiretur à Domino tamen ex quo Alexan. Episcopus cathecuminos pueros, & Athanasium seruasse formam perceperit, et baptismum illis propterea A datum uoluerit, cum intentione illa generali utrunq; conciliare poterimus.

AMPLIVS de sacramento pœnitentiæ, modo consimili ratio formari potest. Nam sicut non necessarium est, ut idiota, rudis, & ignarus, qui christianæ familiæ ascitus est, articulos fidei credat, nisi in confuso, dum se ad Ecclesiæ fidem remiserit, ita non est necessarium, ut in speciali sacramentum pœnitentie, & gratiā eius intelligat, & tamen faciendo id, quod facit Ecclesia, consequitur gratiam. Quia Deus de remedio salutari nemini unq̄ fuit improuidus, ergo fides certa iustificationis, & gratiæ, pro sacramēto, & eius effectu suscipiendo non est simpliciter, & absolute in omnibus necessaria.

QVOD si Lutherius ad habentes usum rationis, ingenuos, capaces, & discretos, & q̄bus lex promulgata fuerit, seipsum astrinxerit, non errabit fortasse, dummodo habitualem, & intentionē, & fidem non semper actualem (quoniam hæc interrumpitur facile) illam esse uoluerit, quam pro sacramenti gratia, & iustificatiōe adipiscenda necessariam statuat. Sed male sonant illius uerba, & quod omnino patitur exceptionem, absolute, & sine ulla exceptione pronunciat, & ut sui moris est, pertinacissime tutari conatur.

RESPONSIONES AD VNDECIM, QVAS ex aduerso Lutherius posuit rationes. Cap. XXIII.

EX quibus unico tantum uerbo omnia eius dissoluuntur obiecta. Iustus ex fide uiuit, uerum est. Sed fides illa distincta esse potest, & specialis, generalis, & confusa, &

ad utranq; iustitia, seu iustificatio sequitur. Quam ideo non necessarium est in speciali credere, si homo fuerit idiota.

AD SECVNDVM de Abraam dicitur eum prudentem, & pspicacem fuisse, quem etiam allocutus est Dominus. Et ideo fidem eius exactam, & specialem fuisse condecuit. Cui tamen nisi essent diuina reuelata mysteria, & in generali tantum diuinæ legi præter naturalem, si qua foret, suscipiendæ paratus fuisset, nõ est dubium, quin idipsum illi ad iustitiam Dominus deputasset. Quoniã de salutari remedio nunq̃ alicui fuit improuidus.

AD TERTIAM. accedentem ad sacramentum opus est credere, uerum est distincte & in speciali, uel confuse, et in generali, ut dictum est, Si enim eruditus fuerit accedens, & de lege instructus, opus est, ut discrete intelligat, intendat, Credat, & specialem gratiam speret. Sin uero rudis sit, aut non actu dum sacramentum suscipit, illud consideret, aut nequaquam instructus dummodo non oppositum credat, sibi sufficit, ut sacramentum, & gratiam consequatur. Qui etiam si oppositum crederet, & generalem Ecclesiæ intentionem haberet sacramentum sine gratia quidem susciperet. Quum uero dicitur, obligatus est credere, qui ad sacramentum pœnitentiæ accedit, uerba illa, quæcunq; solueritis in terris, erunt soluta in cœlis. Verum est actu, uel habitu. & pro susceptione tam sacramenti, q̃ gratiæ, siq; in lege instructus est non rudis, sed eruditus ille ipse, qui ad sacramentum accesserit. Quum uero Lutherius sibiipsi obiicit, & respondet. Quid si indignus sim? accede (inquit) quia per nihil magis dignus effici poteris, q̃ per fidem, miror q; tam absolute respõdeat. Nam si quis ex peccato, non propalato, aut diminuta circunstantia se noscat indignum, non ne prius se dignum faceret per opus confessionis, si tempus haberet, q̃ per suscipiendæ gratiæ fidem? Immo nisi confiteretur, superbe de seipso, & impudenter de sua nimium fide, & dignitate præsumeret. Quia sicuti de peccato uno, aut circunstantia confessio ab eo nõ necessaria dicit, ita de õibus dicendum uerito uideretur, ut sine eorum confessione posset absolui, & ideo quid dicat aduertat, & seipsum exponat, aut reuocet.

AD QVARTAM. Christus fidei summus instructor, & author per fidem petitæ gratiæ, gratiam facit, ut se Deum ostendat, & suam religionem insinuat. Ita enim rectissime factum di

tinius, & debere fieri eo modo quem diximus. Et similiter de cæ teris, & de centurione, & de reguli filio profitendum.

A D Q V I N T A M, quod petimus credere debemus, uerum est, eo modo quo petimus. Et idea si petimus gratiam, & sacramentum, utriq; fides indubia est adhibenda. Si uero in generali petierit quis illud, quod facit Ecclesia in sacramento, si rudis etiã sit, neq; intelligere possit, non est obligatus ad fidem specialem, ut dictum est. A

A D SEXTAM, similiter de transferendis montibus per fidẽ authoritatem haberi posse fatemur, per fidem enim omnia fieri conuenit, & debent (quando expedit, & fides intercedere potest) eo modo, quem diximus, sed sine fide multa etiam à Deo uirtute sua fieri permittuntur, ut se Deum ostẽdat. Quemadmodum prophetiæ à malis, & infidelibus habitæ, & conuersio Pauli sine fide præuia facta est. Et Hieremias, & Ioannes baptista, & beata uirgo, & Iacobus Hierosolimitanus antistes, in matrum utẽ ris facti sunt sancti, & iustificationem, seu gratiam Domini sunt assecuti. Quæ omnia nõ simpliciter fidem necessariam indicant, ut Lutheriana peruicatia suadere tentabat.

A D S E P T I M am. Iam dictum est, cur Dominus de fide sẽm per homines in noua pietate instruendos requirit, & præcipue discipulos, & præcipue Petrum. Quem fundamentum fidei uocitauit.

A D O C T A V A M, eadem ratione Iacobus per fidem sapiẽ tiam acquirendam monet, & instruit. Quoniam ita melius, & facilius (si fieri potest) à Domino consequimur omnia.

A D N O N A M rationem, de beata uirgine, quia credidit, ideo filiũ Dei concepit, dico antequã crederet, intentionẽ uerbi coniungẽdi cum carne apud Deum fuisse, neq; ob Mariæ fidem, & merita simpliciter & absolute conceptionem illam, per q̃ admirabilem produxisse, sed cõsequẽter solum, ut alias fortasse dicet.

D E A N N A Samuelis matre, q̃ meruerit gratiam non imus inficias, quoniam instructa erat de lege, & pspicax ualde, & q̃d specialiter petijt, credidit, & assecuta est.

A D D E C I M am. Augustinus super Ioannem inquit, accedit uerbum ad elementum, & fit sacramentum, non quia fit, sed q̃a creditur. Verum est sacramentum ex fide fieri, ut expositum est generali uel speciali, actu, uel habitu ex parte suscipientis. Ex agen

tis autem parte sola intentio sufficit. Nam ab hæreticis etiam cum suscipientium gratia Sacramenta solent distribui, ut dictum est.

A D VNDECIMAM. *Bernardus ita quidem intelligendus est, in iustificatione suscipienda, ut credatur, & speretur uenia, à Domino, ut exposuimus toties, quando scilicet commode fieri potuit. Et in hunc modum, quæ obijcit Lutherius noster, aut præterire silentio, aut nostro quidem modo exponere debuisset, ut multa ipsius perplexa, & male sonantia dicta uidentur exposcere. Quæ ipse impudentissimus sua nimia temeritate in semel prolatorum uerborum forma continere non desinit.*

P. S. Secun. Lib.

FINIS.

CHRISTOPHORI MARCELLI PATRITII Veneti Archiepi. Corcyrae in Martinum Lutherium Secundae sectionis Primi Libri.

PRAEFATIO.

Enio nunc ad reliquas Lutherij explicandas, immo refellendas ambages, si eas connumerare potuero. Sunt enim ferè innumerae, adeoq; plenae dolo, fastu, iactantia, ut debuissent profecto non sanctis patribus, non curiae, nō Italiae, sed & Germaniae toti cum reliquis christianae Reipub. regionibus, immo ipsimet tanti sceleris authori impudētissimo stomachum facere, si seipsum coepisset agnoscere. Sed induratum est cor pharaonis, iamq; ulcus marcore putet, & obduxit callum iniquitas. Quae omnia medicamina respuit, soloq; ferro, & cautherio indiget.

PETVLANS *Hic homuncio, & furiarum ignibus plenus, quum Pontificis summi indulgentias nulla Petri, nulla ecclesiae, nulla seruatoris Iesu habita ratione detestari coepisset, ut qequam & ipse suo tempore de innouatione saeculi gloriaretur, uerbo prius, deinde scriptis conclusionibus, disceptationibusq;, & deniq; latissimis editionibus egit, ac omnia perturbauit, quūq; non satis illi uideretur maledixisse ex ea parte Pontifici, debitae poenitentiae, & palinodiae loco in totam eius authoritatem insurgens nouis artibus, ac uere Lutherianis figmentis edito opusculo eam solo aequare conatus est, ut de diuina pietate meritus maxime uideretur. Partem hanc iam impugnatam docuimus. Superest, ut quae ipse pijs auribus primum incusserit, de ueniarum uanitate, falsa mendacia, neq; tantum erroribus, sed innumeris insanijs plena facile doceamus.*

DE POENITENTIA *& poenis, & quomodo insolubili se nodo Lutherius implicet, dum per totam uitam poenitentiam agendam meminit.* Cap. II.

PRimum itaq;, ut indulgentiarum uigorem auferat, de pœnitentia, & pœnis agit, deinde purgatorium suo modo constituit, deniq; illas uilissimas, ac omnibus ab ecclesia prorsus demptis thesauris pauperrimas reddere satagit. Sicq; à pœnitentia exorsus inquit. Dominum Iesum dum discipulis . pœnitentiam agite, dixisse scribitur, eam per totam fidelium uitam obseruari iussisse. Deinde id dictum ad sacramentalem confessionis, & satisfactionis pœnitentiam accommodari non posse. Tertio loco non solam interiorem pœnitentiam inde seruatorem intendere, sed etiam exteriorem, quæ carni uarias afflictiones incutiat, quum sine hac illa prorsus esse non possit. Quarto pœnam à qua ea pœnitentia dicta est, manere donec manet odium sui .i. uera & interior pœnitentia .s. usq; ad introitum regni cœlorum.

HORVM quattuor primum aggrediamur, ut uideamus an homo iste se ipsum intelligat. Fatetur enim per totam hominis uitam pœnitentiam agendam esse idest mentis, & animi mutationem, & tamen actualem (ut dicunt) pœnitentiam aut habitualem eam esse inficiatur. Mentis innouationem appellat, qua in dies proficit homo interior, & transit ad meliora, atque ideo Metanoite græcum uerbum (inquit) si in latinum commode uerteretur, transmentamini aptissime diceretur. Quod & latinus tralator in de gestis apostolorum hystoria paulo audacior pœnitemini interpretatus est. Item ridet homo iste ex doctrina aristotelica non Thomæ aquinatis solum, sed Theologorum omnium sententiam, habitum quendam animis insitum dari à quo proueniant actiones.

DVO HIC parit monstra Martinus, ut bono quidem omine incipiat. Alterum, quo insolubili nodo se implicet. Alterum, quo omnem disciplinam tam humanam quàm diuinam prorsus interimat. Si.n. dũ à Domino dicitur pœnitentiam agite. de pœnitentiæ actu id minime intelligatur, actus excluditur, neq; etiam ullus habitus admittatur, quænam erit pœnitentia ista, ista innouatio, iste transitus, quem per totam uitam obseruare debemus? Aut enim de pluribus circa uirtutes conquirendas actionibus preceptum datur, aut ex operibus habitum conqui-

ri iubetur, habitum fieri posse negas, & id Aristoteli tanquam ridiculo imputas. Ergo ad actiones recurras operæpretium est. De quibus, quum uerbum illud transmentamini non intelligendum esse uolueris ò Martine, quid uelis ipse non facile intelliges. Nisi forsan te tibiipsi contrarium præbeas, ut inter mortales maximus uidearis, qui uno & eodem uerbo opposita defensare potueris. Dices. non ad unam pœnitentiæ actionem, sed plures oculum habuit dominus. Non ergo pœnitentias actuales excludis. Cur itaque dum dicitur pœnitentiam agite, actiones expellis, atque ita male homines interpretari asseueras? Cur reclamas, cur de pœnitentia, quæ per totam agitur uitam, non quæ actu præstatur, ea domini uerba intelligenda esse commemoras? Quæ tamen actu præstatur dum agitur, dum innouatur animus, dum corpus nostrum in seruitutem redigitur, dum ad meliora transimus? Quum itaque tollas habitum, actus excludas, nulla hæc pœnitentia erit, aut certe erit, sed nobis incognita, aut more Heracliti Ephesij simul erit, & non erit. Quod rerum omnium fluxum quendam, & instabilitatem posuerit, qua affirmare, simul & negare, alterum de altero commode potuisset.

AMPLIVS quum de interiori pœnitentia (ut asseris) loquatur Dominus, & de illa tibi facta sit ratio, qua impossibilia Deum præcipere homini, deducebatur, dum illam enucleas, pœnitentiæ actionem per ea uerba significari declinas. Atq; ad eum quidem angulum deductus es, ubi tuæ inscitiæ, aut proteruiæ ueritas latere non possit.

RVRSVS Quid prohibet una tantum animi tristitia, & pœnitentiæ actione amissam uirtutem redimere? & cuiuspiam animum renouari? Nam si unus tantum deficiens uirtutis gradus per unicam actionem redintitur, tota uirtus subito redintegratur. Sicut enim qui maxime à uirtute distat, ita qui modice dari nil prohibet? Ad eiusmodi hoiem de agendi pœnitentia extendit, nec ne pceptũ Dñi ò Lutheri q̃so rñdeas. Si extenditur, ergo ad unam quoq; pœnitentiæ actionem id pceptũ optime accommodabitur. non ergo per totam uitam pœnitentiam agendam esse deducitur. Si non extenditur, afferas in medium rationem, tu, qui aut scripturis, aut ubis rationibus semper innite-

ris. Adde si renouatione per unum tātum actum indigeat, Cur sub ea lege hunc natum hominem esse dices, qua dum semel pœnitet, dolet, transformatur (ut asseris) tam diuturnam illam obseruare cogatur? Dices. per totam uitam durat hæc pœnitentia, quam Dominus statuit obseruandam. Per totam uitam duret, admitto, sed dum eo tantum actu pœnituerit aliquem, uolo (ut facile fieri potest) statim intereat. Nō ne hæc pœnitentia uno tantum transformationis opere describetur? Negabis fortasse quempiam aut diuina institutione post unius pœnitentiæ actum, aut ex ipsamet pœnitentia statim emori posse? At nihil summo conditori impossibile dari conuincitur, nedum id quidem, quod facillimum est creditu, & comprobatu facilius. Potuit quis, immo complures potuerunt (ut apud Romanas hystorias legitur) subita lætitia mori, cur mœrore, cur pœnitentia, quæ tristitiam parit, subitus nō contingere potest interitus? Quæ profecto si æquis gradibus compensentur, longe magis hæc, quàm gaudium est humanæ uitæ contraria. Asserant quicquid uelint nonnulli garrientes hystoria, qui hac in re philosophis fidem exhibere coacti sunt. Cum quibus si non sola nobis ratione, sed etiam hystoria decertandum est, legant. vi. Machabeorum primi libri caput, & uideant Antiochum ex capiendæ ciuitatis Elimiadis in perfide constitutæ desperatione primum, & deinde ex fractura exercitus à iudeis illata præ nimio dolore confectum. Præter quem (ut de Romanis exemplum etiam adducamus). M. Lepidum nobilissimæ stirpis uirum euenti anxietate mortuum apud Plinium naturalis hystoriæ Libro septimo legimus.

DARI HABITVS IN ANIMA CONTRA Martini sententiam. Cap. III.

a Lterum autem Lutherij monstrum est, quo dum habitus tollit, disciplinas omnes, omnes uirtutes, permanentem omnem animæ perfectionem, ornatum, & pulchritudinem aufert. Veniat sapientissimus Salomon & suam adeo pulchram amicam in qua nulla prorsus macula inueniret, de

cantatam sponsam defendat. Veniat origenes, qui eam hominis animam interptatur, quæ sine uirtute ulla, formosa, Deoq; amica esse non potest. Infecta quæq; ab origine corpori (ut christiana ueritas habet) infunditur anima. Cui dum à regenerationis lauacro fidei, & charitatis imprimit (dicam ne, habitus ò Martine) nitescit, pulchra fit, & cum suo conditore in amicitiam coit. Non est habitus ille dicet forte Lutherius. Quid ergo est? Non est actus, quomodo itaq; Deo infantis anima gratificatur.

ACCEDAT Paulus ad Corinth. xiij. cap. scribens dum excellentiorem uiam illis ostendere meminit, quum se ad theologicas exarandas uirtutes, & præcipue charitatem accingit, nō ne de habitu quodam in patria permanente loquitur? dum dicit. Charitas nunq̃ excidit, siue prophetiæ inanes fient, siue linguæ deficient, siue scientia destructur. Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus, Quum autem uenerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est. Ex quibus manifesto apparet quotidie in nobis usq; ad alterius uitæ consuetudinem charitatem proficere, quæ nunquam excidit, sed uigorascit assidue, & quum in patriam deuenerimus, denicq; consumatur. Est ne solus charitatis actus, de quo loquitur Paulus, qui per totam uitam manere possit, qui nos usq; in patriam comitetur, qui nunquam hominem deserat, qui augeatur, proficiat, & nos ad meliora cō ducat? Quum itaq; plures assidue actus ij sint, qui tanta uarietate afficiantur, Vnum ex ijs eisdem habitum aggenerari operæ precium est, qui ad consumationem usq; duret, & maneat.

IDEM præterea maximus Paulus. dum se non amplius ex uehementi charitate, sed in se Christum suum uiuere meminit ad Galathas. ij. unum ne charitatis actum expressit, uel habitum? Vnus tantum uitæ actus, uita esse non dicitur, sed per unam & eandem uegetantis animæ in calido naturali continuatam mānsionem describitur. Sicut ergo uegetalis animæ mansio per caloris habitum continuatur & uita est, ita Christo se per charitatem iunctum tanquam per habitualem calorem, non uiuere, sed ipsum eundem Christum in eo uitam agere Paulus exprimere uoluit. Ponatur ergo habitus, opus est.

SI DEINDE nullus ex operibus in anima habitus conquiratur, uellem scire, unde est, q̄ ignarus literarum dum ad disciplinam accedit, parum à principio p̄ficit, deinde melius se habet.

postremo perficitur, & quotiescunq; uelit, ex seipso sine praeceptore, sine ulla temporis mora, quod didicit, explicat; ingenium plane ostendit, disputat, docet, & qui rudis antea habebatur, ac ueluti somno detentus, factus est solers, uigil, & ad literaria exercitia promptus. Non ne hic habet aliquid intus in animaa, quod talem ipsum reddiderit, qualem se ostēdit? si aliquid, id habitum uoco. Si nihil, quae igitur tantae facilitatis, dexteritatis, solertiae, & promptitudinis causa? Dices, frequens actionum similium exercitium. Volo, exercitium hoc paratne aliquid animae, quo facile, & cum uoluptate in considerationem, & scientiam exeat, aut nihil, si nihil, frustra id ei exercitium datur. Nanq; eodem modo se haberet, quo prius se habuerit anima. Si quicquam per exercitium illi conquiritur, id certe habitus est, & habitum appellamus.

QVOD de intellectus habitu diximus, de appetitu facile demonstrabitur. Nanq; intemperans si ad temperantiam uelit accedere, id ei difficillimum certe uidebitur, quum uero temperantiae assueverit actibus, difficultatem non amplius patietur. Et quae prius exercebat inuitus, uirtutis huius, aut alterius opera, facile, summaq; cum uoluptate complebit. Credi ne ab ullo etiam insensato homine potest, nihil sibi hunc hominem comparasse, quo sit mutatus in anima? Certe à nemine nisi forsan à Lutherio, cui usque adeo insanire in suis cogitationibus libet, ut sibiipsi non credat.

DEVS fortasse (dicet Lutherius) & Angeli, quos philosophi intelligentias appellarent, res omnes sine habitu intelligunt, quo etiam modo sunt uirtutum omnium, & disciplinarum capaces. Cur ergo sic quoq; nostrae non habeant animae? Profit, si in hunc modum suam quaerat laceram resarcire lacernam. Nanq; Deus per se ipsum intelligit omnia. Coelites uero intelligentias ab eo suscipiunt, sicq; à rebus ipsis perficiantur, in eis ponimus habitus, in Deo autem minime, quum uno & eodem modo semper intelligat. Anima uero nostra an Deus est? an Angelus? an sine labore, sine tempore, sine fantasmatibus, sine sensibus proficit? Quin deniq; ad omnem actionem ex se sit indifferens anima, si habitū tollis, aeque facile, aeque auide, pariq; celeritate, & promptitudine peraget omnia. Quod quum minime faciat, habitum ponas oportet. Aut si eam absq; habitu magis ad unum, q̃ ad aliud te

dere dixeris, atq; ideo illum penitus tollas, tolle pariter potestatem ab anima. Nam se ipsa sine potestate dicemus agere omnia. Nunq (audebo) fortasse dices. tolle audacter, tolle, quo minus forte sit potestatem q̄ habitum ab anima tollere, ne cures, aude aliquid si uis non carcere (ut ille inquit) sed immortali gloria te dignum efficere, aude aliquid, tam absurda, tam inconsiderata, tam uoluntaria, & ab omni iudicio penitus aliena est haec hominis frenesis, ne dicam sententia, ut sanè ridiculū sit impugnationem eius ulterius prosequi. Remanet ergo in anima habitus quidam ex operibus genitus, qui spiritalis quaedam qualitas ē, quae suum etiam quodammodo uidetur habere contrarium. Dū enim rei unius contemplationi uacamus, ab alterius eruditione desistimus, & qui non assidue discit, dedisscit, & capitur obliuione. Eat Lutherius modo, & se, non Thomae, non Theologis uniuersis, non Platoni, non Aristoteli, sed Salomoni, sed Origeni, sed Paulo, sed Deo, & naturae mentitum (si uelit) agnoscat, sed nolet, quia eum maxime iuuat in uiam mendacij indesinenter incedere.

REDEAMUS ergo, & dicamus habitualem dari poenitentiam, quam & ipse aduersarius noster nobiscum uirtutem asseruit. Quae actum, unde prodeat, si frequenter eliciatur, minime excludit. De qua dictum euangelij: poenitentiam agite. habet procul dubio intelligi. Et de hac melius Paulo infra dicetur.

IMPOSSIBILIA NOBIS DEVM NEQVAQUAM imponere, quo etiam pacto per totam uitam intelligendum sit nos debere poenitentiam agere. Cap. IIII.

Vnc quomodo impossibilia uelit Lutherius nobis dominum imperasse, libet inquirere, ut rem nouam, inauditam, & omni monstro monstrosiorem nostro saeculo ex Lutherianis uenenis ortam conspiciamus. A

QVIS enim tam magni cordis, & animi fuerit, tamq; de suis à Deo tumidatissimis fidei, sanctitatis, ac in omni genere uirtutis muneribus, & donis cōfidet, ut nō desperet ipōssibilia facere, si Deus impossibilia iusserit? Quis non iniquum illum esse dixerit? quis non iniustum? quis non humani generis (absit uerbo ob- B

scænitas) inuidum profitebitur? Tollit hoc nefandissimum uerbũ prouidentiam à rebus humanis, iustitiam tollit, tollit pietatem, religionem, bene agendi uitam, et tamen Lutherium, qui Christo solus natus esse uidetur, fouet, & christianissimum facit.

ACE igitur quomodo te ipsum intelligis, dum in omnem uitam .i. assidue omnibus horis, omni tempore nos dolere, ac pœnitentiam agere debere commemoras? Habes ne (ubi lateas) angulũ? expone. Ergo simpliciter impossibilia, ut ageremus nobis Deus imposuit. simpliciter impossibilia. Cur ergo. ut nostri misereret, hoc fecit hoc sanciuit, hoc statuit. O pulchra redditio causæ, qua quomodo aliquid fieri queat, omittitur, & cuius gratia factum sit explicatur. Magnæ quidem solertiæ ingenium. Dialectica insuperabilis, quam & ipsi quidem sorticuli erubescerent profiteri. Sciunt enim, & tanquam certissimum axioma quotidie celebrãt cur res aliqua sit, eam, qua an ipsa sit, inquiritur, præsupponere questionem. Verum non curat, eiusmodi Aristotelicam Logicã nouus iste magister, quum Paulinam imbuerit. Parcat ergo, nõ aduertebam, incaute locutus sum.

VERVM ut ei puluerẽ ab oculis excutiamus impossibilia quomodo nobis iussit Dominus, inquirimus, si mirabilia facere nõ omnibus datum est authore Augustino? Quid enim maius est mirabilia, an ĩpossibilia facere? Si mirabilia facimus, facimus uirtute diuina. Nam de his mirabilibus, quæ rectius miracula dicerentur, in sermonibus loqtur Augustinus. Impossibilia quæ præcipiuntur, nostri quidem esse debent arbitrij, quæ quum impossibilia simpliciter fuerint, longe maius erit hæc facere, ꝗ illa sed illa nõ nobis datum est facere, ergo multominus hæc, ut ageremus, debuit Deus imponere.

AMPLIVS quomodo ex dilectione Dei, & proximi leges omnes, & prophetiæ dependent (ut euãgelica habet hystoria) hæc uero possibilia sunt. Nanq; ait Augustinus de non diligendis inimicis nemo est, qui legitime ualeat excusari. Quanto minus de summa, & infinita dei bonitate, unde tot & tanta beneficia accepimus? Ergo neq; præcepta alia, quæ in his continentur, ꝗ legis nomine describuntur, erunt impossibilia.

QVO deinde pacto illud ex Augustino male uir accipis, uelim æquo animo intelligere, semper orandum est (inquis) etiam à

sanctis uiris, ergo semper pœnitere debemus. Nam pro peccatis, et pro debitis nostris in oratione dominica ueniā orare iubemur. Valet hæc ne tua illatio? si ualet, ex Augustino est, si non ex Augustino, sed ex tuo tantum capite ualet, tibi non per Augustinū credenda est, sed per tuam, quam nō affers, sed melioris forte gratia intus retines rationem.

HABET, ꝙ nobis orandum est candidissimus, & nunq̄ satis laudatus Augustinus Libro de uera, & falsa pœnitentia ca.iiij. in eos sanè arguens, qui post baptismum non fieri peccatorum remissionem dicebant, & potissimum ex authoritate Ioānis. Qui esse peccatum quoddam ad mortem dicebat, pro quo nō oret qs, & peccatum non ad mortem, pro quo oret quis, ac si pro peccatis ante baptismum orandum, quoniam ad mortem non sunt, p. alijs autem minime, dicere uoluisset. Ad quos respondens Augustinus ait, falluntur qui sic illum.s. Ioannem intelligunt, contrarius nō est sibiipsi, qui pœnitentiam admonet Ecclesiæ pergami. Sed sunt quædam peccata uenialia, quæ oratione dominica quotidie soluuntur, quum dicitur et dimitte nobis debita nostra sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Et hæc (ut idem ait) non sunt ad mortem. Alia uero, quæ sunt ad mortem non sic, sed per fructus pœnitentiæ soluuntur. Hæc Augustinus. Pro uenialibus ergo nobis quotidie orandum uoluit, neq; pro illis fructus pœnitentiæ necessarios asserit. Non ergo ex quotidiana oratione continua pœnitentia debet inferri.

QVVM postea idem eiusdem libelli. XIII. cap. Nos monet Augustinus, ut nō credamus aliquos nobis satis esse pœnitentiæ fructus, sed per totam uitam doleamus apostolum imitati, ita certe intelligendus est, ut non sit sibiipsi contrarius, ut.s. dolor ille, illa pœnitentia assidua, nō pro uenialibus soluendis, sed pro his, qui ad mortem fuerant, etiam ante baptismum alacriter suscipiatur, Non quia putemus per baptismum nobis ea non fuisse deleta, aut per sacramentum pœnitentiæ toties susceptum, quæ post baptismum commisimus, sed ut pœna alterius sæculi diminuatur (nanq; de satisfactione ibi loquitur Augustinus) & ut nō amplius in nobis in futurum uoluntas peccandi habeat locum. Ita enim Dominum in Euāgelio allegat, qui quum adulteram mulierem à peccato soluisset, dixit ei, uade & noli amplius peccare, Et deniq; ut gratiam conseruemus per pœnitentiam erratorum,

quæ etiam, ut gratia acquireretur, in causa fuit. Non ergo ex *Augustino, sicut neq; ex* Bernardo, *aut quouis alio ex doctoribus christianis (ut reor) inuenies, qui continuam, indesinentem, & impossibilem pœnitentiam nobis agendã uelit, suadeat, iubeat.*

QVOD q; *Paulus ad* Romanos, *qui manducat, Domino manducat, qui dormit, Domino dormit, qui uiuit, Domino uiuit, q moritur, Domino moritur.* Et *ad Corinth. non estis uestri, empti. enim estis precio magno asserit &c.* Pœnitentiam *istam, quam tu clamas, nequaquam ostendit.* Dices Domino *dormire est* Dei *uoluntati parere, ergo pœnitere, non ualet, si pœnitentia dolor est. Dormiens quippe neq; dolet, neq; gaudet, quum usu careat rationis.* Id *fabulantis est Aristotelis.* Id *ueritatis est. Quam nemo quantumuis improbus negare potest.* Aut *enim pœnitentia actus, alicuius in nobis potentiæ actus est, aut nullius, si nullius neq; habitus est, quia non statuis habitum, nihil ergo est pœnitẽtia. Si alicuius est actus, neq; dolor erratorum, sed uirtutis amor, & bene agendi institutio, quæ propria pœnitentia dici non potest, adbuc somni tempore exerceri nequit, dum ratio ligata est, dum deuincti sunt sensus, dum liber, ac ingenuus* rationis *usus baberi non potest. Dormiens in se quieto* Deum *agere patitur, ergo tunc pœnitet, ergo tunc bonis actibus plenus est, quando ipse non agit, quando sui non extat arbitrij? ò sequella mirabilis, ò dialectica ualde subtilis, & à seculo non audita.* Non *ne uno, & eodem uerbo contradictionem admittis?* Non *ne te ipsum ob tuam hãc inuincibilem pertinaciam fallis? aut alios te fallere credis.* Dormiens *enim non agit, & tamen ex te, bonis actibus plenus est, ergo simul agit, & non agit.*

DICES *(ut ex* Paulo *ad* Romanos *accepisse fateris) iustos potius agi à Dño, q̃ agere, Atq; ideo actus dormiẽtis potius dei eẽ q̃ dormiẽtis. At eã habet sententiã* Paulus, *qm̃ per* Dei *gratiã bene operamur, & iusti sumus, nõ nostro tñ arbitrio, ut Pelagius asserebat, sed propterea non excludebat nostræ uoluntatis actũ, qui, à, recta ratione pro iustitiæ opere dirigebatur.* Admittebat *bonarum actionum nostrarum* Deum, *tanquam authorem præcipuum, sed humanum non excludebat arbitrium.* Vnde *Augustin. qui fecit te, sine te, non iustificabit te, sine te.* Dormiens *uero ligatum habet arbitrium, licet* Deo *dormiat, idest ad somnum cum uirtute, & moderamine accesserit.* Vis *uidere non esse*

ascribendum in aliquo uirtuti somnum? ex uitio, quod est eius oppositum, facile intelliges. Si quis enim iurauerit dormiens, aut furatus sit, aut uenerem passus, non illi ascribitur uitio, quum in sua potestate non fuerit. Cur ergo, si quis dormiens nihil uirtutis egerit, aut uirtuti consimile, sed in quieto manserit, id in eo uirtuti tribuēdum est? Oppositorum est enim eadem disciplina, quanto igitur minus sopore detentus quis exercebit opera pœnitentiæ?

VERA SVNT hæc, quæ dicimus, sint Aristote. sint cuiuis consona, ipsamq; ueritatem ex cuiusq; ore, siue ethnici, siue iudei siue philosophi, siue iusti, aut impij prolatam, siue si angelus, aut Diabolus fuerit, accipere, & profiteri debemus.

NON SVB PECCATO HOMINEM DEVS cōstituit, ut eius misereretur, ut Lutherius asserebat. Cap. V.

Non possum deinde pati quomodo Lutherius noster dum impossibilitatem agendæ pœnitentiæ in hac mortali uita commendat, asserat, id factum esse, ut Dei misericordia locum habere intelligatur. Ait enim ideo Deus hominem sub peccato, scilicet inexpiabili per pœnitentiam in hac uita conclusit, ut ipsius misereretur.

PROPHANA sunt uerba hæc, execrabilia, & infidelitatem apertissimam sapientia, quum Deus peccati authorem facere uideatur, ut per misericordiam fœlicitatem condonet, ac si uelit dicere homo iste imperfectum, à se auersum, sibi inimicum deus constituit hominem, ut sibi eum reconciliaret, aduocaret, perficeret. Non poterat misereri Deus sine peccatis nostris, non poterat se nobis, & fœlicitatem præstare, nisi prius illi contrarij fuissemus? Si parens noster Adam non peccasset, non ne Dei misericordia essemus cœlestis fœlicitate donati? non ne magis Deo placuissemus? non ne facilius, quod modo summa cum difficultate consequimur, attigissemus? Non opus esset misericordia, nisi peccasset Adam, Immo opus esset, quoniam ex illius, nostraq; iustitia nequaquam ad

tantum dignitatis culmen peruenire potuissemus. Quum igitur humilis ualde fuisset humana conditio, sua Deus misericordia, & pietate uti legitime ualuisset. Non enim semper solius infœlicis, aut miseri misericordia habenda esse dicetur, sed humilis interdum, & qui suapte natura ad beatitudinis gradum peruenire non potest.

RVRSVS non ne Deus optimus maximus ante hominum creationem quantum in se fuit, uoluit omnes fœlicitate donare? Scriptum est enim Deus uult omnes homines saluos fieri, siq; in errorem sua culpa inciderint, in qua usq; ad finem uitæ permanserint miseros fieri statuit. Prius ergo salutem omnibus excogitauit deus, quam essent peccatis obnoxij. Non igitur ex peccato nostra orta est salus, nostra fœlicitas, nostra beatitudo. Adde q; idem magnus sacrarum litterarum faber Augustinus nobiscum sentit, dũ misericorditer cuncta Deum creauisse commemorat, non ergo ex peccato misericordia semper exoritur.

IDEM QVOq; maximus Theologus Augustinus (cum quo mihi libet esse dum tuam impudentiam detego). XVI. cap. Libelli de uera, & falsa pœnitentia, quid pertractauit in memoriã reuoca. An te docuit is de peccatis, & misericordia dicere, aut sentire, quæ sentis, aut memoras? uel potius contra eos inuehitur, qui peccata nostra diuinæ prouidentiæ tribuunt? Ait enim sciuit Deus quid facturus esset, qui peccat, sed non ordinauit peccatũ, qui nullum reliquit impunitum. Et paulo infra. Non ordinauit peccare, qui uoluit curare peccatum, sed libertati permisit, quod peccator necessitati donauit. Non ergo impossibilia homini, aut peccata Deus imposuit, ut per misericordiam eum à, peccato redimeret, & saluifica fœlicitate donaret. Non satis mirari queo, quantum sua det manus insaniæ homo iste, ut uideretur, non ut esset. Magis enim uideri cupit, q̃ esse. Excusandus est forte, quia helleboro indigeat.

DICTVM DOMINI MATHEI .IIII. POENITENTIAM AGITE, AD SACRAMENTALEM PŒNITENTIAM POSSE ACCOMMODARI, EAMQ; DIUINO IURE AB OMNIBUS FIDELIBUS OBSERUANDAM ESSE. Cap. VI.

D secundum modo Lutherij dictum, quo uerbum Domini pœnitentiam agite, ad confessionem, & satisfactionē, quæ sunt sacramentalis pœnitentiæ partes, accommodari non posse asserit, deueniamus, & in proprium authorem arma retorqueamus.

INQVIT ENIM sacramentalis pœnitentia temporalis est, nec potest omni momento agi, alioqui semper oporteret cum sacerdote esse, & confiteri peccata, aut satisfactionem à sacerdote impositam exequi, quæro igitur temporalis ne sit, quam præcipit Dominus in Euangelio, an momentanea pœnitentia, si temporalis, omni itaq; momento pœnitere, & dolere debemus, quod satis admodum fieri non posse paulo ante monstratum est. Ergo si tua ualet ratio, ualebit & nostra. Momentanea uero esse non potest, quoniam per totam uitam indesinenter obseruandam esse dicebas.

RVRSVS QVOD Mathei quarto cap. Dominus iubet, ut scilicet pœnitentiam agere debeamus, eodem modo ad unguem intelligendum est, quo præcursor eius Ioannes Mathei. III. cap. Illud idem asseuerat, ut etiam uoluit Augustinus. Hic uero dum pœnitentiam agendam iubet, confitentes peccata baptizat, Phariseos, & saduceos, ut habet interlinearis glosa, peccata non confitentes expellit, ac si dixisset si peccata confessi fuissent, eos baptizasset Ioannes. Eam itaq; pœnitentiam prædicauit hic, quæ confessionem peccatorum necessario complectebatur. Et illam eandem esse fatendum est, quam nobis Dominus obseruandam in Euangelio statuit.

QVOD VERO de sacramentali pœnitentia nullum haberi præceptum uiriste doctus asseuerat, nescio an mirari debemus, quum longe magis incredibilia dixerit, non ne augustinianus est? non ne Augustini doctrinam, & ordinem profitetur? Eat igitur & decimum libelli de pœnitentia caput, si uelit, inspiciat, legat, intelligat. Ait enim. quem ergo pœnitet, omnino pœniteat, & dolorem lachrimis ostendat, repræsentet uitam suam Deo per sacerdotem, præueniat iudicium Dei per confessionem. Præcipit enim Dominus à lepra mundatis, ut ostenderent ora sacerdotibus, docens corporali præsentia confitenda peccata, non per nuntium, non per scriptum manifestanda. Dixit enim ora

monstrate, & omnes, non unus pro omnibus. Ecce confessionis praeceptum diuinum iuxta magni ueritatis huius testis Augustini doctrinam. Non dixit Christus aperte confitemini singula peccata uestra. Ergo non praecepit, si formas hoc pacto rationem pulchra quidem erit formatio, & quae non nauseabundo etiam, stomachum factura sit. Alijs uerbis praecepit, ut uoluit Augustinus, quod per claram, & perspicuam in mundatis à lepra figuram edocuit. Qui etiam quum soluendi potestatem discipulis dederit, inquiens (quodcunq; solueritis super terram erunt soluta in coelo) idipsum claris, & rotundis uerbis expressit, mihi non credas, sed Augustino.

QVI VELVT *admirabilis ingenij fuit, ita non una ratione, aut sententia contentus quotiescunq; ex scripturis aliquid ostendere nititur, seruatoris nostri (ut in proposito facit) accommodatam figuram adducit. Quum enim Lazarum à mortuis Dominus suscitasset, soluendum, qui ligatus erat, discipulis tradidit (inquit) ut soluendi, à, peccatis authoritatem sacerdotibus, qui discipulorum uices gerunt, traditam esse perciperetur.*

QVID DEINDE *dicemus nos ex illis Domini uerbis Ioannis. XX. cap. Intelligi posse, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, nisi peccatorum remissionem, quã sanè sine iudicio, sine causae cognitione, sine confessione compleri non posse compertum est. Tradita igitur haec soluendi potestas, nisi finem suum inter fideles omnes sortiretur, Immo ubicunq; peccatum acciderit, inaniter quidem & in cassum concessa fuisset.*

QVAENAM *item uia ad tollendas hominum culpas facilior? quae communior? quae certior? Nam dummodo te diuinae gratiae non opposueris, parum, aut nihil de peccatis indoleas, per confessionis iudiciũ gratiam consequeris. Sunt sanè nonnulli fidelium, qui ob errata ingemiscere, aut corda (ut apud Iohelem canitur) scindere nequeunt. Iis hoc oportuno remedio, à, Domino prouisum esse proculdubio sentiendum est.*

NON NE QVIS q; *insuper magis certus esse potest se per impietatem, aut per culpam, qua careat, diuinae gratiae non aduersari, quàm de peccatis sufficientem habere moerorem? Tum enim ualet se in mortali offensa intraneo, uel extraneo actu non*

esse dignoscere, nunquid in satisfactoria pœnitentia, aut dolore pro requirenda gratia fuerit, minime. At quisq; facilioram, certiorem, commodiorem salutis, & gratiæ recuperandæ uiam tenetur prosequi, quam etiam Dominum ostendisse plurimis argumentis accipitur, eam itaq; diuina institutione quilibet prosequatur oportet.

QVIS DEINDE ueterem, & antiquissimam consuetudinem ita poterit abnegare, ut diuinitus non ea nobis illuxerit, si Euangelij & sanctorum patrum testimonium habeamus, si nullibi apud Ecclesiæ constitutiones eius inueniatur origo? Nam si id ab Ecclesia ortum est institutum, ubi unquam, & quo tempore emanauerit, uisum est, lectum, auditum? Quod enim extra de pœnitentiis & remissione .c. omnes utriusq; sexus, legitur, ab Innocentio .IIII. In Lateranensi concilio nuperrime institutum est. Quod tamen Augustini temporibus frequentissime obseruabatur, qui supra .M.C. annos præcessit.

QVO ETIAM pacto, dic Lutheri, tu, qui sacramentalem pœnitentiam ab Ecclesia originem habuisse confirmas, summus Pontifex à quocunq; sacerdote illam, si uellet, posset, aut teneretur accipere, quum par in parem nequeat habere imperium, ut extra de uerborum significatione .c. exijt, qui seminat. Scribitur. Princeps enim quam condidit, legi non obligatur. Dices Ecclesia, quæ est Pontifice summo superior (quod tamen superiori libro improbatum est) & ipsa legem illam constituit. Sed ubi, quando, quomodo, cuius gratia nusq̃ inuenies.

ACCEDAT IN medium Iacobus, qui primus fuit Hierosolimitanus antistes Canonicæ epistolæ cap. V. Et dicat, cur confitemini dixerit alterutrum peccata uestra, & orate inuicem, ut saluemini. Responsionem iam datam ex interrogatione testabitur, ut salutem eo tutissimo sacramento reciperent. Esto, quòd uniuersalis Ecclesiæ non fuerit pastor, esto, quòd uelut episcopus huiusmodi, tam saluberrimi præcepti non fuerit author, tanquam Apostolum, id à domino accepisse credendum est, cuius etiam authoritate omnibus obseruandum iniungeret.

NEQVE aliud sanè nobis perspicuo, ac euidenti indicio esse potest id ex diuino ore Iacobum fuisse locutum, quàm frequentissima, & uetustissima fidelium consuetudo fine ullo recen-

tiorum canonum testimonio, sine ulla ipsius origine à Pontificio iure concessa.

QVA PLANE ratione fit, ut si nulla esset Euangelicæ hystoria authoritas, si nullum scripturarum testimonium, si rationes nullæ, sacramentalem hanc confessionis pœnitentiam adhuc diuinitus nobis traditam diceremus. Multa enim sunt (teste Damasceno) qui à Ioanne Euangelista cap. ultimo illud acceperat, ueluti per manus sine scriptura nobis, & Ecclesiæ tradita (sicut etiam de missæ canone conspicuum est) quæ tamen, ac si diuino ore nobis promulgata fuissent credere, ac obseruare debemus.

ID VNVM, quòd cum Augustiniano uiro nostra est disceptatio, Augustini præterire non possum (præter id, quòd in confessionis actu ex erubescentia erratorum satisfactio, quædam exoritur, tantam esse, tamq; homini necessariam meminit confessionem, ut deficiente copia sacerdotis alter alteri, et si laicus sit, errata confiteri cogatur. Ausus ne fuisset augustissimi ingenij, & ueritatis fautor Augustinus hæc dicere, nisi diuinitus institutam confessionem credidisset? te iudicem facio. Sed in hoc amplius insistere superuacaneum est, & præsertim, q surdo loquimur, & incassum aerem uerberamus.

SATISFACTIONEM SOLVM AB ECCLESIA institutam non esse, & quot modis pœnitentia intelligi ualeat Cap. VI:

QVo autem pacto satisfactio, quæ pro erratis cuiusdam pœnæ solutio est, sit ab Ecclesia solummodo instituta, pro ueritate ferri non debet. Nanq; si diuino iure est instituta confessio, si iudicium diuinitus obseruatur, si sententia eamet ratione feratur, qua data est iudici iudicandi potestas, si deniq; in eiusmodi pœnitentiæ foro sententia semper, & absolutoria pro uenia impetranda, & obligatoria pro pœnæ solutione profertur (quæ satisfactio nuncupatur) non uideo, quin & ipsa diuino iure instituta, receptaq; ab omnibus habeatur.

QVIS etiam (uellem æquo animo accipere) eam habet authoritatem, qua in pœnam temporalem commutatur æterna, si sa-

cerdos est, id aut ab ecclesia, aut à summo illius principe obtinuit. Ipsa uero ecclesia, aut ecclesiæ gubernator unde nam illam nactus, cunctis, proprio ne, an diuino iure distribuit? Nullus profecto est tam mentis inops, qui propria facultate ecclesiam, aut Pontificem, qui æternæ pœnæ inflictor esse non potest, asserat commutationis eiusmodi authorem. Non est itaq; hæc sacerdoti pœnæ iniungendæ potestas, & ipsius pœnæ solutio nisi diuina uoluntate statuta.

ERVBESCENTIA quoq; magna est pœna inquiebat maximus theologus Augustinus. Hæc uero actum confessionis insequitur, & satisfactionis loco pro Dei offensa à Deo ipso suscipitur. Multum enim (inquit Augustinus in Libro de pœnitentia cap. x.) satisfactionis obtulit, qui erubescentiæ dominans, nihil eorum, quæ commisit Dei nuncio denegauit. Et paulo infra. Laborat enim mens dum erubescentiam patitur. Et quoniam uerecundia magna quidem est pœna, qui erubescit pro christo fit dignus misericordia. Hæc uero à sacerdote iniungi nō potest, hæc pontificio iuri non subditur, sed confessioni, & interiori pœnitentiæ iuncta est, quæ diuino iudicio, & dispensatione firmata est. Volebat forte Lutherius dicere certos pœnarum gradus ab ecclesia statutos pro certis delictis esse, qui confitentibus iniungerētur. Sed inde quomodo satisfactionem, quæ est tertia pœnitentiæ pars, ab ecclesia institutionem accepit, inferatur, ipse (si sapit) quæso diiudicet.

AT POENITENTIAE distinguendi sunt modi, ut inde quoq; satisfactio quotuplex sit, intelligatur. Pœnitentiæ itaq; nomen (ut placuit Augustino) quum ex pœna originem habeat, susceptionem pœnæ significat. Pœna autem necesse est, ut à uoluntate, & cum intentione proueniat. Ex quo damnati impœnitentes sunt, quum patiantur inuiti. Et dum quis peccat (quoniam ipsum peccatum pœna est), quæ sub ea ratione, non intenditur ab eo, qui peccat). Tum illum pœnitere non dicitur. Quum igitur uera pœnitentia à uoluntate proueniat, ipsa hæc in primis de peccato commisso, cuius principium fuerat, necesse est uindictam, & ultionem uelit, & cupiat. Si enim ratio peccati prauitatem fuerit contemplata, eamq; uoluntati, quæ peccati causa fuit, ostenderit, & propterea puniendam esse suaserit (quod decentissimum qdem fit, ut qui deliquerit, ipse puniatur, & qui

labefactatus est, sua purgatione restituatur in pristinum). Tum ipsa uoluntas à ratione directa actum, quo ultionem delicti uelit, in semetipsa statim eliciet. Actus iste qui pœna idest tristitiæ inflictiuus habetur, potest esse uirtutis, si habitum insequeretur. Cuius etiam potest esse principium, et hæc uirtus est ipsa iustitia. Vnius enim & eiusdem naturæ secundum speciem est actus ille, qui habitum gignit, & qui ab eo exortus est.

ACTVS Etiam iste, qui mœrorem errati in uoluntate prætendit, pœnitentiæ poterit appellari. Quoniam per ipsum uoluntas de offensa Dei sibi loco pœnæ tristitiam quærit infligere, atque ideo tanquam causa ultionem sui continere dicet. Primus itaque pœnitentiæ modus ita se habet.

QVVM Deinde ex tali actu proxime, & absque ullo inter medio pœna, quæ mæror est, sequi non possit, eodem actu & intellectui, & sibiipsi imperabit uoluntas, ut circa peccati detestationem insistat, ac se ipsam cum eo ita coniungat, ut ipsa detestatio, & peccati odium inde proueniat. A qua detestatione tristitia, quæ pœna est, in ipsa uoluntate consurgit. Detestationis peccati actus, & circa ipsam fixa mentis consideratio imperati uocantur, quoniam uoluntatis imperium insequuntur. Et q quidem non opus est, ut tristitiam aggenerare prætendant, sed sat est, ut actus ille primus imperatorius illam procuret, cuius etiã ex toto (licet remotiuscule) est causa.

DETESTATIO igitur hæc, & offensæ odium pœnitentiæ actus etiam dici potest. Quoniam pœna, quæ mœror est, illam proxime sequitur in uoluntate. Hic quoque uirtutis potest esse, sed non definitæ solum, ut primus. Quoniam uaria offensarum genera uarios uirtutum habitus, quibus negligantur, exposcunt in uoluntate, aut ubicunque illos esse contigerit.

TERTIVS pœnitentiæ modus est, quum mœrorem iam ipsi uoluntati per proximas eius causas. s. considerationem, & detestationem inflictum ea ipsa uoluntas gratanter acceptat. Tũque uelut obiectum pœnam continere dicitur, subitque pœnitentiæ nomen.

A QVA postquam uehementer illi uoluntas adhæserit, gaudium oriri potest. Quod sane ita à iusti mœroris acceptione distinguitur, uelut affectus quidam ab actu, unde suam suscepit originem. Vult enim maximus Augustinus non modo nos offen

sis dolere nostris, sed etiam dolore inde habito ꝗ maxime gaude re, ut in libello de pœnitentia clarissime legitur.

POENITENTIA itaq; ex his omnibus ea quæ necessaria est ad offensæ ablationem, actus est, & quilibet singilatim illorum modoꝝ quatuor pro peccatis satis eē uř. Sed (ut recta ratio est) secundo modo pœnitentia accepta magis conueniens dicit, qua actu dolet peccator, & propria uoluntate tristatur. Verum & sine hoc pro erratis primus pœnitentiæ modus satis eē cognoscit, ꝙ aliqñ uolũtas ipsa, & intellectus exprimi actus imperio efficaciter ad generationem tristitiæ nequaquam mouetur. Quoniam ueluti parti sensili in nobis intellectus, ita etiam appetitus rationalis, sensili appetitui solet esse conformis, quoad mærorem & gaudium. Quum itaq; interdum sensibilis appetitus nõ finale tristetur, aut doleat, in uoluntate tristitia non generatur. Rei huiusmodi ea experientia est, qua quum quis interdum maxime cupit, sibiq; ipsi tristitiam imperat, dolere non potest.

SECVNDVM etiam pœnitentiæ actum, quo tristitiam uoluntas subit, sine primo fieri accidit. Quum ex charitate ipsa, aut Dei optimi contemplatione sine ullo infligendæ uindictæ actu peccatorum maximus dolor insurgit.

SACRAmentum uero pœnitentiæ sacerdotis absolutorius sermo est, quo quidem, & gratia diuina cum ablatione culpæ confitenti simul infunditur, & significatur. Nanq; omne sacramentum signum rei alicuius, si recte suscipiatur (uel ut Dionysius dicere consueuit) simbolum dicitur. Quod sanè si pro ablatione offensæ præcedens cordis afflictio satis non fuerit (quod certe quando, & quomodo accidit ignoramus, ut dictum est) gratiam parit, si uero sufficerit, auget.

SATISFACTIO igitur aut ablationem culpæ præcedit, & tunc pœnitentiæ iuncta est, quando peccator dolet, quando errata sacerdoti communicat, quando erubescit, attritio nuncupatur. Aut illam comitatur, quando etiam pœnitentia & formata per charitatem contritio dicitur. Aut ablationem culpæ subsequitur, & similiter contritionis nomen sortita ad eum usq; intentionis gradum peruenire potest, quo exterior alia satisfactio, ut ieiunium, oratio, elemosina (quæ iniunctæ pœnitentiæ dicuntur, & quibus æterna pœna in temporalem mutatur) nõ necessaria forent.

postremo perficitur, & quotiescunq; uelit, ex seipso sine praeceptore sine ulla temporis mora, quod didicit, explicat, ingenium plane ostendit, disputat, docet; & qui rudis antea habebatur, ac ueluti somno detentus, factus est solers, uigil, & ad literaria exercitia promptus. Non ne hic habet aliquid intus in anima, quod talem ipsum reddiderit, qualem se ostēdit? si aliquid, id habitum uoco. Si nihil, quae igitur tantae facilitatis, dexteritatis, solertiae, & promptitudinis causa? Dices, frequens actionum similium exercitium. Volo, exercitium hoc paratne aliquid animae, quo facile, & cum uoluptate in considerationem, & scientiam exeat, aut nihil, si nihil, frustra id ei exercitium datur. Nanq; eodem modo se haberet, quo prius se habuerit animus. Si quicquam per exercitium illi conquiritur, id certe habitus est, & habitum appellamus. A

QVOD *de intellectus habitu diximus, de appetitu facile demonstrabitur. Nanq; intemperans si ad temperantiam uelit accedere, id ei difficillimum certe uidebitur, quum uero temperantiae assueuerit actibus, difficultatem non amplius patietur. Et quae prius exercebat inuitus, uirtutis huius, aut alterius opera, facile, summaq; cum uoluptate complebit. Credi ne ab ullo etiam insensato homine potest, nihil sibi hunc hominem comparasse, quo sit mutatus in anima? Certe à nemine nisi forsan à Lutherio, cui usque adeo insanire in suis cogitationibus libet, ut sibiipsi non credat.*

DEVS *fortasse (dicet Lutherius) & Angeli, quos philosophi intelligentias appellarent, res omnes sine habitu intelligunt, quo* I *etiam modo sunt uirtutum omnium, & disciplinarum capaces. Cur ergo sic quoq; nostrae non habeant animae? Profit, si in hunc modum suam quaerat laceram resarcire lacernam. Nanq; Deus per se ipsum intelligit omnia. Coelites uero intelligentias ab eo suscipiunt, sicq; à rebus ipsis perficiantur, in eis ponimus habitus, in Deo autem minime, quum uno & eodem modo semper intelligat. Anima uero nostra an Deus est? an Angelus? an sine labore, sine tempore, sine fantasmatibus, sine sensibus proficit? Quae deniq; ad omnem actionem ex se sit indifferens anima, si habitum tollis, aeque facile, aeque auide, pariq; celeritate, & promptitudi-* 2 *ne peraget omnia. Quod quum minime fiat, habitum ponas oportet. Aut si eam absq; habitu magis ad unum, q̃ ad aliud tē-*

dere dixeris, atq; ideo illum penitus tollas, tolle pariter potestatem ab anima. Nam se ipsa sine potestate dicemus agere omnia. Nunq̃ (audebo) fortasse dices. tolle audacter, tolle, quod minus forte sit potestatem q̃ habitum ab anima tollere, ne cures, aude aliquid si uis non carcere (ut ille inquit) sed immortali gloria te dignum efficere, aude aliquid, tam absurda, tam inconsiderata, tam uoluntaria, & ab omni iudicio penitus aliena est hæc hominis frenesis, ne dicam sententia, ut sanè ridiculũ sit impugnationem eius ulterius prosequi. Remanet ergo in anima habitus quidam ex operibus genitus, qui spiritalis quædam qualitas ẽ, quæ suum etiam quodammodo uidetur habere contrarium. Dũ enim rei unius contemplationi uacamus, ab alterius eruditione desicimus, & qui non assidue discit, dediscit, & capitur obliuione. Eat Lutherius modo, & se, non Thomæ, non Theologis uniuersis, non Platoni, non Aristoteli, sed Salomoni, Sed Origeni, sed Paulo, sed Deo, & naturæ mentitum (si uelit) agnoscat, sed nolet, quia eum maxime iuuat in uiam mendacij indesinenter incedere.

REDEAMVS ergo, & *dicamus habitualem dari pœnitentiam, quam & ipse aduersarius noster nobiscum uirtutem asseruit. Quæ actum, unde prodeat, si frequenter eliciatur, minime excludit. De qua dictum euangelij. pœnitentiam agite. habet procul dubio intelligi. Et de hac melius Paulo infra dicetur.*

IMPOSSIBILIA NOBIS DEVM NEQVA*quam imponere, quo etiam pacto per totam uitam intelligendum sit nos debere pœnitentiam agere.* Cap. IIII.

Vnc quomodo impossibilia uelit Lutherius nobis do‑ n mnium imperasse, libet inquirere, ut rem nouam, inauditam, & omni monstro monstrosiorem nostro sæculo ex Lutherianis uenenis ortam conspiciamus.

QVIS *enim tam magni cordis, & animi fuerit, tamq; de suis à Deo commendatissimis fidei, sanctitatis, ac in omni genere uirtutis muneribus, & donis cõfidet, ut nõ desperet ĩpossibilia facere, si Deus impossibilia iusserit? Quis non iniquum illum esse dixerit? quis non iniustum? quis non humani generis (absit uerbo ob*

scænitas) inuidum profitebitur? Tollit hoc nefandissimum uerbũ prouidentiam à rebus humanis, iustitiam tollit, tollit pietatem, religionem, bene agendi uitam, et tamen Lutherium, qui Christo solus natus esse uidetur, fouet, & christianissimum facit.

A G E *igitur quomodo te ipsum intelligis, dum in omnem uitam .i. assidue omnibus horis, omni tempore nos dolere, ac pœnitentiam agere debere commemoras? Habes ne (ubi lateas) angulũ? expone. Ergo simpliciter impossibilia, ut ageremus nobis Deus imposuit. simpliciter impossibilia. Cur ergo. ut nostri misereret, hoc fecit hoc sanciuit, hoc statuit. O pulchra redditio causæ, qua quomodo aliquid fieri queat, omittitur, & cuius gratia factum sit explicatur. Magnæ quidem solertiæ ingenium. Dialectica insuperabilis, quam & ipsi quidem sorticuli erubescerent profiteri. Sciunt enim, & tanquam certissimum axioma quotidie celebrãt cur res aliqua sit, eam, qua an ipsa sit, inquiritur, præsupponere questionem. Verum non curat, eiusmodi Aristotelicam Logicã nouus iste magister, quum Paulinam imbuerit. Parcat ergo, nõ aduertebam, incaute locutus sum.*

V E R V M *ut ei puluerẽ ab oculis excutiamus impossibilia quomodo nobis iussit Dominus, inquirimus, si mirabilia facere nõ omnibus datum est authore Augustino? Quid enim maius est mirabilia, an ĩpossibilia facere? Si mirabilia facimus, facimus uirtute diuina. Nam de his mirabilibus, quæ rectius miracula dicerentur, in sermonibus loqtur Augustinus. Impossibilia quæ præcipiuntur, nostri quidem esse debent arbitrij, quæ quum impossibilia simpliciter fuerint, longe maius erit hæc facere, q̃ illa sed illa nõ nobis datum est facere, ergo multominus hæc, ut ageremus, debuit Deus imponere.*

A M P L I V S *quomodo ex dilectione Dei, & proximi leges omnes, & prophetiæ dependent (ut euãgelica habet hystoria) hæc uero possibilia sunt. Nanq; ait Augustinus de non diligendis inimicis nemo est, qui legitime ualeat excusari. Quanto minus de summa, & infinita dei bonitate, unde tot & tanta beneficia accepimus? Ergo neq; præcepta alia, quæ in his continentur, q̃ legis nomine describuntur, erunt impossibilia.*

Q V O *deinde pacto illud ex Augustino male uir accipis, uelim æquo animo intelligere, semper orandum est (inquis) etiam à*

sanctis uiris, ergo semper pœnitere debemus. Nam pro peccatis, et pro debitis nostris in oratione dominica ueniā orare iubemur. Valet hæc ne tua illatio? si ualet, ex Augustino est, si non ex Augustino, sed ex tuo tantum capite ualet, tibi non per Augustinū credenda est, sed per tuam, quam nō affers, sed melioris forte gratia intus retines rationem.

HABET, ꝙ nobis orandum est candidissimus, & nunq̄ satis laudatus Augustinus Libro de uera, & falsa pœnitentia ca.iiij. in eos sanè arguens, qui post baptismum non fieri peccatorum remissionem dicebant, & potissimum ex authoritate Ioānis. Qui esse peccatum quoddam ad mortem dicebat, pro quo nō oret qs, & peccatum non ad mortem, pro quo oret quis, ac si pro peccatis ante baptismum orandum, quoniam ad mortem non sunt, ꝓ alijs autem minime, dicere uoluisset. Ad quos respondens Augustinus ait, falluntur qui sic illum.s. Ioannem intelligunt, contrarius nō est sibiipsi, qui pœnitentiam admonet Ecclesiæ pergami. Sed sunt quædam peccata uenialia, quæ oratione dominica quotidie soluuntur, quum dicitur et dimitte nobis debita nostra sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Et hæc (ut idem ait) non sunt ad mortem: Alia uero, quæ sunt ad mortem non sic, sed per fructus pœnitentiæ soluuntur. Hæc Augustinus. Pro uenialibus ergo nobis quotidie orandum uoluit, neq; pro illis fructus pœnitentiæ necessarios asserit. Non ergo ex quotidiana oratione continua pœnitentia debet inferri.

QVVM postea idem eiusdem libelli. XIII. cap. Nos monet Augustinus, ut nō credamus aliquos nobis satis esse pœnitentiæ fructus, sed per totam uitam doleamus apostolum imitati, ita certe intelligendus est, ut non sit sibiipsi contrarius, ut.s. dolor ille, illa pœnitentia assidua, nō pro uenialibus soluendis, sed pro his, qui ad mortem fuerant, etiam ante baptismum alacriter suscipiatur, Non quia putemus per baptismum nobis ea non fuisse deleta, aut per sacramentum pœnitentiæ toties susceptum, quæ post baptismum commisimus, sed ut pœna alterius sæculi diminuatur (nanq; de satisfactione ibi loquitur Augustinus) & ut nō amplius in nobis in futurum uoluntas peccandi habeat locum. Ita enim Dominum in Euāgelio allegat, qui quum adulteram mulierem à peccato soluisset, dixit ei, uade & noli amplius peccare, & deniq; ut gratiam conseruemus per pœnitentiam erratorum,

quæ etiam, ut gratia acquireretur, in causa fuit. Non ergo *ex Augustino, sicut neq; ex* Bernardo, *aut quouis alio ex doctoribus christianis (ut reor) inuenies, qui continuam, indefinentem, & impossibilem pœnitentiam nobis agendã uelit, suadeat, iubeat.*

QVOD q; Paulus *ad* Romanos, *qui manducat, Domino manducat, qui dormit, Domino dormit, qui uiuit, Domino uiuit, q moritur, Domino moritur.* Et *ad Corinth. non estis uestri, empti. enim estis precio magno asserit &c.* Pœnitentiam *istam, quam tu clamas, nequaquam ostendit.* Dices *Domino dormire est Dei uoluntati parere, ergo pœnitere, non ualet, si pœnitentia dolor est. Dormiens quippe neq; dolet, neq; gaudet, quum usu careat rationis. Id fabulantis est Aristotelis. Id ueritatis est. Quam nemo quantumuis improbus negare potest. Aut enim pœnitentia actus, alicuius in nobis potentiæ actus est, aut nullius, si nullius neq; habitus est, quia non statuis habitum, nihil ergo est pœnitẽtia. Si alicuius est actus, neq; dolor erratorum, sed uirtutis amor, & bene agendi institutio, quæ propria pœnitentia dici non potest, adbuc somni tempore exerceri nequit, dum ratio ligata est, dum deuincti sunt sensus, dum liber, ac ingenuus* rationis *usus haberi non potest. Dormiens in se quieto Deum agere patitur, ergo tunc pœnitet, ergo tunc bonis actibus plenus est, quando ipse non agit, quando sui non extat arbitrij? ò sequella mirabilis, ò dialectica ualde subtilis, & à seculo non audita.* Non ne *uno, & eodem uerbo contradictionem admittis?* Non ne *te ipsum ob tuam hãc inuincibilem pertinaciam fallis? aut alios te fallere credis.* Dormiens *enim non agit, & tamen ex te, bonis actibus plenus est, ergo simul agit, & non agit.*

DICES *(ut ex Paulo ad* Romanos *accepisse fateris) iustos potius agi à Dño, q̃ agere, Atq; ideo actus dormiẽtis potius dei eẽ q̃ dormiẽtis. At eã babet sententiã* Paulus, *qm̃ per Dei gratiã bene operamur, & iusti sumus, nõ nostro tm̃ arbitrio, ut Pelagius asserebat, sed propterea non excludebat nostræ uoluntatis actũ, qui, à, recta ratione pro iustitiæ opere dirigebatur.* Admittebat *bonarum actionum nostrarum Deum, tanquam authorem præcipuum, sed humanum non excludebat arbitrium.* Vnde Augustin. *qui fecit te, sine te, non iustificabit te, sine te.* Dormiens *uero ligatum habet arbitrium, licet Deo dormiat, idest ad somnum cum uirtute, & moderamine accesserit.* Vis uidere non esse

ascribendum in aliquo uirtuti somnum? ex uitio, quod est eius oppositum, facile intelliges. Si quis enim iurauerit dormiens, aut furatus sit, aut uenerem passus, non illi ascribitur uitio, quum in sua potestate non fuerit. Cur ergo, si quis dormiens nihil uirtutis egerit, aut uirtuti consimile, sed in quieto manserit, id in eo uirtuti tribuēdum est? Oppositorum est enim eadem disciplina, quanto igitur minus sopore detentus quis exercebit opera pœnitentiæ?

VERA SVNT hæc, quæ dicimus, sint Aristote. sint ciuis consona, ipsamq; ueritatem ex cuiusq; ore, siue ethnici, siue iudei siue philosophi, siue iusti, aut impij prolatam, siue si angelus, aut Diabolus fuerit, accipere, & profiteri debemus.

NON SVB PECCATO HOMINEM DEVS cōstituit, ut eius misereretur, ut Lutherius asserebat. Cap. V.

Non possum deinde pati quomodo Lutherius noster dum impossibilitatem agendæ pœnitentiæ in hac mortali uita commendat, asserat, id factum esse, ut Dei misericordia locum habere intelligatur. Ait enim ideo Deus hominem sub peccato, scilicet inexpiabili per pœnitentiam in hac uita conclusit, ut ipsius misereretur.

PROPHANA sunt uerba hæc, execrabilia, & infidelitatem apertissimam sapientia, quum Deus peccati authorem facere uideatur, ut per misericordiam fœlicitatem condonet, ac si uelit dicere homo iste imperfectum, à se auersum, sibi inimicum deus constituit hominem, ut sibi eum reconciliaret, aduocaret, perficeret. Non poterat misereri Deus sine peccatis nostris, non poterat se nobis, & fœlicitatem præstare, nisi prius illi contrarij fuissemus? Si parens noster Adam non peccasset, non ne Dei misericordia essemus cœlestis fœlicitate donati? non ne magis Deo placuissemus? non ne facilius, quod modo summa cum difficultate consequimur, attigissemus? Non opus esset misericordia, nisi peccasset Adam, Immo opus esset, quoniam ex illius, nostraq; iustitia nequaquam ad

tantum dignitatis culmen peruenire potuissemus. Quum igi- tur humilis ualde fuisset humana conditio, sua Deus misericor- dia, & pietate uti legitime ualuisset. Non enim semper solius in- fœlicis, aut miseri misericordia habenda esse dicetur, sed humi- lis interdum, & qui suapte natura ad beatitudinis gradum per- uenire non potest.

RVRSVS non ne Deus optimus maximus ante hominum crea tionem quantum in se fuit, uoluit omnes fœlicitate donare? Scri- ptum est enim Deus uult omnes homines saluos fieri, siq; in erro- rem sua culpa inciderint, in qua usq; ad finem uitæ permanserint miseros fieri statuit. Prius ergo salutem omnibus excogitauit de- us, quam essent peccatis obnoxij. Non igitur ex peccato nostra or ta est salus, nostra fœlicitas, nostra beatitudo. Adde q͏̃ idem ma- gnus sacrarum litterarum faber Augustinus nobiscum sentit, dũ misericorditer cuncta Deum creauisse commemorat, non ergo ex peccato misericordia semper exoritur.

IDEM QVOq; maximus Theologus Augustinus (cum quo mihi libet esse dum tuam impudentiam detego). XVI. cap. Li- belli de uera, & falsa pœnitentia, quid pertractauit in memoriã reuoca. An te docuit is de peccatis, & misericordia dicere, aut sentire, quæ sentis, aut memoras? uel potius contra eos inuehitur, qui peccata nostra diuinæ prouidentiæ tribuunt? Ait enim sciuit Deus quid facturus esset, qui peccat, sed non ordinauit peccatũ, qui nullum reliquit impunitum. Et paulo infra. Non ordinauit peccare, qui uoluit curare peccatum, sed libertati permisit, quod peccator necessitati donauit. Non ergo impossibilia homini, aut peccata Deus imposuit, ut per misericordiam eum à peccato re dimeret, & saluifica fœlicitate donaret. Non satis mirari queo, quantum suæ det manus insaniæ homo iste, ut uideretur, non ut esset. Magis enim uideri cupit, q̃ esse. Excusandus est forte, quia belleboro indigeat.

DICTVM DOMINI MATHEI .IIII. POENI tentiam agite, ad sacramentalem pœnitentiam posse accommo- dari, eamq; diuino iure ab omnibus fidelibus obseruandam esse. Cap. VI.

D secundum modo Lutherij dictum, quo uerbum Domini pœnitentiam agite, ad confessionem, & satisfactionẽ, quæ sunt sacramentalis pœnitentiæ partes, accommodari non posse asserit, deueniamus, & in proprium authorem arma retorqueamus.

INQVIT ENIM sacramentalis pœnitentia temporalis est, nec potest omni momento agi, alioqui semper oporteret cum sacerdote esse, & confiteri peccata, aut satisfactionem à sacerdote impositam exequi, quæro igitur temporalis ne sit, quam præcipit Dominus in Euangelio, an momentanea pœnitentia, si temporalis, omni itaq; momento pœnitere, & dolere debemus, quod satis admodum fieri non posse paulo ante monstratum est. Ergo si tua ualet ratio, ualebit & nostra. Momentanea uero esse non potest, quoniam per totam uitam indesinenter obseruandam esse dicebas.

RVRSVS QVOD Mathei quarto cap. Dominus iubet, ut scilicet pœnitentiam agere debeamus, eodem modo ad unguem intelligendum est, quo præcursor eius Ioannes Mathei. III. cap. Illud idem asseuerat, ut etiam uoluit Augustinus. Hic uero dum pœnitentiam agendam iubet, confitentes peccata baptizat, Phariseos, & saducæos, ut habet interlinearis glosa, peccata non confitentes expellit, ac si dixisset si peccata confessi fuissent, eos baptizasset Ioannes. Eam itaq; pœnitentiam prædicauit hic, quæ confessionem peccatorum necessario complectebatur. Et illam eandem esse fatendum est, quam nobis Dominus obseruandam in Euangelio statuit.

QVOD VERO de sacramentali pœnitentia nullum haberi præceptum uir iste doctus asseuerat, nescio an mirari debemus, quum longe magis incredibilia dixerit, non ne augustinianus est? non ne Augustini doctrinam, & ordinem profitetur? Eat igitur & decimum libelli de pœnitentia caput, si uelit, inspiciat, legat, intelligat. Ait enim. quem ergo pœnitet, omnino pœniteat, & dolorem lachrimis ostendat, repræsentet uitam suam Deo per sacerdotem, præueniat iudicium Dei per confessionem. Præcipit enim Dominus à lepra mundatis, ut ostenderent ora sacerdotibus, docens corporali præsentia confitenda peccata, non per nuncium, non per scriptum manifestanda. Dixit enim ora

monstrate, & omnes, non unus pro omnibus. Ecce confessionis praeceptum diuinum iuxta magni ueritatis huius testis Augustini doctrinam. Non dixit Christus aperte confitemini singula peccata uestra. Ergo non praecepit, si formas hoc pacto rationem pulchra quidem erit formatio, & quae non nauseabundo etiam stomachum factura sit. Alijs uerbis praecepit, ut uoluit Augustinus, quod per claram, & perspicuam in mundatis à lepra figuram edocuit. Qui etiam quum soluendi potestatem discipulis dederit, inquiens (quodcunq; solueritis super terram erunt soluta in coelo) idipsum claris, & rotundis uerbis expressit, mihi non credas, sed Augustino.

QVI VELVT admirabilis ingenij fuit, ita non una ratione, aut sententia contentus quotiescunq; ex scripturis aliquid ostendere nititur, seruatoris nostri (ut in proposito facit) accommodatam figuram adducit. Quum enim Lazarum à mortuis Dominus suscitasset, soluendum, qui ligatus erat, discipulis tradidit (inquit) ut soluendi, à, peccatis authoritatem sacerdotibus, qui discipulorum uices gerunt, traditam esse perciperetur.

QVID DEINDE dicemus nos ex illis Domini uerbis Ioannis. XX. cap: Intelligi posse, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, nisi peccatorum remissionem, quā sanè sine iudicio, sine causae cognitione, sine confessione compleri non posse compertum est. Tradita igitur haec soluendi potestas, nisi finem suum inter fideles omnes sortiretur, Immo ubicunq; peccatum acciderit, inaniter quidem & in cassum concessa fuisset.

QVAENAM item uia ad tollendas hominum culpas facilior? quae communior? quae certior? Nam dummodo te diuinae gratiae non opposueris, parum, aut nihil de peccatis indoleas, per confessionis iudiciū gratiam consequeris. Sunt sanè nonnulli fidelium, qui ob errata ingemiscere, aut corda (ut apud Iohelem canitur) scindere nequeunt. Iis hoc oportuno remedio, à, Domino prouisum esse proculdubio sentiendum est.

NON NE QVIS quod insuper magis certus esse potest se per impietatem, aut per culpam, qua careat, diuinae gratiae non aduersari, quàm de peccatis sufficientem habere moerorem? Tum enim ualet se in mortali offensa intraneo, uel extraneo actu non

esse dignoscere, nunquid in satisfactoria pœnitentia, aut dolore pro requirenda gratia fuerit, minime. At quisq; facilicrem, certiorem, commodiorem salutis, & gratiæ recuperandæ uiam tenetur prosequi, quam etiam Dominum ostendisse plurimis argumentis accipitur, eam itaq; diuina institutione quilibet profiteatur oportet.

QVIS DEINDE ueterem, & antiquissimam consuetudinem ita poterit abnegare, ut diuinitus non ea nobis illuxerit, si Euangelij & sanctorum patrum testimonium habeamus, si nullibi apud Ecclesiæ constitutiones eius inueniatur origo? Nam si id ab Ecclesia ortum est institutum, ubi unquam, & quo tempore emanauerit, uisum est, lectum, auditum? Quod enim extra de pœnitentiis & remissione .c. omnes utriusq; sexus, legitur, ab Innocentio .IIII. In Lateranensi concilio nuperrime institutum est. Quod tamen Augustini temporibus frequentissime obseruabatur, qui supra. M.C. annos præcessit.

QVO ETIAM pacto, dic Lutheri, tu, qui sacramentalem pœnitentiam ab Ecclesia originem habuisse confirmas, summus Pontifex à quocunq; sacerdote illam, si uellet, posset, aut teneretur accipere, quum par in parem nequeat habere imperium, ut extra de uerborum significatione. c. exiit, qui seminat. Scribitur. Princeps enim quam condidit, legi non obligatur. Dices Ecclesia, quæ est Pontifice summo superior (quod tamen superiori libro improbatum est) & ipsa legem illam constituit. Sed ubi, quando, quomodo, cuius gratia nusq̃ inuenies.

ACCEDAT IN medium Iacobus, qui primus fuit Hierosolimitanus antistes Canonicæ epistolæ cap. V. Et dicat, cur confitemini dixerit alterutrum peccata uestra, & orate inuicem, ut saluemini. Responsionem iam datam ex interrogatione testabitur, ut salutem eo tutissimo sacramento reciperent. Esto, quod uniuersalis Ecclesiæ non fuerit pastor, esto, quod uelut episcopus huiusmodi, tam saluberrimi præcepti non fuerit author, tanquam Apostolum, id à domino accepisse credendum est, cuius etiam authoritate omnibus obseruandum iniungeret.

NEQVE aliud sanè nobis perspicuo, ac euidenti indicio esse potest id ex diuino ore Iacobum fuisse locutum, quàm frequentissima, & uetustissima fidelium consuetudo sine ullo recen

tiorum canonum testimonio, sine ulla ipsius origine à Pontificio iure concessa.

QVA PLANE *ratione fit, ut si nulla esset Euangelicæ hystoria authoritas, si nullum scripturarum testimonium, si rationes nullæ, sacramentalem hanc confessionis pœnitentiam adhuc diuinitus nobis traditam diceremus.* Multa enim sunt (teste Damasceno) qui à Ioanne Euangelista cap. ultimo illud acceperat, ueluti per manus sine scriptura nobis, & Ecclesiæ tradita (sicut etiam de missæ canone conspicuum est) quæ tamen, ac si diuino ore nobis promulgata fuissent credere, ac obseruare debemus.

ID VNVM, quòd cum Augustiniano uiro nostra est disceptatio, Augustini præterire non possum (præter id, quòd in confessionis actu ex erubescentia erratorum satisfactio, quædam exoritur, tantam esse, tamq; homini necessariam meminit confessionem, ut deficiente copia sacerdotis alter alteri, et si laicus sit, errata confiteri cogatur. Ausus ne fuisset augustissimi ingenij, & ueritatis fautor Augustinus hæc dicere, nisi diuinitus institutam confessionem credidisset? te iudicem facio. Sed in hoc amplius insistere superuacaneum est, & præsertim, q surdo loquimur, & incassum aerem uerberamus.

SATISFACTIONEM SOLVM AB ECCLESIa *institutam non esse, & quot modis pœnitentia intelligi ualeat* Cap. VI.

QVo autem pacto satisfactio, quæ pro erratis cuiusdam pœnæ solutio est, fit ab Ecclesia solummodo instituta, pro ueritate ferri non debet. Nanq; si diuino iure est instituta confessio, si iudicium diuinitus obseruatur, si sententia eamet ratione feratur, qua data est iudici iudicandi potestas, si deniq; in eiusmodi pœnitentiæ foro sententia semper, & absolutoria pro uenia impetranda, & obligatoria pro pœnæ solutione profertur (quæ satisfactio nuncupatur) non uideo, quin & ipsa diuino iure instituta, receptaq; ab omnibus habeatur.

QVIS etiam (uellem æquo animo accipere) eam habet authoritatem, qua in pœnam temporalem commutatur æterna, si sa-

cerdos est, id aut ab ecclesia, aut à summo illius principe obti-nuit. Ipsa uero ecclesia, aut ecclesiæ gubernator unde nam il-lam nactus, cunctis, proprio ne, an diuino iure distribuit? Nul-lus profectò est tam mentis inops, qui propria facultate ecclesi-am, aut Pontificem, qui æternæ pœnæ inflictor esse non potest, afferat commutationis eiusmodi authorem. Non est itaq; hæc sacerdoti pœnæ iniungendæ potestas, & ipsius pœnæ solutio nisi diuina uoluntate statuta.

ERVBESCENTIA quoq; magna est pœna inquiebat ma-ximus theologus Augustinus. Hæc uero actum confessionis in-sequitur, & satisfactionis loco pro Dei offensa à Deo ipso suscipi-pitur. Multum enim (inquit Augustinus in Libro de pœniten-tia cap. x.) satisfactionis obtulit, qui erubescentiæ dominans, ni-hil eorum, quæ commisit Dei nuncio denegauit. Et paulo in-fra. Laborat enim mens dum erubescentiam patitur. Et quoni-am uerecundia magna quidem est pœna, qui erubescit pro chri-sto fit dignus misericordia. Hæc uero à sacerdote iniungi nõ po-test, hæc pontificio iuri non subditur, sed confessioni, & interio-ri pœnitentiæ iuncta est, quæ diuino iudicio, & dispensatione firmata est. Volebat forte Lutherius dicere certos pœnarum gra-dus ab ecclesia statutos pro certis delictis esse, qui confitentibus iniungerẽtur. Sed inde quomodo satisfactionem, quæ est tertia pœnitentiæ pars, ab ecclesia institutionem accepit, inferatur, ip-se (si sapit) quæso diiudicet.

AT POENITENTIAE distinguendi sunt modi, ut in-de quoq; satisfactio quotuplex sit, intelligatur. Pœnitentiæ itaq; nomen (ut placuit Augustino) quum ex pœna originem habe-at, susceptionem pœnæ significat. Pœna autem necesse est, ut à uoluntate, & cum intentione proueniat. Ex quo damnati im-pœnitentes sunt, quum patiantur inuiti. Et dum quis peccat (quoniam ipsum peccatum pœna est), quæ sub ea ratione, non intenditur ab eo, qui peccat). Tum illum pœnitere non dicitur. Quum igitur uera pœnitentia à uoluntate proueniat, ipsa hæc in primis de peccato commisso, cuius principium fuerat, necesse est uindictam, & ultionem uelit, & cupiat. Si enim ratio pecca-ti prauitatem fuerit contemplata, eamq; uoluntati, quæ peccati causa fuit, ostenderit, & propterea puniendam esse suaserit (quod decentissimum qdem fit, ut qui deliquerit, ipse puniatur, & qui

sis dolere nostris, sed etiam dolore inde habito q̃ maxime gaude re, ut in libello de pœnitentia clarissime legitur.

POENITENTIA itaq; ex his omnibus ea quæ necessaria est ad offensæ ablationem, actus est, & quilibet singilatim illorum modoꝝ quatuor pro peccatis satis eẽ uř. Sed (ut recta ratio est) secundo modo pœnitentia accepta magis conueniens dicit̃, qua actu dolet peccator, & propria uoluntate tristatur. Verum & sine hoc pro erratis primus pœnitentiæ modus satis eẽ cognoscit̃, ꝙ aliqñ uolũtas ipsa, & intellectus exprimi actus imperio efficaciter ad generationem tristitiæ nequaquam mouetur. Quoniam ueluti parti sensili in nobis intellectus, ita etiam appetitus rationalis, sensili appetitui solet esse conformis, quoad mœrorem & gaudium. Quum itaq; interdum sensibilis appetitus nõ facile tristetur, aut doleat, in uoluntate tristitia non generatur. Rei huiusmodi ea experientia est, qua quum quis interdum maxime cupit, sibiq; ipsi tristitiam imperat, dolere non potest.

SECVNDVM etiam pœnitentiæ actum, quo tristitiam uoluntas subit, sine primo fieri accidit. Quum ex charitate ipsa, aut Dei optimi contemplatione sine ullo infligendæ uindictæ actu peccatorum maximus dolor insurgit.

SACRAmentum uero pœnitentiæ sacerdotis absolutorius sermo est, quo quidem, & gratia diuina cum ablatione culpæ confitenti simul infunditur, & significatur. Nanq; omne sacramentum signum rei alicuius, si recte suscipiatur (uel ut Dionysius dicere consueuit) simbolum dicitur. Quod sanè si pro ablatione offensæ præcedens cordis afflictio satis non fuerit (quod certe quando, & quomodo accidit ignoramus, ut dictum est) gratiam parit, si uero sufficerit, auget.

SATISFACTIO igitur aut ablationem culpæ præcedit, & tunc pœnitentiæ iuncta est, quando peccator dolet, quando errata sacerdoti communicat, quando erubescit, attritio nuncupatur. Aut illam comitatur, quando etiam pœnitentia & formata per charitatem contritio dicitur. Aut ablationem culpæ subsequitur, & similiter contritionis nomen sortita ad eum usq; intentionis gradum peruenire potest, quo exterior alia satisfactio, ut ieiunium, oratio, elemosina (quæ iniunctæ pœnitentiæ dicuntur, & quibus æterna pœna in temporalem mutatur) nõ necessaria forent.

CONSTAT itaq; nullas esse proprie sacramentalis pœnitentiæ partes, nisi uelimus eas tres actiões sacramentũ pœnitẽtiæ nũcupare, inter quas uere sacramentũ intercidit. Cõstat.n. pœnitentiam, & interiorem hominis satisfactionem, quam contritionem appellant, diuino iure, iussu, & monitis institutam fuisse, Dum ex ore Dei Matheus agendam esse pœnitentiam meminit. Constat deniq; exteriorem satisfactionem non ecclesiastico iure, sed diuino pro diuinæ iustitiæ obseruatione à sacerdotibus iniungendam, quum nesciatur an interior ille doloris motus tãtus fuerit, quantus pro pœnarum omnium solutione sufficeret, Diuino iure secundum se satisfactionem eiusmodi institutam asseuero, licet quo ad gradum, modum, & formam arbitrariam eẽ cõtingat.

SI DIXERIS diuini iuris quæ sunt, immutabilia sunt, Aduerte quædam esse diuini iuris simpliciter, quædam certa conditione apposita. Qua sublata, quod diuinitus institutum est, non ligat (ut primo primæ sectionis Libro de matrimonio diximus) & de baptismate dici potest, quod per ablutionem comple tur. Nam sanguinis, & flaminis interdum satisfuisse ad salutem compertum est. Ita etiam in proposito exterioris satisfactionis, et pœnitentiæ præceptum est immutabile, ea quidem conditione apposita, qua si motus interior nequaquam sufficere iudicetur, debet iniungi, & iudicis arbitrio uariari. Non enim satisfactionis, aut pœnitentiæ gradus diuinitus nobis illuxit. Eam insuper conditionem in satisfactione intelligendam censeo, qua qui deliquerit, confessus pro erratis suscipiendæ pœnæ consenserit, dummodo illam non aspernetur. Potest enim aliqua ex causa (si uelit) se pœnis purgatorijs reseruari, & à sacerdote sibi iniunctas renuere dummodo neq; contemptus, neq; illicita causa subsit.

HAEC SVNT Lutheri, quæ uera sunt, quæ nullam in catholica pietate molestiam patiuntur, quæ si tuæ mentis lumine attingere, aut ore exprimere ualuisses, non tot, & tantas ambages de pœnitentia in medium protulisses. Quæ si tibi non sapiunt, est forte q erronea amaritudine tuus deprauatus est gustus. Sapiant alijs, qui magis ueritati afficiuntur, q̃ desiderijs, quibus aurium pruritus, & indulgentia citari solet.

INTERIOREM POENITENTIAM SINE *corporis afflictione pro erratis ad salutẽ sufficere, licet huic iun-cta sit salubrior animæ.* Cap. VIII.

Vid insuper ad tertium Lutherij dictum, non dicam responderi, sed tituli applicari potest, facile constat, si ea quæ rettulimus, in memoriam reuocentur. Ait enim interiorem pœnitentiam sine exteriori, quæ uarias carnis afflictiones pariat, nullam existere. Ac si uelit homo iste tam necessariam esse corporis afflictionem, ut pro uirtute, aut actu pœnitentiæ conquirendo sine ipsa homo frustra laboret, immo pro adipiscenda salute prima sine secunda nulla prorsus existat.

QVOD *tamen quantum ueritati consentiat, ex præhabitis facile potest intelligi. Nanq; prima potest esse sine secunda, & pro actu, & pro uirtute accepta, si ex actu elicito facta consideretur, & ad sacramentalem pœnitentiam, offensæq; oblationem sufficere. Quid etiam carnis afflictio ad uirtutem, aut uirtutis actũ faciat, profecto non liquet, Præcedit enim utraq; corporis afflictionem, aut causa. Insuper si pœnitentia uirtus accipiatur pro actu imperato, qui tristitia quædam est, neq; ista à corporis afflictione componitur, ut uidere potes, si uelis. Si dixeris non pdest homini ad salutem. Quomodo igitur tanta potest esse contritio ut ante sacerdotis iudicium sit peccatum ablatum, & gratia nobis infusa? Quo etiam pacto absolutio ipsa offensam tollit, charitatem induat, si corporis afflictio necessaria fuerit? Nanq; affligi corpus momento non potest, & cum modica attritione medio sacramento Dei reconciliatio prodit.*

QVID *ergo uelit iste homo non uideo. Dolendum etiam semper. quia donec uiuimus, cum Deo esse non possumus. dolendũ: quia peccato sumus semper obnoxij, & semper in peccatis etiam iusti uersamur. dolendum, fateor, non ut gratia, aut ea (quam prædicas) renouatio solum in fine uitæ proueniat, sed ut habita conseruetur, sed ut in nobis meritum augeatur, sed ut alterius uitæ dignior, ac sublimior fœlicitatis gradus eueniat.*

EO ETIAM *modo corporis afflictionem non simpliciter (ut facis) necessariam conuenit, ut statuamus, sed utilem, sed meritoriam, sed Deo gratam, non ut in nobis peccati fomitem, et naturæ promptitudinem ad peccandum abyciamus.* Hoc enim est

est homini penitus impossibile, quod nunquam iussisset iniquissimus tyrannus, nedum Rex, summus, optimusq; rerum omniū opifex, & humanæ salutis amator. Neq; aliter intelligendus est Paulus, dum dicit, propter quem mihi mundus Crucifixus est, et ego mundo, neq; aliter Dominus in euangelio loquitur, neq; aliter sancti omnes audiendi sunt, dum semper orandum esse meminerint. Eodem itaq; īsaniæ titulo tertium hoc Luthery dictū describendum, finiendumq; censeo, ne extructum ædificium deui et à fundamentis.

NON DEBERE SE ODIO HABERE HOMInem usq; ad introitum Regni Cœlorum, ut fallacissimus Lutherius asserebat. Cap. IX.

Sed ad quartum illius cathegorema deueniamus, ubi ait interiorem manere homini pœnam, donec suiipsius odium superest, scilicet usq; ad introitum Regni cœlorum. Iam patuit pœnitentiam non interruptam (si pro actu accipiatur) per totam uitam durare non posse. Sed duret, maneat, continuetur, quo pacto cum sui odio tanquam uero comite unicuiq; conueniet? Nam pœnitentia omnis in peccatum uerti necesse est, in peccatum uertitur homo, quoniam per illud, diuinæ gratiæ participatione priuatur, quam maxime quærit, cupit, & diligit. Diligitur autem gratia & iusta quidem dilectione ob id in primis, q͂ Deum diligimus, colimus, & ueneramur, deinde quia nostram perfectionem natiuo quodam instinctu cōcupimus. Id uero fit, quia nos ipsos amamus. Ex pœnitentia igitur, et peccati fuga, ex renouatiōe continua, ex assiduo in Deū p̄fectu nō nosmetipsos odio hēre, sed amare mōstrať. Quo itaq; modo cum suiipsius odio quemlibet manere dum pœnitet, asseris, nisi amorem uolueris odium interpretari? Dixit Dominus. Qui odit animam suam in hoc mundo, ī uitam æternam custodit eam. dixit. Sed animæ odium in hac uita est terrenam uitā despicere alterius uitæ comparatione, quæ uera est uita, & hoc est seipsum, & animam suam diligere. Si eo modo hominem se in hac uita odio habere uolueris, seipsum diligere debere asseuerabis. Sin autem, proculdubio mentieris, Quum enim quic/

quam odimus, non est (teste Augustino) nisi quia aliquid prius amamus. Dum igitur pœnitentiam agimus, si nos odimus, odium nostrum, à cuius amore dependeat, inquiremus. Simul enim nos amare, & odisse non possumus, quod sint actus oppositi, simulque uno, & eodem tempore cohabitare non possint. Dices amor iste in Deum est. Ergo dum Deum amamus, nos odimus, odimus uero, quia Dei amor nobis bonus esse non potest. Nam si bonus, cum utique cuperemus, cuperemus autem, quia nos amaremus. Nihil enim boni cuiquam appetimus, nisi illud idē ametur, quod amicis bonum desideratur. At Dei amor nobis est optimus, quod nostra fœlicitas ipse sit, nostrum Sabbatum, nostra diuinitas, propter quam uiuimus, elaboramus, cuius gratia à rerū omnium opifice conditi sumus. Itaque dum Deum amamus, nos odisse nequimus.

QVID Ergo *dictum euangelicum iactas? Qui odit animam suam in hoc mundo, in uitam æternam custodit eam, aut qui illam eandem perdiderit propter me, inueniet eam. Nam odisse, & perdere animam à Domino ibi non absolute iubetur, ut tu sui cuiusque odium cum pœnitentia necessarium profers. Sed in hoc mundo, apposuit, ut daret intelligere, non esse uerum odium, quod iuberet, sed mundanæ habitationis neglectum comparatione custodiæ sempiternæ, sed odisse mundum, nisi eius dilectio in æternam beatitudinem dirigatur, sed ipsum tanquā finem odisse, & animam nostram propter illum tanquam propter finem odio habere, & detestari, ipsamque eadem causa uehementer amare, si mundum hunc diligat propter alium, quem magis amet, quærat, concupiat. Tu uero solum sui odium unicuique cum erratorum pœnitentia statuis, & errorem parum intelligentibus astruis, ne satis sua sibi sint inscitia in errores proni. Debuisses dicere mundi huius illecebras odisse nos debere dū pœnitentiam agimus, uitam nostram non pro fine habendam, sed si sub ea ratione menti efferretur, eam sanè detestari, negligere, non autem absolute nos ipsos nobis fore infensos. Nam quomodo alia diligere, aut amare poterimus, si nos ipsos odio prosequamur? Quid Paulum ad Romanos iactas? qui nos nobis non placere debere iubet, sed Deo. Quasi uelit certissime Paulus nos simpliciter nobis infensos esse, dum Deum amamus, nobis ipsis manus iniicere, & nostra causa deperire. Quod sanè, ni*

si fatuus q̀ maximæ fatua hæc sint (ut Esaiam imitemur) nemo auderet asserere. Nobis ipsis nō placere absolute nō protulit Paulus, sed si Deo postposito nobis placere uellemus, id utiq; dissuadet, prohibet, detestatur.

QVID Insuper quum Dei præceptum sit nos proximum debere æque ac nosmetipsos diligere, de curuo quodam (ut ais) & indirecto amore illud intelligi interpretaris? Vt dixisse uoluerit Dominus, nō te, sed alium ames, q̀ Paulus etiam primæ ad corinth. xiij. cap. asserat. charitas non quærit, quæ sua sunt. Pulchra quidem interpretatio, quæ seipsam interimit. Nam si iubet Dominus ut proximum diligamus recto amore, addatq; sicut nosmetipsos amamus, quum ad unum semper comparatio fieri debeat, rectus certe amor erit, quem in nos ipsos inflectimus, & nequaquam inuersus. Si uero obliquus amor ille sit, quo iubemur proximum ipsum diligere, extortum, & detestabilem Deus nobis indixit amorem. Quare uana admodum, & futilis tua interpretatio est, quemadmodum de tuis omnibus id, quod à Salomone censetur dictum peculiariter dici potest, uanitas uanitatum & omnia uanitas.

ET VT nos quoq; Paulum uidisse Lutherius noster intelligat, quid est, quod ait ad Ephesios. cap. y. Nemo enim unquam carnem suam odio habuit, sed nutrit, & fouet eam, & addit (sic ut Christus ecclesiam) non dixit Paulus neminem unquam seipsum, non corpus suum, sed carnem odio habuisse, neq; id solummodo, sed eam nutrire, & fouere commemorauit, ut non satis eē uideretur illam nullo odio persequi, nisi uehementer amaret, non alimenta solum necessaria, sed etiam fomēta ultra debitum illi concederet. Neq; id solum, sed sicut Christus suam nutrit, & fouet ecclesiam, ita quēq; suam nutrire, & fouere carnem testatus est. Quo autem pacto Christus suam nutrit, & fouet ecclesiam? nisi eam amet, nisi custodiat, nisi ad consumationem usq; sæculi cum ea perduret. Amat Christus suam ecclesiam, q̀ ei spiritum, & uitam concedit. Nutrit, q̀ illam ipsam seruat, & munit. Fouet, q̀ ultra uitam, spiritum, & salutem nouis quotidie muneribus afficit, dum disciplinarum, & uirtutum præstantia, dum gratiarum & beneficiorum multitudine supra merita illā ipse augere conspicitur. Quid ergo nos ex Pauli sententia nobis infensos esse ostendere studes? Si neq; corpus (quod certe ipsi non sumus)

fumus) nam ex anima & corpore constamus, neq; carnem ipsam quae corporis pars est, solum nullo odio (eo authore) prose/qui debeamus, sed illam enutrire, fouere (quod quidem magnae dilectionis est) neq; nutrire, aut fouere solum, sed ita planè nu/trire, atq; fouere, ut Christus suam enutrit, & fouet Ecclesiam. Paulus est, qui loquitur, non ego. Paulus ergo aduersus Pau/lum disserit. Quomodo sibupsi constabit? nisi eo modo, quo di/ctum est, semetipsum intelligat. Neq; forsan Sat Lutherio nostro uidebitur nos nostra sententia, quē adduximus, authorē iterpre/tari uoluisse, quum alterius testimonio uelit inniti. Velit, accipi/at, dabimus, magnum ne uirum? magnum certe. Sed Lutherio maximum. Augustinum. Qui primo de christiana doctrina libro id longa satis uerborum serie disserit, & de duobus dilectio nis praeceptis idipsum sentit, quod diximus, & ea de re s. de suo cuiusq; amore tanquam manifestissima superuacaneum disputa re commemorat. Quod tamen (ait) nos plerunq; facere cogit er/ror impiorum. Quae sanè uerba si is ipse Lutheri es, qui huiusce dissertationis sit author, in tuū certe caput tam facile diriguntur ut (authore Augustino) quem sequeris, immo omnes, quem se/quimur, & ueneramur, impius sis, & merito uoceris.

NEQVE profecto amphibologiis, aut metaphoricis uerbis no stra haec tempora indigent, quum longe, lateq; christianum sit propagatum imperium. Non admirationi, quae dicimus am/plius esse debent, sed eruditioni, sed documentis, sed clarissi/mis interpretationibus, ut ex rore sacrarum editionum terra pinguescat, & ex sincerae intelligentiae fructu humanus animus depascatur. Non enim Christus es tu Martine, non uates, non Apostolus, qui legis nouitatem procures, qui admirationi esse omnibus debeas, fugienda tibi sunt ambigua sensa, quae in anci/piti uersantur rotundissimis uerbis, & rationibus explicanda, si sapis, haec uana esse pernosces, sin autem sapere nolis, perge, & tibi ipsi error tuus sit poena.

MORTIS POENAM NEQVAQVAM MANERE, neq; timorem mortis ipsa morte grauiorem esse. Quo etiam pacto iudicium, infernum, & conscientiam timere debemus. Cap. X.

QVod deniq; mortis pœnam in omnibus & timorem mortis, qui pœnarum omnium pœna est, & grauior ipsa morte, in plurimis, timorem iudicij, inferni, conscientiæq; tremorem manere asserit Lutherius, minime intelligo. Nam (bone Deus) quid est pœnam mortis manere in cunctis per totam uitam, nisi eiusdem mortis timorem? Non enim mors pœna esse potest in uita, quoniam uitam absumit. Vitæ pœna est, q̃ illam abscindat, quæ alioqui fuisset perpetua. Pœna est (si propria pœna dici mæretur) quoniam ob inobediẽtiæ peccatum nobis inflicta. Sed quomodo manet? Quum ocissime transeat, sed quomodo ad cathegorematis propositum applicatur? quum de pœna, quæ per totam uitam homini incumbat, id resonare appareat? Si uero de timore mortis id dictum habere intelligi Martinus asseuerat, quomodo in cunctis eum per totã uitã inueniet? Aut cur in plurimis illum reperiri commemorat, nisi, à, pœna mortis alium statuisse uoluerit? Facile est uerba proferre, sed uerborum rationem adducere difficillimum. Quo etiam pacto timor mortis pœnarum omnium pœna sit, & grauior ipsa morte, non uideo. Nam propter quod unumquodq; tale est, & illud profecto magis est tale, ut in amore conspicuum est, quo si te propter alium diligam, maiori illum affectu, & dilectione complectar operæpretium est. At timor mortis (si pœna sit) non est nisi propter mortem pœna. Mors ergo ipsa longe maius erit supplicium mortis formidine. Quod sanè maxime experientia ipsa confirmat. Mors enim uitam e uestigio adimit, formido mortis pro adimenda uita mortem expectat. Quod uero nobis uitam aufert maxima pœna est. Quod tolerat minor. Falsum ergo est, quod Lutherius tanquam uerissimum, ac euidentissimum protulit. Volebat dicere diutius affici formido mortis, quàm ipsa mors, quoniam hæc ita momento præterit, ut non aduenisse putetur. Sed inde maiorem illam pœnam inferre credo certe nõ liceat. Verũ aiaduertendũ est neutrum istorum proprie, & principaliter, sed accessorie pœnam existere.

DE TIMORE iudicij, inferni, conscientiæq; tremore quidnam uoluerit, non palam fecit. Ego autem puto existimandum ab eo, qui æquabili ratione præditus, & pius sit, longe magis debere hominis affligere animum, peccandi timorem, quàm gene

ralis iudicij, quam inferni, quam mortis, & hic est conscientiæ tremor, si ad Deum tanquam ad finem præcipuum dirigatur. Cuius quidem ea ratio est, qua perpetuæ mortis timor, qui sempiternum supplicium pro comite habet, omnes alios timores, & pœnas superat in hac uita. Nam de timore mortis id est facile cognitu, quia etiam timor quum non nostri subeūdi commodi causa in primis, sed euitandæ in Deum offensæ pio adesse debeat animo, & inferni, & iudicij timorem proculdubio superabit. Nam cuius amor ex debita ratione maior, & præcipuus esse debet, eiusdem timor omnes alios timores superet opus est. Qua ratione simul effectū est, ut magnus ille uates David sapientiæ initium domini timorem esse. cx. Psalmo cecinerit. Solum hunc timorem pro salute animæ comparanda (si fieri potest) potest autem proculdubio (si uelit homo) necessarium puto in hac mortali uita. Quid enim mortis formido prodest? quam expetere summa ope debemus pro alterius uitæ successu, quam non timuere martyres, non formidarunt Apostoli, non horruit, sed magno cum animo expetiuit, ac subijt (ut una cum Christo esset) diuinissimus Paulus. Potest in quam (si uelit homo) se à timore mortis absoluere, Dum Dei optimi splendorem, magnitudinem, potentiam intelligere, ac amare studuerit. Illi enim cura propensus totus in cœlestem ex terreno mutabitur animus, Deo addictus, diuina luce, & charitate formatus, ut in eo raptu Pauli, tum illi maxime, & deinceps usque ad uitæ exitum creditur contigisse. Inferni, & iudicij timor uanus est, nisi ab hoc timore dependeat, sine quo omnino, & longe melius animæ salus acquiritur, ex Dei amore, cultu, pietate, confidentia proficiscens.

NEQVE HVNC TIMOrem cum esse debere apud nos censeo per totam uitam, qui anxietatem, & immensam tristitiam pariat. Nam ubi charitas, confidentia uiget, ubi ciuilis, & beneficus timor, non seruilis, & trepidus inuenitur, mœror ingens, anxietas, terror esse non potest. Cum uehementi charitate uehemens spiritus elatio comparatur, cum elatione spiritus Dei hærentissima contemplatio insurgit, cum contemplatione, amoris incendium, à quo summa lætitia, summum gaudium, summa fœlicitas oritur. Quæ nullam in nobis secum tristitiam patitur, sed omnem prorsus, & ad minimum quidem expellit. Modus iste uiuendi, cur fieri ne

queat, cur norma hæc seruari non possit? Cur hac nobis non incedere liceat? Quum ex sola dilectione Dei, & proximi omnia præcepta legis sint nobis iniuncta. Quæ inde tanquam ab Herculeo lapide, ex ferro annuli, uno, & eodem tenore dependeant. Facilior (dices) uia est, per dolentiam erratorum ad uitam, quàm statim per amorem ascendere. Si tempestiue amare inceperis, non erit certe facilior. Disce, & assuesce Deum diligere (quod ipse potissimum, & ferè solum præcepit) & mœrore non indigebis. Finis sane noster amor est, aut in amore consistit. Si absq; ullo intermedio illum libare prius, & deniq; ad plenum attingere possumus, quid mendicatus aliena requirere, quæ non ad illum conducant? Summum gaudium cum uehementi tristitia unà (nisi forte Diuinitus) manere non potest, etiam si ad diuersa facta comparatio fuerit. Amandum ergo potius, & letandum existimo, quo pronitas ad peccandum auferatur, quàm fragili nostra conditione dolendum, & si dolendum est, longe magis sperandum, Deusq; colendus, quum omnis noster dolor, omnis mœstitia in amorem illum summum, & gaudium dirigatur. Fortibus & uirilibus solus amor iniungitur, Debilibus & effœminatis mœror debetur. Qui lachrimis miseratione, nullo egregio amoris, seu fidelitatis facinore diuinam sibi pietatem Conciliant. In hunc modum quæ Deus ipse de pœnitentia, quæ sancti doctores, & sacratissima fidei Catholicæ lumina de cruce, de afflictione, de dolore pronunciant, intelligenda censeo, quicquid Lutherius asserat.

DE POENARVM GENERIBVS, ET QVOmodo quædam pœna necessaria est pœnitenti, quam preter eam, quæ, à, sacerdote iniungitur, sibi ipsi persoluendam suscipiat: Cap. XI.

TRansit Lutherius noster, à, pœnitentia ad pœnas de pœnarum generibus agens. Nam præter eas quæ inferni, & purgatorij sunt, pœnam uoluntariam, quam renouationis appellat, & per totam uitam assidue patimur, & aliam, quæ homini, à, Deo infligitur, canonicam quinto loco enumerat, quæ ab Ecclesia constituta pleno iure in summi Pontificis potestate statuitur. Sextam quoq; se fingere dicit, quã

diuinæ iustitiæ satisfactoriam dicunt. Et *est illa pœna, quæ ex iniuncta, à sacerdote superest peccatori luenda in præsenti seculo, ut diuino iudicio satisfaciat*. Non *enim sacerdos dum pœnam (quam satisfactionem appellant) iniungit, mensuram supplicij debitam cognoscere potest, quod itaq; peccatori luendum superest pro peccatis in uita, per hanc pœnam, quæ uoluntaria omnino est, debet impleri*. Non *ita illam* Martinus *explicat, quia suo modo cuncta disponit*.

SED HANC *rationibus, & eam, cui in supplementum datur euertere studet in hunc modum*. Quod *nulla scripturæ, doctorum, canonum authoritate, nulla ratione probabili doceri potest, absurdum est in* Ecclesia *ponere*. H*æc autem pœna eiusmodi est*. Ergo *nullatenus admittenda*. Prima *hæc est* Lutherij *ratio, quam sic infirmo*. Nam *quotiescunq; satisfactionis, à, sacerdote iniunctæ mensura ignoratur, per pœnitentis, uoluntatem id conuenit, ut suppleatur, & illam satisfactionem interius dolendo, ac exterius per ieiunium, orationem, & eleemosinam augeat*, Sed *semper, & in quocunq; iudicio mensuram supplicij hac in uita pro peccatis inferendi sacerdos ignorat*. Conuenit *itaq; semper, ut* Is, *qui sua errata confessus est, iniunctum sibi supplicium augeat*. Quod *quidem secundum diuinæ iustitiæ exigentiam, & ad abundantem (ut dici solet) cautellam fieri iustissime dicitur*.

NON SCRIPTVR*is omnia probari possunt, non rõnibus ab alijs sanctis uiris inuẽtis, nõ canonibus, & põtificũ institutionibus, neq; demonstrationibus certis ostendi*. Q*uas forte* Lutherius *etiam in re diuina non tanquam iudeus, sed græcus perquireret, sed probabili ratione* Sat *est, usuq; id hominum comprobetur*. Hanc *probabilitatem* Lutheri *si quæras, en tibi allata est, quam sanè suppositis certis principijs, nescio quo pacto queat tua temeritate confringi*. Doctorem *quæris, plures tibi occurrunt, quos respuis, & inter alios* Gandauensis *doctor* Henricus, *qui solemnis nomine passim meruit ab omnibus appellari*. At *hunc quomodo admittes, si sanctos non modo solemnes uiros reprobas, calumniaris, irrides? tibi non solemnitas, non sanctitas, non probabilis ratio sufficit, sed aut signum, ut iudeus, aut sapientiam ut* Græcus, *aut reuelationem, ut* Apostolus *uideris exigere*. Scripturas *uelles omnia explicare, noluit* Deus,

cur ipse uelis? non oportet sapere plusquam oportet sapere, sed ad sobrietatem sapere licet. Satis tibi iam esse potuit plerosq; in Dei Ecclesia *uiros huius sententiæ fore, quibus certe dignus non esses fimbrias(ut in* Ecclesiastico *prouerbio est)calciamentorum soluere. Sat tibi esse potest probabilis ratio, quam exigere uideris, sed improbas, improbas autem, quoniam tibi figmenta constituis. Dicis enim si canonicæ, & quæ, à, sacerdote in confessionis iudicio imponuntur, non sufficiant pœnæ, tertiam, & quartam connumeratam pœnam sufficere.*

R EPETAMVS *nos quæ sit hæc tertia, & quarta pœna, quam nominas. Tertia erat, quam Euangelicam dicebas, & per totam uitam* Mathei. IIII. *à* Deo *nobis iniunctam. Sed hanc tanquam impossibilem detestati sumus, ideo ad illius impugnationem non expedit, ut nos amplius accingamus.* Adde *quod de tristitia pro peccatis habenda(ut late deductum est)necessarium præceptum, à, Domino nequaquam habemus.* Sunt *enim quidam, qui dolere pro erratis uellent, & nequeunt, quibus pro comparanda gratia, quam amiserant, adhibito confessionis remedio sufficit bona uoluntas, quod experientia, quam nullus negare potest, nos docuit, & ideo attestamur.* Nescio *an tu illam pro tuo arbitrio respuas, quod te semper dolere cognoscis, uide alios, & crede, intellige, & ueritatem fatere. Quarta uero pœna, quam* Deus *sua uoluntate solet infligere, si non infligatur, non ne conuenit, ut peccator illam sibi ipsi persoluendam suscipiat? quid uelit* Deus *nescimus,* Occultum *est enim iudicium eius(ut inquit* Paulus *ad* Ro*manos)& inuestigabilis uia illius. Cur ergo illam nobis expectandam insinuas, immo apertissime consulis? si quæ nos pro utilitate nostra, pro salute animæ comparanda exhibere ualemus.*

TRIA IVDICIA, TRIA FORA, TRIA *tātum pœnarum genera, quæ sint pro erratis hominibus infligenda.* Cap. XII.

Tq; ideo longe rectius quo ad propositum spectat, a *statuamus nos tria iudicia, tria fora, tria pœnarum genera. Hæc enim inuicem se quàm optime concomitantur,* Est *forum Christi, forum pœnitentis, & forum* Dei, Forum

Christi in quo iudicium est sacerdotis, qui est Christi minister. Forum pœnitentis, in quo ipse peccator ultra pœnam impositam, à sacerdote iuxta conscientiam suam se debet affligere, aut eleemosinis redimere. Forum Dei, in quo ipse Deus iudex est, qui secundum merita peccatorum in purgatorio pœnas indicit. Tribus istis foris tres pœnæ respondent, prima quæ, à sacerdote iniungitur, & sub hac pœna canonica continetur. Secunda unicuiq; arbitraria est, quam ultra id, quod à sacerdote, seu, à, canonibus sibi impositum est, luendam assumit. Tertia est purgatorij pœna quæ quando illæ duæ pro satisfactione culpæ, nequaquam sufficiunt, supplet ipsa, donec tota dilutio consumatur. Atq; eo rectissime ordine constituuntur, quo si prima non sufficit, secunda adhibenda est, si secunda non sufficit, tertia occurrit, quæ satisfactionis negocium complet.

E X H I S *aperte constat non esse necessarias, quo ad propositum spectat, tot pœnarum distinctiones. Quum enim tria tantum possint esse de peccatis iudicia, sacerdotis, pœnitentis, & Dei, tres similiter peccatorum dilutiones, neq; plures, neq; pauciores esse uidentur. Nam si de pœnis agēdum sit, quæ pro peccatis actu, ex uoluntateq; commissis, ac spiritaliter infliguntur, superuacaneum est, pœnam mortis, quæ ex originali labe unicuiq; iniuncta est, & ciuilem pœnam, quæ non spiritali iurisdictione indicitur, & flagellatoriam, quæ ex latenti, abditoq; Dei iudicio prouenit, enumerare. Et si flagellatoria enumeranda est, quæ Dei forum respicit, purgatoriæ æquiualentem esse necesse est. Non enim credendum est Deum, qui iustus est iudex, pro peccatis alicui hac in uita indixisse flagellum, nisi pro eisdem illi, aut minuendam, aut auferendam purgatoriam pœnam uoluerit, ut de Dauid Libro primo Paralipomenon cap. XXI. Legitur. Qui quòd suum iactanter enumerauerit populum pestilentiā à Deo ex pluribus pœnis oblatam delegit, quæ magnam eiusdem populi partem, septuaginta scilicet millia uirorum afflixit. Timorem illum, & intestinum dolorem non ne credi debet ad peccati in purgatorio luendi satisfactionem Dauid fuisse à Domino deputatum? & similiter, immo multo magis illis, qui ex eo pestilentiæ flagello decesserant? Alioqui non esset iustus Deus, qui est summa, ac infinita iustitia. Alia enim pœnarum genera, quæ in discursu operis Lutherius meminit,*

ut iudicij inferniq; tremor, Dei timor, & conscientiæ dolor ad pœnitentis forum pertinere dicuntur. Quoniam illas omnes potest, si uult, & alia, quæ mundi huius infortunia, seu calamitates solitæ sint appellari, pro erratorum dilutione suscipere. Sed complures abijciendæ sunt, ut iudicij, inferniq; tremor (ut dictum est) solo seruato Domini timore, qui diuinæ sapientiæ initium dicebatur.

SATISFACTIONEM, QVAE TERTIA POEnitentiæ pars est, & sacramentalis uocatur, necessariam esse pro perpetrata in Deum offensa. Cap.XIII.

SEd ad Lutherium ueniamus, qui ad uomitum rediens dum de pœnis agit, ex scripturis satisfactionem, quam sacramentalem appellant, prorsus euertere statuit. Quam prius diuino iure adimere conabatur. Sed unum dicit in primis eam non simpliciter pro Dei offensa facere satis, sed solum pro culpa secundum statuta Ecclesiæ quam satisfacit. Nam (inquit ipse) per uitæ innouationem Deo maxime satisfactum putamus. At quænam dicis Lutheri? Collige te, aduerte, considera. Non ne quod sacerdos pœnitenti pœnarum iniungit, tanquam Dei minister illud munus exequitur? quicunq; uero per alium (ut iuris habet axioma) aliquid facit, per seipsum facere existimatur. Ea igitur satisfactio pro dilutione peccati simpliciter, & quo ad Deum accipiatur oportet, quotiescunq; necessaria fuerit. Nam si per interiorem animi motum, & dolentiam, quam contritionem appellant, diluta est culpa, non est necessaria satisfactio, nisi ad gratiæ & meriti augumentum (ut diximus) uerum quotiescunq; motus ille mentis, & uoluntatis intrinsecus pœnitenti non sufficit, illa quidem pro culpa potest simpliciter, & absolute facere satis. Quod uero de innouatione uitæ adducitur, satisfactionis efficaciam auferre non debet, quia ea innouatio nobis incerta est, complicet sibi erratorum dolentiam, siue non complicet. Gradus enim contritionis quotus pro peccatis esse debeat, ignorat, quodq; tutius est, illud tanq̃, à Deo potius institutũ obseruandũ pro rõne uidetur. Igit̃ satisfactioẽ, quæ sacramentalẽ pœnitentiã sequitur, ꝑ inouatione uitæ nullatenus dimittendã esse dicimus

Si uerò per uitæ innouationem solam præceptorum obseruationem Lutherius noster intelligat (nam interdum sic eam definit) Tum magis pro culpa satisfactionem à sacerdote iniunctam necessariam esse dicemus. Nam *quantumuis ad cor, ac uitæ integritatem homo redierit, nunquam sine impositæ satisfactionis executione diluit culpam, si diuinæ iustitiæ lex obseruari debuerit.* Indoleat enim *peccator operæprecium est.Si non indoleat, confiteatur, erubescat, sacerdotis iudicium subeat, damnetur, faciat satis, ut* Deo *restituatur, ut pœnam luat, quæ diuino illi iudicio infligitur.Confessionis enim iudicium diuinum etiam appellandum est, quoniam diuino iure (ut supra diximus) est institutum. Multifariam enim, multisque modis diuina pietas errantibus nobis suffragari constituit.* Hinc *illud* Danielis *uatis decimo capi.in auribus reboat, peccata tua elemosinis redime.* Et *patientissimus* Iob*.xx.cap.luet quæcunque fecerit.*

I DEM *cap.xiiij.si fuero iudicatus, scio quia iustus inueniar, & infra.scribis contra me amaritudines & consumere me uis peccatis adolescentiæ meæ.*

Q VID *de* Adam *dicemus, cui ob pomi esum dictum est à domino, in sudore uultus tui uesceris pane tuo.*

Q VID *de* Mose*, &* Aaron*, quibus idem* Dominus*(ut habetur numeri.xx.) ait, quia non credidistis mihi, ut sanctificaretis me coram filiis* Israel*, non introducetis populos in terram, quam dabo eis.Quæ afflictio per totam eorum uitam durauit.* Quum *tamen diu ante* Moysi *id peccati remissum sit, quoniam ante obitum ascendens montem* Sinai *cum* Deo *locutus inde legem tabularum accepit.*

N ON *ne insuper* Gene*.xlij.cap.scriptum est de patriarchis? (quod in* Ioseph *fratrem peccauerant, & pœnituerat) merito hæc patimur, quia in fratrem nostrum peccauimus.*

R EX Ozias*.iiij.Regum cap.xv.legitur, quæ placuissent* Domino *iuxta omnia, quæ egerat pater eius* Ananias*, cuncta fecisse.Quem tamen.ij.paralipo.quoniam thus obtulit domino lepram incurrisse, notatur.*

I ONAS *propheta non ne peccatum diluit, dum proiectus in mare uentrem piscis ingressus est? qui quum orasset, eiectus est, atque ideo pœnitentiam egisse, & satisfecisse comprehenditur.*

Z ACHARIAS Ioannis *baptistæ pater, non ne ob peccati*

infidelitatis pœnitentiam decem menses sermone priuatus satisfa ctionem seruauit, ut Lucæ primo. cap. accipitur.

A EGRO *demũ, qui post triginta & octo annos, sanatus est (ut habetur* Ioan. y.) *nõ ne à domino dictum est, noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat.* Ex *quibus uerbis* apparet ob *delicti pœnam, quæ satisfactio est, cum tanto tempore ea ægritu dine laborasse.*

E T D A V I D *in psalmo.* L. *ait, cor contritũ, & humiliatum* Deus *non despicies. Benigne fac in bona uoluntate tua syon, ut ædificentur muri hierusalem.* Tunc *acceptabis sacrificium iusti tiæ, oblationes, & holocausta,* Tunc *imponent super altare tuũ uitulos.* Non *ne in his concinnis amplissimi prophetæ uerbis cõ tritionem, gratiæ infusionẽ, quæ sine* Dei *benigna uoluntate cõ pleri nõ põt, inspiamus?* Non *ne muri hierusalem pro fortitudi ne, & resistentia, quæ peccatis, & tentationibus demonis fieri so let accipiuntur?* Non *ne sacrificium iustitiæ, quod iustificationis satisfactionem (quã oblationes, & holocausta, & uituli signifi cabant) uno & eodem tenore tanq̃ necessaria pro peccatis com memorata conspicimus?*

Q V I D *est insuper, ꝙ postq̃* Ioannes, *pœnitentiã agite, dixerit, quoniam uicinũ est regnum* Dei, *dignos pœnitentiæ fructus agi te subdidit? nisi ꝑ ea uerba satisfactionem peccatoꝶ uoluerit indi xisse?* Mille *sunt in scripturis authoritates, quæ id apertissime so nant.* Quas *(ut compendiosius agam, & quoniam notissimæ sunt) præterire constitui.*

Q VOD LVCAS DE IOANNE TVRBIS RE *spondente circa satisfactionis pꝛęceptum edisserit, cum Mathei, Marci, & prophetaꝶ sententijs conciliatur.* Cap. XIIII.

T *Lutherius ex aduerso insurgit, & eammet* Ioannis *sententiã in sui fauorẽ affert, quam iam iam nos ꝓ par te nostra in mediũ adducebamus.* Fructus *pœnitentiæ dignos agite.* Qui *nõ satisfactionem aliquam pro peccatis signi ficarent, ut ex Lucæ. iij. cap. contextu ordiri uidetur.* Interroga *tus. n.* Ioannes, *post ea uerba à turbis primum quidnam essent acturæ,* Rñdit, *qui habet duas tunicas det non habenti, & qui*

habet escas similiter faciat, militibus uero, ne concuterent, ne calumniam facerent, & contenti suis essent stipendijs. Publicanis uero nihil amplius dixit, nisi ut quod illis constitutum esset, agerent. Quae omnia non satisfactiones, sed praecepta legis sunt, & uitae innouatio, ut ipse pertinacissimus dicere consueuit.

AT ADVERTAT iste uir, quid Matheus, et Mar. euangelistae hoc in loco meminerint. Dum.n. uenirent (inquiunt) hierosolima, & omnis iudea ad Iordanē, ut baptizarentur ab eo, confitebantur peccata sua. Et subdit Matheus, uidens aūt Ioannes multos phariseoꝝ, & saducaeoꝝ uenientes ad baptismum, dixit eis. Progenies uiperarū &c. Hi quoniā uenerant non confitētes peccata sua, Idcirco eos expellit, arguit, & monet, ut fructus poenitentiae dignos efficiant, confitentes.s. peccata sua, & satisfactionē, quae confessioni coniungitur, exaequantur. Et ita glosa interlinearis interpretatur, ubi nō solum Ioannes poenitentiae agendos fructus, sed dignos quidem dixisse conspicitur, ut poenitentiae modū illis indicaret. Quē in Apocalipsi. cap. xyiij. Ioannes expressit, inquiens, quantū se glorificauit, & in delitijs fuit, tantum illi tormentum, & luctum impendite.

AMPLIVS credis ne Lutheri diuinae iustitiae, aut forte non credis. Si credis, & nullū malū impunitum esse ad diuinam iustitiam pertinet, ipsaq; satisfactio pro poena poenitenti iniungit, Non sat erit post errata innouatio uitae sine poenae solutione. Dices cordis afflictio sufficit. Quādo erit, ut illud agnoscas in Dei pectore illud asseruatū est. Idcirco satisfactionem necessariam post peccatum lugendo, aut ieiunando, orando, aut elemosinam dando necessariam fateamur oportet.

RVRSVS non ne ex illis Lucae uerbis satisfactionem pro erratis ex professo licet accipere? Quid enim est turbis dixisse Ioannem. Si quis habet duplicem tunicam det non habenti, & qui habet escas, similiter faciat, nisi ut elemosinam pro peccatis egenis impendant? Quod publicanis, nisi, ut quod superflui acceperant, reddant, dum quicquid eis constitutum est, agerent, annūciauit? An forte non superflui quicquam eos accepisse fateberis? Cur ergo eisdem poenitentiae fructus, ut agerent à Ioanne fuit impositum? Si uero superacceperint, non ne iniuste ablatum reddere cogebantur? Haec satisfactio nuncupatur, si nescis ò Martine.

QVID similiter ut militibus pro pœnitentiæ dignis fructibus agerent, credis Ioãnem iussisse? dum dixerit, ne concuterent, ne calumniã facerent, sed suis essent contenti stipendijs, nisi ut pro cõcussionibus pœnam assumerent, pro calumnijs dolerent, & se se humillimos præstarent, & rapinis, & populationibus non tantum parcerent, sed super accepta redderent. Hæc sunt satisfactionis opera, si recte consideras, quæ sine maxima iniustitia ꝑfecto omitti non possunt.

PRAECEPTA sunt hæc communia dicis, præcepta esse cõmunia non negamus, sed quum errantibus dicta sint, quũ confitentibus errores imposita, satisfactionem etiam obseruandam uno, & eodem tenore concipiunt.

QVOD deinde Ezechielem.xyiij.capi. affert Lutherius, pro me facit. Nam iudicium, & iustitiam facere debere impium, si uitam uiuere, & nõ mori uoluerit, Quid aliud est, q̃ ut post suã ab impietate auersionem iudicium faciat.i. confiteatur coram iudice à diuina lege nobis indicto, & iustitiam.i. iudicij pœnam agat, & satisfaciat si uitam uiuere, & non mori uoluerit? Tria sunt, quæ in his Ezechielis uerbis consideranda se nobis etiam cæcutientibus, offerunt. Ab impietate, & peccatis discessus. Qui nisi per contrarias operationes fieri non posse conspicitur. Iudicium, quod per alterum de erratis fiat operæpretium est. Non.n. sine hoc pia opera sufficere uidebantur. Quod sanè, nisi confessionis esse non potest. Et ultimo loco iustitia, quæ iudicij, & sententiæ latæ executionem, quæ ipsa est satisfactio, aperte significat. Non enim sola bona opera iustitia prafert. Quia per auersionem iã declarata fuere. Quũ ergo ultra illa cõfessiõis iudiciũ exigatur, ꝑ iustitiam nõ nisi satisfactionẽ intelligamus oportet.

QVID uero Micheas.yi.capi. uoluerit uideamus, dum dixit indicabo tibi homo quid sit bonum, & quid Dominus requirat à te, utiq; facere iudicium, & diligere misericordiam, & ambulare sollicitum cum Deo tuo. Ecce iquit Lutherius de satisfactione nulla sit mentio, immo illam prorsus Micheas auferre uidetur. Quum quid dignum asserit, ego offeram domino? Nunqd holocausta, aut anniculos uitulos? Nunquid mille arietes? mille hircos? & deniq; Primogenitum meum pro scælere meo, fructũ uentris mei ꝑ peccato animæ meæ? ac si dixerit, minime. Nostra hæc sunt, Quæ tua facis Lutheri. Iudiciũ.n. facere est confiteri,

peccata, diligere misericordiam, satisfacere miserẽdo sui & alio rum, sui, orando, affligendo se, aliorum, elemosinam faciendo. Sollicitum esse cum deo perseuerantiam nobis exponit. Oblatio nes uero holocaustorum, & alia satisfactionis munera non pro hibenda Micheas instituit. Sed ea quidem indigna pro Dei of fensa & infructuosa esse declarat, etiam si primogenitum inter ea connumeremus, nisi prius iudicium quisq; sui fecerit, nisi mi sericordiam dilexerit, nisi sese Deo sollicitum fore firmo proposue rit animo.

QVOD uero de adultera sine satisfactione absoluta à Domino dicitur, non est nostræ opinioni contrarium. Nam nouerat De us tantum doloris intrinsecus illam passam fuisse, quantum pro pœnarum satisfactione sufficeret. Sed id nõ omnibus datum est, aut habere, aut noscere. Idcirco pro tutiori parte satisfactionis exequenda sunt opera.

QVOD etiam de leprosis Lucæ. xvij. cap. affertur. iussis, ut osten derent se sacerdotibus, qui dum proficiscerentur mundati sunt, pro nobis accipiendum est. Nam ea ostensio, confessio, & satisfa ctio quædam est, quoniam (ut diximus, authore Augustino) cõ fessionem erubescentia comitatur, quæ quidem magna ẽ pœna, & in erratorum solutionem suscipitur.

QVOD enim apud Matheum ultra ostensionem oblationes sa cerdotibus faciendas iniungitur, ut præceperat Moses uni ex le prosis, satisfactionem confirmat, & aliorum ostensionem forte cũ oblationibus factam, & uisam interpretatur. Ne extorqueas precor quæ recta sunt, quæ à sanctis patribus non solum uerbis, sed factis diutissimis temporibus obseruata fuere. Nam si in sua rectitudine manserint, quæ in nos conijcis iacula, in te malum, aut insanum eorum authorem facile retorquebuntur.

DE SATISFACTIONE, an morituris, & qualis impo nenda sit, numq; per mortem uoluntariam, & quomodo euo let anima. Cap. XV.

N On cessat ulterius homo iste de canonicis (ut inquit) pœ nis. i. satisfactione sacramentali, quæ tanquam pœna à sacerdote, aut ab ecclesia iniũgitur, facere mentionem. Primumq; morituris illam minime debere imponi cõmemorat.

derit morienti ea dilutio? Hæc sanè tanta esse potest, ut animam faciat euolare. Non omnes pœnas canonicas Pontificum, aut ecclesiæ constitutiones queunt exprimere. Omnes Lutheriq; rationes hac in parte usq; ad nonam exclusiue uno, & eodem morbo laborant. Ideo .n. satisfactiones canonicas non imponendas morituris ostendunt, q iam mortuis non debent iniungi, à quibus etiam teneri non possunt.

AT NONA ratio suis, non alienis conatur pedibus ambulare. Sed uideamus an queat ita recto incessu procedere, ne claudicet, aut potius corruat. Quicunq; maiorem pœnam subit (inqt Lutherius) q̃ sibi est à sacerdote imposita, huic merito, & naturali iure remittuntur minora. Sed moriturus dũ mortem subit, pœnarũ oĩum summã, mortem .s. obit, Ergo omnes aliæ maiores illi nõ debent imponi. Ratio hæc certitudinem mortis supponit, quæ tñ qñ uentura sit, penitus ignoratur. Sed q pro axiomate ulterius accipit, si simpliciter intelligatur, ut sonat, est falsum. Nã si pœnam maiorem quis pro eo, quo cõdemnari debeat, subit, minor illi debet optimo iure remitti, sed si pro alio maiorẽ subeat, & pro alio eum maneat minor, in aduentu maioris pœnæ, minor (si fieri potest) remitti non debet. Et quoniam finge (inquit Martinus) legislatori sese ad mortem aliquem offerentem, nõ ne ille ipse statim pœnas alias retractabit? Fingamus ut illi, cõplaceamus. Tum q; delictũ si nequaq̃ ad exitiũ fuerit, sed ob aliud crimen quis ad mortem se offerat, minor pœna, ut pecuniæ solutio pro delicto nõ remittetur illi p mortem. Et si ante solutionem intereat, ex fortunis illius debitum p̃soluetur. Si q; perspicacius ciuiles usus, & iustitiæ exitum aduertamus, pro uno, et eodem delicto ultra mortem fortunarũ etiam omnium amissio in pœnã imponitur. Neq; illi tantũ qui deliquerit, sed etiam liberis in detestationẽ criminis, qñ fuerit læsa maiestas. ut. C. ad legẽ Iuliã. libro nono. qsqs cũ militibus. &. vi. q. i. siqs cũ militibus. & extra: de hæreticis. libro. vi. i casu hæresis. cap. uergẽtis. clarissime legit.

QVVM itaq; mors unicuiq; uiuenti conueniat secundum naturam, etiam si iustissimus fuerit, ut Ioannes baptista, immo ut beata uirgo, immo ut Christus humani generis seruator Iesus, pro peccatis, quæ ipsi commiserint nequaquam inflicta est, & ideo fortasse pœna dici non debet. Nam ea uere pœnæ nomen assequitur, quæ à Deo à lege, ab homine

pro erratis infligitur. At si omnino mortem pœnam eē uelimus, nō est nisi in se, aut in alio originalis defectus pœna, ueluti alia quæ mortalitatis nostræ euidens testimonium perhibent, ut fames, sitis, senium, & aliæ corporis debilitates, quas una cum ipsa morte ex primorum parentum delicto contraximus. Si dixeris, ergo sola morte originalis labes dilueretur, si eius est pœna, dicemus non esse præcipuam illius defectus pœnam corporalem interitum, sed accessoriam solum. Quoniam spiritale exitium, quod in perpetuum permanet, præcipua quidē est pœna, à qua baptismi beneficio liberamur. A morte uero corporali nunquam absoluimur. Quamobrem pro actualibus (ut aiunt) peccatis, quæ scilicet à nostra uoluntate proueniunt, mors nequaquam est nobis inflicta, atq; ideo satisfactio, quæ eiusmodi erratis ē debita, etiam morituro debet iniungi. Adde q̧ si absolute uera eēt nostri Lutherij ratio, non solum proxime morituro satisfactio p̄ erratis iniungenda non esset, sed nunquam in tota uita, quoniam per mortem omnia pœnarum debita diluerentur, quæ maxima est pœna. Quod si concesserit, nunquam profecto per totam uitam ieiunare, nunquam orare, nunquam pœnam aliam subire deberemus. Quoniam per mortem omnia soluerentur. Si dixeris per uoluntariam mortem peccatorum supplicia optime dilui, tum habebis nobis inferre, quando non uoluntaria mors est, illa minime dilui. Ergo morituris de proximo satisfactio quàm sæpissime debet iniungi, quoniam rari sunt, qui uoluntariā mortem excipiunt.

AMPLIVS *recte nobis à Lutherio superest inquirendum: an necessarium sit cuilibet christiano pro salute animæ uoluntariā, nec ne, mortem subire. Si necessarium, ergo nemo saluus fieri posset, nisi cuius anima soluta à corpore protinus euolaret. Nam in sequenti ratione per uoluntariam mortem dicitur anima protinus euolare. Itaq; quicunq; salui fient, non dabunt purgatorij pœnas, neq; dare cogentur. At non nisi pro animabus salutem assecuturis purgatoriæ institutæ sunt pœnæ. Vna igitur ea pœnarum institutio est, quod si Lutherius asserit, purgatorium tollit, & in errorem græcorum damnatissimum incidit. Si uero non necessarium est cuilibet Christiano uoluntariam subire mortem, quando non uoluntaria mors est, mors satisfactoria pœna esse nō potest. Nanq; sicuti peccatum ideo peccatum est (authore Augustino)*

Augustino (quoniam uoluntarium, ita peccati pœna, quæ fit ad salutem intenta, nisi sponte excipiatur, pro dilutione peccati non sufficit.

MORS INSVPER non potest esse usq; adeo uoluntaria, ut secundum portionem inferiorem contrarium non appetatur. Nanq; Dominus moriturus rogabat, ut à se transiret calix ille, ergo semper de inuoluntario aliquid habet admixtum. Itaq; p mortem uoluntariam, nemo poterit euolare. Si uero per uoluntariam mortem intelligas quando simpliciter uoluntas in illam fertur, & secundum quid in eius oppositum, tunc omnis qui in gratia moritur, eo modo mortem uoluntariam subit, nam si simpliciter uellet oppositum peccaret, & tamen non omnis, qui in gratiam moritur euolat. Non ergo sufficit dicere uoluntariam mortem propter Deum causam esse cur statim euolat anima. Sed quando cum tormentis subitur, & toleratur, item quando ante tempus exquiritur, & desideratur, quando magno cum feruore illam homo aggreditur propter Deum. Et tunc euolatio illa est, non tantum uoluntariæ morti, sed etiam feruori præcedenti tanquam causæ tribuenda.

E T PER HOC decima infringitur ratio. Nam et si per mortem statim potest anima euolare, quum tamen nesciatur, an feruor ille tantus sit, ut sufficiat pro euolatione, debent pœnæ aliæ in uita pro peccatis iniungi. Quas si possint homines exequi, bene est. Sin autem, purgatoria manent.

V NDECIMA Lutherij ratio mihi risum commouit. Inquit enim. Si non est satis pœnarum, nisi mortuus etiam canones ferat, ergo pœna canonũ maior erit mortis pœna, quæ ultra mortem durat, & fiet iniuria morti christianorum, de qua dictum est; preciosa in conspectu Domini mors sanctorum eius. Mors nõ est satis pœnarum, ergo ultra mortem canonum pœna manebit, pulcherrima ratio, & tanto uiro dignissima. Quis tam ignarus suipsius est, qui per canones post mortem pœnam uelit ĩfringere? Sed ideo imponendi sunt canones, quia non habetur certitudo futuræ mortis. Bene ualebit ratio tua lutheri, si dicas, mors satis pœnarum non est, ergo alia pœna manet, quam uideris facile tua sententia tollere, quæ in purgatorio soluitur, quum hæc de morte toties feras, & referas. De martyribus pronunciatur, is sermo, quem meministi, preciosa in conspectu Domini mors san/

ctorum eius, aut ijs, qui magno cum feruore, & fortitudine mortem excipiunt.

IAM NON *potuit abstinere à manifestatione suæ sententiæ pessimus iste uir de purgatorij ablatiõe, sed mihi non credas lector, crede hominis uerbis.* Ait enim in duodecima ratione, *finge peccatorem rapi, & in ipsa confessione Christi statim subire martyrium, antequam canonibus satisfecerit(ut de sancto* Bonifacio *legitur)* Hunc ergo *remorabitur purgatorium, ne sit cum Christo, & fiet, ut* Ecclesia *oret pro martyre.* Hucusq; *nihil est, quod uelit.* Sed *quod subdit lector aduerte.* Ait enim. *At omnis uoluntarie moriens (de hoc enim loquimur, idest de christiano) pro uoluntate* Dei *moritur, & nihil aliud dicit, sed præmissas posuit, ut nos conclusionem eliciamus, quæ necessario sequitur, purgatorium non esse necessarium Christiano. Lege, tu aduerte, considera quænam sint ea uerborum semina, ex quibus fructus eiusmodi hæreticus colligatur.* Nam *primo posuit Bonifacium martyrem purgatorij pœnam nequaquam manere, q̃ uoluntarie mortuus est pro Christo, & postea subdit. At omnis christianus uoluntarie pro Christo moritur.* Quid *sequitur, nisi omnem Christianum per mortem à purgatorijs pœnis absolui? Nõ dabitur igitur purgatorium, quod certe confirmat id, quod toties rettulit pœnarum omnium maximam esse homini mortem.*

NEQVE *ualebit si sub umbra digiti latere uoluerit differens de canonum pœnis tantum suam debere intelligi rationem.* Nã *uoluntariam* Bonifacij *mortem, quæ illum à purgatorio liberauit, adduxit.* Postmodum *uoluntariam cuiusq; christiani mortẽ esse subiungit.* Ergo *sicuti* Bonifacius *à purgatorio est liberatus, ita quemlibet christianum liberari concludit.* Aliter *quid oportebat* Bonifacij *exemplum adducere, ac inter ipsum, & alios christianos facere comparationem.* Nam *per martyrium alijs comparari non potest, quia non omnes sunt martyres, qui uoluntarie moriuntur pro Christo.* Ergo *per uoluntariam mortem eum alijs comparauit, sed per illum uult à purgatorio liberatum fuisse.* Ergo *per eandem quilibet christianus à purgatorio liberabitur.* Poterit *per cauillum, non per rationes, & uerborum uim Lutherius subterfugere.*

TERTIADECIMA, *quartadecima, & ultima ratio ex his quæ dicta sunt supra, facillime corruunt.* Nam *ciuiles leges,*

aut canones mortuis pœnas infligere nullus est, qui unq̃ asseruit, ita ut post obitum ligẽt, uerumtamen si imponantur, purgatorias pœnas diminuunt, non impositæ uero maiores relinquunt. Atq; ideo si Cyprianus uir sanctissimus in mortis periculo constitutis pacem dandam à sacerdotibus iusserit, idest absolutionem, laudandus est. Sed non propterea omnium pœnarum remissionem, omnem satisfactionem, & minimã quidem, quam illi agere possent, statuit amoueri. Nam (ut dictum est) oratiuncula, dei innocatio, suspirium erogationis assensus, inimo solus nutus pro satisfactiõe (nisi queat aliud) imponendus est, ut purgatorij pœna diminuatur. Et confessionũ indices, qui hoc ipsum obseruãt, rectissime faciũt, & diuino iure tenenť, si confessio diuinitus sit instituta. Nã à indicij iure sententia remoueri nõ potest, sed pari fundamento, et necessitate currit utrũq;, qcqd Lutherius asserat.

LICET IN DANDIS POENITENTIIS Pontificum decreta non ligent, non tollitur tamen eas iniungendi authoritas pro sacerdotis arbitrio. Deq; pœnitentiæ reseruatione & commutatione. Cap. XVI.

Quod uero operosus nimis in suis struendis machinationibus Lutherius asserit, ideo recte summum Pontificem in suis decretis casus necessitatis, & mortis excipere, quoniam, à spiritu sancto directus non uult, ut quum non est modus obseruandi, ligent, non tollit, quin sacerdotes suo arbitrio ea quidem imponere debeant, quæ facillimum sit obseruare.

NEQVE peccatum in spiritum sanctum existimo eos sacerdotes committere, qui canonicas pœnas ad purgatorium morituris reseruãt. Nam possint illud legitime agere, aut nõ possint, si in p̃senti uita non debite datæ sint, in alia luant animæ operæ precium est. Siq; illi ipsi ita forte illas referuent, ut reseruatas à Deo potius declarare uelint, non indocte, sed sapienter utiq; faciunt. Idq; non est canonũ maiorem habere curam ut obseruentur, q̃ ut Deo obediẽtia, et debitũ ipendať obsequiũ. Nã dũ sacerdos canonẽ pœnitẽtiæ iponit, noĩe dei id facit, dũ reseruat pœnitẽtiã, aut reseruatã declarat, noĩe Dei declarat, qm̃ res ita se hẽt, & dũ qs ueritatẽ fateť, Deo placet, Dei mãdata exeqť. Dices, reseruationis declaratio qũo uana ẽ, si post mortẽ stati iterdũ euolat aĩa?

RESPONDEO declarationem illam debere fieri, quando uerisimiliter comprehendi potest ex confessionis iudicio meritas peccatorum pœnas hominem nequaquam dedisse. Falli potest, non infidor, potest, sed sub conditione proferri debet, ut non interueniat ulla deceptio. Dices, quænam utilitas ex pœnitentiæ iniunctione? Ea quidem utilitas facile sequitur, quia moriturus per impositam pœnitentiæ pœnam maiores purgatorij pœnas non subeat, feuerioresq; homines concitet ad præstantius se habendũ uel in feruore charitatis erga Deum, uel in dolentia erratorum suorum, uel in toleranda morte. Quam sese obiturum ex coniectura cognouerit.

QVOD IN super tanquam admirabile institutum Lutherius ediuerso opponit, quod mirifice laudat, non improbamus, dum scilicet in horis canonicis, aut alijs diuinis operibus insistit homo, si rapiatur, si afflatu quodam, aut diuina illustratione tactum se senserit, ea opera dimittenda esse, & afflatui, aut extasi esse uacandum. Quid prohibet? non ergo sacerdos morituro canones debet imponi? unde ratio? unde sequella? Nam si debet homo, dum rapitur, cessare ab horis canonicis, hoc ideo est, quod meliori negocio uacare debet, & eo modo proficere, sed dum moriturus est, dimittendo pœnitentiam per sacerdotem iniunctam non proficit, immo deterius quidem se habet. Igitur illam quantum fieri poterit, non dimittere, sed obseruare debebit. Et certe non Lutherium miror, sed illos insignes authores, quos nominat. Qui extasim (quæ in Deum est raptus) morti comparare uoluerint. Nam illa cum uita manet, hæc uitam interimit, illa profectus est, & ad nullas destinata pœnas, hanc purgatorium manet, nisi statim euolet anima. Illa contemplatiõis est, hæc plerunq; supplicij. Verum certe illis assentiendum putarem, si euolationis esset morituro homini certitudo. Sed quum res illa incertissima quidem sit, ad pœnas optimum remedium est animum præparare, ut facilius saluus appareat.

NON RETINET in suo foro sacerdos aliquem, si satisfactionem iniungat, quando ille moriturus est, sed quod suum est, agit, & obseruandum instituit, donec ad aliud trãsfeat forum. Et quoniam de transitu incertus est, ideo quod in suo expedit foro debet agere, ne ignauiæ, aut negligentiæ crimine ueniat imputandus. Hæc sunt fermè uiginti rationes (inquit Lutherius)

quæ me mouerunt non temere dubitare de canonicarum pœnarum impositione. Et ego dico (ut conspiciam fecit) eas nihil probare, & ideo uanas fuisse.

QVOD VERO nonnulli canonicas aiunt pœnas in purgatorias sacerdotem mutare, sano modo, & non indigno est utiq; interpretandum. Bene semper, ut sentiendum est, ita bene (si fieri potest) interpretandum, presertim quando uerba non male sonant, neq; hæresim sapiunt. Commutari igitur pœnam unam in aliã, secundum horum sententiam, nil aliud est, quàm pro una, aliam dare. Non est commutator sacerdos, sed Deus ex ignauia pœnitentis commotus, immo lex ipsa diuina, quæ inconcussa unicuiq; sic manet, ut nisi dum uixerit, debitam erratorum dederit pœnam, post obitum in purgatorio sit illam daturus, ut suum habeat locum iustitia.

QVOD VERO hac in re Gersonis cancellarij parisiensis tam quàm animarum Esculapij sententiam sæpius attulit, nihil est, cur me, à meo instituto auocet. Nam malo cum pluribus sanctis uiris, & cum æquo rationis dictamine errare, q̃ cum Gersone in hoc bene sentire. Suadenda mors constanti animo pro Christo suscipienda, suadenda, sed non ideo quæ fori iudicialis, & sacramentalis iudicij sunt, omittenda. Immo si unum alteri impedimento non sit, cur non utrunq; muneris exercendum? Dum .n. pœnã sacramentalem ferendam morituro sacerdos imponit, nonne ad mortis tolerantiam hortari hominem potest? qd alterum alteri oppugnat? Immo iuuabit. Quum enim pœnitentia charitati coniuncta sit, ad tolerantiam mortis propter Deum morituri animum inflammabit.

QVONIAM IGNOTVM EST QVANTA contritio, uel à sacerdote iniuncta satisfactio pro erratis sufficiat, quẽlibet pœnitentem sibi ipse debere quicquam pœnarum assumere, multaq; diluuntur opposita quæstiones. Cap. XVII.

NOn definit suam hanc Lutherius in nouis machinationibus confirmare sententiam, quum sibi satis nunq̃ fecisse uideatur, ac ebriorum more sitim innouandarum rerũ explere non possit. Inquit enim hinc uidendum commentum illud, et futile cauillũ, quo uelut puellos laruis terrere cupiũt &c.

Dicebam ego, ut alij, qui recte sentiunt, quoniam tam contritionis gradus, q̃ satisfactio à sacerdote iniuncta sufficiat, nec ignoratur, necesse esse pœnitentem proprio opere quicq̃ addere, ut tutius pro sufficientia negociaretur.

CAVILLVM hoc dicit esse Martinus. Primo quia non per scripturas, nō per reuelationem innotuit. Quum tamen propheta dicat. Non faciet Deus uerbum nisi reuelauerit secretum suũ ad seruos suos prophetas.

DEINDE quia non licet Deum usurarium facere, uel mercatorem, ut nihil nobis gratis condonet.

TERTIO cur Papa plenariè soluit? quum & ipse contritiōis mensuram ignoret, nec habet alterius generis potestatem, q̃ simplex sacerdos. Nam aliter monstrum esset ecclesia, si ex diuersi generis potestate constitueretur.

QVARTO Ecclesia primitiua ignorabat contritionis mensuram, & tamen peracta pœnitentia peccata plenariè remittebat. Quæ inde pœnitentia an satis fuisset scire non poterat.

QVINTO quoniam peccatorum remissio super uerbum miserentis Christi, non super opus currentis hominis debet ædificari, ut meminit Paulus ad Romanos. Quia satisfactionem plenariam dari non posse fingunt, nisi perfecte contritis, quorum nullus est in hac uita.

SEXTO SI iustitia Dei requirit aliquid, iam extra manum est Ecclesiæ, quæ nihil habet mutare quod Deus uult, aut imponit. Stat enim firma sententia, consilium meum stabit, & uoluntas mea fiet. Hæc Lutherius.

CAVILLVM hoc non editionibus sacris ostenditur, nanq; toties dictum est, non omnia scripta, editaq; fuisse, quæ tamen à nobis summa, cū reuerētia sunt obseruāda (ut meminit Ioānes Eua. et doctissimus Damascænus) Ex reuelatiōe fortasse illud illuxit, quum doctorum pars maxima idipsum pro constanti suscæperit. Potest enim reuelatio incerto authore, & tempore fieri. At nisi fuerit id reuelatione probatum, uerisimili, ac probabili, quæ infringi non potest, rōne suasum est. Quæ unicuiq; recti iudicij satis esse deberet. Q́d uero ex ꝓpheta Lutherius accipit, nisi sano explicet mō, tam illi cōtrariū est, q̃ q oppositū senserit. Quis .n. reuelauit ei non esse pœnitētias iniungendas? quis p mortē pœnitētē soluere oia? qs nō dari habitus aiæ? Rōne hæc oia conuincūtur

tur, & nos ratione pro diuina seruanda iustitia dicimus ultra satisfactionem à sacerdote impositam, debere quemlibet sibi ppriã, opere, aut dolentia satisfactionem iniungere. Non ne ratio ualida est hæc? certe ualidior, q̃ Lutherij ingeniũ mereatur illã dissoluere. Non faciet ergo Deus uerbum, nisi reuelauerit secretum, uerum est clara, aut misteriosa reuelatione. Vel id de secreti reuelatione intelligendum, quod per rationem animus nequit humanus attingere.

O PVLCHRA ratio, qua Deum ex iustitia usurariũ Lutherius facit. Nõ ne tutior ea est, qua homo se p iustitiã præparat, q̃ per misericordiã tutior. Nõ ne si ultra iniunctam pœnitentiã affligatur homo, tutius agit, q̃ si gratis ex misericordia condonatione à Deo suorũ peccatorum expectet? Tutius. Quid ergo inde illum usurariũ facimus? Nõ usurariũ, sed iustum facimus. Qui etsi misericors est, saniori tamen, tutiori, & maiori mercede cum eo agẽdum esse omnis suadet ratio, q si nõ usurariũ (nam sonat impudentiam uerbum illud) sed mercatorem Deũ appellare uoluerimus (quum & plato illum eo nomine nuncupauerit in Eutiphrone) quid mali, quid absoni, quid absurdi inde coniicies? Nõ ne illi preces nostras effundimus? Non ne munera offerimus? ut inde uitã, salutẽ, fœlicitatẽ recipiamus? Nõ est mercator egenus Deus, sed igenus, sed liberalis, et q̃ nobis ultra id, qđ ex suã benignitate nobis sufficeret, ex iusta nostri arbitrij recõpensatiõe, aut erogatione medio rationis iniungit, nõ ut ipse ditior fiat, sed ut nos lucrũ in eo iudicio faciamus. Neq; tam isani capitis ullus est maligne Lutheri, qui eã ex opere nostro iustificationẽ fieri dicat, quæ diuinam erga nos pietatẽ excludat. Tibi forte id uisum est, quoniam somnians eam rationem formasti; aut lapsu linguæ id protulisti uerbum, ad pauca more tuo respiciens.

AD TERTIAM. Alia iurisdictione per indulgentias, pœnas aufert Papa, q̃ quisq; sibiipsi supererogatoriam (ut ita dixerim) satisfactionem iniungat. Neq; ideo monstrum est in Dei Ecclesia constitutum, immo ornatus, species, & pulchritudo, qua præstantior dari nõ possit, ut illud cantica Salomonis Regis suã habeat ueritatem. Tota pulchra es amica mea, formosa mea, neq; ulla quidem macula inuenta est in te.

AD QVARTã primitiua Ecclesia pacta pniã sine satisfactione dimittebat peccata, qa pniã erãt acerrimæ, q̃ facilius p debi-

to contritionis gradu, q̃ modo quæ iniunguntur, satisfacere uidebantur; si id uerum sit, quid absurdi est posteriorem melius hac in re nobis nostram Ecclesiam consuluisse?

A D Q V I N T A M, *miror ego toties unum, & idem repetere hunc hominem, neq; unquam suum explere animum in hac uoluntate,* Non *super operis iustitiam simpliciter hæc sententia nostra fundatur,* Nã *nulla sunt opera nostra condigna beneficijs à* Deo *susceptis (ut* Paulus *ait) sed super maiorem pro uiribus, quæ fieri possit, iustitiæ executionẽ, ut amplius de congruo mereanẽ.*

A D S E X T A M, *iustitiæ diuinæ interdum* Deus *in terris uoluit habere ministrum, quẽ spiritualium bonorum hæredem sua liberalitate constituit, ultra non refero, q̃ milies ante calcem operis tui causa hoc ipsum explicare, & replicare cogemur.*

C VR PRIMIS ECCLESIAE TEMPORIBVS *solebant pœnitentiæ ante absolutionem infligi. Quo etiam pacto in utraq; consuetudine semper necessaria fuerit satisfactio.* Cap. XVIII.

I*N suo adhuc instituto persistens Lutherius quattuor satis debiles attulit rationes: Nam priscus erat Ecclesiæ mos, pro peccatis pœnitentiam prius iniungere, qua peracta absolutio sequebatur, quoniam pœnitentiæ finis absolutio esse uidetur, quum itaq; modo oppositum fiat uanus iste mos esse dicatur, quia finem præponit ijs, quæ ad illum sunt suo iure directa. Eum autem fuisse priscum Ecclesiæ morem docet, quæ obseruatur homicidij pœnitentia.*

S E C V N D O *id authoritate* Hieronymi *probat, qui suam fabiolam, in hunc modum scribit absolutam fuisse, &* Diui Ambrosii, *qui eodẽ pacto* Theodosium *Impatorem absoluit.* Ita Cyprianus. III. *Epistolarũ lib. fieri docuit, ita tripartita, et ecclesiastica hystoria ita* Dionysius Ariopagita *factum esse cõmemorat.*

T E R T I O *neq;* Christus Iesus *nisi post lachrymas, & humiliationes afflictionum* Magdalenam *absoluit.*

Q V A R T O Ioseph *legitur multis afflictionibus fratres suos cẽtasse, ut exploraret an sibi afficerentur, & dẽniq; in gratiam illos suscæpit.*

A D P R I M A M. *Nihil absurdi est pœnitentiam gratiam præcedere, aut sequi. Et si in gratia finis est, quum tamen pœnitẽtia*

acres magna cum difficultate ferantur, atq; ideo sæpius omitte/bantur, hinc rectius factum est, ut per satisfactionem consumatio nem accipiant. Neq; finis, ijs quæ in ipsum directa sunt, ea ratione præponitur, quod necesse sit, ut aliqua interior pœnitentia gratiæ consecutionem præcedat. Satisfactio autem quæ subit pœni/tentiæ nomen, gratiam pro fine non habet, sed pœnarum dimi/nutionem in purgatorio, aut præcedentis gratiæ augumentum, ut dictum est.

AD SECVNDAM. Institutionis illius obseruationem ne/gare non possumus, quæ una ex parte (ut constat) melior uide/batur, sed durior. Ex alia, nostra hæc mitior, tutior, Atq; ideo simpliciter melior indicanda. Quæ tamen parum (ut scias) imo nullatenus differunt. Nam confessionis iudicium in utraq; satisfactionis sententiâ sequitur, & pœnitentia ante absolutionē erat satisfactio, ueluti modo post absolutionem. Si quidem ante pœnæ dilutionem confessionis iudicium præcessisse operæpreciū est, in quo iudicio pro satisfactione à canone, aut ab homine pœna erat inflicta, quæ (ut uerisimile est) gratiam sequebatur, & absolutio postmodum facta non erat, nisi præcedentis gratiæ si/gnum, quam peccator sibi ex acri pœnitentia comparauerat.

AD TERTIAM. Similiter dici potest per contritionem Ma/riam magdalenam fuisse gratiā consecutam, deinde lachrimas effudisse, & denique dominum illi solutionis signum dedisse. Quoniam contritionis mensuram ipse cognouerat. Quod qui/dem signum illius gratiam auxit.

AD QVARTAM. Si Ioseph fratres suos ut de eorum be/neuolentia tentaret, afflixit, memineris se eos ob peccata, quæ in illum cōmiserant, tot & tāta mala pati dixisse, ut. xlij. gene. capi. commemoratur. Atq; ideo agentes pœnitentiam à Deo sunt gratiam consecuti, anteq̄ Ioseph illos ipsos in propriam ac/ceptaret.

COMPLVRIBVS SACRARVM EDITIO/num sententijs, & rationibus haberi purgatorij pœnas, non in horrore, & timore, sed in tristitia, & mœrore consistere. Cap. XIX.

Vum de pœnitētia, & pœnis iusta Lutherij rep̄hensiōe nobis sit sermo, Quid iste homo de purgatorijs afflictionibus asserit, magno studio debemus inuestigare, ut aliqd noui ex eius sentētia, uelut ex Africa reportemus. Statuit ergo Martinus purgatorij, & inferni pœnas in timore, pauore, horrore, & fuga. De igne non meminit, quia non curat. De tristitia luctu, & gemitu, nihil. Quum tamen & scripturæ, & doctores, & ratio ipsa impiorum eiusmodi pœnas instituat. Scribitur enim in euangelio apud Mathæum, & Lucam pluribus in locis, ubi erit fletus, & stridor dētium (ubi glosa duplicem pœnam, et dolorem, corporis .s. & animæ Christum significasse cōmemorat.) Et psal. vij. quod ecclesia in officio defunctorum obseruat, de damnatis asseritur. Ecce parturit iniustitiam, concepit dolorem, & peperit iniquitatem, Conuertetur dolor eius in caput eius, & in uerticem ipsius iniquitas eius descendet. Item psal. vi. Eadem ecclesia in orationibus mortuorum decantat, & de anima in purgatorio existēte habet intelligi, Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum. Et postea subditur. Discedite à me, qui operamini iniquitatem, quoniam exaudiuit dominus uocem fletus mei. Et in. xxxvij. psal. Miser factus sum (legitur) & curuatus sum usq; in finem, tota die contristatus ingrediebar, Item ibidem afflictus sum, & humiliatus sum nimis, rugiebam à gemitu cordis mei. Domine ante te desiderium meum, & gemitus meus non est absconditus. Item eodē psal. Quoniam in flagella paratus sum, & dolor meus in conspectu meo semper. Ecce tristitiam dolorem, gemitum cordis pro pœnis, & afflictionibus psalmus enumerat. Insuper scriptum est, in. xl. psal. Dominus opem ferat illi super lectum doloris, & hic est beatus, de quo loquens incipit psalmus, qui intelligit sup egenum, & pauperem in die mala liberabit eum dominus, ubi omnes exposi. Diem malum diem iudicij interpretantur, & in defunctorum officio celebratur. Et in. xli. psalmo. fuerunt mihi lachrimæ meæ panes die, ac nocte, dum dicitur mihi quotidie ubi est Deus tuus? Quod de animabus in purgatorio existentibus interpretatur, Et p defunctis canit ecclesia. Et paulo infra. Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? Idipsum xlij. notatur psalmo qui incipit, Iudica me deus, & discerne

causam &c. & subditur, quare tristis incedo dum affligit me inimicus, & ideo afflicta anima, ut lux, & ueritas sibi emittatur, implorat, qua adducant, & deducant illam in montem sanctum Domini, & in tabernaculum eius. Quod diuinitatis est locus. Scriptum est etiam apud Esayam capi. xxxviij. in Ezechiae Regis cantico. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animae meae. Et paulo post, ecce in pace amaritudo mea amarissima, haec amaritudo, nisi dolentia animae dum affligitur, esse non potest. Velut enim amaritudo nimia gustum disturbat, & dolentem reddit, ita animae amaritudo, & presertim amarissima, quã dum à corpore seiuncta est, in purgatorio patitur, tristitiam, & moerorem inducit, quae tamen in pace suscipi dicitur. Quoniam in spe pacis, & gloriae est constituta. Et ideo subditur. Tu autem eruisti animam meam, ut non periret, ne ad inferni poenas descenderet. Quod uerbum sequens apertissime indicat. Quia non infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te. Quid clarius? & pro defunctis quotidie ab ecclesia eadem ratione concinitur. Ad id quoq; facit, quod pro ijs, qui ex hoc saeculo transierunt. cxliiij. legitur psalmo. Circundederunt me dolores mortis, tribulationem, & dolorem inueni, & nomen domini inuocaui. Vbi dolor, & tribulatio tanquam earum animarum poenae connumerantur, quae nomen Domini inuocant, & post earum dilutionem denique liberantur. Et ideo paulo post subditur, quia eripuit animam meam de morte, placebo domino in regione uiuorum. Et pro eisdemmet animabus id psalmi canit ecclesia. Apud Esayam deinde. liij. capi. legitur. Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Vbi langores, & dolores pro aeternis apud inferos poenis, quibus damnati eramus, accipiuntur, quos per mortem Dominus tulisse dicitur, & nos ab eis sua misericordia liberauit. Plura sunt sacrarum editionum loca, quibus tam inferni, quàm purgatorij poena in moerore, dolore, gemitu consistere declarantur.

SED RATIONE idipsum astruendum est. In eo enim potissimum impiorum afflictio debet, & poena consistere, in cuius opposito foelicium remuneratio est posita. Nã sicut miseria foelicitati opponitur, ita actus unius, actui alterius, & quod

infidelitatis pœnitentiam decem menses sermone priuatus satisfactionem seruauit, ut Lucæ primo.cap. accipitur.

AEGRO demũ, qui post triginta & octo annos, sanatus est (ut habetur Ioan.v.) nõ ne à domino dictum est, noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat. Ex quibus uerbis apparet ob delicti pœnam, quæ satisfactio est, eum tanto tempore ea ægritudine laborasse.

ET DAVID in psalmo.L.ait, cor contritũ, & humiliatum Deus non despicies. Benigne fac in bona uoluntate tua syon, ut ædificentur muri hierusalem. Tunc acceptabis sacrificium iustitiæ, oblationes, & holocausta, Tunc imponent super altare tuũ uitulos. Non ne in his concinnis amplissimi prophetæ uerbis cõtritionem, gratiæ infusionẽ, quæ sine Dei benigna uoluntate cõpleri nõ põt, inspicimus? Non ne muri hierusalem pro fortitudine, & resistentia, quæ peccatis, & tentationibus dæmonis fieri solet accipiuntur? Non ne sacrificium iustitiæ, quod iustificationis satisfactionem (quã oblationes, & holocausta, & uituli significabant) uno & eodem tenore tanq̃ necessaria pro peccatis commemorata conspicimus?

QVID est insuper, ꝙ postq̃ Ioannes, pœnitentiã agite, dixerit, quoniam uicinũ est regnum Dei, dignos pœnitentiæ fructus agite subdidit? nisi p ea uerba satisfactionem peccatoꝶ uoluerit indixisse? Mille sunt in scripturis authoritates, quæ id apertissime sonant. Quas (ut compendiosius agam, & quoniam notissimæ sunt) præterire constitui.

QVOD LVCAS DE IOANNE TVRBIS RESPONDENTE circa satisfactionis pceptum edisserit, cum Mathei, Marci, & prophetaꝶ sententiis conciliatur. Cap.XIIII.

AT Lutherius ex aduerso insurgit, & eanmet Ioannis sententiã in sui fauorẽ affert, quam iam iam nos ꝓ parte nostra in mediũ adducebamus. Fructus pœnitentiæ dignos agite. Qui nõ satisfactionem aliquam pro peccatis significarent, ut ex Lucæ.iij.cap. contextu ordiri uidetur. Interrogatus.n. Ioannes, post ea uerba à turbis primum quidnam essent acturæ, Rñdit, qui habet duas tunicas det non habenti, & qui

habet escas similiter faciat, militibus uero, ne concuterent, ne calumniam facerent, & contenti suis essent stipendijs. Publicanis uero nihil amplius dixit, nisi ut quod illis constitutum esset, agerent. Quæ omnia non satisfactiones, sed præcepta legis sunt, & uitæ innouatio, ut ipse pertinacissimus dicere consueuit.

AT ADVERTAT iste uir, quid Matheus, et Mar. euangelistæ hoc in loco meminerint. Dum. n. uenirent (inquiunt) hierosolima, & omnis iudea ad Iordanē, ut baptizarentur ab eo, confitebantur peccata sua. Et subdit Matheus, uidens aūt Ioannes multos phariseorum, & saducæorum uenientes ad baptismum, dixit eis. Progenies uiperarū &c. Hi quoniā uenerant non confitētes peccata sua, Idcirco eos expellit, arguit, & monet, ut fructus pœnitentiæ dignos efficiant, confitentes. s. peccata sua, & satisfactionē, quæ confessioni coniungitur, exequantur. Et ita glosa interlinearis interpretatur, ubi nō solum Ioannes pœnitentiæ agendos fructus, sed dignos quidem dixisse conspicitur, ut pœnitentiæ modū illis indicaret. Quē in Apocalipsi. cap. xviij. Ioannes expressit, inquiens, quantū se glorificauit, & in delitijs fuit, tantum illi tormentum, & luctum impendite.

AMPLIVS credis ne Lutheri diuinæ iustitiæ, aut forte non credis. Si credis, & nullū malū impunitum esse ad diuinam iustitiam pertinet, ipsaq; satisfactio pro pœna pœnitenti iniungit, Non sat erit post errata innouatio uitæ sine pœnæ solutione. Dices cordis afflictio sufficit. Quādo erit, ut illud agnoscas in Dei pectore illud asseruatū est. Idcirco satisfactionem necessariam post peccatum lugendo, aut ieiunando, orando, aut elemosinam dando necessariam fateamur oportet.

RVRSVS non ne ex illis Lucæ uerbis satisfactionem pro erratis ex professo licet accipere? Quid enim est turbis dixisse Ioannem. Si quis habet duplicem tunicam det non habenti, & qui habet escas, similiter faciat, nisi ut elemosinam pro peccatis egenis impendant? Quod publicanis, nisi, ut quod superflui acceperant, reddant, dum quicquid eis constitutum est, agerent, annūciauit? An forte non superflui quicquam eos accepisse fateberis? Cur ergo eisdem pœnitentiæ fructus, ut agerent à Ioanne fuit impositum? Si uero superacceperint, non ne iniuste ablatum reddere cogebantur? Hæc satisfactio nuncupatur, si nescis ò Martine.

QVID *similiter ut militibus pro pœnitentiæ dignis fructibus agerent, credis Ioãnem iussisse? dum dixerit, ne concuterent, ne calumniã facerent, sed suis essent contenti stipendijs, nisi ut pro cõcussionibus pœnam assumerent, pro calumnijs dolerent, & se se humillimos præstarent, & rapinis, & populationibus non tantum parcerent, sed super accepta redderent.* Hæc *sunt satisfactionis opera, si recte consideras, quæ sine maxima iniustitia ꝑfecto omitti non possunt.*

PRAECEPTA *sunt hæc communia dicis, præcepta esse cõmunia non negamus, sed quum errantibus dicta sint, quũ confitentibus errores imposita, satisfactionem etiam obseruandam uno, & eodem tenore concipiunt.*

QVOD *deinde Ezechielem.xyiij.capi. affert* Lutherius, *pro me facit.* Nam *iudicium, & iustitiam facere debere impium, si uitam uiuere, & nõ mori uoluerit, Quid aliud est, q̃ ut post suã ab impietate auersionem iudicium faciat.i.confiteatur coram iudice à diuina lege nobis indicto, & iustitiam.i. iudicij pœnam agat, & satisfaciat si uitam uiuere, & non mori uoluerit?* Tria *sunt, quæ in his* Ezechielis *uerbis consideranda se nobis etiam cæcutientibus, offerunt.* Ab *impietate, & peccatis discessus.* Qui *nisi per contrarias operationes fieri non posse conspicitur.* Iudicium, *quod per alterum de erratis fiat operæpreciũn est.* Non.n. *sine hoc pia opera sufficere uidebantur.* Quod *sanè, nisi confessionis esse non potest.* Et *ultimo loco iustitia, quæ iudicij, & sententiæ latæ executionem, quæ ipsa est satisfactio, aperte significat.* Non *enim sola bona opera iustitia præfert.* Quia *per auersionem iã declarata fuere.* Quũ *ergo ultra illa cõfessiõis iudiciũ exigatur, ꝑ iustitiam nõ nisi satisfactionẽ intelligamus oportet.*

QVID *uero* Micheas.*yi.capi.uoluerit uideamus, dum dixit indicabo tibi homo quid sit bonum, & quid* Dominus *requirat à te, utiq; facere iudicium, & diligere misericordiam, & ambulare sollicitum cum* Deo *tuo.* Ecce *iquit* Lutherius *de satisfactione nulla fit mentio, immo illam prorsus* Micheas *auferre uidetur.* Quum *quid dignum asserit, ego offeram domino?* Nunqd *holocausta, aut anniculos uitulos?* Nunquid *mille arietes? mille hircos? & deniq;* Primogenitum *meum pro scælere meo, fructũ uentris mei ꝑ peccato animæ meæ? ac si dixerit, minime.* Nostra *hæc sunt,* Quæ *tua facis* Lutheri. Iudiciũ.n.*facere est confiteri,*

peccata, diligere misericordiam, satisfacere miserẽdo sui & aliorum, sui, orando, affligendo se, aliorum, elemosinam faciendo. Sollicitum esse cum deo perseuerantiam nobis exponit. Oblationes uero holocaustorum, & alia satisfactionis munera non prohibenda Micheas instituit. Sed ea quidem indigna pro Dei offensa & infructuosa esse declarat, etiam si primogenitum inter ea connumeremus, nisi prius iudicium quisq; sui fecerit, nisi misericordiam dilexerit, nisi sese Deo sollicitum fore firmo proposuerit animo.

QVOD *uero de adultera sine satisfactione absoluta à Domino dicitur, non est nostræ opinioni contrarium. Nam nouerat Deus tantum doloris intrinsecus illam passam fuisse, quantum pro pœnarum satisfactione sufficeret. Sed id nõ omnibus datum est, aut habere, aut noscere. Idcirco pro tutiori parte satisfactionis exequenda sunt opera.*

QVOD *etiam de leprosis Lucæ. xvij. cap. affertur. iussis, ut ostenderent se sacerdotibus, qui dum proficiscerentur mundati sunt, pro nobis accipiendum est. Nam ea ostensio, confessio, & satisfactio quædam est, quoniam (ut diximus, authore Augustino) cõfessionem erubescentia comitatur, quæ quidem magna ẽ pœna, & in erratorum solutionem suscipitur.*

QVOD *enim apud Matheum ultra ostensionem oblationes sacerdotibus faciendas iniungitur, ut præceperat Moses uni ex leprosis, satisfactionem confirmat, & aliorum ostensionem forte cũ oblationibus factam, & uisam interpretatur. Ne extorqueas precor quæ recta sunt, quæ à sanctis patribus non solum uerbis, sed factis diutissimis temporibus obseruata fuere. Nam si in sua rectitudine manserint, quæ in nos conijcis iacula, in te malum, aut insanum eorum authorem facile retorquebuntur.*

DE SATISFACTIONE, *an morituris, & qualis imponenda sit, numq; per mortem uoluntariam, & quomodo euolet anima.* Cap. XV.

NOn cessat ulterius homo iste de canonicis (ut inquit) pœnis. i. satisfactione sacramentali, quæ tanquam pœna à sacerdote, aut ab ecclesia iniũgitur, facere mentionem. Primumq; morituris illam minime debere imponi cõmemorat.

derit morienti ea dilutio? Hæc sanè tanta esse potest, ut animam faciat euolare. Non omnes pœnas canonicas Pontificum, aut ecclesiæ constitutiones queunt exprimere. Omnes Lutherij ratiões hac in parte usq; ad nonam exclusiue uno, & eodem morbo laborant. Ideo.n. satisfactiones canonicas non imponendas morituris ostendunt, q iam mortuis non debent iniungi, à quibus etiam teneri non possunt.

AT NONA ratio suis, non alienis conatur pedibus ambulare. Sed uideamus an queat ita recto incessu procedere, ne claudicet, aut potius corruat. Quicunq; maiorem pœnam subit (inqt Lutherius) q̃ sibi est à sacerdote imposita, huic merito, & naturali iure remittuntur minora. Sed moriturus dũ mortem subit, pœnaq; oĩum summã, mortem. s. obit, Ergo omnes aliæ maiores illi nõ debent imponi. Ratio hæc certitudinem mortis supponit, quæ tñ qñ uentura sit, penitus ignoratur. Sed q pro axiomate ulterius accipit, si simpliciter intelligatur, ut sonat, est falsum. Nã si pœnam maiorem quis pro eo, quo cõdemnari debeat, subit, minor illi debet optimo iure remitti, sed si pro alio maiorẽ subeat, & pro alio eum maneat minor, in aduentu maioris pœnæ, minor (si fieri potest) remitti non debet. Et quoniam finge (inquit Martinus) legislatori sese ad mortem aliquem offerentem, nõ ne ille ipse statim pœnas alias retractabit? Fingamus ut illi, cõplacëamus. Tum q; delictũ si nequaq̃ ad exitiũ fuerit, sed ob aliud crimen quis ad mortem se offerat, minor pœna, ut pecuniæ solutio pro delicto nõ remittetur illi p mortem. Et si ante solutionem intereat, ex fortunis illius debitum psoluetur. Si q; perspicacius ciuiles usus, & iustitiæ exitum aduertamus, pro uno, et eodem delicto ultra mortem fortunarũ etiam omnium amissio in pœnã imponitur. Neq; illi tantũ qui deliquerit, sed etiam liberis in detestationẽ criminis, qñ fuerit læsa maiestas. ut. C. ad legẽ Iuliã. libro nono. qsqs cũ militibus. & . yi. q. i. siqs cũ militibus. & extra: de hæreticis. libro. y. i casu hæresis. cap. uergẽtis. clarissime legit.

QVVM itaq; mors unicuiq; uiuenti conueniat secundum naturam, etiam si iustissimus fuerit, ut Ioannes baptista, immo ut beata uirgo, immo ut Christus humani generis seruator Iesus, pro peccatis, quæ ipsi commiserint nequaquam inflicta est, & ideo fortasse pœna dici non debet. Nam ea uere pœnæ nomen assequitur, quæ à Deo à lege, ab homine

pro erratis infligitur. At si omnino mortem pœnam eẽ uelimus, nõ est nisi in se, aut in alio originalis defectus pœna, ueluti alia quæ mortalitatis nostræ euidens testimonium perhibent, ut fames, sitis, senium, & aliæ corporis debilitates, quas una cum ipsa morte ex primorum parentum delicto contraximus. Si dixeris, ergo sola morte originalis labes dilueretur, si eius est pœna, dicemus non esse præcipuam illius defectus pœnam corporalem interitum, sed accessoriam solum. Quoniam spiritale exitium, quod in perpetuum permanet, præcipua quidẽ est pœna, à qua baptismi beneficio liberamur. A morte uero corporali nunquam absoluimur. Quamobrem pro actualibus (ut aiunt) peccatis, quæ scilicet à nostra uoluntate proueniunt, mors nequaquam est nobis inflicta, atq; ideo satisfactio, quæ eiusmodi erratis ẽ debita, etiam morituro debet iniungi. Adde ꝙ si absolute uera eẽt nostri Lutherij ratio, non solum proxime morituro satisfactio ꝑ erratis iniungenda non esset, sed nunquam in tota uita, quoniam per mortem omnia pœnarum debita diluerentur, quæ maxima est pœna. Quod si concesserit, nunquam profecto per totam uitam ieiunare, nunquam orare, nunquam pœnam aliam subire deberemus. Quoniam per mortem omnia soluerentur. Si dixeris per uoluntariam mortem peccatorum supplicia optime dilui, tum habebis nobis inferre, quando non uoluntaria mors est, illa minime dilui. Ergo morituris de proximo satisfactio quàm sæpissime debet iniungi, quoniam rari sunt, qui uoluntariã mortem excipiunt.

AMPLIVS recte nobis à Lutherio superest inquirendum: an necessarium sit cuilibet christiano pro salute animæ uoluntariã, nec ne, mortem subire. Si necessarium, ergo nemo saluus fieri posset, nisi cuius anima soluta à corpore protinus euolaret. Nam in sequenti ratione per uoluntariam mortem dicitur anima protinus euolare. Itaq; quicunq; salui fient, non dabunt purgatorij pœnas, neq; dare cogentur. At non nisi pro animabus salutem assecuturis purgatoriæ institutæ sunt pœnæ. Vna igitur ea pœnarum institutio est, quod si Lutherius asserit, purgatorium tollit, & in errorem græcorum damnatissimum incidit. Si uero non necessarium est cuilibet Christiano uoluntariam subire mortem, quando non uoluntaria mors est, mors satisfactoria pœna esse nõ potest. Nanq; sicuti peccatum ideo peccatum est (authore

Augustino)

Augustino (quoniam uoluntarium, ita peccati pœna, quæ fit ad salutem intenta, nisi sponte excipiatur, pro dilutione peccati non sufficit.

MORS INSVPER non potest esse usque adeo uoluntaria, ut secundum portionem inferiorem contrarium non appetatur. Nanque Dominus moriturus rogabat, ut à se transiret calix ille, ergo semper de inuoluntario aliquid habet admixtum. Itaque per mortem uoluntariam, nemo poterit euolare. Si uero per uoluntariam mortem intelligas quando simpliciter uoluntas in illam fertur, & secundum quid in eius oppositum, tunc omnis qui in gratia moritur, eo modo mortem uoluntariam subit, nam si simpliciter uellet oppositum peccaret, & tamen non omnis, qui in gratiam moritur euolat. Non ergo sufficit dicere uoluntariam mortem propter Deum causam esse cur statim euolat anima. Sed quando cum tormentis subitur, & toleratur, item quando ante tempus exquiritur, & desideratur, quando magno cum feruore illam homo aggreditur propter Deum. Et tunc euolatio illa est, non tantum uoluntariæ morti, sed etiam feruori præcedenti tanquam causæ tribuenda.

ET PER HOC decima infringitur ratio. Nam et si per mortem statim potest anima euolare, quum tamen nesciatur, an feruor ille tantus sit, ut sufficiat pro euolatione, debent pœnæ aliæ in uita pro peccatis iniungi. Quas si possunt homines exequi, bene est. Sin autem, purgatoriæ manent.

VNDECIMA Lutherij ratio mihi risum commouit. Inquit enim. Si non est satis pœnarum, nisi mortuus etiam canones ferat, ergo pœna canonũ maior erit mortis pœna, quæ ultra mortem durat, & fiet iniuria morti christianorum, de qua dictum est; preciosa in conspectu Domini mors sanctorum eius. Mors nõ est satis pœnarum, ergo ultra mortem canonum pœna manebit, pulcherrima ratio, & tanto uiro dignissima. Quis tam ignarus suipsius est, qui per canones post mortem pœnam uelit ĩfringere? Sed ideo imponendi sunt canones, quia non habetur certitudo futuræ mortis. Bene ualebit ratio tua lutheri, si dicas, mors satis pœnarum non est, ergo alia pœna manet, quam uideris facile tua sententia tollere, quæ in purgatorio soluitur, quum hæc de morte toties feras, & referas. De martyribus pronunciatur, is sermo, quem meministi, preciosa in conspectu Domini mors san-

ctorum eius, aut ijs, qui magno cum feruore, & fortitudine mortem excipiunt.

IAM NON potuit abstinere à manifestatione suæ sententiæ pessimus iste uir de purgatorij ablatiõe, sed mihi non credas lector, crede hominis uerbis. Ait enim in duodecima ratione, finge peccatorem rapi, & in ipsa confessione Christi statim subire martyrium, antequam canonibus satisfecerit (ut de sancto Bonifacio legitur) Hunc ergo remorabitur purgatorium, ne sit cum Christo, & fiet, ut Ecclesia oret pro martyre. Hucusq; nihil est, quod uelit. Sed quod subdit lector aduerte. Ait enim. At omnis uoluntarie moriens (de hoc enim loquimur, idest de christiano) pro uoluntate Dei moritur, & nihil aliud dicit, sed præmissas posuit, ut nos conclusionem eliciamus, quæ necessario sequitur, purgatorium non esse necessarium Christiano. Lege, tu aduerte, considera quænam sint ea uerborum semina, ex quibus fructus eiusmodi hæreticus colligatur. Nam primo posuit Bonifacium martyrem purgatorij pœnam nequaquam manere, q uoluntarie mortuus est pro Christo, & postea subdit. At omnis christianus uolntarie pro Christo moritur. Quid sequitur, nisi omnem Christianum per mortem à purgatorijs pœnis absolui? Nõ dabitur igitur purgatorium, quod certe confirmat id, quod toties rettulit pœnarum omnium maximam esse homini mortem.

NEQVE ualebit si sub umbra digiti latere uoluerit differens de canonum pœnis tantum suam debere intelligi rationem. Nã uoluntariam Bonifacij mortem, quæ illum à purgatorio liberauit, adduxit. Postmodum uoluntariam cuiusq; christiani mortẽ esse subiungit. Ergo sicuti Bonifacius à purgatorio est liberatus, ita quemlibet christianum liberari concludit. Aliter quid oportebat Bonifacij exemplum adducere, ac inter ipsum, & alios christianos facere comparationem. Nam per martyrium alijs comparari non potest, quia non omnes sunt martyres, qui uoluntarie moriuntur pro Christo. Ergo per uoluntariam mortem eum alijs comparauit, sed per illum uult à purgatorio liberatum fuisse. Ergo per eandem quilibet christianus à purgatorio liberabitur. Poterit per cauillum, non per rationes, & uerborum uim Lutherius subterfugere.

TERTIADECIMA, quartadecima, & ultima ratio ex his quæ dicta sunt supra, facillime corruunt. Nam ciuiles leges,

aut canones mortuis pœnas infligere nullus est, qui unq̃ asseruit, ita ut post obitum ligẽt, uerumtamen si imponantur, purgatorias pœnas diminuunt, non impositæ uero maiores relinquunt. Atq; ideo si Cyprianus uir sanctissimus in mortis periculo constitutis pacem dandam à sacerdotibus iusserit, idest absolutionem, laudandus est. Sed non propterea omnium pœnarum remissionem, omnem satisfactionem, & minimã quidem, quam illi agere possent, statuit amoueri. Nam (ut dictum est) oratiuncula, dei inuocatio, suspirium erogationis assensus, immo solus nutus pro satisfactiõe (nisi queat aliud) imponendus est, ut purgatorij pœna diminuatur. Et confessionũ indices, qui hoc ipsum obseruãt, rectissime faciũt, & diuino iure tenent, si confessio diuinitus sit instituta. Nã à iudicij iure sententia remoueri nõ potest, sed pari fundamento, et necessitate currit utrũq;, qcqd Lutherius asserat.

LICET IN DANDIS POENITENTIIS Pontificum decreta non ligent, non tollitur tamen eas iniungendi authoritas pro sacerdotis arbitrio. Deq; pœnitentiæ reseruatione & commutatione. Cap. XVI.

Quod uero operosus nimis in suis struendis machinationibus Lutherius asserit, ideo recte summum Pontificem in suis decretis casus necessitatis, & mortis excipere, quoniam, à spiritu sancto directus non uult, ut quum non est modus obseruandi, ligent, non tollit, quin sacerdotes suo arbitrio ea quidem imponere debeant, quæ facillimum sit obseruare.

NEQVE peccatum in spiritum sanctum existimo eos sacerdotes committere, qui canonicas pœnas ad purgatorium morituris reseruãt. Nam possint illud legitime agere, aut nõ possint, si in p̃senti uita non debite datæ sint, in alia luant animæ operæ precium est. Siq; illi ipsi ita forte illas reseruent, ut reseruatas à Deo potius declarare uelint, non indocte, sed sapienter utiq; faciunt. Idq; non est canonũ maiorem habere curam ut obseruentur, q̃ ut Deo obediẽtia, et debitũ ipendat obsequiũ. Nã dũ sacerdos canonẽ pœnitẽtiæ iponit, noĩe dei id facit, dũ reseruat pœnitẽtiã, aut reseruatã declarat, noĩe Dei declarat, qñ res ita se hẽt, & dũ qs ueritatẽ fatet, Deo placet, Dei mãdata exeqt. Dices, reseruationis declaratio qũo uana ẽ, si post mortẽ stati iterdũ euolat aia?

RESPONDEO declarationem illam debere fieri, quando uerisimiliter comprehendi potest ex confessionis iudicio meritas peccatorum pœnas hominem nequaquam dedisse. Falli potest, non inficior, potest, sed sub conditione proferri debet, ut non interueniat ulla deceptio. Dices, quænam utilitas ex pœnitentiæ iniunctione? Ea quidem utilitas facile sequitur, qua moriturus per impositam pœnitentiæ pœnam maiores purgatorij pœnas non subeat, seueriores hominesq; conaitet ad præstantius se habendū uel in feruore charitatis erga Deum, uel in dolentia erratorum suorum, uel in toleranda morte. Quam sese obiturum ex coniectura cognouerit.

QVOD IN super tanquam admirabile institutum Lutherius ediuerso opponit, quod mirifice laudat, non improbamus, dum scilicet in horis canonicis, aut alijs diuinis operibus insistit homo, si rapiatur, si afflatu quodam, aut diuina illustratione tactum se senserit, ea opera dimittenda esse, & afflatui, aut extasi esse uacandum. Quid probibet? non ergo sacerdos morituro canones debet imponi? unde ratio? unde sequella? Nam si debet homo, dum rapitur, cessare ab horis canonicis, hoc ideo est, quod meliori negocio uacare debet, & eo modo proficere, sed dum moriturus est, dimittendo pœnitentiam per sacerdotem iniunctam non proficit, immo deterius quidem se habet. Igitur illam quantum fieri poterit, non dimittere, sed obseruare debebit. Et certe non Lutherium miror, sed illos insignes authores, quos nominat. Qui extasim (quæ in Deum est raptus) morti comparare uoluerint. Nam illa cum uita manet, hæc uitam interimit, illa profectus est, & ad nullas destinata pœnas, hanc purgatorium manet, nisi statim euolet anima. Illa contemplatiōis est, hæc plerunq; supplicij. Verum certe illis assentiendum putarem, si euolationis esset morituro homini certitudo. Sed quum resill aincertissima quidem sit, ad pœnas optimum remedium est animum præparare, ut facilius salus appareat.

NON RETINET in suo foro sacerdos aliquem, si satisfactionem iniungat, quando ille moriturus est, sed quod suum est, agit, & obseruandum instituit, donec ad aliud trāseat forum. Et quoniam de transitu incertus est, ideo quod in suo expedit foro debet agere, ne ignauiæ, aut negligentiæ crimine ueniat imputandus. Hæc sunt fermè uiginti rationes (inquit Lutherius)

quæ me mouerunt non temere dubitare de canonicarum pœnarum impositione. Et ego dico (ut conspicuum feci) eas nihil probare, & ideo uanas fuisse.

QVOD VERO nonnulli canonicas aiunt pœnas in purgatorias sacerdotem mutare, sano modo, & non maligno est utiq; interpretandum. Bene semper, ut sentiendum est, ita bene (si fieri potest) interpretandum, præsertim quando uerba non male sonant, neq; hæresim sapiunt. Commutari igitur pœnam unam in aliā, secundum horum sententiam, nil aliud est, quàm pro una, aliam dare. Non est commutator sacerdos, sed Deus ex ignauia pœnitentis commotus, immo lex ipsa diuina, quæ inconcussa unicuiq; sic manet, ut nisi dum uixerit, debitam erratorum dederit pœnam, post obitum in purgatorio sit illam daturus, ut suum habeat locum iustitia.

QVOD VERO hac in re Gersonis cancellarij parisiensis tanquam animarum Esculapij sententiam sæpius attulit, nihil est, cur me, à meo instituto auocet. Nam malo cum pluribus sanctis uiris, & cum æquo rationis dictamine errare, q̃ cum Gersone in hoc bene sentire. Suadenda mors constanti animo pro Christo suscipienda, suadenda, sed non ideo quæ fori iudicialis, & sacramentalis iudicij sunt, omittenda. Immo si unum alteri impedimento non sit, cur non utrunq; muneris exercendum? Dum .n. pœnā sacramentalem ferendam morituro sacerdos imponit, non ne ad mortis tolerantiam hortari hominem potest? qd alterum alteri oppugnat? Immo iuuabit. Quum enim pœnitentia charitati coniuncta sit, ad tolerantiam mortis propter Deum morituri animum inflammabit.

QVONIAM IGNOTVM EST QVANTA contritio, uel à sacerdote iniuncta satisfactio pro erratis sufficiat, quẽlibet pœnitentem sibi ipse debere quicquam pœnarum assumere, multaq; diluuntur opposita quæstiones. Cap. XVII.

NOn desinit suam hanc Lutherius in nouis machinationibus confirmare sententiam, quum sibi satis nunq̃ fecisse uideatur, ac ebriorum more sitim innouandarum rerũ explere non possit. Inquit enim hinc uidendum commentum illud, et futile cauillũ, quo uelut puellos laruis terrere cupiũt &c.

Dicebam ego, ut alij, qui recte sentiunt, quoniam tam contritionis gradus, q̃ satisfactio à sacerdote iniuncta sufficiat, nec, ne ignoratur, necesse esse pœnitentem proprio opere quicq̃ addere, ut tutius pro sufficientia negotiaretur.

CAVILLVM *hoc dicit esse Martinus. Primo quia non per scripturas, nõ per reuelationem innotuit. Quum tamen propheta dicat.* Non faciet Deus uerbum nisi reuelauerit secretum suũ *ad seruos suos prophetas.*

DEINDE *quia non licet Deum usurarium facere, uel mercatorem, ut nihil nobis gratis condonet.*

TERTIO *cur Papa plenariæ soluit? quum & ipse contritiõis mensuram ignoret, nec habet alterius generis potestatem, q̃ simplex sacerdos. Nam aliter monstrum esset ecclesia, si ex diuersi generis potestate constitueretur.*

QVARTO Ecclesia primitiua ignorabat contritionis mensuram, & tamen peracta pœnitentia peccata plenarie remittebat. Quæ inde pœnitentia an satis fuisset scire non poterat.

QVINTO *quoniam peccatorum remissio super uerbum miserentis Christi, non super opus currentis hominis debet ædificari, ut meminit Paulus ad Romanos. Quia satisfactionem plenariam dari non posse fingunt, nisi perfecte contritis, quorum nullus est in hac uita.*

SEXTO SI *iustitia Dei requirit aliquid, iam extra manum est Ecclesiæ, quæ nihil habet mutare quod Deus uult, aut imponit. Stat enim firma sententia,* consilium meum stabit, & uoluntas mea fiet. Hæc Lutherius.

CAVILLVM *hoc non editionibus sacris ostenditur, nanq; toties dictum est, non omnia scripta, editaq; fuisse, quæ tamen à nobis summa, cũ reuerẽtia sunt obseruãda (ut meminit Ioãnes Eu. et doctissimus Damascenus) Ex reuelatiõe fortasse illud illuxit, quum doctorum pars maxima idipsum pro constanti suscæperit. Potest enim reuelatio incerto authore, & tempore fieri. At nisi fuerit id reuelatione probatum, uerisimili, ac probabili, quæ infringi non potest, rõne suasum est. Quæ unicuiq; recti iudicij satis esse deberet. Q d' uero ex pphetã Lutherius accipit, nisi sano explicet mõ, tam illi cõtrariũ est, q̃ q oppositũ senserit. Quis .n. reuelauit ei non esse pœnitẽtias iniungendas? quis p mortẽ pœnitẽtẽ soluere oia? qs nõ dari habitus aie? Rõne hæc oia conuincũ*

tur, & nos ratione pro diuina seruanda iustitia dicimus ultra satisfactionem à sacerdote impositam, debere quemlibet sibi ꝓpriã, opere, aut dolentia satisfactionem iniungere. Non ne ratio ualida est hæc? certe ualidior, q̃ Lutherij ingeniũ mereatur illã dissoluere. Non facit ergo Deus uerbum, nisi reuelauerit secretum, uerum est clara, aut misteriosa reuelatione. Vel id de secreti reuelatione intelligendum, quod per rationem animus nequit humanus attingere.

O PVLCHRA ratio, qua Deum ex iustitia usurariũ Lutherius facit. Nõ ne tutior uia est, qua homo se p iustitiã præparat, q̃ per misericordiã? tutior. Nõ ne si ultra iniunctam pœnitentiã affligatur homo, tutius agit, q̃ si gratis ex misericordia condonatione à Deo suorũ peccatorum expectet? Tutius. Quid ergo inde illum usurariũ facimus? Nõ usurariũ, sed iustum facimus. Qui & si misericors est, saniori tamen, tutiori, & maiori mercæde cum eo agẽdum esse omnis suadet ratio, ꝗ si nõ usurariũ (nam sonat impudentiam uerbum illud) sed mercatorem Deũ appellare uoluerimus (quum & plato illum eo nomine nuncupauerit in Eutiphrone) quid mali, quid absoni, quid absurdi inde conijcies? Nõ ne illi preces nostras effundimus? Non ne munera offerimus? ut inde uitã, salutẽ, fœlicitatẽ recipiamus? Nõ est mercator egenus Deus, sed igenus, sed liberalis, et q̃ nobis ultra id, q̃d ex suã benignitate nobis sufficeret, ex iusta nostri arbitrij recõpensatiõe, aut erogatione medio rationis iniungit, nõ ut ipse ditior fiat, sed ut nos lucrũ in eo iudicio faciamus. Neq; tam isani capitis ullus est, maligne Lutheri, qui eã ex opere nostro iustificationẽ fieri dicat, quæ diuinam erga nos pietatẽ excludat. Tibi forte id uisum est, quoniam somnians eam rationem formasti, aut lapsu linguæ id protulisti uerbum, ad pauca more tuo respiciens.

AD TERTIAM. Alia iurisdictione per indulgentias, pœnas aufert Papa, q̃ quisq; sibiipsi supererogatoriam (ut ita dixerim) satisfactionem iniungat. Neq; ideo monstrum est in Dei Ecclesia constitutum, immo ornatus, species, & pulchritudo, qua præstantior dari nõ possit, ut illud cantica Salomonis Regis suã habeat ueritatem, Tota pulchra es amica mea, formosa mea, neq; ulla quidem macula inuenta est in te.

AD QVARTũ primitiua Ecclesia pacta pnia sine satisfactione dimittebat peccata, q̃ a pnia erãt acerrime, q̃ facilius p debi

to contritionis gradu, q̃ modo quæ iniunguntur, satisfacere uideantur; si id uerum sit, quid absurdi est posteriorem melius hac in re nobis nostram Ecclesiam consuluisse?

A D Q V I N T A M, miror ego toties unum, & idem repetere hunc hominem, neq; unquam suum explere animum in hac uoluntate, Non super operis iustitiam simpliciter hæc sententia nostra fundatur, Nã nulla sunt opera nostra condigna beneficijs à Deo susceptis (ut Paulus ait) sed super maiorem pro uiribus, quæ fieri possit, iustitiæ executionẽ, ut amplius de congruo mereantᷣ.

A D S E X T A M, iustitiæ diuinæ interdum Deus in terris uoluit habere ministrum, quẽ spiritualium bonorum hæredem sua liberalitate constituit, ultra non refero, q̃ milies ante calcem operis tui causa hoc ipsum explicare, & replicare cogemur.

C VR PRIMIS ECCLESIAE TEMPORIBVS solebant pœnitentiæ ante absolutionem infligi. Quo etiam pacto in utraq; consuetudine semper necessaria fuerit satisfactio. Cap. XVIII.

IN suo adhuc instituto persistens Lutherius quattuor satis debiles attulit rationes. Nam priscus erat Ecclesiæ mos, pro peccatis pœnitentiam prius iniungere, qua peracta absolutio sequebatur, quoniam pœnitentiæ finis absolutio esse uidetur, quum itaq; modo oppositum fiat uanus iste mos esse dicetur, quia finem præponit ijs, quæ ad illum sunt suo iure directa. Eum autem fuisse priscum Ecclesiæ morem docet, quæ obseruatur homicidij pœnitentia.

S E C V N D O id autoritate Hieronymi probat, qui fuam fabiolam, in hunc modum scribit absolutam fuisse, & Diui Ambrosii, qui eodẽ pacto Theodosium Impatorem absoluit. Ita Cyprianus. III. Epistolaꝝ lib. fieri docuit, ita tripartita, et ecclesiastica hystoria ita Dionysius Ariopagita factum esse cõmemorat.

T E R T I O neq; Christus Iesus nisi post lachrymas, & humiliationes afflictionem Magdalenam absoluit.

Q V A R T O Ioseph legitur multis afflictionibus fratres suos castasse, ut exploraret an sibi afficerentur, & deniq; in gratiam illos suscepit.

A D P R I M A M. Nihil absurdi est pœnitentiam gratiam præcedere, aut sequi. Et si .n. gratia finis est, quum tamen pœnitẽtia

acres magna cum difficultate ferantur, atq; ideo sæpius omitte-bantur, hinc rectius factum est, ut per satisfactionem consumatio nem accipiant. Neq; finis, ijs quæ in ipsum directa sunt, ea ratio ne præponitur, q necesse sit, ut aliqua interior pœnitentia gra-tiæ consecutionem præcedat. Satisfactio autem quæ subit pœni-tentiæ nomen, gratiam pro fine non habet, sed pœnarum dimi-nutionem in purgatorio, aut præcedentis gratiæ augumentum, ut dictum est.

AD SECVNDAM. *Institutionis illius obseruationem ne-gare non possumus, quæ una ex parte (ut constat) melior uide-batur, sed durior. Ex alia, nostra hæc mitior, tutior, Atq; ideo simpliciter melior iudicanda. Quæ tamen parum (ut scias) im-mo nullatenus differunt. Nam confessionis iudicium in utraq; satisfactionis sententia sequitur, & pœnitentia ante absolutionē erat satisfactio, ueluti modo post absolutionem. Si quidem ante pœnæ dilutionem confessionis iudicium præcessisse operæpreciū est, in quo iudicio pro satisfactione à canone, aut ab homine pœ na erat inflicta, quæ (ut uerisimile est) gratiam sequebatur, & absolutio postmodum facta non erat, nisi præcedentis gratiæ si-gnum, quam peccator sibi ex acri pœnitentia comparauerat.*

AD TERTIAM. *Similiter dici potest per contritionem Ma-riam magdalenam fuisse gratiā consecutam, deinde lachrimas effudisse, & denique dominum illi solutionis signum dedisse. Quoniam contritionis mensuram ipse cognouerat. Quod qui-dem signum illius gratiam auxit.*

AD QVARTAM. *Si Ioseph fratres suos ut de eorum be-neuolentia tentaret, afflixit, memineris se eos ob peccata, quæ in illum cōmiserant, tot & tāta mala pati dixisse, ut. xlij. gene. capi. commemoratur. Atq; ideo agentes pœnitentiam à Deo sunt gratiam consecuti, anteq̄ Ioseph illos ipsos in propriam ac-ceptaret.*

COMPLVRIBVS SACRARVM EDITIO-*num sententijs, & rationibus haberi purgatorij pœnas, non in horrore, & timore, sed in tristitia, & mœrore consistere.* Cap. XIX.

causam &c. & subditur, quare tristis incedo dum affligit me inimicus, & ideo afflicta anima, ut lux, & ueritas sibi enitatur, implorat, qua adducant, & deducant illam in montem sanctum Domini, & in tabernaculum eius. Quod diuinitatis est locus. Scriptum est etiam apud Esayam capi. xxxviij. in Ezechiæ Regis cantico. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Et paulo post, ecce in pace amaritudo mea amarissima, hæc amaritudo, nisi dolentia animæ dum affligitur, esse non potest. Velut enim amaritudo nimia gustum disturbat, & dolentem reddit, ita animæ amaritudo, & presertim amarissima, quã dum à corpore seiuncta est, in purgatorio patitur, tristitiam, & mœrorem induit, quæ tamen in pace suscipi dicitur. Quoniam in spe pacis, & gloriæ est constituta. Et ideo subditur. Tu autem eruisti animam meam, ut non periret, ne ad inferni pœnas descenderet. Quod uerbum sequens apertissime indicat. Quia non infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te. Quid clarius? & pro defunctis quotidie ab ecclesia eadem ratione concinitur. Ad id quoq; facit, quod pro ijs, qui ex hoc sæculo transierunt. cxliij. legitur psalmo. Circumdederunt me dolores mortis, tribulationem, & dolorem inueni, & nomen domini inuocaui. Vbi dolor, & tribulatio tanquam earum animarum pœnæ connumerantur, quæ nomen Domini inuocant, & post earum dilutionem denique liberantur. Et ideo paulo post subditur, quia eripuit animam meam de morte, placebo domino in regione uiuorum. Et pro eisdemmet animabus id psalmi canit ecclesia. Apud Esayam deinde. liij. capi. legitur. Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Vbi langores, & dolores pro æternis apud inferos pœnis, quibus damnati eramus, accipiuntur, quos per mortem Dominus tulisse dicitur, & nos ab eis sua misericordia liberauit. Plura sunt sacrarum editionum loca, quibus tam inferni, quàm purgatorij pœnæ in mœrore, dolore, gemitu consistere declarantur.

SED RATIONE idipsum astruendum est. In eo enim potissimum impiorum afflictio debet, & pœna consistere, in cuius opposito fœlicium remuneratio est posita. Nã sicut miseria fœlicitati opponitur, ita actus unius, actui alterius, & quod

ex utroq; sequitur, alteri opponatur oportet. At fœlicitas animæ in diuinæ maiestatis contemplatione, amore, & quod inde sequitur, gaudio, & iucunditate consistit. Ergo impiorum afflictio, quæ miseria est, in auersione Dei potissimum, in odio, in dolore, & mœrore est posita. Non igitur in horrore, pauore, & timore, ut ab aduersario dicebatur.

INSVPER *ubi est certitudo perpetuarum pœnarum, ibi horror, timor, & pauor esse non potest. Nanq; si definiamus horrorem, pauorem, & timorem, quisq; horum non aliud est, quàm affectio quædam animi, quæ ab obiecto terribili infligitur, anteq̃ in illud inciderit. Vnde mors horribilis est, & quum illi propinqui sumus, aut esse uidemur, illam q̃ maxime perhorremus. Ita etiam ignis pœnam timere, horrereque dicimur, anteq̃ illam perpetiamur, et quæ nondum passi sumus, ne patiamur, timemus. In inferno autem eiusmodi est certitudo, quoniam exitum inde sperare non licet, & ad maiorem damnatorum pœnam adiecta est desperatio. Igitur apud eos non timor, sed tristitia, mœror, & perpetuus luctus inhabitat. Ex hoc capite de purgatorij pœnis dicemus illas similiter neque in horrore, neque in timore consistere. Nam hoc solum differt purgatorij afflictio, ab inferorum supplicio, q̧ his desperatio, & perpetuitas, illi autem spes, & finis iniunctus est. Ergo sicut ibi horror, aut timor esse non potest, ita neq; in purgatorio statuetur.*

AMPLIVS *ubi spes exitus est, & certitudo, horror, & timor esse non potest. Si enim conditionem suam, & statum cognoscunt animæ, quæ in purgatorio degunt, quandoq; se exituras intelligunt. Cognoscunt autem omnino, ob id, q̧ quæ iam ad beatitudinem euolauerint, de fœlicitate secura, Et ad ima detrusæ de sua miseria certissimæ sunt. Qua ratione quæ in medio consistunt, sui ita nesciæ uidebuntur, ut de exitu uereantur, ut titubent, ut æternas pœnas horreant, & pericula inferni formident. Quæ omnia nobis in hac terrena plaga degentibus solent accidere. Quia in uia merendi, & demerendi sumus, non in termino constituti. An peioris conditionis erunt purgatorij animæ, quàm quæ ad infima sunt destinatæ, an se in inferno iam constitutas intelligent? Non ne cum charitate migrarunt? Quæ licet admodum imperfecta est, ad æternam lucem suo est priuilegio destinata.*

QVID est insuper, quod in canone missæ dum oratur quotidie pro animabus, quæ ad pœnas purgatorias transmissæ sunt, hæc ad unguem pacis, & quietis proferuntur uerba? memento domine &c. omnium &c. qui nos præcesserunt cum signo fidei, & dormiunt in somno pacis, ipsis domine, & omnibus in Christo quiescentibus locum refrigerij, lucis, & pacis indulgere digneris &c. nisi quod ibi neque horror, neque timor, neque ista tua prope desperatio, quam fingis, inueniatur. Cum pace horror, & cum quiete timor esse non potest. Neque pro his, qui iam euolauerint orat ecclesia. Nam (ut inquit Augustinus) iniuriâ facit martyri, qui orat pro martyre.

QVID est etiam quod .xiiij. Apocalips. cap. legitur apud Ioannem. Beati mortui, qui in Domino moriuntur. Cessant.n. post hac à laboribus suis. Si de laboribus terrenis loquitur, iam omnes qui moriuntur essent beati. Ergo de alterius uitæ laboribus, quos etiam in purgatorio dari nolebat, sermo illius debet intelligi. Et si.n. mœrorem, & tristitiam ex dilatione consecutionis uoti animæ patiuntur ingentem; Quum tamen in certa spe quandoque excundi sint positæ, non amplius laborare dicuntur. Et sensus est. Beatæ sunt eiusmodi animæ, quæ in Dei gratia recesserunt, quod & à laboribus terrenis cum mœrtitudine merendi, aut demerendi coniunctis, & à perpetuis inferni laboribus, qui pro peccatis earû eo nomine poterant appellari, solutæ sunt. Si purgatorij pœnam nequaquam laborem uocat Euangelista, quid eam nos horrorem, timorem, & quasi desperationem uocabimus?

NONNE insuper defunctorum animæ, quæ æternis supplicijs nequaquam damnatæ sunt, quotidie suffragia petunt, ut testis est nobis ecclesia? quæ loco earum miserabiles uoces effundit, inquiês, miseremini mei, miseremini mei saltem uos amici mei. Non est itaque arbitrandum hac in re fallacem esse ritum ecclesiæ uetustissimum, quæ in omnibus, & presertim diuinis misterijs à spiritu sancto dirigitur. Si petunt ergo suffragia, se noscunt posse per suffragia liberari. Non ergo tanta pœnarum multitudine obruuntur, ut de suo exitu incertæ quasi desperent, horreant, & pertimescant.

ID IPSVM. Beatissimus pater Gregorius .lvij. cap. quarti libri, in dialogo meminit, dum defuncti animam pro sui liberatione eucharistiæ sacrificium implorasse commemorat.

ID IPSVM ex eo maxime constare potest, quod Dominus in euangelio narrat, diuitem in inferno sepultum Lazarum in sinu Abrae constitutum conspicere, à quo etiam guttae aquae frigidae subsidium peteret. Quod fieri non posse puto, nisi & statū Lazari, & suum pariter agnouisset. Quare & illas, quae in purgatorio patiuntur, similiter se habere iam persuasum est.

ESTIN super authoritas Ioannis apostoli, Apocalipsis. xviij. Qua peccanti quantum delitijs abundauerit, tantum tormenti, & luctus dandum esse iubetur. Tormenti, luctus commemoratio fit, non horroris, non pertimescentiae, non quasi desperationis. Tot sunt sententiae huius in sacris editionibus loca, ut difficilius ea numerare sit fere, q̄ proponere in medium.

RATIONES ET SENTENTIAE OPPOSITAE diluūtur, & in authorē cōplures facile retorquent. Ca. XX.

Sed (ut ad eius rationem praecipuam deueniamus) inquit. Ex quo morituro imperfecta quidem est charitas, inde sequitur, secum magnum afferre timorem. Valet ratio si ad mortem, & alterius uitae transitum comparatio fiat, non ualet, si postq̄ ad suum iam locum deuenerit anima, ita ut si in purgatorio, aut in inferno fuerit, pertimescat. Moriturus enim incertus de futurae uitae statu, timet, pauet, tartareas poenas tremiscit, postq̄ uero egerit animam, non amplius timere, aut horrere potest. Quum tamē doleat, & ex retardatione adipiscendae foelicitatis tristitia afficiatur. Ergo tum charitas pulso timore perfecta est. Vbi hanc dialecticam didicisti Lutheri. Oppositum enim charitatis non est timor, nisi per accidens, per se uero est odium, quod inuidia sequitur. A qua dolor immensus, & tristitia exoritur, Atq; ideo ubi nulla charitas, ibi dolor maximus, qui est inferno condebitus. Timor autem non est, nisi incertae rei, & horror, qui eius augumentum est.

QVID inde Ioannis dictum in epistola. cap. iiij. pro stabili, & inconcusso partium tuarum fundamento tantopere iactas? quid Paulum apostolum? quid euangelium? quid diffidentiam timoris causam asseris? quid imperfectam esse morientibus charitatem commemoras? quid inde illis post obitum continuum timorem imponis? Falleris enim, & quae nostra hac in uita no-

bis conueniunt, tribuis alienæ. Ruunt omnia, quæcunque pro tuo hoc præcipuo munimine accipis, unius uerbi impugnatione. Non enim si decedens cum imperfecta charitate in decessu timet, pauet, horrescit, postquam decesserit, timorem secum, aut horrorem affert, Quum de suo ipsius statu non amplius dubitet. Neque pulsu timoris charitas augetur, nisi forte diuino miraculo, quod in præsentia adducere non opus est, sine quo uno, & eodem gradu perseuerat charitas usque ad introitum regni cœlorum.

SED AD commentitias tuas deueniamus authoritates, quibus falso, & dolose inniteris. Et primum quod psalmus ait, non sic impij, non sic sed tanquam puluis, quem proijcit uentus, & in Iob, & Esaya impij stipulæ comparantur. Quod horum in pœnis fugam, & horrorem significat? Non est illa pulueris fuga, et horror, Sed impulsus, sed à terræ facie recessus. Sic enim à Dei facie recedunt impij, & ob eorum peccata contra uoluntatem ad pœnas perpetuas impelluntur. Quod .ij. psalmo dicitur. idipsum confirmat. Nam si Deus impios suo iusto furore conturbat, quum iam confliguntur, à pœnis horrorem minime patiuntur. Sed dolorem. Quod .xxyiij. cap. meminit Esayas, ad propositum etiam si extorqueas trahi non potest. Qui confidit in eo non confundetur. i. non horrebit. Pulchrum commentum, quo pulchrius inueniri non potest, confundetur, quod damnari significat, non horrebit, exponitur. Quod prouerbiorum primo legitur, qui me audierit, absque terrore requiescet, de terrore qui hac in uita nobis contingere solet, habet intelligi. Nam hic sine terrore mortis, aut pœnarum inferni (uult dicere textus ille) in patriam euolabit, ab auditione mala non timebit, idest qui in die iudicij fiet proclamante domino. Ite maledicti in ignem æternum, non timebit inquam in uita, quia post obitum de suo statu quælibet anima est conscia. Quod ait beatus Iacobus. Demones credunt, & contremiscunt ad inuoluntariam Dei obedientiam referendum est. Quod Deuteron. xxxij. dicitur. dabit tibi dominus cor pauidum, ad præsentem uitam relatum accipimus. Neque uerum est, sine pauore mortem, aut infernum non esse molestum. Nanque molestia non timorem semper, sed dolorem insequitur. Quod in canticis dictum est, fortis ut mors, dilectio dura sicut infernus, æmulatio significat mortis dilectionem, non nisi uiro forti contingere, ubi nullus ui-

geat timor, & inuolantariam esse impijs afflictionem, ubi de horrore nullus est sermo. Quod.xiij.psal.legitur. illic trepidaue runt, ubi non erat timor, non de damnatis sed de his, qui sunt zizaniæ seminatores, debet intelligi. Quia discordias promo uent ex trepidatione, quæ sine causa orta est. Fugit impius ne mine persequente. Verum est in hac uita, & ideo qui iustus est, ut Leo confidit.

QVOD uero Paulus ad Tessal.epistola.ij.cap.primo comme morat, non horrorem, aut fugam, sed dolorem, & mœrorem si gnificat. Ait enim qui non credunt euangelio, dabunt pœnas in interitu aeternas.i.mortem subibunt perpetuam, à facie Domi ni, & gloria uirtutis eius.i.cognoscent pœnas illas sibi à Domi no peccatorú causa fuisse inflictas. Quid inde horrorem affers? Quid fugam? Deberes potius dolorem, & mœrorem auspicari. Quod sapient.scribitur, apparebit uobis horrende, de his qui hac in uita sunt, iudicandis ueritatem habet. Nam ipsi ijdem diem iudicij tanq̃ horribilem expectant. Quod in psal.xx.legi tur. pones eos, ut clibanum ignis in tempore uultus tui, non hor rorem, sed ignem sonat in conspectu Domini iudicantis. Idip sum ea uox montes cadite super nos, & colles operite nos, præ fert, dum impietate affectus animus timet, ne montibus oppri matur, anteq̃ ipsam patiatur oppressionem. Nam tunc de illa non amplius dubitat. Idipsum Esayas secundo cap. Ingredere pœnam, & abscondete à facie furoris Domini, quid aliud ostē dit q̃ impios, dum sunt in hac mortali uita constituti, furorem Domini.i.iustum eius iudicium debeāt formidare, ut uias suas obliquas ad rectas conuertant. Idipsum Iob.quis in inferno me à furore tuo donec transeat, protéget, expresso declarat. Non enim ex illis uerbis in inferno animas domini furorem pertime scere uoluit, sed dum uiuit, homo timet inferni iudicium per Do mini furorem illatum, qui nullo est tempore transiturus. Sonāt hæc omnia oppositum illius, quod Lutherius quærit. Aut ad nullum eius propositum faciunt, etiam si per capillos (ut aiūt) pertrahantur.

SI IN persona deinde animarum ferè quotidie clamet ecclesia, & dicat conturbata sunt ossa mea, & anima mea turbata est ualde. Quid se horrere commemorat? Vnde tibi hæc interpre tatio in mentem uenit? ut conturbationem horrorem exponas.

Si tibi terror conturbatio sit, mihi dolorem potius significabit. Quo nihil profecto est, quod hominem, aut eius animam queat conturbare magis, aut affligere. Et ut ueritas, quã meminimus ea sit, intelligas, paulo infra percurre Lutheri, quæ nam propheta in sua deprecatione subiungit. Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum. Hic luctus hic gemitus est ea conturbatio hostium, idest corporis, & animæ, quam canit Ecclesia qui dolentiæ, non horroris titulo rectius describuntur, quod etiam. CXIIII. Psalmo legitur. Circumdederunt me dolores mortis, et pericula inferni inuenerunt me. Ad nostras potius partes, quàm ad tuas uidetur accedere. Nam dolor mortis, non horror dicitur, & periculum inferni si pro purgatorio accipiatur, periculo, idest experientia pœnarum habebit, quæ in inferno non inferiori, sed superiori sunt animabus inflictæ. Nanq; duplex infernus in Psalmis à Dauide celebratur, & dolor mortis, idest dolori quem mortui patiũtur, similis me circumdedit. Quæ si pro afflictionibus, quæ in hac mortali uita nobis contingunt, accipiantur, dolorem mortis, & periculum inferni affligere, nõ est in purgatorio animam inferni pœnas formidare, aut earum ferendarum subire periculum, ut quisq; noscit. Et laborare in hoc, est superuacaneum ualde. Aeternam uero requiem animabus optamus, non q horreant, fugiant, insaniant, titubent, formident, sed q ex retardatione consecutionis finis doleant, mœreantur, tristentur, ingemiscant, ac eiusmodi inquietudine afficiãtur. Inde quicquid iusto acciderit (quod sapiens ait) illum non conturbabit. Quid tum? Ergo horror, & formido impijs conuenit, non ualet insipiens. Nam cum impietate stat potius dolor, q̃ timor, ut toties dictum est. Idipsum quod Leuiti. XVI. cap. habetur. Sonitum uolantis folijs impios deterrere, de his qui nondũ terrena exuerint spolia, audiendum monemus. Et similiter Esayas uates si impios mare feruens, inquietum appellet, cuius fluctus in conculcationem, & luctum redundent, habemus qd uolebamus, & tibi gratias agimus, q dum credis tua erigere, nostra confirmas. Non ne feruorem illum, & inquietudinem in luctum, & dolorem redundare pronuncias? Apud impios igitur omnia non terrore, aut formidine, sed dolore gemitu, mœrore complentur.

OMNIA deinde quæ quarto loco de pœnis inferni, quæ hac in

uita hominibus infliguntur, adducis, non eas esse pœnas inferni cõcludunt. Quo enim pacto uiuentes nos ifernum gustare posse uelis, uel audes? Quum in inferno nulla quidem redemptio sit, pœnas inferni extra infernum gustari dices. At cur ita mihi non liceat infernum extra seipsum dicere, quod nihil aliud infernus ipse sit, quàm pœna inferni? Vult ergo Dauid dicere, dum ait, nisi eum Dominus adiuuisset parum abfuisse, quin anima sua in inferno habitauisset, se hac in uita sine Dei adiutorio à peccatis, quibus inferni pœnas luisset liberari non potuisse, & in hunc modum animam repletam malis, & inferno appropinquare, & dissipata sua esse secus infernum, & de abyssis terræ se erutum fuisse, idest à peccatis, quibus infernum merebatur ereptum, quibus propinquus fuerat, quibus anima eius repleta erat. Quid enim per Deum immortalem est uadere in hac uita ad pœnas inferi? quid Leonem omnia illius ossa conterrere? nisi errata, quæ ad mortem ducunt, committere? quibus inferni pœnas, iam subire uidemur, nisi alio diuertamus? Tam uana sunt hæc omnia, quæ pro sui defensione attulit iste homo, ut uanius sit ipsa singilatim (non dicam infringere) sed enumerare.

QVID MIHI si Ioannem taulerium, nescio quem uirum forsitan in suis imaginationibus complicem sibi in authorem adducat? quum si Angelus de cœlo (ut more Pauli loquar) aliter quàm Dominus enunciaret pro blasphemia reputarem. Gaudeat ipse cum suo Taulerio, nos cum Euangelio gaudebimus. In quo æternum ignem impijs deputatum legitur. Quem hac in uita homo pati, ne paululum quidem potest, aut debet, etiam si acerrimis doloribus, et cruciatibus afficiatur. Non potest inquam, quoniam longe maiora sunt inferorum supplicia (ubi nulla spes nullum gaudium, nullum Solamen) quàm ferre ualeat homo, dum uiuit. Quando non omni penitus spoliatum spe, aut animi refrigerio uacuum, neque diuina pietate, et gratia certissime priuatũ, neque perpetuam miseriam passurum se noscat. Hæc omnia inferni pœnas maximas, incredibiles, & cuique intolerabiles faciunt. Quo ergo pacto uis tu Lutheri illas hac i uita, posse hominem pati? quum nullus tam insanus sit, qui se certo sciat eiusmodi supplicijs affici pro peccatis, à quibus redimi posse desperet. Certitudo pœnarum, & suppliciorum cognitio pro peccatis auget ferè miseriam in infinitum.

NON DEBERET *(etiamsi posset) homo pati, dum uiuit inferorum supplicia, quum sit adhuc in proficiendi itinere constitutus, quando diuinam gratiam operibus recuperare ualeat, & lenitate potius animi, quàm asperitate, & desperatione proficere.* Non enim apud recte sentientem uerisimile esse potest, *Deum homini etiam peccatis obruto tantam pœnam, & cruciatum infligere in hac uita, ut de salute desperet.* Nanq; ad uindictam, & iustitiæ executionem id nequaquam efficeret, quum adhuc ei statutum pœnitentiæ tempus sit, quo ad gratiam redire ualeat. Neq; ad profectum usq; adeo illum uexaret, quod desperatio sit nimia infirmitas, quæ multum est animæ sanitati contraria. Nunquam autem eo castigandi modo ad profectum usus est Deus, ut quempiam immensis cruciatibus uellet deperdere, ut postea subleuaret, & propria illius uirtute ad profectum redigeret. Solet enim Deus stimulis peccatorem adigere, mundanarum rerum perturbationibus, ac calamitatibus illum afficere. Nanq; scriptum est, quos Deus diligit, corrigit, & castigat, sed illi desperationem imponere nunq. Constas ne tibi Martine, uel non constas, dum ea ipsa commemoras?

NON NE INFERNALes *pœnas hominem pati fateris æternas, & non æternas? non ne tua sunt hæc uerba, si sphæra transeat super lineam rectam quilibet punctus lineæ tactus totam fert spheram, non tamen comprehendit totam sphæram, ita anima in suo puncto dum tangitur, à transeunte in undatione æterna nihil sentit, aut bibit, nisi æternam pœnam, sed non manet. Iterum enim transit, æternam igitur, & non æternam.* Quam item dum anima sustinet æternam illam, uel non æternam agnoscit, aut dubitat. Si æternam cognoscit, decipitur & infernalem pœnam non sentit, nanq; illa sine deceptione sentitur. Si non æternam, adhuc inferinali supplicio in æqualem cognoscit, atq; ideo tantam, quanta est apud inferos, minime sustinet. Si dubitat, pari modo dicendum est illas quæ inferni sunt eam sustinere non posse. Et deniq; quum se meras nugas asserere Lutherius uideat, inquit: *Si quis hæc non credat, non contendimus, sed id tantum effecimus, idest ita locuti sumus, ut ueniarum precones resi*

piscant, & eorum audacia reprimatur, prosit, nugaris ergo & mendax es, ut ueritatem suadeas, immo nullam ueritatem, sed mendacium, prosit. Insanire libet, hoc pacto tecum, ut ueniarum precones admoneas, quid ni totã etiam fidem euertere, ut uirtutis cuiuspiam utpote Lutherianæ modestiæ umbram edoceamus? Tempera te ab hac tua procaci, & petulantissima de te ipso præsumptione, & modestia tua nota sit cunctis hominibus, si Paulum quem dicis, imitari uolueris.

SED AD AVToritatem Ecclesiæ ueniamus, quæ fere quotidie canit, & orat, ut liberet Deus animas de ore Leonis, ne absorbeat illas tartarus, & à porta inferi propria authoritate diuellat. Hæc omnia Martine insipiens purgatorium, & retardationem conspectus diuini sonant, à qua animæ cupiunt liberari, & nos, & Ecclesia pro earum libertate ad Dominum preces effundit. Non eis timor est, ut tartarea loca sint subituræ, neq; nobis si sint in purgatorio constitutæ. Sed quoniam ibi Leo. est, ibi etiam tartarus, ibi infernus, quia demones, quia ignis, quia tristitia. Sed minores pœnæ, sed minor afflictio, sed breuior. Superior enim infernus datur apud sacras editiones, si datur inferior. Ab hoc tartaro, ab hoc inferno, ab his demonibus orat Ecclesia, ut animæ liberentur, & ab hac superioris inferni porta, qua claudũtur ad certum tempus, eis exitum imploramus. Puerilia profecto sunt hæc, et longe minus digna, q̃ à Theologo proferantur, aut à patientissimo debeant impugnari.

SECVRITATI, QVAE COELESTEM BEAtitudinem comitatur non timorem, sed dolorem inferni esse contrarium, animasq; in purgatorio sperare exitum absq; ullo non dicam desperationis, sed ambiguitatis uestigio. Cap. XXI.

NOn possum me abstinere à detestanda uiri huius isania: qui quum in cœlo securitatem ad beatitudinem facere astruit, timorẽ, qui est illi contrarius, inferno concedit. Nam illi securitati nõ timor, sed dolor est oĩ ex parte contrarius. Siquidẽ securitas conditio quædam actus est, quæ non semper in opposito actu oppositam conditionem requirit. Sat enim est actum actui fore contrarium. Sed mihi minus abstinendum est,

commemoratione eruditionis tanti Thelogi, qui non erubescit easdem animas ad purgatorium destinatas fateri primo, solam desperationem sentire, sed non desperare. Item sperare, sed sese nō sentire: sperare, quod etiam hac in uita tentatis solet accidere, ut nesciant an sperent, uel desperent. Sed nos potius eos sperare aliquatenus diudicamus. Hæc Martini uerba. Quibus Anaxagore Chaos, aut Aedipi enigma, aut manifesta eius declaratur dementia. Nam si sperant animæ, cur se sperare non sentiunt? Quod enim sentiunt quomodo sentiunt? an quia est in earum libertate sentire, uel non sentire? an quia illud sentiunt, quod uere patiuntur? Non primum, quoniam diuina sententia ad eam purgationem sunt destinatæ, à qua etiam si uellent, dimoueri non possent. Si secundum, quum desperationem sentiunt, uere desperationem patiuntur, si uere desperationem patiuntur uere desperant, & ex alia parte eas non desperare fateris, desperant igitur, & non desperant.

ITEM SPERARE asseris animas, sed spem, in qua sitæ sunt, nequaquam sentire. Ergo sperare non est in spei sensione constitui. Igitur quis potest sentire se sperare, & non sperare. Et sic in propria passione se ipsum decipere, immo sperare simul, & non sperare. Nam si sentit se sperare, quando nō sperat, certe non sperat. Et si sperat, spem patiatur oportet. Spem uero pati est sentire ipsam spem. Ergo dum quis sperat, simul quoq; non sperat.

INSVPER Quomodo propriam experientiam negat iste bonus, immo omnium optimus hominum præcantator? Nam si amo, me amare percipio, si uideo, me uidere percipio, si uiuo me uiuere apprehendo, si comedo, me comedere sentio. Cur ergo si spero, me sperare non percipere uelis? Immo si sperat aliquis, quo pacto illum nos melius sperare intelligemus, quàm ipsemet seipsum intelligat? Non ne ipse sibi de suis affectionibus, quas patitur, conscius est? de quibus alius, qui extrinsecus est iudicium ferre non potest. An nescis signa extrinsecus affectionum nostrarum interdum esse fictitia, fallatia, & quibus ueritas dignosci non potest? An nescis cognitionem in homine ita appetitui esse coniunctam, ut pro re una putentur ambo? quo pacto igitur appetitus erit affectus, & uis cognoscens eius affectionem, quæ præsens est, à qua pulsatur, quæ celari non potest,

nequaquam intelliget? ò Martine hic exclamare liat nisi aliud in toto tuo de potestate Papæ, & de indulgentijs opere egisses, & istam insaniam, profecto non solum igne dignus esses, qui iam factus es rebellis Ecclesiæ, sed belleboro. Quod prius tuum expurgauisset caput, & ad meliora transires.

IN PVRGATORIO PER DIMINVTIOnem horroris charitatem nequaquam proficere, ubi merendi, aut demerendi locus esse non potest. Cap. XXI.

Non erit satis Lutherio tot monstra in Theologica academia de pœnis purgatorijs peperisse, nisi aliud nō minus sordidum dictis adijceret. Ad diminutionem enim horroris, quem in purgatorio patitur anima, augeri charitatem asserit, atq; ideo ibidem eas mereri, et necessario, immo ingenue profitetur. Aduersus quem paucis agendum existimo, q̄ res tam prophana hæc est, tam à rectis mentibus aliena, ut si quis eam pugnare studuerit, de erronea probabilem, de ridicula seriam, efficere uideatur. Si charitate itaq; in purgatorio proficiant animæ, an id eis natura, uel libertate, actiōe uel aliqua, uel nulla, contingit, inquirimus. Si per naturam in charitate proficiunt, quum omnes æque perfectæ sunt secundum naturam, æque omnes charitate proficient. Igitur æque cito omnes à purgatorio liberabuntur, quod dicere nefas est. Si libertate sua maiorem charitatem subeant animæ, quum omnes (ut uidere par est) æque sint liberæ, & æquis beandi desiderijs detineantur, æque cito similiter à purgatorio uindicabuntur. Si uero illis actionem aliquam statuamus, qua magis una, q̄ alia in charitate proficiat, quæso quænam illa actio est? quod opus? quæ pietas? Nulla utiq; poterit assignari. Quid ergo dices Martine, considera. Si dices ex uarietate maioris, & minoris hororis uariari charitatis profectum in animabus, maior horror, & minor quomodo abijciantur, inquirimus. Aut enim per animæ libertatem, aut per aliam à uoluntate extrinsecam actionem id fiet. Si libertas horrorem pellat, quum omnes sint æque liebræ, & æquali libertatis innixu liberationem pœnarum concupiant, æque cito liberabuntur omnes. Actionem uero aliam animæ, quam uoluntatis assignare non possumus, quo pacto igitur horror ille propellitur?

Si uero ad Dei authoritatem recurras, qui formidinem pellat ab anima, tunc id animæ merito ascribi non poterit. Nam propterea animam mereri aliquid dicitur, quòd aliquem actum habet per quem maiori charitatis gradu digna efficiatur. Si solus ergo Deus timorem, & formidinem pellit, non erit id ex merito aiæ factũ. Si ita illius merito tribuẽdũ illud sit, potius ex maiori, & minori charitatis acqsitiõe citius, aut tardius horrorẽ ꝓpelli dicemus, q̃ ex maioris, aut minoris horroris ꝓpulsione citius, aut tardius ipsam charitatẽ conqri. At uñ hæc charitas conquiritur, ita ut animæ merito tribuatur, constare non potest. Vana igitur, & illusoria est hæc uanissimi hominis sententia.

RVRSVS SI in purgatorio demereri nequeunt animæ, neq; mereri ualebunt. Nam ubicunq; est meriti locus, ibi etiam potest esse demeriti, quoniam ex propria operatione proba, uel improba meritum, aut demeritum comparatur. At in purgatorio actio improba dari non potest, neq; demeritum, ergo neq; meritum dari continget.

INSVPER fides, quæ cum formidine manet, cum gratia stare non potest. At animæ degentes in purgatorio fidem habẽt horrori coniunctam. Nanq; asseris quia cum imperfecta fide recedunt à corpore, ideo timent, & cum ea imperfecta fide, immo diffidentia timorem, quem secum detulerunt, in purgatorio patiuntur. Ergo sunt omni gratia, & charitate priuatæ. Hæ uero omnes sunt, quæ ad æterna inferni supplicia sunt destinatæ. Ergo idem erit infernus, & purgatorium, Immo (purgatorio sublato) dumtaxat remanebit infernus. Si dices fides, illa imperfecta, seu diffidentia, cum qua migrat anima, non est, cum formidine catholicæ ueritatis, sed cum timore pœnarum inferni, & cum gratia, & charitate manebit, contra instandum est. Nã formido subeundi pœnas inferni dum anima est in purgatorio, est formido catholicæ ueritatis. Ergo propterea ꝙ id dictu inueneris, nõ euadis oppositã rationẽ. Id ãt est probatu facillimũ, qđ sumebat. Nã esse in purgatorio, & dubitare de ipso est dubitare de catholica ueritate, q̃ purgatoriũ dari conuincit. Nõ.n. alia rõne põt ambigere se nõ eẽ in purgatorio cõstitutas, nisi qa purgatoriũ dari in dubiũ reuocent. Quũ.n. absolute p pœnitentiæ sacramentum ex hac uita recedunt (cui pes te credant se operæ precium est, si de purgatorio non dubitarent, cum ibidem sunt, cer-

te se in purgatorio esse cognoscerent. Quum autem de pœnis inferni ibidem constitutæ formident, & se esse in purgatorio dubitent, purgatorium dari in dubium reuocent operæpretium est. At id articulus fidei est, dubiusq; in fide infidelis habetur. Is uero gratiam, aut charitatem habere non potest. Nullo igitur pacto in purgatorio horreant animæ dicamus necesse est. Neq; tam insanus erit noster Lutherius, ut ei pro articulo fidei probare purgatorium debeamus. Quamuis ex dictis eius ad id absurdi facile & sæpenumero deducatur.

DVARVM LVTHERII RATIONVM SOLVtio, & quo pacto in charitate dum sunt in purgatorio, medio modo se habeant animæ, dumq; ex hac uita migrant, abyciunt mortis, & inferni timorem. Cap. XXIII.

5 Ed ad eas rationes, quas iste homo pro sua hac sententia fulciendo statuit, deueniamus. Animæ quæ ad tartarea loca sunt destinatæ, impiæ ex hac uita, & sine fide recedunt. Quæ in patriam euolant, piæ sunt, & fidei plenæ quæ ergo mediæ sunt, utpote, quæ in purgatorio degunt medio se habere modo necesse est, cum imperfecta charitate, & fide. Si debent itaq; ad cœlestia reuocari, oportet, ut proficiant charitate, quæ sit cœlesti habitatione condigna.

PVLCHRA quidem ratio est, ut uiri huius sunt omnia. Nã quæ medio modo se habent animæ, fidem, & charitatem imperfectam habeant congruum quidem est, sed non ea sanè imperfectione, ut de opposito fidei dubitent, & charitatis, ut de pœnis inferni tanquam subituræ, formident, ut an sint in purgatorio titubent, & nunquid ad cœlestem patriam destinatæ sint, hæsitent, sed quia non eum fidei, & charitatis intentum habeant gradum, in recessu uitæ, quem habere potuissent pro præsentanea consecutione salutis. Quem quidem fidei, & charitatis gradum retinent animæ, quoad cœlestem subeant regionem. Tunc n. (ut ait Paulus ad Corinthios. xiiij.) fides euacuatur, et remanet charitas, quæ statim, ex diuina liberalitate usq; adeo, proficit, ut ea imperfectione fidei desinente diuini conspectus fulgor, statim accedat cum magno charitatis profectu. Et tanto quidem quantum pro meritis deberi animæ diuina pietas æstimauerit. Non est

peccatum in purgatorio insipiens, est pœna, non est charitatis profectus, licet sit, & possit esse nõ horroris, sed doloris remissio, quando se nouerit anima cito euolaturam, cum qua dolentiæ diminutione non negauerim quicq̃ gaudij esse commixtum, quod accidentale premium uocant, & cum eodem penitus charitatis gradu manet usq; ad ingressum animæ in Regnum cœlorum. Hæc est illa inconuincibilis ratio. Quam uelut Achillem inter homines, fortissimam Lutherius attulit. Neq; dissolutionem pati posse arbitratus est inquiens. soluat qui potest, ac si dixisset soluat Aedipus, aut magnus Apollo.

EX QVA quidem impugnatione claret, quid ad secundo loco positam rationem dicendum sit. Quæ nihil differt à prima. Nam inquit, pœna timore aufugi non potest. Vbicunq; igitur pœna, & timor est, ibi amor esse nequit, in purgatorio ita se habent animæ. Ergo perfectum amorem habere non possunt. Iam dictum est ibi non ex timore, sed dolentia, & retardatione fœlicis exitus animas defunctorum affligi. Cum qua dolentia stat charitas, & amor, qui proficere nequit. Quod uero quærit iste homo, postq̃ rationem inualidam se protulisse cognouit, quomodo timor in morte, mortis, & inferni recedat, facile dictu est. Per pœnitentiam purgatorij, timor inferni propellitur, mortis per eam quæ remanet animæ uita. O magna inquisitio est hæc, ad quam (si Deo placet) nullum erat dandum responsum. Per mortem augetur fides? minime. Recedit timor? recedit. Sed ille timor cum nulla erat infidelitate coniunctus. Nanque inferni timor, qui cum gratia morienti est inditus, si modestus est, neque gratiam, neque fidem perturbat. Si immodestus, minuit quidem, & tollit. Quod de mortis quoq; formidine profitendum. Modestus autem inferni, & mortis timor est ille, qui ad Deum refertur, & sub illius timore, qui est initium sapientiæ continetur. Immodestus uero, qui nulla Dei habita ratione ad inferni supplicia finitur, seu ad ipsum interitum.

IMPVGNATIO SEX RATIONVM DE charitatis augumento in purgatorio, idq; cur potius punitorij nomen non subeat, & quomodo authore Gregorio errata uenialia in futuro sæculo dimittantur. Cap. XXIIII.

Ex deinde rationibus praecedentes duas confirmat Lutherius, q uiderit eas nõ posse subsistere. Nanq; nisi charitas in purgatorio augeatur (inquit) ad quid Deus uult puniri perfectos in spiritu. Non.n.ad satisfactionem. Nam charitatis satisfactio est maxima, quae fieri possit. Adde p poenas nihil aliud intendit, nisi ut charitas perficiatur, quoniam haec (authore Apostolo) operit multitudinem peccatorum.

IAM corruit ratio haec, si memoria teneantur ea, quae diximus. Ad executionem iustitiae Deus animam punit, quae hac in uita pro peccatis debitis non satisfecit. Maxima est satisfactio charitatis, uerum est quando est ardentissima charitas, quae possit homini in uita contingere. Tunc enim per eam potest anima in patriam protinus euolare. Sed haec non omni in gratia morienti concessa est. Licet enim perfecta dici mereatur, quae in quocunq; moriente in gratia reperitur, (quoniam sufficit ad paradisi consecutionem) non tamen tanta est, ut pro poenis, quas debet anima luere, satisfaciat. Si q; Deus per eas, quas infligit poenas, ut charitas perficiatur, intendit, hoc non in purgatorio fiet, Sed q primũ exactis poenis in paradiso fuerit anima constituta. Quod si Lutherius diceret, maxima homini charitas totam poenã purgatorij aufert, ergo minor aliquam, fateor. Ergo in purgatorio intenditur charitas, nego. Nam cum eo tantum charitatis gradu anima remanet usq; ad introitum regni coelorum, quem secũ defert, dum à corporis ergastulo separatur.

SECVNDA ratio. Deo maxime satisfit per uoluntatem, ubi non inuenitur alia satisfaciendi facultas ex Augustini sententia. Ergo non debet anima si perfectam habet charitatem, aliam satisfactionem praestare. Soluta ratio est. Atq; ita de uoluntate dicendum, quemadmodum de charitate referebamus. Sola enim uoluntas quando excellenti esset predita charitate, pro satisfactione sufficeret. Sed quoniam non omnis beandus tantam obtinet charitatem, hinc est, q praeter uoluntatem opus est, ut poenas purgatorij subeat, & debitum soluat. Facultatem soluendi non habent animae in hac uita, dum migrant, & ideo alibi soluant operaepreciũ est, pro executione diuinae iustitiae. Quod uero bonam uoluntatem sufficere ab omnibus dicitur, uerum est p ea satisfactione, quae mortali uitae debetur, sed absolute pro omni satisfactione non sufficit, ut paulo ante recensebamus.

TERTIA *ratio eadem impugnatione dissoluitur. Qui se totos Deo dant, quæ debent omnia reddunt, quia scriptum est de* Deo, *prebe fili cor tuum mihi, ac si nihil aliud quærat, aut uelit.* Dico *qui se totos* Deo *dant in præstantissima charitate consistentes omnia reddunt, alioqui si se totos* Deo *dent, non omnia reddunt, etiam si salui futuri sint, quoniam eos pœna manet, quam pro solutione debiti luant operæpretium est.* Prebe *cor tuū fili, pro culpæ solutione id simpliciter intelligendum censeo, aut prebe cor tuum fili, idest maximam indue charitatem, quando non solum ab omni culpa, sed etiam à supplicijs liberaberis.*

PER EANDEM *semitam quarta Lutherij ratio incedit, dum dicit.* Finge *animam in morte, quæ perfectum fidei, & charitatis contineat habitum.* Cui *septem dies pœnitentiæ soluendæ supersint, cogetur hæc anima ad purgatorias pœnas descendere?* Ne *labores insipiens, iam ter dictum est,* Si *perfecta sit homini charitas, eam pro animæ euolatione sine purgatorijs afflictionibus facere satis.* Si *uero non ita perfecta est, sed tanta, ut quandoq; possit diuina frui præsentia, pœnis satisfaciat opus est.* Neque *propterea crudelis* Deus, *quia iustus est index, neque propterea charitatem in purgatorio augeri dicendum, ratione, quā diximus.* Ideoque *deciperis ualde, & tamen credis te his tuis illusionibus cœlum ceruice contingere.*

QVINTO *loco ab ethimologia argumentum sumit Lutherius.* Nam *purgatorium à purgando, quoniam expurget à uitijs animas, dictum est.* Quæ *quum sine charitatis profectu pelli non possint, ipsa ibidem augebitur charitas.* Alioqui *si nulla ibi uetustatis (ut inquit) expurgatio fieret, punitorium potius, q̄ purgatorium diceretur.*

GAVDENDVM *est* Theologum *à grammatica probationum fundamentum accipere.* Non *est in anima uitium, quæ in purgatorio degit, nō est uetustas, qa omnis procul labes ablata est.* Solū *soluendū pro peccatis illi eo in loco remanet debitū.* Et *purgatoriū dicitur, quoniā dū luit pœnas anima à debito purgari uidetur, qū etiam iusta ratione punit.* Atq; *iō purgatoriū rectius appellatur.* Nam *si solum punitoriū diceretur, p nullam debiti solutionem posse uideretur ab eo anima liberari.* Addit *igitur ad castigationem finitam debiti solutionē purgatorium, quod punitorij nomine reticetur.*

QVOD uero sexto loco de uenialibus Lutherius affert, qui in purgatorio dimittantur, authore Gregorio.xxv.distin. cap.qualis. Mirum est authoritatem canonum illum accipere, quos tam acriter detestatus est. Venialia igitur dicemus in futuro saeculo tolli per poenam solam, quia manent in uita cum charitate. De mortalibus nequaquam id asserendum est, quoniam opus est, ut hac in uita per eorum displicentiam dimittantur, ut poena aeterna eis debita in temporaneam commutetur. Vel si uenialium culpam à poena debito discernere uoluerimus, per bona opera à Deo accepta magis quàm esset displicentia de illis ab homine habita, hac in uita soluuntur, dummodo uoluntatis actus in eis non assidue maneat. At quoniam id difficillimum quidem est (nam scriptum est in psalmis. Septies in die cadit iustus, & apud Ioã. in cano. si quis dixerit, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & quotidie etiam oramus, ut dimittantur nobis debita nostra) hinc est, quod in primo non esse hominis dimittuntur, quia tunc nullus est uoluntatis actus, quo peccet homo. Atque ita in hunc modum in futuro saeculo dimitti uenialia dicimus, non in purgatorio, quo ad culpam. Nam in eo instanti per ignẽ non patitur anima, & si patitur de uenialibus non expurgatur per ignem, quoniam per solam actus uoluntatis remotionem, quae circa uenialia uersabatur, ueniale dimittitur. Atque ita in futuro saeculo, & non per purgatorium uenialia dimittuntur. Neque id sequitur charitatem in purgatorio augeri, ut Lutherius mentiebatur. Nam ille merendi locus esse non potest. Prior dicendi modus salubrior, quem etiam attestamur, & credimus propterea Gregorium, aliosque sanctos patres accipere.

NOVA RATIONVM SERIES DE CHARItatis cremento in purgatorio dissipatur, ipsarumque in eo degentium animarum non obliquum sed rectum erga Deum amorem existere. Cap.XXV.

NOua argumentorum serie conatur Lutherius ostendere in purgatorio fieri charitatis profectum. Si amant Deum ibi existentes animae, ideo amant, quia bonum sibiipsis concupiscunt, ut scilicet ab afflictionibus liberentur.

Amor autem ille obliquus est, & imperfectus. Quousq; igitur propter seipsum Deum non ament animae, nequeunt in charitate proficere. Ratio haec nulla est, & quod falsum est, accipit. Nam in charitate (eo modo quem diximus) perfecta beandae omnes abeunt animae. Atq; ideo, dum poenis purgatorijs affliguntur, Deum uere ament, & colant necesse est, non tantum ut eas ab afflictionibus liberet.

AIT deinde Paulus, diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Si ergo quae purgantur animae diligunt Deum, propter quem etiam poenas sustinent, illae ipsae poenae illis prosint operae pretium est. Et sic in eis iam possessum augebitur bonum, quod charitas appellatur. Haec quoq; ratio nulla est. Nam ad bonum est tolerantia poenarum, quod in purgatorio attingi non potest. Et ideo o Lutheri aerem uerberas. I

TERTIO credit se iocari Lutherius, aut cum pueris loqui, dum ex eodem Paulo asserit uirtutem infirmitate proficere, atq; ideo in infirmitate poenarum in purgatorio perfici charitatem. Profit. Quid est uirtus, insipiēs, de qua loquitur Paulus, Secundum quam homo bene operatur in uita, & quae aduersus uitiū nititur, non ne? Nam si tibi Aristotelis finitionem forsitan attulissem, eam protinus reiecisses. Quoniam uel eius nomen abhorres, qui tuo iudicio uanus est. Virtus uero eiusmodi in purgatorio esse non potest. Igitur de charitate, q infirmitate ibidem perficiatur, sermonem Pauli interpretari non potes.

QVARTO impossibile est esse statum in uia, impossibile. in purgatorio tanq̄ in uia sunt animae, in uia purgandi, sed in merendi termino constitutae. Et ideo ibidem gradum charitatis maiorem nequeunt adipisci.

QVINTO perseuerantia creaturae esse nō potest, nisi assidue magis, ac magis proficiat. Ita enim in esse per continuam creationem res creatae seruantur, ita solaris radius suum esse continuat. Itaq; eodem modo in anima charitas quū imperfecta fit. & ad Deum tendat assidue, opus est, ut magis, ac magis proficiat. O admirabilis ratio, quae semetipsam interimit. Primo.n. falsum est, quod pro suo axiomate assumit. Nam si in suo esse res creata seruetur, non necesse est, ut assidue magis, ac magis proficiat. Sat enim est in eodem statu ab eadem causa, unde suum accepit exordium, conseruari. Ea quoq; (ut reor) sententia uana ē,

& insulsa; quã per continuam creationem res permanere deponitur. Nam sola pendentia sufficit, quæ absq; nouitate creationis rem seruatam ostendit. Atq; ideo si pro uero adhuc illud accipiendum est, rem creatam .s. per nouitatem creationis assiduam in sua natura seruari, non sequitur nisi charitatem per diuinam influentiam in uno, & eodem gradu perseuerare. Quo autem pacto proficere? Dormiebat Lutherius, dum eiusmodi rationem componeret.

IMPVGNATIO DEFENSIONIS LVTHE- *rij, à nonnullis rationibus aduersus propriam sententiam factis. Quibus nullũ in purgatorio esse meritum ostendebat. ca. xxyi.*

Quid deinde homo iste procuret eas rationes dissoluere, quæ nullum meritum post hanc mortalem uitam statuunt iuuat aspicere. Nam Augustinus ait, omne meritum hic comparatur, post mortem nullũ. Exponit Lutherius, post mortem .i. in inferno. Pulchra expositio, cui similis nunquã est uisa. Post mortem nullum est meritũ .s. in inferno. Ignorabat ne Augustinus tua sñia purgatoriũ dari? Si ignorabat, tuus maior est error, qui de ipso id audes pfiteri. Sin aũt non ignorabat, cur meritum post mortem nullum esse, idest in inferno tantum, exprimere uoluit, relicta purgatorij ratione? Tunc enim de illo ita bene, immo multo magis, q̃ de inferno, nunquid esset meriti locus necne, dubitare contigerat. Post mortem igitur exponendum est, neq; in purgatorio, neq; minus in inferno esse meriti locum.

ET *ideo quod ad Galat. Paulus ait, dum tempus habemus, operemur bonum, idipsum sonat .s. non esse alibi meriti locum, q̃ in præsenti uita. Et ecclesiastes, lignum ubi ceciderit, ibi erit, aut ad austrum, aut ad aquilonem. Vbi ceciderit .i. ubi per merita quæ in præsenti uita comparantur, esse deputabitur, ibi erit, qa nunq̃ amplius est meriti locus. Licet igitur statim post obitũ nõ cadat semper, ubi perpetuo mansura est anima, Tamen quo accessura est, ubi perpetuo maneat in morte iudicatum est. Volo de purgatorio id dictum nequaq̃ debere intelligi, quoad mãsionẽ, Sed de merito, qp ibi nullum possit animabus contingere, quin intelligatur fieri nõ posse puto, Vt sit sensus. Lignum ubi ceciderit*

rit, idest postq̃ migrauerit à corpore anima, quo tendere debeat iudicatum est, ibi manebit in cœlis.s. uel apud inferna. Quia post migrationem non habet alicubi merendi locum. Id autho/ritas illa sonat, id exprimit. Quam si in tuas uelis trahere par/tes, necesse est (uelis nolis) ut de merito afferas distinctionẽ, quã aufugere statuis, et forsitan bene facis, quia illud tuum, quod in purgatorio ponis, nullum est meritum. Vel si quod est, & cum eo merito, quod in hac mortali uita animæ comparatur, natura non conuenit, distinguas unum ab altero opus est, quotiescunq; meriti nomen occurrit. Tu uero æquiuocum nomen sine distin/ctiõe uis semper in unum accipi sensum. Hæc tua est logica, qua in sacris editionibus uti uoluisti, ac si æquiuocationem illæ ipsæ nunq̃ admitterent. Quum certe tam obscuræ sint, tam interdũ paucas explicatæ (non enim licet sanctum dare canibus, aut mar garitas porcis dispergere, teste Matheo euangelista) ut magna, & uerborum, & interpretationum amplitudine indigeant. Ti bi soli itaq; (si Deo placet) clarissimæ sunt scripturæ, Quæ nullo supplemento, nulla distinctione, nullo intelligentiæ suffragio ege ant. Profit. At insanire liberet, si quæq; tua ridicula persequi sta tueremus.

S.S.P. libri finis.

CHRISTOPHORI MARCELLI PATRItij Veneti Archiepiscopi Corcyræ, Secundæ Sectionis Secundi libri

PRAEFATIO.

Xacta longa pœnarum commemoratione, & quid ipsum purgatorium uelit, & ualeat, Iam iam ad pontificiam clauium authoritatem deueniamus oportet, ut quæ Martyr iste ueritatis Martinus proferat, infitiamur, ac eumipsum pro meritis laudemus. Totum enim eius negotium est ad tollendas indulgentias, quæ culpæ, et supplicij sonant remissionem. Inquit ergo circa remissionem culpæ (ut paucis perstringamus) primo declarare sacerdotem in sacramento pœnitentiæ offensæ remissionem. Nam Christus ipse est, qui offensam remittit. Deinde hoc negat, quia prius necesse est, ut sacerdos in terris soluat, q̃ Christus in cœlis. Nam scriptũ est, quodcunq; solueris soluam, non quodcunq; soluam, Tu solues. Tertio ponit modum, quo solutus per contritionem nesciat se esse solutum, & gratiam consecutum fuisse, nisi per sacramentũ pœnitentiæ collatum à sacerdote. Quarto nisi crediderit se absoluendum à sacerdote, & exacte uerba illa considerauerit. Quodcunq; solueris super terram &c. & fidem eisdem adhibuerit, à peccatis absolui non posse.

DE REMISSIONE CVLPAE, CVIVS DEclarator sit ipse sacerdos, contritionemq; non esse confusionem, ipsumq; hæreticum esse Lutherium, qui hæreticum asserit credentem posse quempiam à peccatis absolui sine consideratione, & fide eorũ uerborũ. Quodcunq; ligaueris super terrã &c. Ca. II.

Irca primum insufficiens est, aut fallax Lutherius, ut consueuit. Nam si per declarationem remissionis efficaciam ministerij aufert à sacerdote, decipitur. Sacramẽta enim nouæ legis suam uim habent, & (ut uno expliciam uerbo) sunt ueluti instrumenta, quibus seruator noster Iesus eorum optimus institutor gratiam suscipientibus passim distribuit. Si uero per

uero per declarationem non efficaciam tollat à sacramento, tum idem dictu est, sacerdotem declarare remissionem, & Christum culpam remittere, ac si diceretur, & sacerdotem, & Christum remittere. Sed illum tanquam ministrum, hunc uero tanquam præcipuum authorem. Neq; quod secundo loco tanquam præcedentis sententiæ reuocatorium ponit. Martinus, est à suspicione remotum. Nam prius semper, & efficacius, causa, quæ princeps est, agit, q̃ quæ illi deseruit, & inferior est, præsertim si instrumentaria fuerit, quum igitur Christus præcipuus sit gratiæ author, & offensæ remissor, prius etiam, q̃ sacerdos illam eandam remittet. Et quod addit, saltem in uoto, ad propositum esse non potest. Nam remissio in uoto, non est sacerdotis remissio. Quia antequam remittat actu, licet remissio desideretur, non dicitur sacerdotis remissio. Quum igitur inter sacerdotis, & Christi remissionem (quænam prior sit) comparatio fit, quando uno, & eodem temporis momento ambo ad gratiæ consessionem concurrunt, eam intelligamus oportet. Nam quum interdum per contritionem offensa sine sacerdotis ministerio remittitur, non est quærere quisnam prius tollat offensam, quum id sanè sit euidentissimum omnibus. Quæstio uero semper id habuit, ut de eo, q̃d ignotum est formari uelit & debeat. Nam si quod quæritur, constaret, iam ipsa locum habere non posset.

NEQVE RAtio Martini ex sententia Euangelij quodcunq; solueris in terris, erit solutum in cœlis ullius efficaciæ habenda est. Nam id dictum à Domino est, ut nos certiores faceret, quando sumus à peccatis soluti, nõ q̃ prius à sacerdote, q̃ ab ipso solutionis beneficium capiamus. Præ exigitur enim confitendi uoluntas, præexigitur ipsa confessio. Sed quum ad pœnitentiæ sacramentum deuenimus, tunc uno, & eodem temporis momento, & sacerdos tanquam minister per absolutoria uerba, & Christus ipse peccatorum uincula soluunt, sed prius natura Christus huius solutionis est author, quia causa præcipua est, & ferè tota causa huius effectus.

QVOD uero tertio loco de contritione, quæ confusio quædam sit, & ueluti desperatio quædam consequendæ salutis, quam Deus homini infligat, ut sanet, occidat, ut uiuificet, est usq; adeo fatuum, & insulsum, ut mens humana cogitare illud abhorreat, nedum lingua proferre. Quid enim in primis pro conquirenda

gratia necessariam (ut uideris) contritionem homini ponis? Sunt enim quidam (ut quotidiana docet experientia) qui erratis dolere non possunt, qui tamen dolorem exoptant. Cuius causam, dum de pœnitentia ageremus, expressimus. Qui tamen sacerdotis beneficio ab offensæ debito rediminuntur. Non ergo prius eos affligit Deus, & cruciat, ut sanet, seu perficiat. Quid item dictu est, Deum afflictionem peccatori prius imponere, & crucem, ut sibi eum deuinciat? Non ne contritio uoluntaria est? quæ uero, à uoluntate nostra sumunt originem, cur Deo tribuenda sunt? qui proxime illa ipsa efficiat, si uero de Deo tanquam de communi, & permittente causa loquatur emulus noster, cur non expresserit? cur tam enixe plures sacrarum editionum sententias ad id probandum adduxerit? cur se clarum lectoribus nō reddiderit? An forte q̃a noui aliquid dicere uideretur, subticuit, seu ita ieiune locutus est. Quid insuper pro contritione, quasi desperationem apponis ô infelix Lutheri, quum desperatio inepta quædam sit, & omni apparatui pro gratia conquirenda contraria, quasi desperatio. Nulla enim, ne minima quidem desperatio esse debet, sed eius opposita spes pro gratia redimenda, quemadmodum etiam ipse uideris statuere, quum accedentem credere debere dicas, si solui debeat à peccatis. Quo autem pacto quis credere potest, nisi speret? tanta fides erit, quanta spes. Sunt enim fidissime comites ad unum, & eundem finem directæ.

QVOD VERO *quarto loco posuit iste homo accedentem ad sacramentum credere debere se absoluendum merito Euangelicæ authoritatis, quodcunq; solueris super terram, erit solutum in cœlis. Secundo primæ sectionis libro à nobis satis est impugnatum. Non enim necessarium est in speciali credere nos sacramenti gratiam consecuturos, dum neq; habere specialem, & actu intentionem illius cogimur. Non enim ad eiusmodi angustias nos arctat Ecclesia, seu (rectius dixerim) diuina ratio pietatis, sufficit, ne absoluendus obijcem ponat, ne oppositum credat, habitu absolutionem consideret, itendat illud in eo exercendo munere, quod intendit Ecclesia, idipsum credat, idipsum suscipiat. Sunt enim quidam usq; adeo rudis ingenij, ut exacte quid debent intelligi, & credi attingere nequeant. Iis satis est, ut Ecclesiæ ritui, & obseruationi consentiant, dum Regnum cœlorum*

pensitent se eo negocio posse quandoq; subire. Non possunt ij (neq; certe necessarium est) id quod agunt, perpendere sibi esse proficuum, ratione sacerdotis, uel Christi instituentis, aut potius ratione Euangelicæ ueritatis, quæ scribitur. Quodcunq; solueris super terram, erit solutum in cœlis. Quis unquam confitentium fuit, qui ad confessionem accedens eiusmodi uerba considerauerit? quis infantem, qui neq; intentionem, neq; fidem habere potest, negauerit in baptismate sacramenti gratiam assequi? Quis eos, qui per iocum id sacramenti susceperint, dicet credidisse tum se christianos fieri, & regenerationis gratiam assequi? Miror profecto, immo uerius stupeo exempla eiusmodi ab isto homine in sui fauorem adduci, quum illi maxime officiant. Quando Athanasius iuxta littus Alexandriæ per iocum pueros baptizauit, licet seruatus fuerit Ecclesiæ ritus, credis tu, aut si credis, quo iure tua habet locum credulitas, eos tum credidisse se fieri christianos, se gratiam consecuturos. Non habebant alios, & sacerdotes, & uiros huius tam celebris officij ministros, ad quos recurrerent, ut illud acciperent? quum, à puero, & sacris minime constituto non serio, sed ioco, non in Ecclesia, non in domo, non in loco ad eum finem statuto, sed in littore id beneficij acceperint. Non est ergo necessaria ea fides specialis, quam asseris. Et si hæreticum hominem id sentire asseueras (prout impudentissime asseris) Nos te hæreticum, immo hæresiarcham, & insipientissimũ appellabimus. Cui omne temeritatis, ambitus, iniquitatis, & perfidiæ scelus, frontem perfricuit.

COMPLVRIBVS RATIONIBVS OSTENDItur contra Martinum Papam posse non tantum canonicas uerumetiam purgatorias pœnas dimittere. Cap. III.

Q Vum de culpa, quomodo per sacramentum pœnitentiæ auferatur, tam sacerdotem, quàm per Pontificem summum hactenus actum sit (pari enim modo se habent utriq;, etiam si nonnulli casus sint reseruati Pontifici) quas modo pœnas sua authoritate Pontifex summus à peccatoribus tollere potest, congruũ est, ut cum peruerso Luthero disseramus. Qui nullam prorsus Papam auferre posse pœnam à peccatore

asseuerat, nisi quam illi pro peccatis iniunxerit, quam etiam canonicam uocitarunt. Et, ut rationes nostras primum in medium afferamus, quod semper Lutherius scripturas, aut ratiões exquirat, In hunc modum ordiri licebit. Quicunque, quod sine ulla comparatione altero maius est, agere potest, potest etiam minus. Si id negaueris Martine, nullum erit nobis indicium, quo potentia maior, à minori potentia discernatur. Nam ablato termino illius quantum ualeat ignorabimus. Qui quidem si certus statutus sit quem praeterire non possit, eam facile cognoscemus, tumque ad illum posse pertingere, & ad quemlibet inferiorem dicetur. At sacerdos simplex culpam aufert, & Pontifex ipse summus, & hoc quidem maius absque omni comparatione est, quam ablatio poenae (ut asseris) Ergo Pontifex poenam omnem culpae debitam poterit auferre. Tuum est rationis huius assumptum, tecum loquor, & tuis te iaculis ferio, ut non tam mihi, quàm tibi, & tuae insaniae refrageris. Culpam tollere (inquis) maxima efficacia est, quae sacerdoti conuenit, siue declaret ablatam, siue ipse sit, ut aptissime sentis, qui hominem soluat. Cur ergo poenam tollere eidē sacerdoti, non omni quidem, sed summo non competit? At culpa & offensa diuinitus cuique, non humanitus iniuncta est, quod ex diuinorum praeceptorum omissione pernoscitur. Itaque poena quam Pontifex aufert, non modo potest esse, quae ab eo iniungitur, sed etiam quae diuino iudicio est pro peccatis, & in purgatorio luendis inflicta.

RVRSVS ea est authoritate praeditus merus sacerdos, qua aeternam poenam in temporalem ualeat commutare. Id negare nō potes. Quum enim ex peccato, quod ad mortem est, poena inferni, & perpetua quidem homini statuta sit, per poenitentiae sacramentum ad finitam hoc, uel alio saeculo illa ipsa redigitur. Cur ergo Pontifex non perpetuam, sed temporalem tollere, aut in temporeneam aliam commutare non poterit? Aut enim ambo sunt potestate pares, aut unus superior altero. Si pares, & maius quidem sit perpetuam poenam in temporalem, quàm temporaneam in aliam temporaneam cōmutare, si id poterit ille, huic istud merito concedetur. Si uero dispares esse dicuntur (ut ueritas habet) & Pontifex sit mero sacerdote superior, longe melius authoritate sua poenam purgatorij, quae finita est

in satisfactionem aliam finitam, poterit commutare, Atq; ita illam per indulgentiam tollere. Dices, & culpam auferri à sacerdote, & pœnam perpetuam in temporaneam commutari diuinitus. Ita dicam Pontificem diuinitus à pœnis oibus pro peccatis debitis posse absoluere. Non enim sum usq; adeo mei nescius, ut uelim authoritate sua, & non diuinitus illi concessa, id Pontificem agere. Dices eorum pœnas, qui super terram sunt, dum uiuunt, potest auferre Papa. Non eorum, qui ex hoc sæculo transierunt. Tum inquirenti mihi ulterius quoq; respondeas, cur est, q non potest quæ in purgatorio feruntur pœnas auferre. Quia Deus sibi reseruauit, id beneficium conferendum. At non ne id etiam, quod à Pontifice impenditur, est ipsi eidem Domino reseruatum? Quando enim Pontifex soluit non ne est Deus ille, qui soluit, & prius soluit, quàm Pontifex secundum naturam? quia præcipuus author, quia perfectus magis, quia communior? Sicut ergo hoc per Pontificem tanquam per instrumentum effici uoluit, cur non illud? Non enim magis unum, q̃ aliud illi reseruatum esse dicetur.

INSVPER si per orationes possunt purgatorij pœnæ diminui, quomodo sunt ita Domino reseruatæ, ut omne aliud intercessionis pro earum solutione remedium amoueatur? Dices orationis modus non est iurisdictionis, aut imperij. Quid inde? Non ne dum uult tollere pœnas Pontifex, Dei authoritate, iurisdictione, & imperio tollit? cuius ipse uicem gerit in terris. Quid ergo iurisdictio Pontificis prohibet, ut pœnæ in Dei uirtute pro iustissima causa ab eo auferri non possint? Nam nulla propria illi iurisdictio est de peccatis, nisi ueluti instrumento, cuidam, quemadmodum eodem utitur Deus, dum preces effundit, & pro delendis erratorum supplicijs orat. Dices, alio modo est instrumentum Dei, dum orat Pontifex, & alio modo dum clauibus utitur, quid tum? Nam uarietas instrumenti stāte uno, & eodem artifice operationem uarietate impedire non potest. Vtroq; igitur modo, & dum orat, & dum ueniam tribuit, potest pœnas auferre. Dices, uerum esse si constiterit de artificis uoluntate, sed non constat. At dum oratur, quomodo de Dei uoluntate conspicuum est? ut ipse Deus orationes exaudiat. Dices, si iustæ sint, præsumuntur tamen ualere, ita dicam, si ex iusta causa propter pœnarum remissionem ueniæ tribuantur, præsu-

mi eas ualere. Nam sine causa, quæ quidem iusta, & pia fuerit, ualere non possunt.

AMPLIVS DE *his, quæ fieri queunt à Domino proculdubio credendum est semper quod melius, quodq; utilius est illum ipsum instituisse, quòd optimo, quòd sapientissimo in eius operibus nihil bonitatis, nihil perfectionis addi unquam potuerit. At longe melius, & conducibilius est pluribus modis, quàm uno tantum animas defunctorum iuuari. Ergo ita credendum est Dominum instituisse, ut tam per orationem, quàm per indulgentias opem, & leuamen accipiant. Pluribus uero modis posse iuuari animas, quis unquam tam temerarius, aut impudici animi esse potest, qui melius & præstantius esse non dicat?*

ACCEDIT AD *hoc, quòd in pœnis diuina pietas suo iure semper mitius quoad fieri potest agere consueuit. Nanq; cum iustitiæ seueritate uoluit Deus misericordiæ linimenta misceri.*

ADDE, *Quantum potuit suam, quam constituit, & amplificauit, debuit ornare Deus Ecclesiam. At si Pontificiæ dignitati id quidem subtractum esset, ut minime purgatorias pœnas posset remittere, fuisset minus perfecta Dei Ecclesia. Dicendum ergo est, quum Deutero. XXXII. cap. Dei perfecta sint opera, ea authoritate illam donatam fuisse.*

QVOD DENIQ; *præcipuum attingere potest, cur est quòd accessorium, & principale minus nequit attingere? At corpus Christi uerum datum est posse confici, & authoritate propria dispensari, cuius quidem accessorium est meritum passionis Christi, quòd ab innocentia illius, & peccati originalis immunitate processit. Ergo sicut datum est illud, ita etiam istud posse destribui, quum itaq; per indulgentias pœnarum absolutorias illud distribui significatur, uere distribuitur, & purgatoriæ pœnæ tolluntur. Dices, meritum Christi pro applicatione facienda simpliciter non subesse mortalibus, licet Eucharistiæ confectio illis concessa sit, neq; omne accessorium, nisi eo modo, quo accessorium est, suum principale sequi debere. Atq; ideo meritum Christi concedi dicetur, quatenus illam sacramenti confectionem insequitur, Non simpliciter extra sacramentum, ut per indulgentias dari significatur. At id stare non potest, Quia*

Idem est meritum Christi simpliciter, & ut accessorium sacramenti. Nam meritum Christi simpliciter est accessorium corporis eius quomodocunq;, siue sub sacramento, siue extra sacramentum se habeat. Semper enim est unum, & idem corpus. Ergo si ut accessorium sacramenti, à nobis concedi potest, poterit etiam simpliciter absq; sacramento distribui. Quod enim est accessorium alicuius, quomodocunq; se habeat illud, est simpliciter accessorium eius. Hæc in Martinum, quæ quidem mouere christianum animum potuerunt ad credendum pontificiam autoritatem, talem esse, qualem statuimus, & iam tot annos admisit Ecclesia. Cui sanè tanta est habenda fides, ut nisi illi crederetur, Euangelio non esse credendum meminerit Augustinus.

COMPLVRES LVTHERII RATIONES, quibus conatus est ostendere per indulgentias Papam non posse à pœnis purgatorijs animas reuocare. Cap. IIII.

AT Lutherius impius, quod neq; sacris editionibus, neq; ulla ratione probari queat, primo asserit præpositam sententiam esse fallacem, quã quum pluribus de causis ostẽderimus ueram, prima hæc eius ratio concidit.

SECVNDO si Pontifex ea autoritate sit præditus super ligandi & soluendi uerbis fundata est. At ligandi, & soluendi duæ sunt potestates æquales. Ergo ubi Papa ligare non potest, nequit etiam soluere. Non potest autem ligare, idest pænas purgatorij infligere, quia ad Deum id mere pertinere conspicitur. Igitur neq; illas poterit auferre, super terram enim (scriptum est) quodcunq; ligaueris, ligatum, & quodcunq; solueris, solutum erit in cœlis, & nõ dicitur, quodcunq; ligauero, tu solues.

TERTIO IN super extra de pœnit. et remissione Lib. V. cap. quod aũt, habetur remissiones nequaquam illis ualere, quæ non fuerint ab eorum iudice factæ, quum nullus ligari, aut solui possit ab eo, qui index eius non fuerit. At certum est (inquit Martinus) hominem pro pœnis alijs, quàm canonicis accipiendis non esse subiectum iurisdictioni Pontificis. Ergo Pontifex ab eis non poterit illum absoluere.

QVARTO Pontificis stilus est, de iniunctis pœnitentijs miseri

corditer relaxamus. Ergo, quæ ab eo iniuncta non sunt, ipse nequaquam relaxat.

QVINTO, neq; Thomam, neq; Bonauenturam asseueranter illius sententiæ fuisse commemorat. Atq; ideo probabili ratione illi adhæret, à quibus dissentire non incongruum putat, & de alijs Theologis minime curat.

SEXTO cap. cum ex eo, Lib. V. de pœnit. & remissione dicitur pœnitentialis satisfactio per idulgentias eneruatur. Et licet alias pœnas non uideatur excludere, tamen excludit, dum in eo cap. ex eo legitur Elemosinarum quæstoribus præter id, quod in litteris continetur, nihil permutatur proponere populo. Sed in litteris nil aliud continetur, quàm pœnitentialem satisfactionem eneruari. Itaq; per indulgetias mala potius, quàm bona nobis data erit occasio.

SEPTIMO, canonicæ pœnæ non obligant græcos & alios, qui non sunt subiecti Romano Pontifici. Itaq; non necessaria est eis indulgentia, quia ubi non est ligare, non est etiam soluere. Ex quibus apparet si non omnes, qui in hac mortali uita constituti sunt, soluere potest Pontifex, longe minus illum posse defunctorum animas à purgatorio uindicare.

OCTAVO non tollit affectus indulgentia, non mortē, nō horrorē ifrni, nō afflictiones à deo homini impositas, non ergo plenariæ sunt, ut à quæstoribus prædicantur. Siq; forsan de his pœnis illas non debere intelligi (inquit) respondeas. Cur est φ populus non moneatur (Quum omnes, etiam si essent innumeræ, tolli per indulgentias putet) ne in deceptione permaneat.

NONO, Papa non potestate clauis, sed per modum suffragij indulgentias, quas dat promulgare consueuit, etiam si plenarias dixerit. Sed per modum suffragij omnes alij tam episcopi, q̄ sacerdotes, & laici in hunc modum per orationes, per elemosinas queunt à pœnis purgatorij animas uindicare. Itaq; ad indulgetias id solum pertinere non noscitur. Et si dicatur, uerbum suffragij non excludit indulgentiæ authoritatem, sed tantummodo iudiciariam potestatem, quid id uelit (inquit) nequaquam intelligo. Nam si potestas Papæ iurisdictionalis per ea uerba excluditur, qua potestate id agat, quæ illi propria sit legitime inquiritur. Nam modus applicandi suffragia communis est, quū igitur indulgentiæ per modum suffragij conferuntur, non est,

quòd peculiari potestate Pontificis à pœnis purgatorijs animas ualeant liberare. Nam si Pontificum ueterum intentio fuisset, pro pria potestate pœnarum indulgentias dari, utiq; per modum potestatis dixissent potius, quàm per modum suffragij illas suam efficaciam habuisse.

DECIMO, in clemen. de pœni. & remissi. capi. abusionibus, damnatur opinio de redimendis animabus à purgatorio per indulgentias. Dicitur enim animas de purgatorio (ut asserunt) mendaciter extrahunt. Vbi glosa, in uerbo mendaciter (inquit) quia sunt Dei iudicio reseruatæ, & allegat distin. xxv. cap. qualis. Et id confirmat Lutherus. Nam si per suffragium redimuntur, non sequitur propterea illas protinus euolare.

VNDECIMO si Pontifex posset animas à purgatorio per indulgentias authoritate propria liberare, totum ab eo (si uellet) purgatorium uacuum redderetur. At id uelle deberet, quũ opus pientissimum quidem sit. Quod si non statueret exequi, crudelis nimium, & impius diceretur. Et si respondeatur (inquit) Potest Pontifex omnes animas à purgatorio liberare, sed non debet, nisi ex legitima causa moueatur. Quænam hæc causa esse potest, ut charitatis meritum ualeat superare? Si enim iustitia nõ offenditur (nam per misericordiam liberantur, quæ iustitiæ diuinæ opponi non solet) Si per pia opera, ut bellum contra infideles, ut fabricam sancti Petri, aut necessarium aliud id fiat, quanto magis ex uehementi erga eas animi charitate idipsum fieri poterit, & debebit?

HAEC sunt, quæ ex pluribus uiri huius in hac parte obloquijs excerpta perstrinximus, ne innumeras eius minutim persequamur insanias, quæ unicuiq; stomachum facerent.

QVOMODO AEQVAE SECVNDVM PROportionem ligandi, & soluendi sunt in summo Pontifice potestates. Quo etiam pacto uis eius super terrã esse intelligatur. Ca. V.

D secundam itaque dicendum est (quoniam per rationes nostras prima iam concidit) potestatem ligandi, &

soluendi aeque Petro, ac successoribus fuisse concessam, non ut ubicunque soluere potest, queat ibidem obligationis uinculo uti. Sed ut non minus soluendi, q̃ ligandi (ubicunq; alte/rum uel utrunq; contingeret) exerceret officium. Vnde si duae sint eiusmodi potestates, Geometricae, idest secundum propor/tionem erunt aequales. Non autem Arithmetricae, *& hoc qui/dem nihil inconuenit. Sed una tantum potestas est, quae & ad solutionem, & ad ligamentum dirigitur, uelut unus aspe/ctus est, qui ad candorem, & nigrorem, quae contraria sunt, à natura institutus est. Sed uolo sit gemina soluendi, & li/gandi potestas.* Cur haec minor sit, *& ad pauciores extenda/tur, quàm illa, habet dubitatio locum.* Nanque *in purgato/rio per ea existentes soluuntur animae, quae tamen à* Pontifice *ligari non possunt.* Id quoque suum habet *mysterium*, quod no/ster Lutherius ignorauit. *Quum enim* Pontifex *sit* Christi *ui/carius, ipse idem* Christus *suiipsius illum imitatorem instituit. Qui licet iustus, & misericors sit, in eo tamen ex operibus, quae quotidie conspiciuntur, plus benignitatis, & clementiae, quàm iustitiae coniectamus, immo certe cognoscimus.* Per so/*lutionem uero clementiae munus ostenditur,* per obligationem *iustitiae.* Hinc fit, *ut soluendi potestas, quàm ligandi maior sit in* Dei ecclesia *constituta.* Atque ideo Petro, *& successori/bus eius in hunc modum concessa est. Licet enim diuini fori esse uideatur, animas, quae ex hoc saeculo migrarunt, à poe/nis absoluere. Quum tamen* Christi *uicarius, qui hanc* Remp. *regeret, sit ab eo institutus, meliori modo, quo potuit, non so/lum huius, sed etiam alterius saeculi animabus illum prodesse uoluit.* Quemadmodum *per orationum, & elemosinarum, aliarumq; piarum operationum suffragia illas adiuuari pro/culdubio tenet ecclesia.* Et *(ut potestatem, qua id* Pontifex *ua/leat exercere intelligamus) animaduertendum est per ea ligan/di, & soluendi uerba in eo duplicem authoritatem significari posse.* Vno enim modo Pontifex *ligare potest, & soluere, tan/quam sacerdos merus, dum errata hominum audit, iudicat, punit, absoluit.* Et haec *potestas iudiciaria nuncupatur.* Alio *modo non ut iudex est, & in hunc modum indulgentias me/lioris cuiusdam gratia plenarias, aut qualescunque concedit.*

Ad præclarum aliud facinus in Dei ecclesia exequendum, ad pietatis opera exercenda, ad animarum etiam refrigerium impertiendum. Dices, Hoc pacto sine iudicio Pontifex quomodo ligat? Hoc pacto proprie non ligat, ut paulo ante referebatur, Nam Deus est, qui ligauit, idest pœnas purgatorij tanquam iudex inflixit, hic non tanquam iudex, sed ueluti gubernator, & dispensator relicti thesauri animas sua liberalitate soluit, & liberat, uel si ligat, id referri potest ad uiuos, qui satisfactione aliqua pietatis obligantur, si indulgentias uoluerint adipisci.

QVOD uero (super terram) additur, tam ad uiuos, quàm ad defunctos optime referri potest, & debet. Nam etsi soluit animas Pontifex, quæ in purgatorio sint, quo tamen ad meritum super terram esse dicuntur. Quia meruerunt in terris, & ratione meritorum suorum fuerunt ad purgatorium demandatæ. Quum itaq; Dominus Petro dixerit, quodcunq; ligaueris, aut solueris in terris, erit ligatum, aut solutum in cœlis, & iudiciariam, & eam, quæ non iudiciaria est, potestatem dedisse conuincitur. Quæ si ad purgatorium extendatur (ut diximus) soluendi, non ligandi statuitur. Cuius causa iam palam facta est, quam Lutherius ignorauit. Neque propterea id dictu est, quæcunque ligauero, tu solues. Sed quodcunq; per modum iudicij ligabis, & solues in terris, & extra modum iudicij solues, Licet à te ligatum minime fuerit, ligatum & solutum erit in cœlis. Est ne tam absona, tam absurda, tam tuis auribus noxia interpretatio hæc, ut illi assentiri non possis?

DICAS MIHI nonne probatum est supra efficacissima ratione, quum sacerdos, aut Pontifex soluit per pœnitentiæ sacramentum, prius Christum absoluere, quia præcipuus solutionis est author? Quum etiam ligat, idest pœnas iniungit, non ne idipsum agit prius eadem prorsus ratione, cuius ui sacerdos quod suum est operatur? Et tamen non ita ea exponenda sunt uerba, quæcunque ligauero ligabis, aut soluero solues. Quia ligamentum, & solutionem à Christo factam declarare intelliguntur, neq; tamen ita declarare, quin proprio quodam ministerio, & ipse liget, & soluat. Id etiam dictu est. Quodcunq; ligaueris, & solueris, intelliges ligatum & solu-

tum in cœlis, non q̃ tuum ligamentum, aut solutio prior sit secundum naturam ligamento, aut solutione cœlesti. Sed potius contra. Dices, si prius ligat & soluit Christus, ergo nõ pendet ea actio ab hominis uoluntate. Non pendet, sed q̃ ad nos prior sacerdotis actio esse uidetur, quum tamen non sit. Vnde prius tempore pœnitens attritus, uel contritus est, q̃ soluatur, postea Christus soluit, & sacerdos simul, sed prius natura ille, q̃ iste, licet ex solutione istius appareat illius solutio. Vterq; tamen ita statuto ordine ad absolutionẽ cõcurrit, ut solus sacerdos satis esse non possit. Disce loqui Lutheri, disce distinguere, disce, ne erubescas in tui præiudiciũ, in tui perditionẽ, quæ callere deberes, admitte.

PAPAE AVTHORITAS ETIAM VBI Nullũ potest ferre iudicium, operatur. Quumq; plenarias indulgentias tribuit, ad purgatorias pœnas, illas extendere dicit. Et de modo confessionis digressio contra Martinũ. Cap. VI.

TErtia Martini ratio erat, quæ à sententia cap. quod autem. de pœni. & remissi. sumebatur, quæ uera est. Sed Papa uniuersalis est index, ideo sub illius constitutiõis terminis non continetur. Dices animarum defunctorum non est amplius iudex, ergo illis uenias impartiri non potest. Valet ratio in episcopis, non ualet in Papa. Illi enim etsi tanq̃ iudices indulgentias dare nequaq̃ intelliguntur, tamen ea authoritas ita cum iurisdictione concurrit, ut ad alios q̃ ad subditos, nequaquam se extendere ualeat. Pontificis uero authoritas tanta est, ut etiam ubi nullum potest ferre iudicium, in dandis uenijs legitime exerceatur. Pro te quum faciunt adductis canones, quos combusisti perfide in tui ignominiam, & perditionem. Quos non intelligis, & minus alios, quos pro te non facere indicasti.

QVARTA ratio de iniunctis pœnitentijs remissiones fieri stilus est. Accipio, admitto. Sed quum uerbum, plenarie, adijcitur, Ad pœnas purgatorij extenduntur, & tunc sub iniunctarum pœnitentiarum nomine, illæ etiam comprehenduntur, quæ à Deo sunt in purgatorio pro peccatis inflictæ.

QVID deinde modum confessionis, qui iam tot annos seruari solitus est, ô impœnitens Lutheri uituperas? qua ea diligentia in commemorandis peccatis adhibetur, ut si fieri queat, omnia singllatim in conspectu Domini à nobis proposita deplorentur. Non ne dum offensas in memoriam reuocamus, maior luctus, & deploratio insurgit? Non ne cuiusq; errati certa instituta est pœna? Non ne quanta fuerit in peccatore uoluptas, tanta (si fieri potest) debet in animo aggenerari tristitia? Non ne scriptũ est in Apocalipsi à Ioanne. xviij. cap. quantum glorificauit se, & in delitijs fuit, tantum date illi tormentum & luctum? Insuper apud Esayam in Ezechia cantico legitur. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Quid est omnes annos recogitare, nisi pro uiribus omnia peccata discutere, discutiendo deplorare, & deplorando seipsum affligere? Quid de erratorum conditionibus dicam? quas circumstantias uocant? Non ne hæ delictum aggrauant? Nõ ne ex paruo magnum, & immensum constituunt? Non est desperatio commemorare peccata, nõ enim de impossibilibus præceptum est, neq; consilium, ut tu statuere uisus es, qui in unaquaq; ferè sententia dũ garris, latras, & mordes, es tibi ipsi contrarius. Non est desperatio inquam illa, sed saluberrimus emendandi modus, quem obseruauit iam plures annos ecclesia, Quem magnus ille propheta Dauid facto legitur approbasse, Quem Augustinus in libro de pœnitentia, tanq̃ optimum miserorum refugium præfert. Nam in frequenti erratorum commemoratione maior eorum detestatio exoritur, in exacta commemoratione habitus charitatis inducitur. Non enim peccatis dolendum est, nisi quia Deum offendimus, & illius offensam odimus. Odimus uero offensam, quia illum diligimus, suspicimus, & ueneramur. Quæ sunt opera charitatis. Bona itaq;, & laudabilis est hæc, quam tuo alto supercilio, & ausustatus, desperatio. Quæ charitatem accedit, quæ delinquentium animos inflammat, & (ut ita dicam) impellit ad Dei cultum, obsequium, & uitæ innouationem.

QVINTO quid q; ex Bonauentura, & Thoma, quos probabili ratione indulgentias astruere meminit, uult iste homo suam arrogantiam tegere? Non ne protestatus est à principio se neque Thomæ, neq; Bonauenturæ, neque aliorum uelle se authoritatibus cogi, Sed hærere solum scripturis, & rationibus? Quid est

modo, q̀ hac uti uelle uidet modestia, nisi ut homines allidat, trahat, seducat, decipiat, & authoritatem pontificiam suis ue nenis inficiat. Huius sententiæ proculdubio est Thomas in scri pto lib. iiij. ubi per plures quæstiones materiam istam examinat. Tenet idipsum Seraphicus Bonauentura, qui nō solum per mo dum suffragij tenendum est (inquit) Pontificem remissiones ani mabus in purgatorio posse remissiones addicere, sed etiam per clauium potestatem. Quoniam præstantiori modo, quo potuit congruum esset, immo rationi summopere consentaneum, ut iu xta hominis capacitatem suam ornauerit Deus ecclesiam p no bilissimam & amplissimam suo uicario potestatem concessam.

IDIPSVM Albertus magnus, idipsum Armacanus, idipsum solemnis doctor Henricus, cui hac in re, & alijs tanta est haben da fides, quanta alicui ex theologis, sanctisq; uiris, qui in chri stiana familia floruerunt. Neq; aspernanda est Durandi uiri ma gnæ litteraturæ, & ingenij authoritas. Qui idipsum proculdu bio in quarto sententiarum libro definit. Quid Maronem, alios q; recentiores enumerando derides, & paruifacis Lutheri? q̀ do ctissimorum aliorum hominum, quos recensuimus uestigia sunt insecuti. Quibus non esses profecto dignus (ut in prouerbio rece ptum est, & ab omnibus dicitur) calciamentorum fimbrias solue re. Sed missa faciamus hæc, et ad magis necessaria deueniamus.

QVOMODO INDVLGENTIAE SATISfa ctionem pro peccatis eneruant, cur etiam à certo tempore infra amplissimo ueniarum beneficio utatur ecclesia. Cap. VII.

Exto loco ad cap. cum ex eo. Libro. V. de pen. & remis sio. facillime respōdetur. Superfluis enim indulgentijs pœnitentialis satisfactio eneruatur, immo tollitur, seu uerius in satisfactionem aliam commutatur. Quæ quum super uacaneæ nimium indulgentiæ fuerint, nam de illis loquitur textus ille, minus conducibiles esse uidētur, q̀ si pro peccatis datū esset debitas luere pœnas. Quia timore saltem illarum crimina magis euitarentur. Et ideo (ut diximus) ita statuendæ sunt in dulgentiæ, ut pietas, pro qua exiguntur, tanta sit, ut maior ex illo opere utilitas, q̀ ex satisfactione propria fidelibus comparē tur. Ex his pœnas purgatorij non tolli, quomodo sequitur ò persi

de, & inique Lutheri. Dices, quia de his nulla fit mentio, quæ tamen necessaria est ex eodem cap: quoniam preter id, quod in litteris continetur, nihil quæstores debeāt polliceri. Vera sunt hæc omnia. Quid ad me? An nescis fallacissime hominum ab autoritate per negationem non esse probandi locum? An nescis formam illa, quæ traditur in eo capi. non esse, quæ ad mortuos extendatur? Quum enim de pœnis purgatorij per indulgentias minuendis agitur, exprimitur, prout sine canone uti consueuit ecclesia. Cui quidem usui standum est, presertim, cum iam tot annos a patribus, doctoribus, sanctisq; uiris (ut recensuimus) faustissime receptus est. Neq; profecto ulli admirationi id esse debet. Quoniam Deus optimus maximus sua prouidentia, ac ineffabili probitate, tempore, quo sibi placuit, id beneficiū fidelibus inspirauit, quod antea erat incognitum. Licebat prius orare pro mortuis, & maximus Augustinus de cura pro mortuis agenda libellum composuit. Licebat de iniunctis à sacerdotibus pœnitentijs uenias dare, licuit postmodum, & innotuit, et obseruatum est etiā pro defunctis illas concedere, ut à supplicijs liberentur. Quemadmodum compluribus rationibus in disceptationis huius principio deducebamus. Cur non prius erat iste usus ecclesiæ? quia nondum sanctus spiritus illum detexerat. Cur non? & quibusdam antēactis temporibus solum? quia Deo sic placuit. Atq; ita de rei huius principio inquirendum est, ac si de mundi exordio, cur non prius ipse mundus inceperit, inquiratur. Vanum enim est diuinæ uoluntatis, quæ optima, quæ pientissima, quæ omnium bonarum actionum exemplar est, expetere rationem. Quam tamen Lutherius dum non scripturas habet uelut Græcus rationes exquirit, non credens ecclesiæ, non credens tot annorum receptæ consuetudini, sancto spiritui offitiens. Sanctos enim uiros, de quorum numero ipse est (si Deo placet) immo omnium caput, & Valdensium more ecclesiam uocat.

QVOD septimo loco pro tollendis uenijs iste homo apposuit, mirum est, ut ualeam commemorare. Inquit non cogit græcos, & alios, qui sibi nequaquam subiecti sunt, Papa, neque à pœnis absoluit. Ergo multominus animas per indulgentias à purgatorio liberabit. Falsum est quod assumis, & millies improbatum. Sile, ne stomachum facias his, qui tuas ineptias legunt.

QVID deinde octauo loco insanis male uir? dum indulgētias dicis non tollere omnes pœnas, ut mortem, eius timorem, inferni formidinem, ac omnes animi passiones, quæ pro pœnis sunt homini inflictæ: Quid insanis inquam, quid audes, quid oblatteras, quid struis ignauissime hominum? De peccatorū quæ actu committuntur, pœnis noster est sermo. Quæ à Deo, & eius ministro per sacramentum pœnitentiæ iniunctæ sunt. Cur de his ueniarum precones non faciunt mentionem expressam, qui plenarias illas passim inuulgant? Scis quare illas, quas affers, nequaq̃ excludere uideantur? Quia etiam à pueris intelliguntur exclusæ. Experientia enim & sensu concipiunt, quod tu uelles iureiurando tanq̃ diuinum quoddam, & latens misterium comprobari. Abi in malam crucem, erubescere iam debuisses, & tum maxime, quando tam fatuas in uulgus quæstiones dedisti.

INDVLGERE PER MODVM SVFFRAgij purgantibus animabus summo tantum Pontifici conuenire, neque id satisfactionis, aut donationis, sed dispensationis potius nomen subire, quæ uirtute meritorum Christi, neque secus fieri potest. Cap. VIII.

Nono loco adducta ratio uerbis per modū suffragij quæ in ueniarum paginis inscribuntur, innititur. Quæ qd uelint, à quæstionis huius exordio explicauimus, & denuo repetemus. Venias dare per modum suffragij est iudiciariā potestatem excludere. Quæ nam potestas est hæc? potestas soli Pontifici Romano concessa. Quæ soluendi est, & merito uocitatur, qua meritorum Christi Thesaurus dispensatur, & animabus purgatorij iniungitur, Et clauis potestas etiam appellatur. Modus iste suffragandi defunctis non est communis, sed Pontifici proprius. Non enim episcopus aut ex sacerdotibus alius (ut reor, & ita teneo donec ab alio erudiar) potest per indulgentiā ad purgatorij locum suas manus extendere. Alio modo per orationes, & alia pietatis opera Pontifex animabus, & alio modo per indulgētias suffragatur. Nam illa facultas ei communis est, & alijs qui in christiana familia reperiuntur. Hæc autem propria. Nam illa eadem Thesauros prædictos applicat, distribuit, dispensat pro instanti ecclesiæ beneficio. Cui Deus legitime præsto est,

sto est, & pientissime aspirat.

NEQVE ea remissio ex indulgentia (quod inquit perfidus) satisfactio est, quemadmodum quisq; alius pro defunctis satisfacere dicitur. Quoniam etsi Pontifex potestate sibi concessa per opera pietatis animabus purgatorij pœnarum indulgentias, & remissiones impendit, tamen longe plus ueniarum uigore illis eisdem remittit, quàm possent piorum opera suffragari, Et ideo non est satisfactio, non est commune suffragium indulgentia, sed speciale donum, singulare beneficium, remissio singularis, quam per indulgentiam tribuit Pontifex animabus, quæ ex hoc sæculo transiuerunt.

NEQVE (quod inutiliter repetit pica nostra) quod per clauem istam fit, ab Ecclesia quotidie factum accipitur. Quæ ex charitate mortuis suffragatur per orationem, ieiunium, elemosinam. Nam id non per modum ueniæ, quæ libera est, & pœnarum remissio, agitur, quæ ex liberalitate, uigore meritorum Christi procedit. Supererogatio huius Thesauri in manu Papæ existentis est, quæ indulgentiæ beneficium singulare constituit. Dicit perfidus, uera remissio est, ut nullus pro alio, ne minimũ quidem satisfaciat. Maior utiq; remissio est, sed hæc est soli Deo concessa. In cuius manu sunt rerum omnium potestates, & omnium iura Regnorum, Pontifici autem sine aliquibus operibus pietatis, & quidem maxime necessarijs à purgatorijs pœnis liberatorias uenias impertire non licet. Nam nimium eneruaret opera pietatis, immo quandoq; tollere uideretur. Natus enim est ad construendum, non ad destruendum principatus eius in terris. Excitandi sunt christi fideles, ut sibi, & alijs prosint, dum per uenias à supplicijs redimuntur. Diuinus cultus augetur, & quisq; melius in hunc modum Thesaurizat (ut ita dicam) & accumulat sibi Thesauros suos in cœlis. Non est donatio (inquit solemnis Doctor Henricus) ueniarum remissio, sed dispensatio quædam.

SINE MERITO Christi, quod thesaurum dicimus, potestas hæc Papæ non sufficit. Nam ex quo Deus pro nobis Christum pati uoluerit, si pœnæ peccatorum remitti debeant, huius meriti uirtute, quod Deo maxime acceptum est, remittantur oportet. Ea igitur Papæ potestas est, quæ hunc Thesaurum uoluntate sua pro operibus pijs animabus applicat, & dispensat. Posset

meritum suffragari sine potestate? posset, immo per orationes, & alia eiusmodi opa suffragat. Posset aia à pœnis purgatorijs liberari? posset, sed Papæ potestas sine merito minime suffragatur. Congruum enim est, & institutioni christianæ conueniens, ut eo ordine, quo in genere omnes à perpetuo exitio liberati sumus, à pœnis etiam quotidie redimamur. Atq; ideo licet absolute potuisset Deus dedisse Pontifici hanc potestatem, ut quandocunq; uoluisset, & sine ullo Christi merito ab inferis animas redemisset, non tamen rationi consonum uidebatur ea de causa, quam paulo ante referebamus.

QVID ETIAM *leuissimus hominum garriat, nescio, dum cap. Qualis distin. XXV. de uenialibus peccatis, quæ dumtaxat in purgatorio puniantur, authoritatem adducat, ut indulgentias ad pœnas purgatorias nō extendi confirmet. Nam dum de peccatis, quæ in purgatorio puniuntur, agitur, perfide, de pœnis audiendum est. Quas pro peccatis animæ sustinent. cap. qualis de uenialibus peccatis (quæ in hac uita remissa nō sunt) quia cum charitate manent & in purgatorio deferantur, à quibus anima liberatur, mentionem facit. De quibus supra iam diximus. Et ideo indulgentiæ ad mortaliū supplicia diriguntur, et à pœnis purgatorijs animas liberant. Intelligis nugator omnium nugacissime.*

NON PLVS DEBERE VENIARVM PRÆCONES *de earum ualitudine prædicare q̄ in litteris contineatur. Neq; omnes animas debere Pontificem, aut uoluisse Christum per descensum ad inferos à purgatorio liberare.* Cap. IX.

Erimo, quæ ex cap. abusionibus, clementina de pœnitē. & remissio. asserit Lutherius, illi non prosunt. Dum. n. clemens. V. Pōtifex quæstores mendaciter asserētes duas, aut tres animas per illas idulgētias à purgatorio liberari, dānat, non id ab authoritate pontificia subtrahit. Sed quoniam in ueniarum litteris, id minime contineretur. Ipsiq; scelestissimi iure Pontificio abuterentur, ideo damnat, & mendaces appellat. Neq; idcirco sequitur, tam bene te, ò Martine mendacem, immo mēdacissimum non esse, qui oppositum sentis, quàm illos, qui non dementes potestatem Pontifici, sed mendaciter inuulgantes men

dacij facti sunt rei.

VNDECIMO, cur deniq; totum non liberet purgatorium Papa (Martinus inquit) si propria authoritate potest unam, aut plures animas ab illis poenis eripere? Quia quod Christus in descensu ad inferos fecisse non creditur, neq; Pontifex, qui eius uicem gerit in terris, immo multo minus debet efficere. Si impius, & crudelis ideo à te Lutheri dicitur Pontifex, quod non omnes animas à supplicijs uindicet. Impius, & crudelis Christus eadē ratione dicetur, qui descendens ad inferos, non omnes animas à purgationibus liberauit. Id habet Thomas in. III. parte quaestione. LII. Articulo octauo, in resolutione articuli. Quem si non admittis, quia cum eo pugnam habere statueris, eius aspice rationem, quam affero in medium. Descensus Christi ad inferos, ui passionis eius pro liberatione animarum suam efficaciam habuit. Passio autem eius temporaneam nullam, sed sempiternam efficaciam sortita est (Ait enim Paulus ad hebraeos. ij. cap. Vna oblatione consumauit sanctificatos in sempiternum) Itaq; non magis uno tempore, quàm alio Christus animas liberauit. Quemadmodum igitur ijs temporibus ab inferis uindicātur, ita per eius praesentiam liberatae sunt animae, quum debitas suppliciorum poenas exegerint, aut quae dum agerent in humanis adeo erga Christi mortem, & crucem pietate afficiebantur, ut eo praesente statim euolare ad superos mererentur. Non satis est tibi haec ratio Aquinatis (quem si posses, ut uideo ex scripturis tuis, quum inter diuos relatus sit, inter impios constitueres) Accipe Augustinum, quem nisi ex mera insatia nunquam (ut reor) ibis infitias. Sanctissimus hic Dei uir ad Enodium in epistola īquit, Quoniam euidentia testimonia infernum commemorant, & dolores, nulla causa occurrit, cur ad ea loca credatur seruatorem uenisse, nisi ut ab eisdem doloribus animas liberaret. Sed nunquid omnes, quas ibi inuenerit, aut quasdam, quas ipse tali beneficio dignas iudicauerit, adhuc requiro. Fuisse tamen Christum apud inferos, & in doloribus constitutis, id beneficiu praestitisse non dubito. Haec Augustinus, si dubitat, an omnes redemerit animas Christus, quomodo ab eo impius diceretus, nisi omnes redemisset, dum descendit ad inferos? ut ipse & de Pontifice, & ipso eodem Christo scelestissime coge

ris profiteri. Quum igitur nulla alia ex causa Christus purgatorium creditur liberasse, quàm quòd iustitiam suum habere locum uoluerit, Hac etiam ratione Pontifex secus per indulgentias tentare non debet. Ardeat charitate quantum fieri possit, nunquã opera diuinæ iustitiæ ab eo adimenda sunt. Veluti neq; ipse rerum Dominus seruator Christus, qui animam suam posuit pro ouibus suis, ex ardentissima charitate à se adimere uoluit. Vana enim est ea misericordia, quæ tollit omnia iustitiæ opera. Deus autem uanus esse non potest, & qui eius uicem gerit in terris non debet, neq; (nisi ex legitima causa) potest animas liberare. Minor autem causa charitas illa, quam pfers, erga animas est, q̃ belli apparatus in turcas, q̃ sacelli consecratio, aut eiusmodi alia, quoniam illa temeraria nimis, & imperiosa omnibus uideretur, Hæc uero æquabilis, & rationi conueniens. Define igitur de Christo pariter, & de Pontifice loqui Lutheri, quòd uno, & eodem tenore utrunq;, aut impium statuas opus est, aut non debere totum purgatorium liberare.

INEPTISSIMA LVTHERII COMPARAtio, & in eius mordacitatem, qua & Pontifices, & suum sæculum detestatur, authoris inuectio. Cap. X.

Non possum deinde omittere, quod inter rationes tuas tãquam corrolarium statuis, qualem potestatem habet Papa in purgatorio generaliter, talem habet quilibet episcopus, & curatus in sua diocesi, & parochia specialiter. Si uerum est, quod asseris (ut tecum nugari ualeam) quum in purgatorio nihil agat Papa, sequitur in sua Diocesi, nihil episcopum agere. Exponis teipsum non de iurisdictione, sed de suffragijs loqui. At hic non generaliter modo, sed etiam more aliorum episcoporum animabus specialiter suffragatur. Quid ergo, generaliter addis? Non ne poteras dicere (ut omnes te clarissime intelligerent) talem episcopos, & curatos, & quosuis alios fideles in purgatorio per suffagia actionem habere, qualem habet Põtifex maximus. Et id sane tuis esset principiis consonum? Cur ergo diocesim, & parochiam ad purgatorium comparas? quum potestas in diocesi iurisdictionem sonet. Et nulla quidem in æquinoco fieri

debeat comparatio.

QVID DEINDE fingis te Lutheri eum non esse, qui ex arrogãtia, aut nimia confidentia eiusmodi fatua profiteatur? quũ inter doctos Ecclesiæ enumerandum te esse non putes. Non ne ille idem es Martine, qui Thomæ, & Bonauenturæ uiris inter sanctos relatis, & doctissimis quidem toties sese opposuit? ac super eos constituit? Quorum doctrinæ protestatus es te cedere, aut hærere nunquam. Non ne eorum Theologiam Aristotelicam dicis? Non ne ipsum eundem aristotelem cum tota peripatetica familia derides? Et ipse idẽ es, qui modo sese humilẽ adeo facit, ut iter sanctos, doctosq; uiros enumerari non audeat. Quid tua tempora damnas? quid concilium flagitas? quid Iulium. II. Et Alexãdrum. VI. In memoriam reuocas? quid (paucis exceptis) omnes Pontifices laceras? Es ne tu, aut debes esse, qui censuræ huius præfectus instituendus fit? est ne tibi tam humillimo, tam uili, tam inerudito (ut te ipsum facis) curæ ad rectos uiuendi mores, restituendi Ecclesiam? Quis tibi id negocium commendauit? unde exclamas? Ex quo capite concilium uocas? forte q; tibi, tuæq; sententiæ fit delaturum concilium? Christo te comparas perfide, qui Christi uexilla fugis, qui eius uicarium laceras, qui eius tribunal contemnis, qui pro humilitate sæuitiam, pro obedientia superbiam, pro ueritate mendacium, impietatem, discordiam, seditionem, palam in conspectu omnium profiteris, Christo te comparas, quem, ne in minimo quidem uestigio imitaris. Qui percutienti maxillam alteram porrigebat, qui non principum aura, non ambitionis tumore, non procacitatis ingenio fouebatur. Sed in uia ueritatis perambulans omnia, æquo animo ferebat, patientissimus, & iniuriam omnium obliuiosissimus, pro omnibus orans, pro omnibus preces effundens. Ex cuius ore nihil ueneni unquam, nihil sordidi, nihil uanitatis effluxit. Tua non est, ea uitæ professio, tua non est apud homines, ea recepta fides, qua tibi ueluti sancto spiritu afflato, ut talia proferas, indictum esse credatur. Contra caput tuum erigis cornua, ceruicem supra hominem tollis, te Angelum uideris efficere. Non est hic boni animi, boneq; in Deum, in Pontificem, in Ecclesiam mentis ostendendæ modus, & forma, cum Pontifice uerbis impudentissimis decertare, cum Romana Ecclesia iam tot annos super alias Ecclesias constituta conuitijs, iniurijs,

blaſphemijs pugnare, uerbis, ſcriptis, profeſſionibus conten-dere, nouam ſectam condere, populorum auram captare, Principum ope inter arma pro tuæ iniquitatis cuſtodia uerſari. Bene igitur, niſi fuiſſes locutus tu, lapides exclamaſſent, ſiue pueri les, ſiue ebrius, ſiue inſanus. Id agnoſcis tu, id de tip-ſo fateris, tuæ electionis à Deo conſcius factus es, dignus tan-to officio, dignus tanta gratia, dignus, ut per te mundus in noueur, ut ſedes tua ab Aquilone poſita non Romanæ, quæ ad Auſtrum ſita eſt, uelut altiſſimæ ſimilis ſit, ſed ea ipſa magno interuallo ſuperior. Totus mihi non ſufficeret annus ſi uellem, quæ mihi ſuccurrunt in tui deteſtationem conſcribere, ſed ad tu-as alias ineptias ueniendum eſt, ut deniq; finiamus.

FALLACES LVTHERII RATIONES *Qui-bus ex Declaratione Sixti.IIII.Ponti.Maxi.de ueniarum ple nitudine nouum fidei articulum à Papa fieri, aliaq; inſulſa, & er ronea commentus eſt.* Cap. XI.

Cingit ſe deinde Lutherius ad infringendam ſixti quarti Pontificis finitionem, qua indulgentias declara uit, etiam defunctis per modum ſuffragij omnibus prodeſſe, dummodo mentio facta ſit, neq; modum illum ue-niarum plenitudinem tollere. Nam (inquit) ei dicendum eſt quomodo id probas pater optime? q Pontificis non ſit nouos ſtatuere articulos fidei. Hic eſſet articulus nouus. Igitur ad con-cilium ſpectare uidetur. Nam ſi ad Pontificem pertineret, ea, quæ ſunt fidei definire, quum ipſe homo ſit, ac errori ſubie-ctus, tota ſanè Eccleſia in maximo eſſet fidei periculo conſtituta.

SECVNDO *(inquit) ſi Papa cum magna Eccleſiæ parte quicquam ſentiret, aut decideret, non eſſet hæreſis admittere oppoſitum, donec non eſſet per concilium alterum reprobatum. Nam cum concilio Baſilien. totam ferè Eccleſiam ſentire accep-tum eſt, beatam uirginem ſine peccato originali fuiſſe conceptã & tamen, quia altera pars, non eſt reprobata, non ſunt hæretici contraria ſentientes.*

TERTIO AIT *ſe non uidiſſe Sixti Pontificis deciſionem, & licet per modum ſuffragij ueniæ proſint defunctis, non ſequi, ut per eas euolent animæ ad ſuperos.*

QVARTO, *quum nemo alieni uerbi esse possit interpres, multo minus erit Pontificis, nisi seipsum exponat, quod tamen dictis si debeat interpretari manifestum est (inquit) ipsum non exprimere per indulgentiam statim animam euolare. Non enim dicitur modus suffragij plene redimit animas. Sed non minuere indulgentiæ plenitudinem &c.*

QVINTO, *quum in absolutionis forma dicitur remittendo tibi pœnas purgatorij quatenus claues sanctæ matris Ecclesiæ se extendunt, respondet primo Lutherius id extra propositum esse, quia ea forma absoluendi uiuentiū est, nō applicandi idulgentias ijs, qui iam ex præsenti sæculo decesserunt. Item quum obscure posita sint ea uerba, explanatione indigent, & eorum oppositum sine hæresi defendi potest.*

IN HVNC *etiam modum sequitur (ut dictum est) si Pontifex, & eius ministri pœnitentiarij appellati, etiam non errarent, donec concilium non statuerit, quid sentiendum sit, & quid tanquam erroneum fugiendum, non esse opus, ut pontificiæ decisioni fides habeatur. Hinc exclamat Martinus insipiens maximam ueri concilij necessitatem, quod timet suum sæculum non esse uisurum, ut ob demerita nostra in illusionibus permaneamus.*

INTERPRETANDI SCRIPTVRAS A *Summo Pontif. causam exquirendam non esse. Supra Papam non eē concilium, cuius etiam quantum ualeat declaratio. Cōpluresq; Pontifices maximos amplissimas uenias concessisse.* Cap. XII.

T*u* mi Martine multum aberras, quum a Pontifice interptandi scripturas cām quæris. Nā i declaratione summi Pontificis p̄sumit̄ causa, cui stādū est, et potuit esse talis. Nam si cum plenitudine indulgentiæ modus suffragij componatur, ita hæ duæ partes conueniant opus est, ut quod p unum exprimitur, nequaquam impediat alterum. Si igitur in uenijs plenitudo absolutionis ponatur, modus suffragij, qui adijcitur, illā neq; impedire, neq; minuere potest, aut debet. Alioqui iprudēs satis, & superuacanea fieret uerbo⁊ additio in re tāti momenti. In qua de salute agit̄ aīa⁊. Q. d̄ dicere, aut arbitrari nō conuenit. Ratio hæc potuit mouere Sixtū. iiij. Ponti. q̄ oēm sani iudicij hoiem mouere deberet, Quid deinde dicere audes eā iterpreta

tionē eē nouū articulū fidei? ut.n. si diceret Xp̄m descendisse ad inferos diffinitiue, & non solū per operationem (ut habuit Thomas) idq; à Pōtifice declararetur, nō eēt id articulus fidei, ita nō hæc Sixti declaratio iter nouos fidei articulos cōnumerari nō p̄t.

FALLERIS Martine quàm maxime dum concilium maius esse, quàm Papam uideris asseuerare. Nam à Pontifice authoritatem sumit, sine quo etiam conuocari non potest. Et (ut paucis perstringamus, Nam ad alium locum disputatio hæc differenda est) concilium ad Papam duplici modo comparatur. Aut enim in concilio Papa includitur, & in hunc modum unum non est altero maius, quia idem seipso maius esse non potest. Aut in concilio includitur Pontifex, & tunc sine dubio Pontifex est concilio maior, quoniam caput, quoniam sine illius authoritate, id conuocari non possit. Dices, Papa deponi potest, & non nisi à concilio. Igitur concilium etiam ab eo scilicet maius esse uidebitur. At minime deponitur Papa nisi hæreticus sit? Neq; eo casu deponitur, quia est ipso facto Pntificia authoritate priuatus, quumprimum in hæresim lapsus est. Vt primo libro docuimus. Quemadmodum intelligendum est cap. Si Papa, quadragesima distinctione. Ad propositum itaq; ueniamus. Si Papa repræsentat Ecclesiam, & cum eo (ut asseris) magna pars Ecclesiæ etiam in causa fidei quicquam ita definiat, ut oppositum tenendum non expliæt, si quis opposito adhæserit, hæreticus est. Quum uero dicitur, ex concilio Basiliensi habetur beatam uirginem sine peccato originali fuisse conceptam, & tamen si quis tenet oppositum non est hæreticus appellandus. Mentiris per fundum gutturis à Basiliensi concilio id definitum esse simpliciter, sed pium esse credere illam sine peccato originali fuisse cōnceptam, alioqui si absolute concilium statuisset originali labe immunem uirginem extitisse, oppositum sentire, aut fateri esset hæreticum. Quocirca si à Pontifice, & aliqua Ecclesiæ parte absolute aliquid declaretur, si quis oppositum credat, hæreticus factus est. Tu ergo eris hæreticus Martine, qui modum suffragij indulgentiæ illam plenitudinem, quam statuimus diminuere asseueras. Quæ quidem declaratio tantæ efficaciæ fuisse censetur, quantæ si à concilio emanasset. Scriptum est enim Mathei. XVIII. Vbicunq; duo, aut tres congregati fuerint in nomine meo, in

medio eorum sum. Sed latius me nō diffundo, quoniam hæc ma/teria alium locum expostulat.

CONSIMILES quoq; uenias tradidit octauus Innocen/tius Pontifex Maximus pro suscipiendis armis in turcas, plena/rias. s. & per modū suffragij ad redimendas in purgatorio ani/mas existentes. Nam formam illam à Pio, & à præfato Sixto Pontifice acceperat. Consimiles Calixtus ecclesiæ Tyrasinensi cō cessit. Consimiles Paschasius Pontifex dedit, ut apud sanctam Praxedem Romæ legitur in quadam tabella. Consimiles plu/res summi dedere Pontifices uisitantibus ecclesiam sancti Lau/rentij singulis quattuor ferijs anni, ut patris, aut alterius ani/mam è purgatorio liberarent.

MAGNA profecto tertia ratio est, quā Lutherius attulit, dū se declarationem eiusmodi non uidisse meminerit, ac si uoluisset inferre, non uidi. Ergo non me obligat ad credendum. Pulchra quidem ratio, & tanto theologo digna.

SEQVITVR autē acceptis uenijs siue solutis pijs (quæ im/ponebantur) operibus statim animam euolare, si in literis ea cō/ditio apposita fuerit, quæ uoluntatem Pontificis indicat, à qua animarum solutio pendet eo modo, quem diximus, ut in eo/rum Pontificum paginis inspicere est, quos paulo ante refere/bamus.

ET IDEO quod quarto loco pro ratiōe ponitur, solutum est. Licet enim non dicat Pontifex, per modum suffragij plene ita animas redimi, ut e uestigio euolent. Tamen quum in literis con tinetur plenariam indulgentiam per modum suffragij, ita illis prodesse, ut queant ad patriam euolare, exprimitur Papæ intē/tio, qui sic seipsum interpretatur, quemadmodum fecit Pascha/sius Pontifex prænominatus. Ipse enim statuit, ut si quis quinq; missarum super altare sanctæ Praxedis Romæ sacrificia per se, aut per alium solueret, parentis animam, aut alterius è pur/gatorio posset eruere. Quod ille ipse egit, & non factus est com pos. Nam pro nepotis anima quinquies celebranti ex aduerso in pariete beatam Virginem illum ex eo pœnarum loco extrahen/tem legitur apparuisse. Nugas has diceret perfidus Lutheria/næ scholæ magister. Qui neque dictis, neq; factis, neq; multo mi nus scripturis Romanæ ecclesiæ credit, usq; adeo illam (si Deo placet) diligit, amat, ueneratione prosequitur.

QVINTA *huius hominis ratio, quæ responsi loco scribitur, pro nostra sententia facit. Nam si forma absolutionis uiuentium est redimere animas à purgatorijs pœnis, quatenus sanctæ matris ecclesiæ (ut dicitur) se claues extendunt, & ea quidem forma uera sit, & recepta, quanto magis eaipsa in indulgentijs seruari poterit, & defunctorum animabus prodesse? Nam si merus sacerdos potest ad pœnas purgatorij suas claues extendere, quanto magis Pontifex, qui maior est? Dices, si remitteret sacerdos purgatorij pœnas, quilibet moriens sine satisfactione pœnarum absolutus per sacramentum pœnitentiæ euolaret ad superos. Non id ea uerba sonant. Nam propterea additum est, quatenus ecclesiæ se claues extendunt, ut per absolutionem sacerdotis non intelligatur plenam pœnarum luendarum in purgatorio factam esse remissionem. Sed dumtaxat earum, pro quibus aliquod pietatis opus, aut motus animi interior satisfacit. Quo circa inde licet postea nobis erigere rationem. Si sacerdos per absolutionem purgatorias pœnas diminuit, Pontifex qui maioris authoritatis est per modum etiam suffragij per indulgentias, & diminuere illas potest, & penitus auferre. Neque adeo obscura sunt ea uerba, qui eo modo legitime ualeant explicari, immo clarissima quidem sunt, & si quis earũ oppositum senserit, sese ecclesiæ obseruationi opponit, & ab hæresi defendi non potest.*

QVID DEinde *concilium ut id finiat, & declaret, inuocat iste homo? quod non nisi à prauis in dubium uertatur, quid præferant illa uerba, Et quod iam diu ab ecclesia receptum est, quod Pontifices summi, mediocres, & infimi, omnes sacerdotes, totus terrarum orbis usui habuit, non indiget concilio, & si indigeret, non esset tutus, si quis tantæ obseruationis oppositum profiteret, immo (ut reor) esset inter hæreticos annumerandus. Quid est enim aliud sentire oppositum eius, quod obseruat uniuersalis ecclesia, nisi non credere ecclesiæ. Quod tamen est unus de duodecim articulis fidei in symbolo declaratis.*

INDE LIquere *potest, unde Lutherio impudentissimo tanta sit sitis uidendi concilium, quod tamen se uisurum desperat. Et ante omnia id ei non alia ex causa contigit, q̃ ꝙ arbitratur se ab eo illustrari posse, ac super sydera tolli, qui iam iam se hæresi*

archam sua authoritate constituit, non potens diutius tantope/re efflagitatum præstolari concilium.

PLVRIBVS RATIONIBVS A DEFVNctis indulgentiarum suffragia tollere Martinum conari, Deq; earũ uanitate, Quo pacto exaudiat, et retribuat Deus, an q; omnes animas uelint (quod ambigendum non erat) à purgatorio re/dimi. Cap.XIII.

Armat se nouis, sed longe melioribus telis Lutherius aduersus suffragia ueniarum, inquiens. Suffragij exauditio est, quæ animam liberat, non ipsum suffragium. Non enim orante ecclesia, sed liberante Deo à pœnis purgato/rijs animæ redimuntur.

ITEM natura sic agit Deus, ut cito exaudiat, & tarde retri/buat. Vt in ea oratione ab ecclesia canitur, multiplicatis inter/cessoribus largiaris, Distat itaq; ab exauditione, & executione suffragium.

RVRSVS magis alteri, pro quo offerretur, pdesset eiusmodi (si daretur) suffragium, q̃ si quis proprio officio redemptionis be neficium procuraret. Id uero absonum esse uidetur.

AMPLIVS suffragiũ ideo prodest, quia acceptatur à Deo, ut acceptetur, non est in potestate Pontificis, Itaq; ut prodest, pro animarum solutione in illius eiusdem manu esse non potest.

QVINTO. uulgatissima quidem est diui Augustini senten/tia, illis solum prodesse suffragia, qui eadem sibi suis actionibus meruerunt. Non est ergo in Pontificis authoritate positum suffra gij iuuamentum.

SEXTO. idem uidetur suffragium, & Papæ potestas. Nam si aliud quidem sit, unum ad purgatorium extendi potest, alte/rum minime, ut Lutherius censuit.

SEPTIMO. dubiũ est omnes animas uelle à purgatorio redi mi. Nã inquit iste ex scripturis fide dignissimus audiuisse sanctũ Seuerinũ, & Paschalẽ potuisse suis meritis à pœnis purgatorijs liberari, si minus gloriæ comparatũ sibi noluissent. Quo factum est, ut afflictionem diutius ferre uoluerint pro maiori gradu gloriæ comparando. Nullas autem inuitas animas ab inferis re/uocari consentaneum est. Quo itaq; pacto p indulgẽtias quali/

bet indifferenter datum est, erripi? Id quoque ex eo comprobari uidetur, q Paulus, & Moses cupiuere fieri blasphemiã, & separationẽ à Deo in æternũ ex nimia charitate, q si uiuis accidit, cur non defunctis?

MAGNA profecto est prima (quæ ponitur) ratio, dum non suffragium liberare animam obiectatur, q id exauditio efficiat. Vicisti Lutheri, in tuas partes uenio, nusq̃ ratio similis uisa est. Credis ne qui de indulgentijs per modum suffragij applicatis loquũtur, sine diuina exauditione eas habere efficaciam opinari. ô ridiculum caput? An nescis in uirtute Dei Pontificem per indulgentias animas liberare? An nescis, quando data est Petro potestas, eius solutioni, applicationi suffragijs Deum ipsum cedere, & assentiri? Concordes sumus. Neq; ideo in hoc amplius immorandum.

QVOD secundo ponitur loco, cito Deum exaudire, & sero tribuere, est utiq; insipidum. Tum enim primum Deus homines exaudire dicitur, quũ primũ illis gratiam facit, nisi dum promittit se facturum quod petitur, sit hominẽ exaudire. Sed eam exauditionem esse non approbo. Vel si debeat approbari, non tamen diu semper post exauditionem, sed e uestigio tribuit. Quemadmodum per plenarias indulgentias efficere creditur ex authoritate Petro, & successoribus eius concessa. Quod uero de sanctorum orationibus dicitur, post exauditionem differre Deum retributionem, ut petentium perseuerantiam probet, non semper habere locum est uisum. Nam si miracula, quæ Christus, & Apostoli fecere, consideremus, post implorationem ferè subito celebrata fuisse conspiciemus. Et hæc ratio rhetorica est, ut more illius philosophi, tecum iocer falsè Lutheri.

NON MAGIS alteri indulgentia prodest, pro quo pium exercetur opus, q̃ illi qui illud exercet secundum proportionem. Nam ita unus sicut alius ab offensis, & supplicijs uindicatur. Verum tamen plus beneficij, quæ in purgatorio moratur, accipit anima, quoniam plus indiget, & pœnas, à quibus absoluitur, actu iam sustinet, quas nos hac in mortali uita non ferimus. Pro seipso autem, & altero, uno tantum, aut pluribus operibus ueniarum beneficium assequi non est absurdum.

NON est etiam dubium, suffragium, ut Deo acceptũ est, animabus prodesse, & ut eiusmodi, non simpliciter, sed ex uoluntate

diuina est in manu summi Pontificis, quia semel statuit Deus, atq; ideo suis uerbis palam facit, ut quotiescunq; Petrus in ter/ris solueret, eius solutionem, aut suffragium comprobaret in cœlis.

V VLGATA *deinde diui Augustini sententia uera est. Sed meritum duplex esse contingit, aliud quidem est speciale, aliud secundum genus. De secundo habet ueritatem diui Augustini dictum. Nam ultra specialia merita, animæ suffragiorum opem accipiunt. Et in hunc modum per indulgentias merito coadiu/uantur.*

D VO *sunt indulgentiam dare, & suffragij modus (ut late su/pra docuimus, & Lutherij amore denuo repetemus)* Indulgen*tia potestatem Papæ concernit, suffragij modus excludit iudicia riam potestatem.* Intelligis homo balbutiens?

Q VOD *deniq; non omnes animas uelle, aut cupere ab inferis reuocari q̃ citius possent, asseritur, excogitare nō possum. Nanq; retardatio fœlicitatis magna quidē est pœna, à pœnis quis uin/dicari non cupiat? Pati amplius uoluerunt, ut maiorem gloriā compararent. At id quomodo fieri potuit? Nam si in purgato/rio erant, non erat in sua potestate diutius pati, si hac in ulta ex purgatorijs pœnis maiorem gradum gloriæ non expectabāt. Dantur enim illæ pro peccatorum solutione. Peccare autem, ut fœlicior gloriæ gradus succedat, nescio ubi Martinus inuenerit. Pudet me cum tali homine loqui.*

Q VID Paulum, & Mosem anathema fieri, & separari à Christo concupere ex nimia charitate iactandum? Nam opposi*tum potius sequitur.* Charitas enim est dispositio maxima incli/nans animum ad coniunctionem cum Deo, cur igitur separari ex charitatis excessu potuit appetere Paulus. Nanq; ex alio capi te quomodo seruaret Lutherius Paulum, dum .i. ad philippen/ses asserit ipse idem, cupio dissolui, & esse cum Christo? Et alio quidem loco ad Romanos, quis me unq̃ separabit à charitate Christi? non homo, non Angelus, non mors, non gladius &c. Sano igitur modo illud accipiendum est, quod de seipso profert Apostolus. Nam ea uerba habet ad Romanos. cap. ix. quæ Mar tinus (ut sui moris est) infidelissime citat. Quum enim plurimū se dolere asserat Paulus, doloris causam affert, inquiens. Opta/bam enim egoipse anathema esse à Christo pro fratribus meis q

sunt cognati mei secundum carnem, qui sunt Israelitæ &c. Non *dixit se optare anathema à Christo fieri in æternum.* Nam id *impudens ac prophanus Martinus adieat. Dolebat Paulus, quod Christianæ militiæ addictos fuerat persecutus, quo tempore se anathema à Christo esse malo desiderio cupiebat, pro Israelitarum cultu, quos fratres appellat. Vel si bono, & laudabili desiderio id optasse Paulus intelligatur, ita quidem exponēdus est, ut certo tempore ab hac uita se non recessurū maluerit, pro Israelitarum conuersiōe, q̄ citius in patriam euolaturus.* Altero duorū *modorum intelligendus est Paulus.* Non *ut mendacissimus Lutherius asserebat. Verum illi eidem impudentissimo manus demus. Dixerit Paulus se anathema à Christo fieri optare in æternum.* Non *eo modo quo malignus iste, immo perfidissimus hominum illum interpretatur, intelligendus esset, ne foret Paulus sibiipsi contrarius. Possemus enim dicere ita se Deo conformem sua uoluntate fieri optasse, ut si illi placuisset, se anathema fieri uoluisset. Nam sub conditione illud, non absolute audiendū existimo. Adde quod se indignum ea coniunctione maxime poterat iudicare. Atque ideo humilitatis gratia in eum merito uideri sermonem prorumpere, quo & anathema fieri, & separari à Christo in æternum cōcuperet. Dubitare etenim forsitan diceretur ex spe nimia se in arrogantiæ labem incurrere, quod si anathema, & penitus à* Domino *separatus fuisset, dubitare non potuisset.* Verba *hæc si eo modo iacerent, quod dicendi consuetudini essent innixa, facile admitterētur, quum tamen absolute prolata pro ueris illa recipere non deberemus. Ita etiam de Mose dicendum est, quod de Paulo diximus.* Audi, *& cordi fige, quomodo tua hæc tam obscœna à nobis recipiantur mendacia o* Lutherianæ *scholæ magister.*

NVLLA ESSE SANCTORVM MERITA, *quæ in Thesaurum Ecclesiæ nobis relicta sunt rationibus Lutherianis discutitur.* Cap. XIIII.

T præteream innumera, quæ suis quæstionibus interserit homo iste, uenio ad postremam huius negocij disputationem. Vbi de sanctorum, & Christi meritis agit. Ait quod in primis nulla esse ultra debitum sanctorum merita, quæ

ob id, q irremunerata non sunt supererogationis opera nuncu-pantur, quæ in thesaurum ecclesiæ relicta sunt, & indulgentijs iuncta Pontificis authoritate opitulantur.

E T P R I M O. quia Deus dat premia ultra condignum. Et Paulus inquit, non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, Sed sancti omnes sunt gloriam assecuti. Ergo ultra merita sunt premia consecuti. Nullum itaq; eorum extat supererogationis meritum nobis relictum.

S E C V N D O. Nullus sanctorum impleuit mandata Dei, dũ uiueret. Ergo minus quod superexcederet, compleuerunt. Antecedentis oppositum hæreticum Lutherius asserit. Nam inquit seruator Iesus quum feceritis omnia quæ scripta sunt, dicite serui inutiles sumus. Seruus autem inutilis est, qui minus q̃ debeat, operatur.

T E R T I O. Mathei.xx.cap. sapientes.uirgines de suo oleo nihil alijs communicare uoluerunt, quia timebant, ne sibi defuturum esset in posterum. Per oleum autem bona quidem opera intelliguntur.

Q V A R T O. Paulus primæ ad Corinth.iij.cap.ait, unusquisq; mercedem suam accipit secundum suum laborem. Ergo premium erit operi coæquatum.

Q V I N T O. ad Galatas.vi.cap. Vnusquisq; pro se reddet rationem. Et denuo, unusquisq; recipiet, prout gessit in corpore. Itaq; nihil ex gestis sine premio est, Quod pro thesauro sit nobis relictum.

S E X T O. omnis sanctus diligendi Dei est debitor, Ergo nunq̃ pro debito satisfacit. Quanto minus itaq; ultra debitum satisfaciet?

S E P T I M O. orant sancti pro debitis. Ergo semper debiti sunt. Orant inquam, oratione dominica quæ omnibus à Deo, etiam sanctissimis uiris iniuncta est.

O C T A V O. aliquid impietatis semper habet sanctus, q̃a scriptum est. Pro hac orabit ad te omnis sanctus. Et hac authoritate utitur Hieronymus contra Pelagium.

N O N O. omnia mandata implẽtur (ait diuus Augustinus primo retractationũ libro) quando quicquid non impletur, ignoscitur. Et hoc de sanctis affirmat. Itaq; omnia compleri dicuntur, quando compleri non possunt.

DECIMO. *idem aduersus Iulianum. lib. secundo. decem ex maioribus nostris sanctissimos Dei uiros enumerat, qui sine peccato esse neminem profitentur.* Iuxta id quod Ioannes in epistola *meminit.* Si diximus *quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus.*

VNDECIMO. *ex impossibili (inquit Lutherius) admisso adhuc non sequitur merita martyrum expendenda esse in tam uili negocio pro solutiōe pœnarum. Debent enim potius esse nobis exempla.* Oramus *sanè quotidie quorum festum colimus, uirtutem, quoque passionis imitemur.* Insuper *sancta mater ecclesia tum matris officio fungitur, quum nos corrigit, non quando relaxat pœnas.* Nam *si relaxat, hoc facit tanq̄ de profectu filiorū suorum desperans.* Atque *ideo* Augustinus *in sermonibus ait, solemnitates martyrum, non remissiones, sed exhortationes martyriorum sunt, ut imitari nō pigeat, quod celebrare delectat.* Hæc *Martinus.*

RATIONE VNICA ET SENSATISSIMA *ostenditur aliqua sanctorum merita pro Thesauro Ecclesiæ fuisse relicta.* Et *dissoluuntur opposita rationes.* Cap.XV.

AT *una tantum ratione aduersus* Lutherium *agam inquirens, sancti martyres, qui magno cruore crucem tulerunt, & mortem, potuerunt ne sine tot afflictionibus, non dicam suis meritis condignis, sed congruis ad cœlestem patriam euolare? Si negabit, uerum negabit.* Nam *ita diuinis legibus institutum est, ut si quis sine peccato (quod quidē ad mortem est) intereat, superos petat.* Hominem *uero sine peccato decedere (quū pœnitētiā egerit) cui dubiū est qnq; fieri potuisse.* Illū *eundē sine peccato, qđ ad mortem est, uitā agere quid ꝓhibet? An forte præcepit* Deus *nobis id, quod attingere non ualemus? Alioqui nos in hunc modum ipse luderet, irrideret, negligeret.* At *hæc* Deo *conuenire nō possunt.* Huius *etiam conditionis uir post interitum saluus est? Saluus.* Quum *uero per afflictiones emoritur, per tormenta, per crucem, multo magis saluus efficit.* Quod *ergo pœnarum, & supplicij tulerit pro salute, id pro aliorum, etiam commodo ex parte relinquere potuit, quod supererogationis opus, & thesaurum ecclesiæ libuit appellare, hæc aūt*

hereditas, siue legatum, si quæratur quomodo factum sit. Dicemus ex uoluntate diuina, quæ suauiter, magnaq; cum prouidentia mensura cuncta disponit. Si recte mentis, saniq; iudicij fuerit homo iste, rationis huius ueritatem non ualebit effugere.

AD EIVS modo rationes fit una distinctione data solutio, quibus se tantopere magnificat impudentissimus, omniq; perfidia plenus. Non enim hoc quoq; loco ueretur, qui oppositum senserit, hæreticum appellare. Quo fit, ut tanto authore (si Deo placet) Thomam, Bonauenturam, inter sanctos ab Ecclesia relatos, hæreticos fuisse dicamus, immo Ecclesiam magna quidem insitia laborasse, aut ipsam quoq; in hæresis sordem uerius incidisse. Non curat hæc Martinus, & longe deteriora fateri, quia nulla satis illi Ecclesia uisa est.

VNO INQVAM uerbo illius omnia diluuntur obiecta. Nanq; sanctorum merita abundare, dupliti quidem modo queunt intelligi, Absolute, scilicet, aut respectu pietatis diuinæ Absolute sanctorum merita abundare non possunt, quod tantæ fœlicitatis, & boni quod assequuntur comparatione nulla esse uideantur, etiam si essent innumera. Sola enim sua pietate Deus illos saluos esse constituit. Quæ tamen si ad eius misericordiam compararentur (qua statuit non solum, qui per tormenta, passiones, & crucem uita defungerentur, in patriam migraturos, sed etiam, qui sine peccato, quod ad mortem esset, decederent) superabundare dicuntur.

EST HAERETicum hoc, ô hæresis & perfidiæ author Lutibunde Lutheri? Id est, quod omnes Theologi clamant Deum dare premia hominibus ultra condignum, scilicet simpliciter, & absolute, sed respectu propriæ pietatis non ultra condignum præmia semper impendit. Et tunc merita excedere queunt, ac esse commodo, & usui alijs animabus, indulgentiarum, aut quouis alterius medio.

IN HVNC modum Paulus Apostolus uere ait non esse condignas passiões mundi huius ad futuram gloriam absolute. Sed ratione pietatis dignæ sunt, qa ipse Deus dignas esse constituit.

IN HVNC etiam modum si fecerimus Dei mandata, adhuc debemus dicere, nos sumus inutiles serui, inutiles absolute. Quia per merita nostra nihil nobis acquirimus, sed comparatione diuinæ pietatis, & constitutionis, dum mandata seruamus, non

peccandum proni, qua eis quicq̃ deest, ut uero sanctitatis nomine nuncupentur.

NEQVE MInus eadem interpretatione dignus est Augustinus, dum mandata dei impleri, tum meminit, quũ quod non impletur, ignoscitur. i. absolute impleri non possunt. Sed ex pietate diuina. Et quemadmodũ implentur, ita etiam ultra iplementum illud datus est aliquis meritorum excessus pro thesauro in sinu ecclesiæ collocatus.

IDIPSVM IPSE met Augustinus sentire uidetur, dum tantorum uirorum, & Ioannis presertim Euangelistæ testimonio sine peccato nullum esse commemorat. Quod de ueniali intelligendum monemus. At id nil meriti minuit, quod nequaq̃ ad mortem sit, etiam si per impossibile cresceret ad īfinitũ.

QVOD VLTIMO loco insanus iste uir si meritorum aliquis in sanctis daretur excessus, non expendi debere asserit in tam uili negocio soluendarum pœnarum, Vilissimum quidem est. Quod enim non hominis est, sed rerum omnium conditoris, uilissimum facit. Item quod iustitiæ debitum ex pietate diminuit, est ne uilissimum donum? si uilissima pœnarum solutio, uilissima pietas, uilissimus author pietatis. Horresco referens, quæ non pudet ex ore huius uiperæ assiduæ promulgari. Exempla sunt, ac esse debent nobis Martyrum pœnæ, sed pro aliorum supplicijs minuendis quin, à, Pontifice tanq̃ dei ministro expendi ualeant, quomodo sequitur? Vnde eam logicã excipis ò Martine.

EST ETIAM nobis mater, & ut mater est, debita relaxat Ecclesia, eius præstantissimum Principem imitata, qui ea erga nos liberalitate est usus, qua seipsum pro nobis tanquam ouem immolauerit, ac in hostiam ligno crucis affixum ardentissime dederit, quos diligit Deus, qui nobis pater & mater est, non relaxat, sed corrigit, & castigat, dum iustitiæ opera exercet. At non solum iustitiæ opus Deo optimo est debitum, sed etiam pietatis, si hæc ignorat Lutherius nihil est amplius, quod in hac mortali uita eum scire contingat.

QVOD INsuper non agere quantum debemus, peccatum esse asserit Lutherius, est utiq; deridendum. Nam bonum opus est, quod merito ascribitur, quod peccatum est, non ascribitur uerito. Ergo bonum opus peccatum esse non potest. Ve

niale est, si non est peccatum, ueniale dici non debet. Ex mandatis (inquit Augustinus) tum aliquid impletur, quando quod non impletur ignoscitur. Quid tum? Non enim sequitur si quid nobis ad mandatorum exactam obseruationem deest, ut defectus ille peccatum debeat appellari. Deficere in operibus bonis ex imbecillitate naturæ non est peccatum. Nam alioqui Deus inculpandus esset, qui uacat omni culpa, quoniam peccati author uideretur, sed immorari in hoc est recte sentienti superfluum, & redarguere hominem, qui Bonauenturæ sententiam deridet, dũ sine peccato etiam ueniali quempiam esse non indecere arbitratus est. Quod si Ioannis Euangelistæ dictum adduceretur. Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus. Diceret sanctus Dei uir Bonauentura id dixisse Ioannem, quod difficillimum quidem sit nequaquam in ueniale peccatum incidere, non autem quia fieri non posse putet, ut ab omni ueniali labe homo sit prorsus immunis.

MERITA CHRISTI NON ESSE THESAVrum asseruatum Pontifici pro ueniarum distributione ostenditur rationibus pluribus. Cap. XVI.

Literam thesauri Ecclesiæ, & præcipuam partem conatur eneruare Martinus, quæ ex christi meritis parta est. Non enim abnegat merita ipsa audaculus homo, sed per ea indulgentias hominibus tribui, & ea quidem ratione in primis, qua neq; per scripturas, neq; per rationem illud ostendi potest. Quo fit, ut hæreticis resistere nequiremus si omnia in hũc modum, neq; aliter in Ecclesia stabilimentum acciperent.

SECVNDO, merita Christi sine clauibus Pontificijs identidem operantur. Non sunt ergo apponendæ claues, ut preciosus iste Thesaurus hominibus dispensetur.

TERTIO, fieret irreuerentia meritis Christi si pro relaxandis peccatorum supplicijs expenderentur. Nam potius dicendum est in exempla uirtutum præstantissima, quæ quisq; pro uiribus imitari debuisset, istituta fuisse. Est. n. uilissimum qd (ut iã dictũ est) remissio pœnæ, quæ hoiem facit inertem, & peccatis obnoxium.

QVARTO, OPEra nostra bona sunt indulgentijs meliora. At Christi merita nostris operibus præstant, &

per indulgentias Christi merita dispensantur. Ergo indulgentiæ nostris operibus præstant. Et sic præstant, & non præstant. Si dicatur (inquit Lutherius) merita Christi simpliciter sumpta sunt nostris operibus meliora, quemadmodum per indulgentias applicari non solent. Si uero ut pro pœnis eadem merita satisfactoria sunt, recipiantur, in hunc modum sunt Bonis nostris operibus deteriora. Quomodo illud probabis? Nō enim tibi nuda narranti credere debeo. Item superius dictum est merita, quæ applicantur excedere pro pœnis, quia remunerata non sunt. Itaq; sunt adeo uilia, ut remunerari non possint. Et tamen quæ superabundant præstantiora sunt alijs; Ex quibus patet sanctos secundum minora fuisse remuneratos, quia quæ perfectiora sunt, alijs relinquunt, ut faciant satis, & in hunc modum Deiuirgo catherina, & beatus Laurentius Martyres pro uirginitate, & Martyrio nihil acceperunt. Quod si de sanctis dicere impium sit, multo magis de Christo impium est profiteri. Et est pura blasphemia.

QVINTO, si indulgentiæ sunt pœnarum omnium laxationes, non debet homo ulterius ieiunare, aut boni, aliud facere. Nam ad plenum est per indulgentias peccatis omnibus satisfactum, neq; ualet (inquit) si dicatur, est incerta remissio, & ideo ieiunandum. Nam qui ita dicunt, non soluunt, sed potius blasphemant claues Ecclesiæ, quod si incertam culpæ faciunt remissionem, multo magis pœnæ erit incerta remissio, & sic indulgentiæ essent quædam impiæ fidelium deceptiones. Item si habita indulgentia adhuc agenda sunt pœnitentiæ opera, quia de consecutione sumus incerti, sequitur nos de meritorum Christi applicatione habere incertitudinem, an satisfactioni pro peccatis sufficiant, Id uero nefandissimum dictu est. Si uero de consecutione indulgentiæ non dubitamus, cur opera nostra meliora putamus? Per indulgentias itaq; omnia redimemus.

SEXTO, PAPA mecum est (inquit) libro quinto de pœnitentijs & remissione cap. Cum ex eo, quia eneruationem pœnitentialis satisfactionis indulgentias uocat. Sed eneruatio non est impensio meritorum Christi. Et similiter est mecum Ecclesia, quia cum Papa sapit.

SEPTIMO, Nulli datur gratia contritionis, quin simul ei

dentur merita Christi. Ergo ante indulgentias is habet the/saurum meritorum Christi. Non itaq; per indulgentias con/ceduntur. Antecedens patet, quia per contritionem homo re/dit in gratiam, sicut filius prodigus cum Christo patre suo, qui dicit omnia mea tua sunt. Et Esayas.IX.cap. Paruulus na tus est nobis, & filius datus est nobis. Et Paulus ad Roman. VIII. Quomodo non omnia cum illo nobis donauit.

OCTAVO, fœliciores essent in Dei Ecclesia, qui peiores sunt. Nam indulgentiæ delinquentibus solum prosunt. Pueris uirgini bus, innocentibus non applicabitur iste thesaurus.

NONO, frustra Papæ authoritas exigitur. Vbi ex seipso ali/quid aliud identidem operatur. At Christi merita ex seipsis beneficium fidelibus operantur. Itaq; frustra ad eum finem adquiritur authoritas Papæ. Dupliciter autem Christi merita fi/delibus opitulantur. Vno quidem modo proprie, quemadmo/dum gratiam, iustitiam, ueritatem, patientiam, humani/tatem, in electi hominis spiritu aggenerant, & hoc pacto Christi merita uere thesauri poterunt appellari, Alio mo/do improprie, et hoc pacto crucem, laborem, pœnas uarias, mor tificationem inducunt ad delendum peccatum. Et ideo scriptum est. Ego ad flagella paratus sum, & dolor meus in conspe/ctu tuo semper. Hæc de meritis Christi in summa authore Lutherio.

DESTRVTCTIONES EARVM RATIOnum, quibus Christi merita per indulgentias dispensari non posse uidebantur. Et quomodo ex autho. Ecclesiæ, diuinaq; institutio ne oppositum deducatur. Cap.XVII.

N On poterat à suo solito, & tam frequenti in suis lucu/brationibus obiecto, nunc quoq; abstinere Martinus, dum neq; scripturas, neq; rationem haberi meminit, qua ostendi queat per indulgentias Christi merita fidelibus di spensari. Cui toties nostra quoq; obijcitur ueritas, quoties eius nobis proponitur falsitas, ut cum eius ipsius impudentia, inscí tia, ruditas, pertinacia, ignominia pateat, & confundatur.

AGE O' MARTine quænam maioris apud te authoritatis sit, scriptura, an ipsa, in qua sumus, Ecclesia? Si scriptura, quo/

modo hæc comprobetur inquirimus, Nam quædam ex scriptu-ris admissæ quidem sunt, quædam autem minime, quo itaq; pa-cto fiet discretio bonarum à malis? Non per rationem. Quia de his ratio haberi non potest. Neq; per scripturas alias, quod de illis ipsis eadem formanda immineat quæstio, tumq; facile aditus ad infinita contingeret. Ad Ecclesiam igitur recurren-dum, quæ iudicet, quæ definiat, quæ comprobet, quæ discer-nat inter ueras, & commentitias editiones. Non ne legitur in Ecclesiasticis hystorijs, quoddam esse reiectum Euangelium, quod secundum hebræos uocabatur? Non ne de compluribus si-militer epistolis Ecclesia aliquando dubitauit? ut de Ioan-nis secunda & tertia, Et eam quæ Barnabæ inscribitur respuit? Quas uero recepit, quæ septenario numero describũtur, Canoni-cas appellauit. Non ne libellus, qui pastoris dicitur, & reue-latio Petri, & doctrina Apostolorum, & actus Pauli inter eiusmodi reiectas hystorias enumerantur? Non ne complures hy-storiæ inter Apocriphas habitæ sunt? ut de beatæ Mariæ uirgi-nis, cum corpore in cœlum ascensu, de Ioannis Euangelistæ uita usq; ad diem iudicij duratura, & eiusmodi alijs, quæ non nisi iudicio Ecclesiæ Apocriphæ nominantur? Non ne ea-dem ratione, & causa sanctissimus Dei uir, & irrefragabilis. Augustinus ideo Euangelijs, quæ sunt scripturarum omnium maximæ, & præstantissimæ se non credere asserit, nisi prius Ecclesiæ credidisset? Id in Epistola fundamenti contra mani-cheos (si nescis) habetur, accede, lege, disce, & teipsum cor-rige, ne semper insanias. Et dum uelis aduersus hæreticum scripturis, aut rationibus armari, arma ab Ecclesia capias, quæ scripturarum est mater, sine qua scripturæ non prosunt, non uigent, non admittuntur. Si lymphas habes in fonte, non est tibi de riuulis procurandum. Si Rex tibi fautor est, cur ope-rã quæris à seruis, Magnum est apud pios momentum Eccle-sia, magnum principium, maximum fundamentum. Non ne hæc mater est nostra? Nõ ne spiritus sanctus eam instituit? Vbi nullus quidẽ error, & presertim in rebus pijs esse pernoscit. Hac cũ hæreticis dissertare poterimus absq; alijs scripturis, eos cõuince-re, et ad nr̃as trahere partes inuitos, nisi illi prius oppugnẽt. Q. ñ ñ erũt hæretici, sed uñquaq; xp̃ianæ pietati cõtrarij. Quũ itaq; so-lã (ut cõcludamus) tibi ecclesiæ authoritatẽ nõ sufficere asseras,

ab Ecclesiæ stabilitate recedis. Eiusmodi autem sententiæ uir hæreticus ne sit, tibi statuo iudicandum. Is ne Lutherius sit, an hæreticus uel ne, sed pius, immo pientissimus. Qui si à nostra forte recedit Ecclesia, aliam suo modo constituit, ueluti nouam Hierusalē de cœlo descendentē ueluti spōsam ornatam uiro suo.

SED VIDEAMVS, an ulla potuit esse Ecclesiæ ratio, ut rem gratam Lutherio faciamus. Non negat thesauros istos Lutherius, sed negat posse per indulgentias à Pontifice dispensari. Id ergo nobis paucis perstringendum est, & ratione probandum. Sunt Christi merita, sunt thesauri qui per sacramenta fidelibus dispensantur. Nam hæc non nisi in eorum uirtute gratiam operantur. Sacramentorum ministri non ne huius thesauri dispensatores esse dicuntur? Quum itaq; Pontifex longe maior sit omnibus, qui sacramenta distribuunt (ut suppositum ex prima huius operis sectione conspicuum est) alio quidem modo ea ipsa Christi merita, eos ipsos thesauros dispensare ualebit: At modus ille, nisi per indulgentias, excogitari non potest, per illas ipsas igitur preciosissimos istos thesauros dispensabit. Ratio hæc uniuersalem potuit mouere Ecclesiam, quæ Martinum non mouet, quia inmobilis est, impius & infidelis, q̃ non credit Ecclesiæ.

ALIA ETIAM ratio ad id facere inspicitur. Quam à dissertationis huius exordio ponebamus, & honoris tui gratia ò Martine repetimus. Ex his enim quæ fieri potuerunt à Domino semper quod præstabilius esset, est actum, quoniam ipse rerum omnium opifex optimus nullum sanè in suis operibus defectum, uel excogitabilem patitur. Quum itaq; suam, quam condidit, Ecclesiam hoc priuilegio, & authoritate exornare potuisset, si non exornasset, non esset usq; adeo perfectum eius opus, ac si eo beneficio illam uoluisset afficere. Atq; ideo in suo opere imperfectum Deum facile diceremus, quod profiteri est mera blasphemia. Præstare autem Ecclesiam sibi ipsi eo munere distribuendi per uenias Christi thesauri à summo in terris ministro, quis est tam mentis inops, qui nesciat? Eam ipsam igitur ita se habere, & Pontificem summum fœlices istos, & admirabiles Thesauros dispensare dicendum est.

DICES, sine administratione thesauri est non propria authori

tate Pontifex, id agere potuit. Nanq; id quoq; ad maiorem Ecclesiæ dignitatem, & laudem accedere uideretur. Id certe non decuit. Neq; ex quo Christus seruator pro nobis occidi uoluit, & cruorem effundere, aliunde eiusmodi beneficium licet accipere. Ita enim sua ineffabili sapientia, qua cuncta regit, instituit, quo quidem melius instituisse, aut egisse non potuit. Sed ad figmenta, & captiones Lutherij deueniamus, ut quātum ualeāt, pensitemus, sint ne inconuincibiles (ut ipse modestissimus asserit) rationes, an potius uento agitatis folijs leuiores, Plenæ fumo plenæ inscitia, plenæ miseria.

CAPTIONES LVTHERII DISSOLVVNtur, & quomodo Christi merita per claues Pontificias facilius, nobilius secundū se, & liberalius fidelibus distribuantᶠ. Ca. XVIII.

PRima eius iam captio euanuit ex his, quæ modo referebamus.

SECVNDA eneruata est, quoniam & si Christi merita salutem ægris concedunt, authoritate tamen Pontificia (quod per claues impendere dictu est) facilius applicantur. Ex se enim uno modo prosunt, ut per suffragia, ut etiam per sacramentorum ministeria conferuntur. Sed indulgentiæ modus magis ad Ecclesiæ dignitatem attinet. Quam summis honoribus, et pietatis fructibus, sponsus eius Iesus decorare, ac illustrare constituit.

TERTIA ratio uana est, nam falsum supponit, ꝙ pro pœnis tantummodo auferendis Christi merita distribuantur. Nam qđcunq; gratiæ, quodcunq; iustificationis pius assequitur, huius preciosissimi thesauri meritis sibi conquirit. Dum sacerdos pœnitentiæ sacrum iniungit, Christi merita expenduntur. Dum baptisma conceditur, thesaurus eiusmodi dispensatur. Dum spiritali cibo uescitur animus, ijs opibus ditescit, quas nobis Princeps noster reliquit in terris. Sed ueniarum modus liberalior, quidem est nobilior, & conuenientior Principi. Neq; uilior hic dispensandi thesauri modus est, ꝙ hominem inertem quandoq; reddat. Nā quum solertiorem illum ex liberalitate sua deberet efficere, si secus eueniat, non est officio eius propterea imputandum, sed male hominum uoluntati. Idcirco parce, oportune, ac magna urgēte necessitate ea dispensatione uti debet Ecclesia. Quæ quum in

bono spiritalis terræ instar, cuiusdam seminis, gremio collocabi/tur; solertia, iustitia, pietatis egregios pariet fructus. Non ne id in humanis quotidie negocijs comprobatur? Non ne liberalitate Princeps sibi maiorem populi gratiam comparat? Non ne ea uirtute illum solertem ingenuum, & officiosum instituit? quando affuerint iustitiæ frena, quæ in spiritalibus multo minus ob ueniarum beneficia laxari debent. Sint exempla Christi merita, imitemur eadem, enitamur pro uiribus, ut per ea Christo similes efficiamur. At inde non expendenda esse interdum pro humanis infirmitatibus, pro redemptione animarum à purgatorijs pœnis, pro communi omnium beneficio non uideo, quomodo legitime iferatur. Nulla quidem tua hæc est ratio, irrationalis (si dicere liceat) homo Lutheri. Nam quum ad unũ scopum te dirigis, omittis alium, qui necessarius est, qui dignus, qui utilis, qui tanto tempore ab omnibus in catholicam pietatem receptus. Sed hanc spernis pietatem, neq; ideo mirum, si quæ illius sunt omnia respuis.

QVARTA Lutherij ratio nulla est, dum indulgentias nostris operibus præstare simul; & non præstare, credit ostendere. Nam et si melius est bene agere, q̃ uenijs indigere, tamen Christi meritum nõ simpliciter, sed ut per indulgentias applicatum, est bonis nostris operibus minus bonũ, ut ipsemet author meminit. Quũ uero dicebatur, & quomodo illud probabis? mihi non modicus contigit risus. Non ne constat insipiens melius esse bene operari, q̃ indulgentijs indigere? Qui enim uenia indiget, peccat, qui bene operatur, nõ peccat. Melius est non peccare simpliciter, q̃ peccare. Ergo melius est bene agere, q̃ uenijs indigere. At dum quis assequitur ueniam, illa eadem prius indiguit. Itaq; indulgentiæ minus præstant, q̃ opera nostra bona. Christi uero merita si per indulgentias applicantur; & indulgentiæ nobis sint minora bona, q̃ opera, sequitur eo modo nos nobis prodesse minus, q̃ operibus nostris. Quid clarius? Quid euidentius? Animaduertendum est etiam bona opera nostra Christi merita nequaquam excludere. Nam sine Dei gratia, quæ Christi meritis nobis infunditur, grata, & accepta esse non possunt. Excluditur autem sola meriti applicatio illa per Pontificem facta, quæ liberalitatis officium sapit. Quum uero additur, si Christo, & sanctis eius merita superfuissent, nullo affecta præmio, uilia quidem essent.

Quia quod præmium non suscipit, non est præmio dignū. Pulchra quidem ratio, & Lutherio digna. Non sunt undecunq; præmio affecta merita Christi, nō qa uilia sunt, sed quia longe plus passus est Christus, q̃ pro salute, & gradu salutis eius humanitas retributionē accœperit. Quod de sanctis eius similiter asserendum est. Quum q; oppositum tanq̃ insanus Lutherius infert, Catherinam Virginem pro uirginitate, & martyrio nihil accœpisse, denuo mihi risum commouit. Nam etsi plus passa est per martyrų afflictionem, q̃ pro salute, & salutis gradu illi necessarium fuerit, non tamen pro martyrio eam, sanctosq; alios nihil præmų accœpisse propterea demonstratur. Nanq; (ut dictum iam est) licet sit aliquis meritorum excessus ex uoluntate diuina, qui pro alųs ualeat reseruari, tamen ex martyrio quoq;, aut uirginitate sancti sibi maiorem gloriam compararunt. Tota autē rō reseruatæ huiusmodi hereditatis est liberalitas ipsa diuina, quæ quantum fieri potuit, bonum diffundit omnibus atq; distribuit. Vñ hæc tua orta est Martine, & quo te rapit insania? qua eiusmodi tam insulsa, ac insipida asserere non uerearis.

QVOD uero quinto loco à Martino pro ratione deducitur, tam ridiculum est, tam perniciosum, ac pųs auribus dissonum, ut non modo dictu difficillimum sit, sed etiam cogitatu. Si ueniæ pœnas relaxant, non ergo bona amplius agenda sunt opera, quum iam per indulgentias sit pro peccatis omnibus satisfactū. Singularis profecto ratio est hæc, qua nouus uiuendi modus uidetur institui. Memineris ne Martine quo pacto supra tanta cū efficacia asseuerabas omnes uel sanctissimos uiros debere semper orare? bonis operibus abundare? & per totam uitam pœnitentiam agere, ac crucem subire? Memineris? An forsan obliuioni mandasti? Si id memoria tenes, cur talibus orandum est? cur per totam uitam se debent affligere? quum sint in gratia ab origine constituti, ut de Ioanne, Hieremia, Iacobo, & alųs legitur. Quod tibiipsi dices, mihi respondeas. Dices, eis bene agendum est ob id, q̄ peccati originem, & fomitem contraxerunt, Qui fomes quoniam nisi sola morte extingui non potest, Ideo per totā uitam afflictio, carnisq; mortificatio subeunda. Verba tua sunt ista. Quæ si ad propositum modo meum adduxero, Quid ultra tuam captionem iactabis? Eadem itaq; ratione dicam, qui ueniarum beneficium sunt assecuti, immo multo magis ieiunare,

alia q; afflictionis opera exercere debere, quoniam non sunt per indulgentias in gratia confirmati, ueluti ij, quos paulo ante refe rebamus, ut scilicet peccati fomitem extinguant, ut in pace, & tranquillitate animi perseuerent, ut gratiam, quam se consecu tos credũt, seruent, augeãt, et illis ad maius alterius uitæ lucrũ, gloriæ q; beneficium destinetur. Non q̃ de indulgentiarum con secutione, aut efficacia dubitandum sit, uel pro peccatis actu cõ missis satisfaciendum, ut Lutherius deducebat. Qui animo in tortus per obliqua semper incedit, rectamq; semitam ueritatis declinat.

SEXTO *loco nobiscum inchoat aduersarius noster, ac colli git, sed in fine dissentit, ac ueluti lubricus anguis elabitur, dum secum Papam, & ecclesiam (quæ cum Pontifice sapit) esse com memorat. Non est, qui dum Lutherium talia proferentem au dit, non credat ex seipso ad nostras partes esse conuersum, & uel le palinodiam canere, q̃ cum Papa, cum ecclesia se esse dicat, neque cum ecclesia tantum, quam alias suo modo statuere uide batur, Sed cum ecclesia, quæ cum Papa sapit. Ac si dicat, quæ in omnibus est illi conformis, à quo regitur, cui subiecta est. Spi rant prima facie hæc Martini uerba reconciliationem, & pacẽ. A quibus si ulterius paulo procedatur, indignationem, discor diam statim inuenies. Non enim satis sibi uisum est suis enigma tibus se acerrimum ueritatis hostem ostendere, nisi suis menda cijs doli astum, & iniquitatis illusionem adijceret. Mecum est Papa inquit. Nám de pœnitentijs, & remissiõe cap. cum ex eo. eneruationem sacramentalis pœnitentiæ indulgentias uocat; quæ non est impensio meritorum &c. Non tibi constas rudis ho mo, & peruicax. Si eneruatio satisfactionis est uenia, quomodo fiat intelligis? si non intelligis, iam à ueniarum paginis, & do ctissimorum hominum editionibus debuisses addiscere. Nam om nes clamant indulgentias pœnas remittere per merita Christi. Si uero intelligis. cur ais? Sed eneruatio eiusmodi, quod est pœ næ remissio nõ est meritorum impensio, ac si nouum quoddam, & inopinatũ adduceres. Supplicia quæ ueniæ laxant, à Christi meritis habere, ut dimittãtur, non exprimit Papa. Quoniam id esse debet unicuiq; conspicuum. Quo autem pacto indulgen tia sit satisfactionis eneruatio supra late docuimus.*

QVID *septimo inuehitur in ueritatem, Lutherius ea confir*

manis, quæ tenemus, & prætexuimus, crederis indulgentiarum uim suis quibusdam ausis prorsus extinguere? Contritionis gratiam iactat, quæ per Christi merita absq; indulgentijs homini comparatur. Iactet, affirmet, non est q indulgentiæ propterea ex eisdem meritis suam non accipiant partem. Bona quidem, & laudabilis, magni q; ingenij tua hæc est dialectica Lutheri, dum si per contritionem nobis Christi merita suffragantur, nolis per indulgentias posse distribui. Ac si diceres, hac itur in forū, ergo non illac. Possum uno medio finem attingere, Ergo nullo alio. Quæ omnia uel tyrones non nesciunt.

NON *essent fœliciores in Dei ecclesia qui indulgentijs indigēt, quoniam per bonorum operum exercitium, integramq; uitæ consuetudinem Christi merita fœlicius comparantur, q̃ per indulgentiarum largitatem. Vbi enim meritum maius, ibi maior fœlicitas. Non eget (dices) meritorum Christi suffragijs tantum, qui labore uitæ quotidie insudat, quantum qui per indulgentias adiuuatur. Verum est. Non eget. Ergo fœlicior, minime. Nam ille quidem fœlicior est, qui propria uirtute magis quàm liberalitatis beneficio ad immortalitatem deuehitur.*

NEQVE *frustra Pontificis summi authoritas instituta est, ut thesauros istos distribuat, si alio quidem modo queant fidelibus impertiri. Nam (ut sæpius dictum est) sapientissimus, ac optimus rerum omnium author, & institutor Deus non uno tantū modo, sed pluribus ad fidelium commoditatem, ad ecclesiæ honorem, ad suæ bonitatis, et magnificentiæ amplitudinem uoluit sese nobis (ut ita dicam) infundere. Si itaque (ut ais) per opera nostra nobis proprie Christi merita comparantur, si ea ipsa improprie nobis crucem, & afflictionem ad delenda peccata proponant. Dicas quodcunq;, & quomodocunq; uolueris, proprie, uel improprie, nunq̃ per pontificiam potestatem, ubi pœnarum debita soluta non fuerint, tam in isto, quàm in futuro sæculo merita hæc, istos thesauros expendi, aut indigentibus dispensari nō posse docebis.*

DIGRESSIO ADVERSVS MARTINI DIgressionem, *qua non esse philosophorum opera, à nostris lectionibus abijcienda docetur, ueluti eius præferebat insania.* Cap. XIX.

Q Vid itaq; crucis, & gloriæ theologum tibi fingis Martine, qui sit à theologo scholastico alienus? quid Aristotelem te suis pingere coloribus (si temporis data esset occasio) uelle denuncias? qui non esses dignus inter theologos non dicam enumerari (quos negligis, quos peruertis, quos Aristotelicos uocas) sed ne ipsum quidem Aristotelem legere. Sanctior es tu, q̃ Thomas? Bonauentura beatior? tot sanctis Pontificibus sacratior? tot uiris præstantissimis, & ipso quidem Augustino sapientissimo sapientior? qui philosophorum dogmata legi uoluerunt, qui ueritatem à falsitate, lucem à tenebris, aurum purissimum à cæteris metallis in eorum libris discernere docuerunt, ad catholicæ pietatis augumentum, ad bonæ, beatæq; uitæ institutionem, ad christianæ reip. gloriã, & dignitatem. Inquit enim Augustinus. xyiij. de ciuitate dei. xli. cap. Philosophi etsi falsa ueris immiscuerunt, inter ipsa eadem falsa nihilominus uerum uidere potuerunt. Et alibi, nullum quidem opus usq; adeo erroneum est, quin aliquid ueritatis in seipso contineat, ueluti de uenenis, ut pro eorum natura comparatum est, palam affirmare debemus. Nullum enim tam mortalibus noxium reperitur, qn in se aliquid iuuamenti habeat, presertim si alteri obnoxio commisceatur. Scamoneæ succum perniciosum experientia comprobauit, qui tamen cassia aliis q; mitioribus medicaminibus admixtus prodest, & debitum purgat humorem, opium per se sumptum stuporem, immobilitatem, & necem inducit. Si uero cum calidioribus temperetur, confert, et dolentiam tollit. Quid de Teriaca ex serpentis (quam uiperam esse dicunt) ueneno composita statuemus? Quæ inter alia medicamenta (ut omnes physici referunt) principatum obtinuit? Velut hæc igitur si debite præparentur, sunt corporeæ saluti proficua, ita quæ ab errantibus phylosophis tradita sunt, si purgentur, si discernantur, si deposita paulisper amaritudine cum pietatis dulcedine copulentur, Salubria quidem erunt spiritui, & non lectione solum, sed etiam commendatione dignissima. Ad hæc quo pacto philosophorum in nos iacta tela, & contorta spicula reijciemus, nisi eorum codices, et dogmata legerimus, intellexerimus q;? Credisne Augustinũ aduersus eos de ciuitate Dei, ubi mundi creationem studet ostendere, et de trinitate libros potuisse conficere sine lectione eorum, qui de natura naturalibus tantummodo lumi-

nibus affecti locuti sunt? Deo est subiecta natura, in qua uelut in enigmatico, & obscuro quodam speculo (ut more Pauli loquar) ipse conspicitur, ac ex uisibilibus ab eo factis, quæ inuisibilia sunt nostra imbecillitate suspicimus. Inde igitur proficiscendum est, ut paulatim ad tantæ lucis amplitudinem obtusæ mentis oculos eleuare possimus. Nam si statim ad immensum tantæ illius diuinitatis splendorem eos uellemus attollere, proculdubio illum ferre non possent. Quis deinde (ut unum inter alios philosophum nominem, tam literarũ ignarus est) qui si Platonem de animæ immortalitate in phedone, de pulchro in phedro, de primo rerũ principio in Parmenide, de mundi creatione in timæo, de iustitia in libris de Rep. de diuina prouidentia in .x. de legibus, de uirtutum præmijs, & uitiorum supplicijs perpetuis in alia post obitum uita, de conquirenda sapientia, & fœlicitatis gradibus in epistolis, alijsq; rebus diuinis pertractantem legat, inspiciat, non attestabitur ad catholicæ pietatis professionem maxime attinere, ut ab omnibus intelligatur? Tunc enim pius in sententia maxime confirmatur animus, quum ex impiorum manibus suam ueritatem accipiat, & quæ superno quodam, ac diuino afflatu ipse contingere potuit, suspexisse alios, ac ueluti in antris, & specubus constitutos de clarissimis luminibus, tãq; de umbris disseruisse comprehendit. Platonem Mosem attica lingua loquẽtem Numenius appellauit. Quem Dionysius ariopagita Pauli discipulus (ut ex eius libris accipitur) maxime est imitatus. Origenes qui inter christianos etiam maxime floruit, licet de erroribus non sua, sed aliorum culpa in pluribus accusetur, eum ipsum habuit in præceptorem. Mitto diuum Augustinum qui christianæ reip. æque ac lumen præcipuum, de ideis, de rationibus seminalibus, de anima, de rebus itẽ alijs peragens ita Platonem sapit, ut nõ magis disciplinam aliam sapere uideatur. Mitto Iustinũ, Panthenum, aliosq; philosophos Christi familiæ diuino spiritu ascitos, qui rem christianã tã fœliciter exercuerunt, ut & philosophiæ debuerint plurimum, & diuinæ pariter uolũtati. Quæ ex peregrinis seminibus in eis tam familiares, & domesticos fructus statuit inueniri, ut catholicam pietatem martyrio comprobatam summopere iuuerint, ac exornauerint. Quid deinde duplicem theologum Martine iactas, crucis alterum, alterum scholasticum appellatum? Quid scholasticum illusorium uo-

cas à græco uocabulo ethimologiam accipiens? Nanq; ludum literariū, non illusoriū dicitur in frenis, ac mordacissimæ linguæ Lutheri, Et hi quidem duo (si recte considerare uolueris) unus sunt. Vna enim est, & actiua, & contemplatiua theologia, quia una est de Deo scientia, quæ in geminas istas partes distinguitur, ut medicina. An nescis omnem actiuam scientiam, à contemplatiua principia sumere? si nescis, disce, si sapis, cede, & palinodiam canito. Non erubescis donum Dei negligere impudens, non uereris id, de quo Deo optimo maximo, immortales gratias habere debemus, & eos pariter, qui magnum inde beneficium sunt assecuti, detestari, irridere, & à communi theologorum cætu explodere, ac si solus ipse esses, & theologus, & philosophus, & deniq; omniscius, qui suis coloribus audes Aristotelē pingere, qui ab omnibus impium, insanum, & præ nimia ambitione furentem te ipsum pingendum prebes. Quid est dictu suis coloribus uelle Aristotelem pingere, nisi ipsum in naturali negocio superare, ac illius dicta prorsus inuertere, doctrinam eius, ac ingenium paruifacere, eo etiam dempto, quod diuino lumine nondum erat affectus, quo abditarum rerum mysteria contemplari ualeret. Ergo ex tuis dictis ò generose Martine te nouum philosophum facis, quum in re naturali Aristotelica dogmata paruipendis, quæ iam tot annos sunt ab omnibus prorsus accepta. Te nouum theologum statuis, quod scholasticam theologiam uituperas, & recte quidem utrunque de teipso potes, immo debes ingenue profiteri, quod prorsus omnes spiritales scientiarum, & uirtutum habitus tollas, quod authoritatem pontificiam destruas, quod impossibilia Christum præcepisse confirmes, quod sanctorum nouam quandam ecclesiam fingas, quod ecclesiæ institutioni de indulgentijs minime cedas, quod Thomam Bonauenturam sanctissimos Dei uiros cum tota sequacium schola hæreticos inferas, dum suscipientibus sacramentum satis esse, ut non ponant obijcem, asserunt, quod nouas in purgatorio pœnas instituis, quod morientibus satisfactionem uelut non necessariam tollas, quod charitatem ubi merendi locus esse non potest, proficere uelis, quod cum desperatione confidentiam manere deponas, quod portenta mille, mille rerum contrarias inuolutiones in re pia moliri non dubites, noua insuper quotidie (si dabitur ut audio) moliturus, quæ te in cœlum tollant, & uere tollant, ut sis tandem ludibrio.

omnibus, ac ueluti Simonem magum (ueritate detecta) deniq; in terram corruas, ut sit in ore omnium Dauidis comprobatum eloquium. Cœlum cœli Domino, Terram autem dedit filijs hominum. Neque aliter sperandum est, Ex iusto Dei iudicio tuum uinci posse mendacium.

FINIS.

EN LAETIFERI VENENI ex Lutherianis dogmatibus effusi diuersionē quisq;(dum uelit)habere pōt. Quem moneo, ut tam perniciosæ Arboris si sint radices cōuulsæ, intelligat nullā esse rōnem cur à ramis, aut surculis(qui sunt innumeri) deinceps contagiū pertimescat. Ab ijs enim, quæ in hoc opusculo redarguuntur, maledictionum cumulus, & aliarum omnium impietatū orta est lues. Qua & captiuitas Babilonica(ut impius asserebat) & fetidissimæ in Deum, & homines blasphemiæ prodierunt. Vbi si quid est, quod pijs, ac eruditis auribus satisfaciat, id totum DEO OPTIMO MAXIMO tribuendū, Qui iustissimus est bonorū omnium distributor. Dicant quicq̄d uoluerint alij, quorum mordere semper, & detrahere officium est. Malo.n.(ut sapientissimi Augustini sententia utar) ab eo, qui falsitatem reprehendit, ut pro ueritate cognitus sim, damnari, q̄ approbari ab eo, qui illam summopere laudauerit.

REGISTRVM.

a b c d e f g h i k l m n o p q r s
Omnes sunt Quaterni, preter s, Quinternus.

Florentiæ per Hæredes Philippi Iuntæ. Anno Domini M.D.XXI. Mense Iunij Leone Decimo Pontifice Maximo.

EX INCVRIA IMPRESSORVM ERRAta

fere omnia, quæ in hoc opere continentur. folio.iij.à tergo suũ putredinẽ, pro suam. folio.ix.à fronte a, c si, pro acsi. à tergo quemadmodon, pro quemadmodũ. folio.x.à fronte sententiã pro sentẽti.im. folio.xi.E.a.pro ea. à tergo miluitani, pro mi liuitani. folio.xij.à fronte apprehendere poterat confiteri, pro apprehendere poterat, & confiteri. folio.xvi.à tergo. fili Ioannes, pro fili Ioannis. folio.xxi.à tergo. tamquũ, pro tanquam. folio.xxij. à tergo disipulorum, pro discipulorum. folio.xxv.à fronte potius, pro potuit. à tergo Romanam, pro Romana. folio.xxviij.à tergo plures, pro pluris. folio.xxix.à fronte facimus, pro facinus. à tergo præuisum, pro prouisum. folio.xliij. à fronte Cyprianis, pro Cypriani. à tergo.ut non curat, pro nõ curat. folio.L. à tergo.repetitio, pro repetito. folio.lvi. à fronte aut interminata, pro interminatum. & quà, pro quum. folio.lvij. à fronte eisdẽ, pro eiusdẽ. eodẽ folio omnes, pro orãtes. exercere, pro exerceri. folio. lxi.à fronte. collocatus, pro collatus. folio.lxij.à tergo iniungere, pro inungere. folio.lxiij. à fronte collocatio, pro collatio. folio.lxiiij. à tergo discusione, pro dicussione. folio.xcv. à fronte oblationem, pro ablationẽ. folio.cviij. à fronte.Ingenus, pro Ingenuus. folio.cxv. à tergo non erit, pro non erat. folio.cxxi. à tergo debent intelligi, pro debet intelligi. ibidem. retui, pro ritui. folio.cxxij.à fronte tam sacerdotem, pro tam per sacerdotem. folio.cxxiij. à fronte. præsumuntur tamen, pro præsumũtur tantum. folio.cxxvi. à tergo.ꝙ ad nos, pro quo ad nos. folio.cxxxiij.a tergo. qui eo modo, pro quin eo modo. &c.

